

Dorothée Kindstrand
1853.

HEMMEN

I

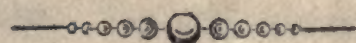
DEN NYA VERLDEN.

EN DAGBOK I BREF, SKRIFNA UNDER TVENNE ÅRS RESOR I NORRA AMERIKA OCH PÅ CUBA.

AF

FREDRIKA BREMER.

"Sjunger Herranom en ny viso."
Ps. 149.

ANDRA DELEN.

STOCKHOLM, 1853.
P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

ADERTONDE BREFVET.

Philadelphia, (Pennsylvanien). *D. 23 Juni 1850.*

Ändtligen, min lilla Agathe, har jag ett ögonblicks lugn under hvilket jag kan språka med dig; men det har stått hårdt att vinna i denna »vännernas» vänskapliga stad.

Charleston lemnade jag den femtonde dennes, öfverhopad, som på andra orter, af presenter, och oändligt mycken godhet och vänlighet. Men ack! Hvad jag var jägtad och trött de sista dagarne i staden, under arbete med ett oupphörligt sällskapslif! Sista aftonen i Charleston tillbringade jag med att, i sällskap af en liflig liten astronom, M:r Gibbs (bror till den hygglige naturforskaren i Columbia), från piazzan hemma betrakta stjernhimmelen. De tre stora konstellationerna Skorpionen med dess eldröda hjerta (Antares), Skytten och Stenbocken, samt södra Kronan (obetydlig), stodo klara på den södra himmelen, och Zodiacal-ljuset kastade sitt hvita sken upp mot vintergatan. Vi riktade teleskopet på en nebulosa i denna, och sedan till den trakt i vintergatan der — vår jord befinner sig, — ack! förlorad i omätligheten af universum, som infusionsdjuret i hafvet. Men jag kan nu se detta förhållande

utan att det nedtrycker mig och kallar upp oroliga tankar. Örsteds skrift »öfver förnufts-enheten i hela universum», och de grunder på hvilka den bygger, ha gifvit mig känslan af hem i detta universum och gjort mig till verldsborgare. Hela universum är mig nu blott menniskans egen verld och hem. Natten var mycket mörk, men stjernorna desto klarare, ehuru de icke lysa såsom hos oss, ej heller synas så stora. Luften var full af vällukt och så lugn, att årslagen och sången från negrernas båtar hördes från floden. Först klockan half ett gick jag till hvila. Dagen derpå tog jag afsked af mitt goda och älskade hem i södra Carolina. Min goda M:rs Howland sörjde systerligt-moderligt för mig till det sista. Min lilla grepkorg fylldes med sköna frukter, apelsiner och bananas, skänkta af hennes »frukt-qvinna», en vacker mulattska (som alltid särdeles pittoreskt knyter sina halsduk-hufvudbonader, och hvars porträtt jag gjort i mitt album), och gamla Romeo skänkte mig blommor. Klockan half fyra eftermiddagen gick jag om bord på ångfartyget »the Osprey». Kompaniet i Philadelphia och Charleston, hvars egendom fartyget är, skickade mig en »complimentary-ticket», som gaf mig fri resa till Philadelphia, en skänk af tjugu dollars, som icke kunde göras på artigare vis.

Första dygnet om bord var hettan kokande. Luft och haf voro stilla, som om vinden var död. Och jag förstod att man kunde dö af hetta. En mängd spaniorer från Cuba om bord voro roliga att betrakta för deras egendomliga fysionomier och väsen, så olika amerikanarnes. Åtbördernas liflighet, det starkt accenterade melodiska språket, anletsdragens egendomlighet

tyckas häntyda på en mera betydande folkras, än den anglosaxiska; och likväl — är det ej så, åtminstone i närvarande tid. Spaniorerna, synnerligen i denna hemisfer, lära stå långt efter amerikanarne i mensklig och vetenskaplig bildning. En del af dessa spaniorer sades fly undan de ransakningar, som Lopez's misslyckade röfvar-expedition mot Cuba nu föranleda på ön; andra reste till NewYork för att rådfråga läkare eller undfly sommaren i tropiken; ett ungt par, af förnäm familj, nära slägtingar, foro dit för att vigas, då spanska lagen säges lägga svårigheter i vägen för giftermål emellan nära anförvandter; och det med skäl, då dessas barn eller barnbarn lära ofta bli fåniga, eller på ett eller annat sätt misslyckade varelser. Den unge brudgummen var rätt vacker, men såg spanskt-högfärdig och lynnig ut. Bruden och hennes syster voro unga och vackra, men för mycket fylliga. En gammal »Conte» pustade i synbar bröst-vattensot och vårdades med största ömhet af en neger. Små barn föreföllo besynnerliga genom deras lifliga åtbörder och tal. Sjöresan var lugn och på det hela treflig. En ung hygglig M:r Linton, från Vännernas stad, sörjde för mig med ridderlig artighet. Hafvet sände oss flockar af flyg-fiskar till spektakel på färden, och pelikaner med ofantliga näbbar svängde öfver vågorna, lurande på rof; en stor hvalfisk, stadd på resa genom hafvet, liksom vi, lät oss se åtskilliga vackra vattenkonster. Farten uppföre Delaware-floden, tisdags morgon, var oändligen angenäm, ehuru vädret var töcknigt. Men töcknet lyfte åter och åter sina tunga draperier, och lät då se ljusgröna stränder af idyllisk skönhet, med kullar, vackra

träd, landthus, betande kreatur och en helt olika karakter af naturen än den jag nyss sett i söder. Vid Philadelphia kom den artiga professor Hart mig till mötes och afhemtade mig till sitt hem. Och der har jag varit allt sedan, och der är jag nu, upptagen till själ och kropp af samhällslif och sällskapslif, och af mycket intressant, ehuru ibland rätt arbetsamt.

Qväkarne — »Vännerna», som de vanligen här kallas, äro mig särdeles vänliga, taga mig om hand, kalla mig Fredrika och *Du* (»thee») och föra mig i vackra vagnar att bese allt märkvärdigt och vackert, så inom som utom staden. Och hvilka stora och goda anstalter äro icke här för det allmänna bästa! Hjertat vidgar sig vid att betrakta dem, och det sinne i hvilket de vårdas. Man kan ej annat än här bli i hög grad träffad af kontrasten emellan slafstaten och fristaten, emellan staten hvars princip är sjelfviskheten, och staten hvars princip är menniskokärleken, emellan staten der arbetet är slafveri, och staten der arbetet är fritt och de frias heder. Och här, der man ser hvita qvinnor sopa framför porten af sina hus, huru är icke allting väl skött, prydligt, blomstrande, så inom staden som på landet! Och dessa publika inrättningar, dessa menniskokärlekens blommor — — ack! naturens prakt-trädgårdar och paradis äro doftlösa bredvid dem, stå långt utanför dessa boningar, asyler för barndomen, för olyckliga och för de gamla, liksom förgårdens lustgård utanför det allraheligaste.

Jag kunde ej hjelpa det, jag måste gråta glädjetårar under besöket häromdagen vid det stora Philadelphia »Lunatic»-asylet, så stort och så ädelt syntes

mig här menniskohjertat, hvars verk och omsorg röjer sig i allt.

Asylet ligger i en stor, vacker park, med skuggiga gångar, bersåer, trädgårdar. Hela parken är omgifven af en mur, hvilken dock är så belägen nedanom kullarne, att den icke ses i parken eller ifrån huset, och de stackars fångarne kunna tro sig i fullkomlig frihet. Här är ock ett vackert museum med uppstoppade fåglar och andra djur, snäck- och mineralie-samlingar, der de sinnessjuka kunna förströ sig och hämta undervisning. Ty arbete och förströelse äro de förnämsta medel, hvarigenom man här verkar till dessa olyckligas förbättring. Derföre gifvas »Lectures» i åtskilliga ämnen två à tre gånger i veckan i en stor sal, der de sinnessvaga sitta på bänkar. De förenas ofta äfven till gemensamma nöjen, såsom konserter, baler, o. s. v. Flera slags spel, såsom biljard, fortuna m. fl., funnos äfven i huset. Inom huset hörde jag öfverallt musik. Musiken är för dårarne ett särdeles verksamt hälsomedel. Många spelade fortepiano utmärkt väl. Man visade mig ett äldre fruntimmer, som hade blifvit hitfördt i ett tillstånd af fullkomlig fånighet. Man gaf henne, ett piano och förmådde henne att spela något litet enkelt stycke, som hon spelat i sin barndom. Småningom hade minnet af flera stycken vaknat hos henne, till dess hela hennes barndoms-musik upplifvades för henne, och med det samma, som det tycktes, hennes barndoms-verld. Hon spelade för mig, och öfvergick med synbart nöje från det ena lilla stycket till det andra, och derunder blef hennes ansigte så ljust och oskyldigt gladt, som ett lyckligt barns. Hon blir tro-

ligen aldrig fullt bra och stark till själskrafter, men hon lefver nu ett lyckligt, harmlöst lif, i musiken från sina barnaår.

Flera af fruntimmerna, isynnerhet de yngre, sysselsattes med att göra artificiella blommor, och skänkte mig åtskilliga sådana, rätt väl gjorda. Männerna sysselsättas mycket med landtarbete och trädgårdsskötsel. En brorsdotter till den store Washington var här, en vacker gammal dam, af märkvärdig likhet till anletsdragen med presidenten, och ett värdigt, förnämt sätt att vara. Hon var mycket blek och sades vara mera svag än egentligen sinnessjuk. Mängden af sköna lefvande blommor, isynnerhet törnrosor, var utomordentlig; och äfven de obotliga af de sjuka finna sig, när de få ett ögonblicks sans omgifna af — rosor. Medan min ledsagare, en hygglig och humoristisk qväkare (som är en af direktörerna vid asylet) med mycken uppmärksamhet och synbart deltagande lyssnade till en gammal frus meddelanden om hennes vigtiga »affärer i — Jerusalem», hviskade en annan till mig ironiskt: »ett präktigt ställe det här, jo, just ett paradis, tycker ni icke?» — och tillade skyggt och med lägre röst: »det är ett helvete! Jag försäkrar er! Här ske förfärliga saker!» Ack! De arma, olyckliga kunna väl ej alltid blott behandlas med musik och blomsterdoft; och några tvångsmedel måste stundom nyttjas. Nog att de förra medlen äro öfvervägande (och de många sinnessjuka, som här blifvit botade, vittna derom), och att de sednare begagnas så litet och lindrigt som möjligt. En ung militär, med godt utseende, sade till mig: »ack! jag ser att ni kommit för att befria mig, och vi

skola gå utur detta fängelse arm i arm tillsammans». — Han tillade: »säg mig, om ni hade en syster, som ni älskade öfver allting i verlden, och man höll er innestängd för att hindra er att komma till henne, hvad skulle ni tycka?» — Jag sade, att om jag ej mådde väl och måste sköta min hälsa för en tid, så skulle jag ge mig till tåls. — »Ja, men jag mår bra», sade han, »jag har *varit* litet illamående, litet tête montée, som de säga, men jag är alldeles bra åter, och dessa menniskor äro säkert galna som icke kunna se det, utan envisas att qvarhålla mig».

Den likhet ha dårarne vanligen med klokt folk, att de alltid anse sig vara klokare än alla andra. Min unga Colonel var tydligen »tête montée» ännu, och följde oss under varma uttryck till förmån för damerna.

Girard College är en stor skola för att bilda 300 meddellösa gossar till skickliga handtverkare i hvarjehanda yrken. En i Amerika naturaliserad fransman, M:r Girard, disponerade hela sin stora förmögenhet till inrättande af denna skola. Byggnaden härtill, ännu ej fullt färdig, af hvit marmor och i efterbildning af Greklands Minerva-tempel, har kostat oerhörda summor, och mången ogillar dessas slösande på det yttre praktverket, hvarigenom det väsendtliga goda verket kommer på efterkälken. Blott omkring 100 gossar voro ännu i anstalten. Amerikanarnes tycke för tempel-formen i sina byggnader är påfallande. För min del har jag ingenting deremot, om äfven användandet af kollonnader och andra prydnader stundom här går

till öfverdrift i förhållande till byggnadens idé, isynnerhet vid enskilta hus; ty det bevisar dock att folkmedvetandet är långt öfver det stadium, der boningen blott är ett skjul för kroppen utan vidare mening. Det vill, att menniskans boning äfven skall symboliskt vittna om hennes själ och uppåt-sträfvande. Och ser man någon rätt stor och präktig byggnad, lik ett grekiskt tempel eller ett pantheon, eller ett göthiskt slott, då kan man vara viss på att det icke är en enskilt boning utan en publik inrättning, antingen akademi, skola, kapitolium eller — hotell.

Herr Girard har i sitt testamente uttryckligen förordnat, att i hans institut ingen religiös undervisning får gifvas ungdomen, och ingen religionslärare finnes bland lärarne eller i direktionen för anstalten. Men så klart är detta folks blick öfver religionsläraus förhållande till menniskan och till samhället, och så stark dess tillgifvenhet derför, att det alltid finner någon utväg att kringgå dylika förbud. Och ehuru man här följer testatorns förordning med afseende på uteslutande af religionsläraren och undervisningen, så läses hvar morgon vid Girard College, liksom i andra amerikanska skolor, ett kapitel ur Nya testamentet högt för den församlade skol-ungdomen, innan den går till dagens arbete. Herr Girards staty i hvit marmor står i ett af skol-templets präktiga gallerier. Den är ett förträffligt arbete, såsom ett troget porträtt af en simpel borgerlig man, i borgerlig drägt — en högst prosaisk figur, framställd utan idealisering, och hvilken gör nöje genom sin kraftfulla verklighet, ehuru den eljest står,

nästan som en obehörighet i det sköna templet. Ty adel och upphöjelse saknas alldeles i denna gestalt.

Jag måste äfven säga dig litet om »Philadelphia penitentiary». I midten af den stora rotundan, till hvilken de stora gångarne med fångceller gå, som radier till en gemensam medelpunkt, satt, i sin länstol, beqvämt och trefligt, i ljusgul rock med stora knappar och en hatt med breda skyggen, qväkaren M:r Scattergood, lik en stor spindel, aktande på de i nätet fångna flugorna. Men nej; denna liknelse passar föga till saken och mannen, en fryntlig äldre herre, med särdeles klokt och humant, humoristiskt utseende. En trefligare väktare kan man svårligen tänka sig. Han följde oss i fångcellerna. Fångarne lefva här alldeles ensamma, utan gemenskap med sina medfångar; men de få arbeta och läsa. Biblioteket var betydligt och innefattade, utom religiösa böcker, naturvetenskapliga skrifter och resebeskrifningar, äfven skrifter i skön litteratur, af väl vald beskaffenhet. Icke med njugg hand voro här den ädlare bildningens frön utsådda för fängelsets barn, »de som i mörkret sitta». Den nya verldens anda är ej rädd eller njugg, och fruktar icke att göra för mycket då den vill göra godt. Den ser blott till att välja rätta sättet, och går sedan till väga med rikt hjerta och rik hand. Jag har ofta tänkt, att vackra berättelser, drag ur menniskolifvet, goda biografier, isynnerhet af felande som blifvit förbättrade, af fångar som blifvit fria och dygdiga samhällsmedlemmar, skulle verka mera till förbättrande af fångars sinnesstämning och hjertan, än predikningar och religionsböcker, utom alltid — nya testamentets böcker; och jag har derföre

sjelf mycket önskat att göra något i denna riktning. Här fann jag min tro bekräftad genom hvad vännen »Scattergood» sade mig. Nyligen hade han besökt en manlig fånge, som varit känd för sitt hårda och styfva sinnelag, och som ständigt visat detta under mer än ett år som han sutit fången; men denna morgon hade han synts helt förändrad, helt mild och nästan vek. »Hur är det i dag?» frågade qväkaren, »ni är icke lik er. Hvad är på färde!» — »Hum, jag vet icke hur det kommer sig», svarade fången, »men den der boken».... och han visade, halft förargad, på en liten bok med titel »little Jane», har gjort mig helt underlig!.... »Det är många år sedan jag gråtit en tår; men — den der historien!».... och han vände sig bort, förtretad att de dumma tårarne åter ville skymma ögonen vid tanken på »den der historien». Så hade berättelsen om ett litet barns sköna lif uppmjukat den hårde syndarens hjerta. (Han hade nämligen begått mord).

En ung fånge, som nu hade sutit i fängelse två år, hade vid sin ditkomst hvarken kunnat läsa eller skrifva, och hade ej minsta religionskunskap. Han skref nu en förträfflig hand, och läsning var hans stora nöje. Han skulle nu snart lemna fängelset, och lemnade det som en kunnigare och bättre menniska än han ditkommit. Hans ansigtsbildning antydde en rå natur, men han hade nu ett mycket godt uttryck, och hans röst och ord röjde naturens förädling. En annan fånge hade med artistiskt sinne målat sin cell och planterat en löfsal i gången, der han fick en gång om dagen hemta frisk luft.

Alla fångarne få en gång om dagen denna vederqvickelse i en gång, strållikt utgående från fängelset, och skiljd från de andra gångarne genom en hög mur. Fången, vandrande der, ser blott jorden och himmelen. Vännen Scattergoods åsyn var synbarligen en glad syn för alla fångarne. De sågo i vännen tydligen deras vän, och hans godlynta, kloka utseende försatte dem i godt lynne. Ett ungt fruntimmer, som snart skulle lemna fängelset, förklarade, »att hon gjorde det ogerna, emedan hon då icke mera skulle få se M:r Scattergood».

I de qvinliga fångarnas celler (bland dem voro ett par negerqvinnor) såg jag friska blommor i glas. Deras qvinliga väktarinna hade gifvit dem dessa. De prisade henne alla. Jag lemnade detta fängelse vida mera uppbygd än mången gång jag lemnat kyrkan.

Vännen Scattergood sade mig, att fångarnes antal, sedan anläggandet af fängelset, icke hade förökats, utan höll sig ungefärligen vid samma nummer, hvilket är glädjande, då stadens befolkning så betydligt ökats under samma tid, och ökas med hvart år. Mindre glädjande och hoppgifvande för systemets makt är att ej sällan samma fångar återkomma för samma slags förbrytelser. Men detta är naturligt nog. Icke lätt förändras fel, som blifvit vanor sedan många år; icke lätt förbättras gamla förbrytare. Också är nya verldens hopp icke att sökas i fängelserna, utan i skolorna, och mer ännu i hemmen, när alla hem bli hvad de borde blifva och hvad redan flera äro. Tvänne »houses of refuges», asyler för vanvårdade gossar syntes mig lyckligt tänkta och väl vårdade anstalter. Gossarne här, och de i den stora anstalten i Westboro,

(Massachusetts) för samma ändamål (jag besökte den under min resa med Springs förliden höst) behandlas enligt samma system. De behållas i dessa anstalter blott få månader, få en del undervisning och en del disciplin, hvarefter de sättas ut i goda hus på landet, mest vesterut, der det är godt om plats för alla arbetsföra varelser.

»Sailors home», en af enskilta personer inrättad anstalt för att gifva ett godt hem, för billigt pris, åt sjömän af alla nationer, under den tid de vistas i staden, och deras fartyg i stadens hamn, besökte jag med M:rs Hale, — Miriams författarinna, — en fru med en präktig, tänkande panna, och öppet, trefligt väsen. (Hon är nu sysselsatt med utgifvande af en bok öfver qvinnornas ställning i samhället, enligt min tanke för litet frisinnad i dess tendens).

Bland alla de allmänna inrättningar jag här besökt, blef jag minst uppbygd af det stora Philadelphia-fattighuset, en ofantlig anstalt för omkring tretusen personer, som kostar staden ofantliga summor, och ändå omöjligt kan väl motsvara sitt ändamål. Allt måste här skötas för mycket manufakturmessigt; individen förlorar sig i massan och får ej sin rätta värdering. Den lättjefulle får lika mycket som den lame och blinde; och den sednare kan ej få den särskilta omsorg han behöfde. Så åtminstone föreföll det mig. Ej heller syntes mig den vårdande anden här så ädelmodig och omsorgsfull som vid de andra anstalterna, och jag saknade hviloplatser under fria himlen, med träd och gröna fält och blommor för de gamla. Den lilla gården med några träd var alltför obetydlig. I

öfrigt var inrättningen utmärkt af den ordning och renlighet, som röjes i alla den nya verldens allmänna inrättningar. Stora, ljusa salar, och rundtom, i dessas murar, små mörka rum, anbragta såsom nischer eller celler, i hvilka de gamla ha sina sofrum, och dermed hvar och en sitt eget lilla rum, med dörr öppen till den gemensamma salen, der en jernkakelugn sprider värme till alla — sådan syntes mig vara den rådande anordningen af rummen för fattighjonen. Och denna är visserligen god, då de gamla sålunda kunna, när de vilja, vara ensamma, och likaså, när de vilja, njuta sällskap och böcker i en ljus varm sal, med bord och stolar eller bänkar.

Flera goda allmänna inrättningar här i staden har jag hört nämnas, som jag ännu hoppas kunna besöka. Öfverallt vid dessa äro qväkarne med, såsom stiftare eller direktörer, och i allt märker man den anda af menniskokärlek, som lifvade Pennsylvaniens första lagstiftare, Philadelphias grundläggare, William Penn; och ju mer jag ser af qväkarne, desto mer tycker jag om dem. Männerna ha något klokt och humoristiskt, något tryggt och torr-roligt, som är särdeles trefligt, och de berätta gerna goda historier, vanligen till fredsprincipens illustrerande samt visande huru väl den och mensklig klokhet gå ihop, och hur segrande de med den gå ur striden med verlden. Kristlig kärlek visar sig hos dem, försatt med litet oskyldig verldslig slughet, och det stilla väsendet har en god del fin sälta i botten.

Qvinnorna behaga mig isynnerhet för det stilla, *färdiga* i deras väsende, inre och yttre, som jag redan

anmärkt; deras uttryck är vettigt, man hör inga vettlösa frågor, och får bland dem se många betydande ansigten, med vackra ögon, rena drag och klar hy.

Intresset hos qväkare-qvinnorna för fosterländska angelägenheter, isynnerhet då dessa röra stora menskliga angelägenheter, är äfven ett drag, som utmärker dem framför mängden fruntimmer. Qväkarne ha i alla tider varit negerslafvarnes bästa vänner; och de flygtade slafvarne från slaf-staterna ha i närvarande tid sina starkaste beskyddare och förespråkare bland vännerna. Flera qväkareqvinnor äro utmärkta för deras gåfvor som talarinnor, och ha ofta uppträdt i offentliga församlingar, förordande med styrka någon mensklighetens sak. I närvarande tid föra de antislavery-partiets sak, och en ryktbar talarinna i denna, Lucretia Mott, var bland mina besökande häromdagen. Hon är en liten skön fru, af några och femtio år, med fina drag, präktiga ögon, och ett mycket klart och stilla samt bestämdt väsen, — kristall-likt ville jag säga.

D. 25 Juni.

I går, midsommardagen, besökte jag den gamla svenska kyrkan härstädes. Ty svenskar voro de första »Settlers» vid Delaware-floden, ända ifrån Trentonfall och till hafvet, och af dem köpte William Penn jorden, der Philadelphia nu står. Det var vår store Gustaf Adolf, som jemte Oxenstjerna utkastade planen för en svensk koloni i den nya verlden, och konungen gick sjelf i borgen till dennas befordrande för en summa af 400,000 riksdaler, att lemnas ur kungliga skattkam-

maren. Personer af alla stånd inbjödos att deltaga i företaget. Kolonien skulle lefva af fritt arbete. »Slafvar», sades det, »kosta mycket, och arbeta med motvilja. Svenska folket är arbetsamt och förståndigt; och vi skola säkert vinna mera genom ett fritt folk, med hustrur och barn». Svenskarne sågo i den nya verlden ett nytt paradis, och trodde den tillämnade kolonien kunna blifva »ett säkert asyl för hustrur och döttrar af dem, som blifvit landsflyktiga genom religionsförföljelse eller krig, en välsignelse för enskilt man och hela den protestantiska verlden». »Den torde kunna blifva till gagn för hela den förtryckta kristenheten», sade den store konungen, som i sina planer för Sveriges ära alltid förenade den med mensklighetens väl.

Under Oxenstjernas ledning utfördes denna plan efter konungens död. Land inköptes längs södra stranden af Delaware och befolkades af svenska utvandrare. Kolonien kallade sig »Nya Sverige», och njöt en tid ett uppblomstrande lif och stigande anseende, idkade åkerbruk och andra fredliga slöjder samt byggde till försvar mot holländarne, som innehade nordliga stranden af Delaware, fästningen *Christiana*. Svenskarnes folkmängd gick likväl ej högre än till sjuhundra själar; och då stridigheterna med den mäktigare kolonien, Nya Nederland, uppkommo, och svenska guvernören Rising anföll holländska fästningen Casimir, hämnade sig holländarne och öfverrumplade den svenska kolonien med öfvermäktig styrka, och denna — dukade under. Svenska vapnens namn hade upphört att ingifva aktning på andra sidan oceanen; svenskarne för-

blefvo, oaktadt deras protester, under främmande välde. Förhållandet till moderlandet upphörde småningom. Och sedan den sist utvandrade svenska presten Collin för några år sedan dött vid hög ålder, vårdas den s. k. svenska församlingen och kyrkan af en amerikansk prest. M:r Clay, den nuvarande presten, hade mig till mötes i sitt hus församlat alla afkomlingar af de första svenska settlers, som han kände till. Det var en församling af femtio till sextio personer, och jag skakade händer med många rätt hyggliga menniskor, men som hade ingenting svenskt utom familjenamnen, af hvilka jag igenkände många. Men minnen af sin härkomst hade de inga, och språk, utseende, allt hade fulllkomligt sammansmällt i den nu rådande anglo-saxiska folkstammen. Blott kyrkans klockare hade något rätt svenskt klockaraktigt i sitt utseende och hette Jochum.

Kyrkan, en vacker och bastant liten byggnad af tegelsten, var endast till sitt yttre gammal. Invändigt var den ny och rätt prydlig. En stor bok stod uppslagen på ett slags hög notställare midt uti kyrkan, och på dess blad läste man, tryckt i stora bokstäfver (men något förvända genom reparationen), dessa ord: »folket som bor i mörko lande hafver sett ett stort ljus!»

Och denna inskrift, jemte gamla kyrkan och familjenamnen (som jag äfven läste på kyrkogårdens grafstenar) var allt som återstod af »Nya Sverige» på Nya verldens östra kust. Dock nej, icke allt. Ett fredligt, ädelt minne af den återstår och fortlefver på historiens blad, som en episod af idyllisk renhet och

friskhet. Nya Englands pilgrimer hade blodfläckat sin jord genom grymhet mot indianerna. De svenska pilgrimerna voro i behandlingen af dessa så rättvisa och kloka, att under hela tiden som svenska väldet varade på denna kust, icke en droppa indianskt blod utgjöts af dem, och indianerna älskade dem och kallade dem »vårt eget folk». »Svenskarne äro ett gudfruktigt folk» säga krönike-skrifvare från den tiden; »de äro arbetsamma, förnöjsamma och mycket tillgifna moderlandets bruk och seder. De lefva af åkerbruk och boskapsskötsel; qvinnfolken äro sedesamma, de spinna och väfva, vårda huset och uppfostra väl sina barn». William Penn, uti ett bref till Londons handelsmän (d. 6 Aug. 1683), skrifver om dem:

»Svenskar och Finnar bebo de trakter af Delawarefloden, der vattnet stiger högt. De äro ett enkelt, starkt och arbetsamt folk, men synas icke gå mycket framåt i odling och planteringar. De synas mera måna om att hafva nog, än att hafva öfverflöd eller för att drifva handel. Jag måste berömma deras lydnad för öfverhet och deras hjertliga förhållande till engelsmännen. De vanslägtas icke ifrån den gamla vänskapen emellan de två konungarikena. Som de äro ett kroppsstarkt och hälsosamt folk, så ha de vackra barn. Det är sällsynt att finna något hushåll utan tre eller fyra gossar och lika så många flickor; några ha sex, sju och åtta söner. Och jag måste göra dem rättvisan att säga, att jag ser få unga män mera nyktra och arbetsamma».

Så tala de äldsta vittnen om den gamla svenska kolonien. De qvarstå i häfden, och — — den gamla

svenska kyrkan står ännu. En ny svensk kyrka reser sig nu i vester, i Missisippi-dalen. Den lyster mig att se!

Jag besökte, äfven i går, Franklins graf, och band samman väppling och andra ängsblommor till en krans på den. Franklin hör till gruppen af lyckliga män som äro fredslifvets hjeltar och menniskoslägtets stilla välgörare. Han var tredje man i det stora triumvirat (Fox, Penn, Franklin), som i den nya verlden grundat freds-principens välde, och första man i kampen genom tryckpressen för folkets tankefrihet och Amerikas sjelfständighet.

Franklin med sitt stilla väsen, sina enkla seder, sin fria forskande blick, alltid riktad på de enklaste och allmänligaste lagar för alla ting och väsen, »som lekte med åskan som med en broder och utan buller och bång tog ned blixten ur skyn», Franklin, med sin praktiska lefnads-filosofi (som dock gick mera på bredden än på djupet), sin stora arbetsamhet, och sin trefliga humor, förefaller mig som en ypperlig representant af Ny-engländares egendomliga karakter, i dennas närmning till qväkarnes.

Men jag måste säga dig litet mera om denna sekt, som icke blott skapat Pennsylvanien och Philadelphia, och gifvit stat och stad deras egendomliga lynne, men äfven utöfvat ett genomgripande inflytande på det andliga lifvet hos Englands och Nya Englands folk. I Sverige känna vi qväkarne blott som ett besynnerligt slägte, som säger *du* åt alla menniskor, går med hatten på hufvudet inför alla menniskor, och ha breda hattskyggen. Vi känna dem blott genom deras yttre

små egenheter. Här har jag lärt förstå deras inre betydelse för — hela menskligheten.

Det är omkring tvåhundra år sedan George Fox föddes i England. Fadren, kallad »Kristoffer den rättsinnige», var en väfvare i Leicestershire, modren härstammade från martyrernas flock. Gossen utmärkte sig tidigt genom djup religiös känsla och ett oböjligt men uppriktigt sinnelag. Han sattes i tjenst hos en skomakare i Nottingham, som äfven var landtbrukare. Denne satte gossen att vakta sina får. Läsning af bibeln, bön och fastor sysselsatte honom derunder. Hans unga själ törstade efter fullkomlighet och upprördes af en dunkel längtan till det högsta goda, till ljus i det orubbliga, sanna ljuset. Hans ungdom inföll under en af Englands mest stormiga perioder, då kyrka och stat lika skakades af fiendtliga partier, och religionssekter splittrades inom sig sjelfva och stredo emot hvarandra. Ynglingen, som längtade till orubblig visshet, till en grund som kunde bära, en klarhet som kunde leda honom och alla till sanningen, till det högsta goda, hörde utom sig blott meningsstrider och kamp. De förmörkade ännu mer hans själ. Drifven af outsäglig ångest lemnade han sitt yrke och sin hjord, och fördjupade sig i skogarnes enslighet, längtande efter en uppenbarelse af Gud. Han gick till många prester för att få tröst; men han fick ingen tröst af dem. Han gick till London för att söka ljus; men hos de stridande sekterna, hos de stora professorerna fann han blott mörker. Han återvände till landsbygden, der några rådde honom att gifta sig, andra att ingå i Cromwells armé. Men hans fridlösa ande dref honom till ensligheten och

ut på fälten, der han irrade omkring mången natt uti själsångest, »för stor att kunna beskrifvas». Likväl trängde då och då en stråle af himmelsk glädje in i hans själ; och »han kände sig då hvila i frid uti Abrahams sköte».

Han hade blifvit uppfödd inom Englands statskyrka. Men han hade nu sett, att man kunde vara uppfostrad i Oxford eller Cambridge, och likväl vara ur stånd att lösa tillvarelsens gåtor. Han tänkte äfven på att Gud icke bodde i tempel, gjorda af sten, utan i de lefvandes hjertan. Från statskyrkan öfvergick han till dissenters. Men hos dem fann han ej heller den »orubbliga sanningen», den obäfvande grund för den sedliga öfvertygelsen som han sökte.

Han öfvergaf kyrkosekterna och sökte sanningen öfver dem; och »ehuru skakadt af stormarne, trodde hans hjerta på en makt öfver stormarne» — en andens fasta ankargrund. En morgon satt Fox tyst begrundande vid elden, blickande in i sin egen själ. Ett moln gick deröfver och han tyckte sig höra en röst, som sade: »alla ting komma af naturen». Och en pantheistisk vision förmörkade och betryckte hans själ. Men då han fortfor att begrunda, uppsteg en annan röst i djupet af hans ande, som sade: »det finnes en lefvande Gud!» På en gång blef det ljust i hans inre; alla moln, alla tvifvel flydde, han kände sig genomstrålad, upplyftad af en oändlig visshet och en outsäglig glädje.

Och ljuset och vissheten, som hade upplyst hans själ, som hade uppgått der genom hans egen inre erfarenhet, talade sålunda:

»Det finnes hos alla menniskor ett inre ljus, som är Guds uppenbarelse i menniskan, en inre röst, som vittnar om sanningen och som är Guds röst i menniskans själ och leder den i all sanning. För att finna sanningen behöfver menniskan blott vända sig uppmärksamt till det inre ljuset, lyssna till den inre rösten».

»Det inre ljuset!» Den inre rösten bjöd honom att gå ut och utropa detta budskap till menniskoslägtet. Den bjöd honom ock att gå in i kyrkorna och midt under gudstjensten ropa ut emot presterna: »skriften är icke rättesnöret, utan andan, som är öfver skriften!» den bjöd honom att uppträda emot religionens »lejda tjenare», såsom mot ulfvar i fårakläder.

Jag skall icke berätta dig om de förföljelser, hvilka uppstodo mot den man, som så uppreste sig mot gammal tro och sed, om stenarne som slungades mot den, som med andans kraft lät kyrkans stenmur skälfva; ehuru ingenting är af högre intresse än att följa denna gudomligt besatte, och se honom ur misshandling, fängelse, dödsfara åter uppstå alltid densamme, blott starkare, bestämdare, och med mera brinnande nit; att se hopen af anhängare växa omkring honom, druckna af det inre ljusets floder, medan en del af stats-kyrkans tjenare frukta och bäfva när det heter: »Mannen i läderbyxorna är kommen!» Och ingenting är af högre intresse, än att se dessa olärda anhängare af det inre ljusets, den inre röstens uppenbarelse, i kraft af »denna gudomliga säd, som lefver i hvar mensklig själ», uppträda afgifvande det inre lifvets orakler. Dagakarlar och tjenstflickor bli predikare, och sända ut röster genom all verlden, kallande påfven och sultan, puritaner och cavalierer,

negrer och hinduer att lyssna till den inre röstens högsta domstol.

Det ljus, som hade lyst för de högsta af hedningarne, för Socrates och Seneca, som den moraliska sjelfbestämmelsens yttersta grund, hedendomens klaraste lifsbrunn, — det hade genom fåraherden Georg Fox kommit till genombrott hos folket, och blef dettas egendom. Äfven den ringaste var delaktig häraf. Ty läran sade: sitt ned, eho du är, sitt ned vid din egen härd och läs den gudomliga inskriften i ditt hjerta. »Några söka sanningen i böcker, andra hos lärda män. Men hvad de söka är inom dem sjelfva. Ty menniskan är ett sammandrag af hela verlden, och för att förstå den, behöfva vi endast läsa oss sjelfva rätt».

Denna läras frambrytande i en tid, då gamla välden vacklade och gamla orakler blott gåfvo oredinga svar, förklarar den enthusiasm, gränsande till högmodig berusning, med hvilken flera af Georg Fox's anhängare drefvo hans läror. De ansågo sig vara stiftare af en verldsreligion, och gingo ut att predika »det inre ljusets ofelbarhet» i Rom och Jerusalem, i Amerika och Egypten, i China och Japan.

Fox, ledd af sitt inre ljus, fortgick till allt vidare bestämmelser. Den inre rösten, som bjudit honom sätta andan öfver skriften, bjöd honom säga *du* och *dig* till alla menniskor, bjöd honom att icke taga af hatten för någon menniska, bjöd honom neka att aflägga ed, och bjöd honom att icke godkänna någon yttre styrelseform, som icke påbjöds af den inre rösten. Deremot bjöd den honom omfatta alla menniskor i broderkärlekens famn och behandla äfven djuren med ömhet.

Han reste till den nya verlden och sade till indianen: »du är min broder». Öfverallt utgjöt han med sin lära sin egen själs inre skönhet och kärlek för det evigt goda och sanna; och öfverallt vann han talrika följeslagare på en väg, som syntes så klar och så lätt. Ty Georg Fox lärde, att menniskosjälen var af naturen god och ett rent barn af Gud.

William Penn, en ung man af utmärkta gåfvor, vackert utseende och rik familj, blef en af Fox's ifrigaste lärjungar. Äfven han fick lida förföljelse och fängelse för sin lära, och stärktes derunder att blifva dess kraftigaste apostel.

Förföljelsens och åtlöjets vapen hade länge blifvit riktade mot den växande qväkarehopen; och äfven bättre argumenter motsattes dem. Man förelade dem egenkärlekens sjelfbedrägeri, och sade: »huru skall jag veta om icke jag tar min sjelfviska andes ingifvelser för Guds andes?»

Penn svarade: »genom den samma anden. Anden vittnar med vår ande».

»Bibeln var protestanternas regel och rättesnöre. Hade qväkaren en bättre ledare?»

Qväkaren svarade, att sanningen var *en*. Guds ord i uppenbarelsen kan ej vara i motsägelse med Guds röst i samvetet. Men anden är domaren. Och anden bor i menniskans ande. Bokstafven är icke anden. Bibeln är icke religionen, utan historien om religionen. »Skriften är en framställning af källan, men icke källan sjelf». Guds ljus i vår ande vittnar om Guds sanning i skriften och i kristendomen.

Den kristna qväkaren åberopade sin gemenskap med alla ljusets barn i alla åldrar, och mottog kristna ljusets uppenbarelse blott emedan detta vann bekräftelse af det inre ljuset i hans själ. Hans tro grundades på det universella samvetets vittnesbörd. Detta hjelpte honom igenom alla qvistiga frågor. När man förelade honom predestinationens läror, frågorna om frihet och nödvändighet, lade qväkaren handen på sitt bröst: Den inre rösten der vittnade om viljans frihet och ansvarighet. Han sade vidare:

»Alla menniskor äro lika, emedan det inre ljuset lyser i alla. Och all styrelse är att förkasta, som icke grundar sig på det universella förnuftets lagar. Det finnes ingen skilnad emellan prester och lekmän, emellan man och qvinna. Det inre ljuset upplyser alla och känner ingen skilnad af klass eller kön».

Men jag får icke gå för långt med mina utdrag af qväkarnes läror; jag måste öfvergå till qväkarestatens uppkomst. Allt som sekten växte i sin protest mot kyrka och stat, växte förföljelsen och hatet emot densamma, och tusentals af dess bekännare dogo i fängelserna af frost och misshandling.

Under dessa omständigheter kastade det förtryckta folket sina blickar för en fristad till nya verlden. Fox var återkommen från sin missions-vandring genom Nord-Amerikas östra stater ända ifrån Rhode Island och till Carolina, der han utsått sin läras frön i tusentals öppna själar. Flera qväkare-familjer i England förenade sig att bereda sig och sina vänner ett asyl

på

på andra sidan oceanen, i det land som hade gifvit hemvist åt Georg Fox; de inköpte land längs stränderna af Delaware och reste ut med en stor skara trosförvandter, att der grunda ett samhälle hvars enda lag och regel skulle vara hjertats innersta lag belyst af det inre ljuset. Till dessa slöt sig snart William Penn, och tog ledningen af kolonien som dess naturliga öfverhufvud och styresman.

I sin borgerlig-politiska organisation slöt sig vännernas samhälle till den puritanska koloniens, sägande att »deras koncessioner voro sådana, som vänner kunde gilla;» ty sade de: *»äfven vi lägga makten hos folket»*.

Men qväkarne gingo längre än pilgrimerna i deras förstånd och tillämpning af denna princip.

Puritanerna hade i religionen satt skriften till sitt rättesnöre. Vännerna, satte andan att dömma öfver hvad som borde tros och följas af skriften. Puritanerna hade gifvit församlingen rätt att sjelf ur sitt sköte välja sina prester. Vännerna ville icke hafva några prester alls. Hvar menniska (man eller qvinna) var prest, och hade rätt att predika för andra, då anden rörde henne och den inre rösten manade henne att uttala någon sanning. Ty det inre ljuset var tillstädes hos alla.

Puritanerna hade gifvit hvar man rösträtt i samhället, och lät lag och dom bero af rösternas majoritet under omröstning. Vännerna, troende på det inre ljusets makt och slutliga sammanstämmande vittnesbörd hos alla menniskor, läto i sina rådsförsamlingar frå-

gorna komma åter och åter till behandling, till dess frivillig öfverenskommelse uppstod.

Puritanerna hade byggt sina kyrkor utan alla prydnader och bilder.

Vännerna byggde inga kyrkor. De möttes i salar eller hus, som kallades mötes-rum, och sutto der tillsammans stilla, lyssnande till den inre röstens uppenbarelser, och talade blott då denna manade dem att säga något.

Puritanerna betraktade qvinnan som mannens hälft och följeslagarinna inom hemmet och på det enskilta lifvets väg.

Vännerna ansågo qvinnan såsom mannens hjelp i det allmänna, likasom det enskilta lifvets värf, och erkände qvinnans rätt att tala så i staten som i kyrkan. Qvinnornas rådslående församlingar gällde lika mycket i frågors och måls afgörande, som männernas; och till qvinnans ingifvelser lyssnades med vördnad då hon uppträdde på andens kallelse i vännernas mötessalar.

Puritanerna hade förenklat vigselakten. Vännerna förkastade all vigsel af yttre makt. Att man och qvinna inför församlingen förklarade sig vilja lefva tillsammans, såsom äkta makar, var nog att stifta ett äktenskap. Den inre rösten var nog att helga föreningen och göra den stark, det inre ljuset allena kunde visa vägen dertill och göra hjertat rent.

Så rena, så höga voro grundsatserna hos det lilla folk, som for öfver till nya verlden, för att der företaga »det heliga experimentet» (enligt W. Penns uttryck) att grunda ett samhälle helt och hållet baseradt på hvad

som är mest innerligt och andligt i mensklighetens lif. Så begynte kolonien, som under William Penns ledning utvidgade sig till det mest blomstrande välstånd och antog namnet Pennsylvania. Penn ville i den grunda »en fri koloni för hela menniskoslägtet».

Ryktet om det »heliga experimentet» ljöd vidt omkring. Skogens söner, indianstammarnes höfdingar kommo att möta »qväkare-konungen». Penn mötte dem under bar himmel, i djupet af skogen, löflös genom novemberfrosterna, och frambar till dem samma bud om menniskans adel och det inre ljusets sanning och enhet hos alla menniskor, som Fox hade burit fram till Cromwell, och Mary Fisher till musulmännernas herrskare. Engelsmän och indianer skulle vörda samma moraliska lag, och dömma hvarje tvist sig emellan vid en fredsdomstol med lika antal medlemmar af hvardera folket.

»Vi mötas», sade Penn, »på den breda stråkvägen af god tro och god vilja; ingen skall söka taga förmån framför den andra, men allt skall vara ärlighet och kärlek. — Vi äro alla ett kött och blod».

Indianerna rördes af de ädla orden. »Vi vilja», sade de, »lefva i kärlek med William Penn och hans barn så länge som sol och måne skola vara».

Och solen, skogen och strömmen bevittnade förbundet af fred och vänskap, som så slöts vid stranden af Delaware; »det första förbund», tillägger en historieskrifvare, »som icke bekräftades af någon ed, och som aldrig blef brutet».

Qväkarena sade: »Vi göra ett bättre verk än om vi med de stolta spanska hjeltarne hade vunnit Potosi

grufvor. Vi lära de arma förmörkade själarne omkring oss sin *rätt som menniskor.*

På ett stycke land, emellan floderna Schuykill och Delaware, inköpt från svenskarne, »välsignadt med kristalklara källor och hälsosam luft», anlade Penn Philadelphia stad, »ett asyl för de förföljda, en boning för friheten, ett hem för hela menskligheten». »Här», sade vännerna, »skola vi dyrka Gud efter hans rena lag och ljus; här skola vi föra ett oskuldsfullt lif på en jungfrulig, elyseisk jord». Qväkarne slöto nära förbund med den svenska kolonien, och svenskar intogo rum i W. Penns rådsförsamling.

Philadelphia skulle sednare bli födelseplatsen för Amerikas sjelfständighet och för den handling, som förklarade den inför verlden, och förenade alla unionens skiljda stater i den högre menskliga menskligheten namn; derpå tänkte vännerna icke då.

Detta, mitt lilla hjerta, har jag skrifvit upp åt dig, dels ur böcker, dels ur mig sjelf, eller ur mina egna iakttagelser och tankar. Ty jag är storligen intagen af denna episod i menskligheten historia, och ser spåren af dess lif helt friskt ännu omkring mig.

Ser jag nu på qväkare-principen i och för sig, så är det mig klart att den är samma lära, för hvilken Sokrates dog och Luther lefde, och store Gustaf Adolf kämpade och segrade, och dog hjeltedöden, — tankefrihetens rätt, i tron på Guds ljus och röst i menniskans själ. Att denna princip i Georg Fox dykar upp ur sjelfva folkets hjerta, och derifrån gör sig till

princip för folk, kyrka och stat, det är i qväkeriet det egendomliga, och principens fulla genombrott i samhällslifvet. *Ny* är den icke, och icke heller tillräcklig i den ensidighet, som qväkarne fattade den.

Hvad? om det inre ljuset belyser en mörk vilja i menniskans själ! Om den inre rösten finner sig motstådd af en låg eller bitter drift i hjertat? Qväkarne ha glömt eller icke behjertat den gamla sägen att »i hvar menniskas hjerta finnes en droppa svart blod». Och för att göra denna ren hjelper icke ljus eller uppmanande röst, endast *en annan droppa blod,* af gudomlig kraft och renhet. Qväkarne kunna i qväkerilifvets mysterier finna vittnen nog om denna svarta droppas närvaro, äfven hos det »inre ljusets» barn; kanske inga blodiga vittnen, inga brinnande bål; men dystra historier om sega, gråa, tysta, bittra fejder, »vänner» emellan, hemligt förtryck, hemliga, långa qval, oförsonligt gräll, och alla dessa gråa djeflar, som, der jag ser dem förbittra sammanlefnaden, påminna mig om det gammal-nordiska helvetet med dess sega, giftiga floder, benlösa troll, regnfulla skyar, gift-droppande ormar, m. m. Men qväkeriet i sin uppkomst såg ej detta och kanske ägde ej detta. Enthusiasmen för en skön idé förvandlar själen till en vårmorgon med klar himmel och renaste luft, full af fågelsång och blomsterångor. Molnen komma sednare på dagen. Qväkeriet i sin första morgonfriskhet var sjelf en ren, ogrumlad flod ur rena källor, och döpte verlden på nytt med sanningens renande vatten, till tro på sanningens röst och makt. Det var, det är dess goda verk i menskligheten. Och dess väckelserop har med renande kraft genom-

trängt millioner själar. (Waldo Emerson är, i tron på det inre ljusets och sanningens makt, en qväkare).

Att qväkarne trodde menniskan ha nog af sitt eget inre ljus, af sin egen kraft för att hinna fullkomligheten, det var deras villfarelse och är det ännu i dag. Derföre göra de för litet af bönen, för litet af nattvarden, för litet af alla de medel, som den allgode fadren gifvit sina barn för att sätta dem i rapport med sig och sig till dem, för att kunna meddela dem sitt lif, och som derföre så riktigt fått namn af *nådemedel.* Derföre ock sakna de den tillförsigt och frihet med hvilket ett Guds barn rör sig i hela kretsen af hans skapelser och anser intet orent och intet skadligt då det njutes med ett rent och tacksamt sinne. De se med misstänksamma blickar på all fri skönhet och konst, och äro rädda för öppen glädje; ja, de misstänka ock naturens skönhet, och sakna det universella sinne, som tillhör skandinaverna, (fast det stundom litet förlöper sig med dem), och som lät din något excentriska bekante L—g säga: »Man skall äta i Gudi, man skall spela och sjunga i Gudi, ja, man skall *dansa* i Gudi!»

Men frid med qväkerismen! Den har utfört sin mission, och burit ljusets fackla för menniskorna en stund under dess väg »ur mörkret, genom skuggorna till ljuset». Den har haft sin tid. Denna är ute med afseende på sektens förra' makt. Men dess inflytande lefver fort och gör sig gällande i nya verlden, isynnerhet som sträng rättsinnighet och allmän menniskokärleks princip, och torde ännu med denna bryta nya banor för den nya verldens folk.

Det inre ljusets lära dör icke, men den tränger till förening med ett annat, högre ljus.

Den har, isynnerhet, i sin medborgerliga jemnlikhet för männer och qvinnor, ett rikt frö, som måste fröa af sig i en större krets. Huru liten fara denna jemnlikhet innebär, och huru liten yttre förändring den åstadkommer i samhället har qväkare-samfundet faktiskt bevisat. Man och qvinna ha der lika rättigheter och utöfva dem lika. Men de ha derunder blifvit trogna sina naturer, hon mera vänd inåt hemmet, han mera utåt samhället. Qvinnorna ha förblifvit lika qvinliga, men blifvit derjemte mera betydande till karakter. Förhållandet könen emellan visar sig vara orubbadt i hvad det hade bäst, men bättre, högre i hvad det hade sämre. »Det heliga experimentet» visar sig härutinnan ha fullkomligt lyckats, och borde föranleda till ett än mera storartadt experiment.

Det närvarande, yngre qväkare-slägtet sluter sig allt mera till verlden, i skaldekonst, musik, och börjar litet lysa upp den gamla grå och blekgula drägten med en och annan gladare färg. Förändringen är förberedd i sinnena. Verlden har blifvit renad genom qväkarnes renhet; dess oskyldiga fröjd och skönhet börjar göra sig väg till dem. En ung flicka af qväkarefamilj, bland mina bekanta här, nyttjade ljusröda band och vackrare form på sin hatt, än den af sekten brukliga, och förebråddes af sin moder att hon mera tänkte på att behaga menniskor, än Gud. »O! min moder», svarade hon, »*Han* gjorde blommorna och regnbågen!»

Qväkare-sektens inskränkthet är bruten. Och likväl är den så egendomlig och så vacker i sina enkla, milda

yttre former, att jag är rädd om den och vill icke mista den för mycket godt. Jag tycker om dess *Du* och *dig,* dess församlingar, dess drägt, isynnerhet qvinnornas drägt i dess dagglika, kyska renhet och finhet. Och under denna drägt vandrar ännu mången ädel själ i det inre ljusets sken, förklaradt af den kristna uppenbarelsens sol, hämtande derifrån för sig och andra orakler, som verldens förströdda blick och öra icke förnimmer. Och skalder såsom Whittier, talarinnor såsom Lucretia Mott visa att anden med dess rika gåfvor ännu hvilar öfver vännernas församling.

I denna tid ha qväkarne i Förenta Staterna, splittrat sig i tvänne sekter inom sekten; och ha åtskiljts med just icke de vänligaste känslor i olika samfund. De så kallade »Hicksite qväkers» ha skiljt sig från de Orthodoxas församling. Den sednare sluter sig, som förr, nära till trinitariernas trosbekännelse; den förra har bestämt sig närmare den unitariska.

D. 27 Juni.

I går bevistade jag en »meeting» af den orthodoxa qväkare-församlingen. I en stor, ljus sal, utan alla prydnader, voro vid pass tvåhundra personer församlade, männerna på ena sidan, fruntimmerna på den andra, och jemte dessa en mängd barn. Der satt man nu på bänkar och teg och såg rätt framför sig, utom jag, som såg mig i all stillhet noga omkring. Det var en mycket het dag, och tystnaden och orörligheten i församlingen var mig tryckande. Och jag tänkte alltid: »skall icke anden röra någon i församlingen?» Men nej, anden rörde ingen: En gammal herre hostade och

jag nös, och löfven på träden rörde sig matt utanför fönstren. Det var den enda rörelse, jag förnam. Qvinnorna, der de sutto, med sina grå hattar, alla af en färg och en form, liknande upp- och nedvända båtar, med flata bottnar, behagade mig mindre än vanligt. Men i månget anlete såg jag dock ögon och uttryck som tydligt vittnade om andens fördjupande, ehuru jag saknade i detta djup — ljus. Och barnen, de stackars små barnen, som tvingades att sitta stilla och vakna, utan sysselsättning och utan föremål för deras barnsliga uppmärksamhet, hvad kunde de tänka utom: ack! hvad det här är tråkigt. Måtte det snart bli slut!» Det tänkte äfven jag, som föga kan tänka eller fördjupa mig i ett ämne, utom då jag går. Så sutto vi i hetta och tystnad visst en timma, till dess på läktaren tvänne af de äldsta stego upp och räckte hvarandra handen, hvilket var signalen till allmänt uppbrott. Och jag var lycklig att komma ut i det fria. Om söndag skall jag besöka de unitariska qväkarnes möte. Få se om andan är mera lifaktig der. Här var den kanske djup, men den blef i djupet och kom ej upp i dagen. Som disciplin kunna dessa tysta möten i alla fall vara förträffliga. De odisciplinerade, der det pratas hit och dit utan reda och utan resultat, har man nog af i verlden.

Söndag d. 30 Juni.

Jo, riktigt, andan var lifaktig i de unitariska qväkarnes församling och rörde först en man och derefter en qvinna, och jag hörde andan tala ur sjelfva qväkarebekännelsens medelpunkt. Mannen, hvars namn jag icke

nu erinrar mig, en äldre herre, med liffullt och allvarligt utseende, manade till hållande vid viljans och öfvertygelsens ärlighet (integrity) och renhet. Af dennes rena ljus utgick ljus öfver hela lifvet och dess handlingar. Talet var godt, lifligt, klart, sannt. Men jag tänkte på orden: »menniskan varder född på nytt genom vatten och anda». Här var det vattnet, men — intet mer. Det var den menskliga reningen. Andan af himmelen, kärlekens inspirerande lif var ej fråga om. Sedan talaren satt sig, och alla sutit tysta en stund, uppsteg i sin bänk en liten vacker fru, med rena drag och sköna, klara ögon. Det var Lucretia Mott. Med en icke stark men mycket klar röst, och en redighet i uttal, som gjorde att man icke förlorade ett ord, talade hon i visst en timmas tid, utan afbrott, utan omsägningar, utan att jag kände annan önskan än att hon måtte fortfara, så klar och stark var hennes framställning af »non comformity»-principen (qväkare-principen) så logisk och förträfflig tillämpningen af den på det praktiska lifvets stridsfrågor i närvarande tid, och hvilka talarinnan framställde såsom varande freden, slafveriet och qvinnans medborgarerätt. Jag hörde med största nöje detta förträffliga tal, genomandadt af talarinnans inre lif, såsom af en frisk, fast bunden eld. Der var talang, kraft, klarhet, ljus. Ingifvelsens värma felades likväl, och det eviga lifvets kraft. Ljuset var ett vinterljus. Jag är emellertid glad att ha hört en qvinlig talarinna i sin art fullkomlig. Rummet var alldeles fullt, och man hörde henne med synbar beundran. Jag har hört talas om ett par unga fruntimmer, som i dessa församlingar stundom skola yttra inspire-

rade ord. Men jag fick ej höra dem. Detta möte slutades såsom det förra dermed, att tvänne äldsta uppstego och räckte hvarandra handen.

Måndag.

I dag har jag för första gången läst i dess helhet den amerikanska »*Declaration of Independence*», om hvilken verlden så mycket hört och jag och du äfven. Och jag läste den i sjelfva salen der den underskrefs, och du måste höra den, d. v. s. dess första grundsats, ty i den hvilar mensklighetens fri- och rättigheter i den nya verlden. Den säger:

»När under loppet af menskliga händelser det blir nödvändigt för ett folk att upplösa de politiska band, som ha förenat det med ett annat, och att antaga ibland jordens makter den särskilta och jemnlika ståndpunkt, till hvilken naturen och naturens Herres lagar berättiga det, så fordrar en passande aktning för menniskoslägtets omdöme, att det skall förklara de orsaker, som föranleda till denna handling».

»Vi anse dessa sanningar vara sjelf-klara; att alla menniskor äro *skapade lika,* att de äro begåfvade af deras skapare med vissa *oförytterliga rättigheter;* att ibland dessa äro *lif, frihet* och *sökandet af sällhet:* att för att försäkra dessa rättigheter ha regeringar blifvit stiftade ibland menniskor, hämtande sin rättvisa makt af de styrdas samtycke; och när helst någon styrelseform blir förstörande för dessa mål; så är det folkets rätt att afskudda den och att inrätta en ny styrelse, läggande dess grund och organiserande dess krafter i

den form, som för dem kan synas tjenligast för att åstadkomma deras trygghet och sällhet».

Härefter uppräknas, i många punkter, alla gravamina, som amerikanska kolonierna ha mot engelska regeringen, och som föranleda dem att taga sin regering i egna händer. Kolonierna, som sålunda förenade sig i ett statsförbund, voro då tretton till antalet. Jefferson (såsom jag hört med biträde af Thomas Payne) var författare till skriften; och man märker på den naturdyrkaren, men man märker äfven i naturdyrkarens verk, ledningen af en högre försyn. Det var d. 4 Juli 1776 som förklaringen voterades och antogs i amerikanska kongressen. Det var i morgonstunden af en ny tid som den uppstod, det var i en tid af stora tankar och stor kamp, som den förklarades inför verlden. Det var midt under brinnande krig med England, och med krigets utgång ännu oviss, som den författades och underskrefs; det var dagen före en afgörande batalj, som den upplästes inför den republikanska arméen. Så ville dess store anförare general Washington.

I salen, der den underskrefs af revolutionens ledande män, är allt bibehållet såsom det var på den dagen. Och det gröna bordet står ännu, kring hvilket regeringens medlemmar sutto, och på hvilket frihetsförklaringen underskrefs.

Man omtalade för mig ett roligt uttryck af Franklin vid detta tillfälle. Då dokumentet skulle undertecknas syntes några af de närvarande bli tvehågsne och färdige att draga sig tillbaka. En röst sade då: »mina herrar, låt oss nu alla hänga tillsammans!» »Ja»,

sade Franklin, på sitt stilla vis, »eljest skola vi alla hänga särskilt!» man log och skref raskt under.

Denna präktiga förklaring af oförytterliga menskliga fri- och rättigheter strider ännu mot mycket här i landet — huru länge?....

Nu måste jag säga dig litet om några mina vänner och bekanta här. Först om mitt värdsfolk, i hvars goda hem jag lefver som en medlem af familjen. Professor Hart och hans fru äro stilla, bleka, gudfruktiga menniskor, mycket vänliga, och för mig trefliga att vara med. De två och deras tioåriga, snälla gosse, Morgan, utgöra hela hushållet. Hart är en intressant och älskvärd man. Ett mera mildt och sakta väsen, i förening med stor arbetsförmåga och energisk vilja, torde vara svårt att finna. Härtill kommer en fin humor, och en mild men synnerligen genomträngande blick. Han har en ovanlig organiserande förmåga i hvad han företar och är utmärkt som lärare och föreståndare för en hög-skola i Philadelphia af 500 gossar. Han är äfven redaktör af ett mycket läst litterärt magasin (Sartaines Magazine) och finner tid till många ting derigenom att han noggrant iakttager hvar enda stund och gör hvar sak i den stund, den skall göras. Derföre uträttar han mycket och synes aldrig ha brådtom, eller ha mycket att göra. Om morgonen går han vanligen i marknaden (hvad vi kalla torget) och uppköper hvad som behöfves till hushållet för dagen; en hygglig piga följer efter med en korg för att berga uppköpen. Jag följde med honom härom morgon, för att se det för sin rikedom berömda »Philadelphia market». Och under det vi gingo genom folkhvimlet i den taktäckta gån-

gen, der bodarne med alla bordets förnödenheter och läckerheter befinnas, (så att köttbodarne, fiskbodarne, grönsaksbodarne, fruktbodarne intaga hvar sin afdelning i den långa gången, bygd af bräder på en bred gata) såg jag min ledsagare då och då anteckna något på en liten nota, som han höll i handen. Jag tänkte att det var priserna på hvad han upphandlat. Och så var det; men derjemte var notan för mig och innehöll mina planer och företag för dagen, hvad jag skulle se och besöka m. m., af hvilket han vanligen ger mig en öfversigt hvar morgon. »I dag», sade han till säljarinnan af en köttbod, »i dag, min goda fru, vill jag att ni skall gifva mig ett par rätt feta höns, ty jag vill traktera ett litet fruntimmer här» (a little woman here)! Och den vänliga frun nickade, valde ut ett par magnifika höns åt honom, och gaf mig en stor blomsterqvast. »Market» måste jag också beundra för dess rikedom och snygghet. Oaktadt mängden af matvaror och den starka hettan, märktes icke den ringaste elaka lukt.

Klockan half 9 på morgonen ha vi frukost, stilla och trefligt, och klockan 9 går H. till sina femhundra gossar, hvilka han synes vårda sig om med stor kärlek. Om aftnarne, efter 10, sysselsätter han sig med redigerande och korrektur af artiklar för Magazinet ända till klockan tolf på natten. Tid för sin familj, och nu för mig och sällskapslifvet, finner han likafullt. Jag verkligen beundrar denna mans stilla arbetsförmåga och konst att hinna till.

Af mina angenämaste bekanta här är danska chargé d'affairen Billes familj. Döttrarne i huset äro oändligen behagliga, själfulla, lifliga unga flickor. Det är så

roligt att med dem få tala mitt hemspråk och tala om Danmark och goda vänner der. Oehlenschlägers död var mig en öfverraskande nyhet. Han såg så frisk och lefnadskraftig ut, då jag för ett år sedan var hos honom på hans landtställe, och han var då älskvärdare än någonsin för mig, och drack en välgångsskål för min resa till nya verlden, då nyss beslutad. En af fröknarne Bille läste högt det stycke, som han lät uppläsa för sig, såsom dödsberedelse, nämligen en monolog af Socrates i dödsstunden, skrifven af Oehlenschläger sjelf. Den var i ren, stoisk anda. Men huru underligt att i en sådan stund orka låta läsa för sig sina egna verser! Bättre tänkte vår erkebiskop Wallin, som då man vid hans sotsäng började läsa för honom en af hans egna sköna psalmer, afbröt och sade: »ack nej, nej, icke detta nu!» Och fann ro blott vid läsningen af Johannes Evangelium. Men jag skulle tala om mina bekanta här.

Bland mina goda vänner räknar jag äfven ett qväkarepar (men af de något förverldsligade qväkarne) M:r och M:rs Elisa Townsend, behagliga menniskor och förmöget folk, som visa mig mycken godhet, och föra mig omkring, åkande till ställen utom och inom staden. M:r Townsends fädernehem, ett strängt qväkarehem, intresserar mig isynnerhet genom en ung flicka der, som förut tillskrifvit mig ett litet älskligt bref. Jag visste att hon var mycket svag af ett ryggmärgslidande och sängliggande sedan flera år. När jag fördes upp i hennes rum, såg jag der på en säng ligga, i en hvit klädning, lagd i breda plastiska veck, en varelse — aldrig har jag sett någon så lik en engel!

Ur det vackra, rena ansigtet strålade ett par stora ögon med riktig öfverjordisk klarhet. Hon gjorde ingen rörelse för att lyfta hufvudet då jag lutade mig öfver henne, men lade sina armar stilla omkring min hals. Den intagande flickans (Marys) ansigte bar ej spår af den sjuklighet och nervsvaghet, hvars rof hon är och som hon bär som ett tåligt lam. Ej heller hämma de hennes andliga lif. Gud har gifvit hennes ande vingar, och den kroppsligt bundna unga flickan har från sin sjukbädd utsändt sinrika lärdomar i verlden genom iakttagelser af det sinrika i naturverldens lif.

Hennes lilla bok för barn och ungdom: »life in the Insekt world», är mig en välkommen skänk, äfven derföre att den visar mig en ung flicka, som upptagit den forskningsgren i naturvetenskapen, som jag ofta sökt uppmuntra unga fruntimmer till (mig veterligen utan framgång) nämligen den biografiska, med afseende på djur och växter. Detaljsinnet, blicken för den lilla verlden, som är fruntimmerna egen, jemte det poetiska sinnet, som knyter den till den andliga, den universella, och i allting kan upptäcka symbol och tankrik mening, äro naturgåfvor, som synas enkom egnade för denna del af vetenskapen; och skulle rikta den under det att deras utöfning gjorde den forskande själen rikare i sitt dagliga lif. Mary Townsend har behandlat sitt ämne i denna biografiska och poetiska rigtning, och gifvit i sitt arbete historien om insekternas metamorfoser. Den lilla boken är prydd med kopparstick, i hvilka man ser olika arter insekter i olika stadier af deras lif, särdeles i den, då de spränga sina puppor och utveckla sina vingar i den fria rymden.

Icke underligt om den sköna menniskoanden, hårdt fängslad i sin jordiska puppa, känt en särdeles förkärlek för denna förvandlingens stund. Mary Townsend och en ung syster till henne, äfven väl begåfvad, men äfven sjuklig (dock ej såsom Mary) och som är förenad med henne genom den innerligaste kärlek, äro nu sysselsatta med författandet af en rimmad krönika öfver Englands historia, till minnesläsning för barn. Och så omsluter det tarfliga qväkarehemmet ett rikt poetiskt lif och i detta en varelse, nästan engel redan, och som för att blifva det fullt blott väntar på sin förvandling.

Föräldrarne äro ett gammalt, klassiskt qväkarepar. Gubbens förnämsta göromål och glädje synes vara att vårda sina döttrar.

Hos Lucretia Mott har jag varit på en middag, i församling med alla hennes barn och barnabarn, en vacker, blomstrande skara. Hon intresserar mig utan att tilldraga mig. Hennes man, M:r Mott, är en kraftig gammal herre, som synes väl försvara sin plats, men skymmes inför allmänheten af sin frus gloria. Det påstås att han är nöjd dermed. Och det länder honom till heder.

Nyligen vid en publik föreläsning, gifven af en utmärkt litteratör, M:r Dana, öfver Shakespeare, framställdes Desdemona såsom qvinlighetens ideal för alla tider, öfver hvilket intet högre fanns. Efter föreläsningen uppsteg Lucretia Mott och sade: »Vän Dana! Jag anser att du har orätt i din framställning af hvad qvinnan bör vara, och jag vill söka bevisa det». Och derför stämde hon församlingen att möta henne på en viss dag på detta rum. Församlingen felade icke att

infinna sig, och Lucretia höll ett förträffligt föredrag, genomträngt af den kärlek till sanning och redbarhet, som är qväkare-sektens lifsgrund. Lucretia är en präktig fru och talarinna, och skulle vara ändå präktigare om hon äfven *hörde* litet grand på andras tal och tankar, särdeles i slaf-frågan. Men det gör hon icke.

Bland de personer, som här tillbjudit mig hem, är den brittiske konsulns fru, M:rs S. Peter. Jag besökte henne för att tacka henne, och fann en varmhjertad, liflig fru, ifrig isynnerhet för sitt köns utveckling till ett mera oberoende, lekamligt så väl som andligt lif. Hon hade hemma hos sig instiftat en ritskola för fattiga unga flickor, der de få lära sig teckna, komponera mönster, göra trädsnitt o. s. v., och visade mig åtskilliga vackra arbeten af de unga. Andra goda anstalter för fruntimmer hade hon äfven sökt tillvägabringa, men var förtretad öfver den brist af deltagande som hon mötte, isynnerhet från fruntimmernas sida. Hon sade: »they do not stand by their sex!» Hon tyckte att som verlden nu gick, den bästa tjenst man kunde bevisa alla nyfödda flickebarn var att — dränka dem. Jag log åt detta besynnerliga kärleksbevis, men kunde ej gifva den varmhjertade frun så orätt; nämligen om icke verlden skulle bli mera rättvis och upplyst i detta ämne, än den nu är det. Men i Amerika synes man mig ha föga skäl att misströsta derom, och alls inga skäl att dränka små flickor.

Jag har här tagit emot besök blott om aftnarne, men då sett en hel mängd folk bland hvilka flera intresserat mig. I går skänktes mig af några behagliga unga flickor en nyss utslagen Cactus-jätteblomma af

den art som blott blommar hvart trettionde år. Man kan ej tänka sig en herrligare skapelse af solljuset. Solen har i denna blomma velat spegla sig sjelf.

Här fick jag ditt Majbref, min Agatha! Skönt att ni ändtligen ha litet vårväder i Stockholm, och att mamma och du äro friska! När du talade om huru vi skulle mötas i Marstrand, så kom det just på mig en liten frestelse att packa ihop och ge mig af. Men det vore dårskap af mig, mitt lilla hjerta, att nu resa ifrån halfgjordt arbete, efter att ha vågat så mycket och äfven lidit så mycket för att kunna utföra det. Jag känner mitt lif och mina erfarenheter här, af så stor vigt för mig, och tycker mig så tydligt se handen af en ledande försyn i denna min resa, att jag skulle både sörja och ångra, om jag, utan ovilkorlig nödvändighet, skulle afbryta eller förkorta den. Mycket skulle jag önska att få stanna på denna sida af oceanen öfver en vinter till. Nästa Juni månad kunde jag då komma hem, och då skulle vi fara tillsammans »och resa upp majstången i Marstrand».

Oaktadt den starka hettan, som nu råder, känner jag mig bli allt mer och mer aklimaterad, och mera i stånd än hittills, att besinna och lära af hvad jag erfar här i landena.

Du frågar om fruntimmernas ställning inom skolväsendet. Ja, derom hade jag mycket att säga dig (och har redan sagt dig något). Ty deras ställning der är otvifvelaktigt en af nya verldens vackraste sidor. Man erkänner allt allmännare fruntimmerna såsom barndomens och ungdomens bästa lärarinnor, och de användas härtill allmänt i stora och små sko-

lor, äfven för gossar, tills dessa äro tretton à fjorton år, stundom längre. Jag har talat med unga fruntimmer, som varit lärarinnor för ynglingar af 17 à 18 år; och de sade mig att de aldrig rönt af dem annat än uppmärksamhet och aktning. Sannt är att dessa unga flickor voro utmärkt ädla och lady-lika i sitt väsen. Lärarinnorna äro icke så väl lönade som lärarne, på långt när; men man erkänner orättvisan häruti, då qvinnornas hälsa lider mera af det trägna arbetet än männernas, och gör dem ur stånd att härda ut dervid så länge, och man motser att kunna afhjelpa denna ojemna delning, allt som qvinnorna finna flera utvägar till förtjenst. Och sådana begynna allt mer öppna sig. En utmärkt ung qvinna här i staden, Elisabeth Blackwell, har som läkarinna brutit vägen för sitt kön i detta yrke, så beslutsamt under strid med oändliga svårigheter och fördomar, (äfven här, i detta fria land!) och så segerrikt genom sin talang, att nu ett medicinskt kollegium håller på att bilda sig här, enkom för fruntimmer, der de kunna studera och graduera till läkare.

Hvad jag gläder mig häråt! Huru nyttiga skola ej dessa läkarinnor bli för sitt eget kön och barnens vård, ja, för många särskilta sjukdomar, för hvilkas behandling qvinnor synas ha en särskilt fallenhet!

I industriella yrken tror jag att fruntimmernas uppfostran mycket försummas, äfven här. Och de borde, mera än som sker, läras bokföring. I Frankrike äro fruntimmerna vida längre komna i detta afseende än här. Och här, der två tredjedelar af folket idka handel, vore det af stor vigt att fruntimmerna

kunde föra räkenskaper. Ännu är deras förnämsta embete, utom hemmet, det af ungdomens lärarinnor. Jag såg häromdagen en ung flicka af omkring tjugu års ålder, ge en lektion i deklamation åt en klass af ynglingar, hvaraf några voro öfver tjugu år. Hennes talang var utmärkt i denna konst, och ynglingarne lydde hennes rättelser såsom goda barn. De hade sjelfvilligt bildat denna klass, för att lära af henne.

Nu skall jag snart lemna vännernas vänliga stad, för att fara till Washington, der nu är kongress, och der brinnande kamp pågår om Californien och om slafveriet.

Philadelphia känner du af res-beskrifningar för dess regelmässighet och ordning. Den har deri qväkare-karakter, och är en stilla stad i jemförelse med NewYork; den har inga palatser eller mycket utmärkta byggnader, men är allmänt välbyggd, och har vackra, breda gator planterade med träd, och bakom dessa breda sidogångar, och en mängd präktiga enskilta hus med marmortrappor och portar, isynnerhet vid de fashionabla gatorna. I hvart och ett af de stora qvarteren är ett stort grönt torg, planteradt med träd såsom en park, der det är trefligt att vandra och sitta. Bakom denna yta af ordning, renlighet och regelmässighet säges vara en betydlig del oregelmässighet; och strider och slagsmål förefalla icke sällan mellan de mindre civiliserade delarne af befolkningen, samt mellan gröfre arbetsfolket och det fria negerfolket (mest flygtade slafvar) hvaraf flera äro mycket oordentliga. En del af den manliga ungdomen i qväkare-staden synes likna vissa jäsande drycker i buteljer, som låta

korken springa eller spränga buteljen, då det blir dem för trångt. Jag säger härom, som man sagt mig. Och jag finner saken naturlig. Hade min ande blifvit inspärrad i sträng qväkare-form, så hade jag blifvit antingen St. Therese eller galen eller — jag törs icke säga hvad.

Med den älskvärda familjen Bille har jag besökt den sköna Philadelphia-kyrkogården Laurel-Hill, vid stranden af Schuykill (ett namn som man vill härleda från skandinavernas tid här, och det danska »skjulte Kilder» förborgade källor). Och med Trownsends har jag besett några af stadens sköna omgifningar, deribland de pittoriska klippiga stränderna af Schuykill. Landet är öfverallt mycket fruktbart. Man ser indianskt korn (mais) och hvetåkrar, jemte sköna ängar. Allt vittnar om vård och flit. Kastanie, valnöt, ask, ek (flera arter) alm, lönn och lind äro allmänna trädslag. Man ser ock mycket den lilla vackra »Virginia pine» ett pyramid-formigt mörkt och barrtätt litet träd, samt en mängd vackra buskarter. Parker af fruktträd, mest persiko-träd, pryda fälten. Landet kring Philadelphia är täckt, omväxlande med höjder och dälder, en idyllisk natur, träden äro stora och lummiga. Men inga träd här komma upp mot söderns magnolia och lif-ek. Tulipan-trädet har jag äfven sett här.

Pennsylvanien kallas »the Key stone state» nyckelsten-staten (som jag tror sedan gammalt, för dess centrala läges skull bland unionens första stater). Pennsylvanien räknas för den andra staten i unionen i folkmängd och välstånd. Den har ofantliga lager af kol i sin jord, och stora naturskönheter i de inre delarne af

landet. Susquehanna flod och Wyomings dal ha romantisk skönhet och ryktbarhet. Philadelphia kommer näst efter NewYork i storlek och folkmängd. NewYork har sjuhundratusen innevånare, Philadelphia omkring trehundratusen. Och oordningarne i staden torde väl till stor del härröra från den starkt tilltagande folkmängden, med hvilken uppfostringsväsendet ej hittills hunnit hålla skridt. Men efter pilgrims-statens exempel, i nyare tid, har qväkare-staten gripit sig an med makt, organiserat sitt skolsystem i likhet med Massachusetts, och smickrar sig äfven, som jag hör, med att öfverträffa detta. Om med rätt, vet jag ej. Och nu, adieu Philadelphia!

Bergfalk är återrest till Sverige. Den 26 Juni skulle han gå om bord från Boston. Han har varit dödligt sjuk i Philadelphia af en lunginflammation, men blifvit frälst genom homeopathisk behandling. Under sin sjukdom och konvalescens har han fått erfara något af det öfverflödande hjertat hos detta folk, som gör *allt* för den lidande, och vet ingen gräns för sin välvilja. Och deråt är jag glad. B. har lefvat i Amerika såsom en god svensk, oupphörligt arbetande och forskande i lagväsen och frågor, alltid besinnande: hvad kan vara godt, hvad användbart i Sverige? annat har han föga efterfrågat. Bra mycket längtade han hem. Det gjorde mig ondt att ej få se honom innan han afreste, och att främlingar och icke hans landsmaninna sutit vid hans sjuksäng. Men hans bref säger mig att han i dessa främlingar funnit kärleksfulla bröder och systrar.

Washington, (Columbia District). *D. 1 Juli.*

Jag kände just en liten rysning af nöje när jag, i förrgår aftons, från höjden af Förenta Staternas kapitolium såg ut öfver den herrliga panoraman af landet omkring, genomskuret af Potomac-floden och belyst af qvällens gyllene skyar. Det var en präktig syn. Detta kapitoliums läge, omgifningar och utsigter äro visserligen af det vackraste man kan se. Och folkrepresentanten, som här skall föra landets och folkets talan, kan ej undgå att inspireras af anblicken härifrån utöfver landet, och känna glädje och stolthet att detta är hans land, och att han här kan verka för dess väl. Jag var denna afton, i sällskap med Miss Lynch (den behagliga, unga skaldinnan, som nu är i Washington, för att söka utverka af kongressen en pension för sin mor, enka efter en af flottans officerare) och den amerikanska konsuln i Canada, en hygglig, ung M:r Andrews.

Dagen derefter besökte jag med henne och D:r Hebbe (en svensk, sedan flera år bosatt i Amerika), senaten och representanternas hus. Dagen var skön. Förenta Staternas fana med dess tretiotre stjernor (en stjerna för hvar stat i unionen) svajade på höjden af kapitolium, såsom brukligt medan kongressen har session. Det såg rätt festligt ut. Senaten, sittande i en stor rotunda, mycket väl upplyst från höga fönster, alla på den ena halfdelen af rummet, ger ett godt och redigt intryck. Senatorerna äro till stor del vackra gestalter, med en god del egendomlig fysionomi, och hållningen af det hela är lugn och värdig — hvilket ej

hindrar

hindrar att emellanåt temligen störande och en senat ovärdiga scener här förefalla. Äfven under denna session har ett, på en gång, vildt och komiskt uppträde förefallit emellan senatorn från Missouri, M:r Benton, och senatorn från Missisippi M:r Foote, hvarvid den förre, en starkt byggd man, med något af roffågelns uttryck och näbb i sitt ansigte, gick emot den sednare med uppsyn och åtbörder, som gjorde att denne, en liten man med nervös liflighet, drog fram en pistol och satte den för Bentons bröst. Men då senatorn från Alabama helt lugnt sade: »gif hit detta instrument!» och kallblodigt afväpnade Foote, befanns pistolen vara — oladdad. Hök och dufva voro nu båda på sina rum i senaten, och striden emellan dem syntes bilagd. Men höken skulle jag ej lita på.

De båda stora statsmännerna Clay och Webster voro i senaten, men talade ej. Clays yttre menniska har jag förut beskrifvit för dig. Daniel Webster har en märkvärdig likhet med vår aflidne erkebiskop Wallin, isynnerhet till de stora, djupa ögonen och den mäktiga, präktigt hvälfda pannan; men Webster är en skönare man och ser mera massiv ut. Hans hufvud är verkligen magnifikt. Webster är senator för Massachusetts, Clay för Kentucky. I förhållande till de stora tvistefrågorna emellan norden och södern här i landet, synes W. representera den moderata norden och Clay den moderata södern. Senaten är inom rummet delad i tvänne afdelningar. Hvar senator har framför sig en liten skrifpulpet, der han har papper eller böcker. Vice presidenten, som är ordförande och sitter på en något

upphöjd plats framför de båda partierna, med den amerikanska örnen sväfvande öfver sig, är en vacker, kraftfull gestalt, med manligt och öppet utseende. På galleriet för åhörarne, som öfver senatorernas hufvuden går rundtomkring rummet, är främsta raden för åhörarinnor. (Amerikansk artighet!). Och man hör särdeles väl derifrån hvad som talas i senaten.

Representanternas hus gör ett mindre förmånligt intryck. Rummet är mycket större och mindre väl upplyst än senatens; folkmängden är mycket större också, och rör sig, talar, beter sig med betydligt mindre värdighet. Det hela gjorde på mig ett kaotiskt intryck. Och från åhörare-läktaren kunde jag ej höra ett redigt ord. Ljudet kommer ej rent dit; och de värda ledamöterna talade med forsande fart. Med en mängd både senatorer och representanter skakade jag händer. De voro särdeles både artiga och muntra.

På eftermiddagen förde senatorn från NewHampshire, M:r Hale, Miss Lynch och mig till White House, presidentens boning, nära invid staden, der i parken hvar lördagsafton är militär-musik, och folket lustvandrar i frihet. Presidenten (General Taylor) var ute ibland mängden. Jag blef introducerad till honom, och vi skakade händer. Han har ett godt, tarfligt utseende och väsen, och var simpelt, nästan vårdslöst klädd. Han är icke ansedd för några stora gåfvor som statsman, men är allmänt värderad för sin rena, flärdfria karakter samt sin talang och menskliget som fältherre. Mexikanska kriget har gjort honom till president. Hans väsen föreföll mig mera borgerligt än militäriskt. Vice presidenten Fillmore, (med hvilken jag

äfven blef bekant denna afton) ser mera president ut än Taylor. Presidentens boning är ett vackert palatslikt hus (men af för enkel stil att kallas palats) nära Potomak-floden. Belägenhet och utsigter äro sköna. Musiken spelade »the Star spangled banner» och andra fosterländska stycken. Tre à fyrahundrade personer, herrar, fruntimmer och barn, lustvandrade i det gröna; aftonen var skön, uppträdet gladt och ljust; och af äkta republikanskt lynne. Jag njöt deraf, vandrande arm i arm med än den ena än den andra af kongressens medlemmar, och skakande händer till höger och venster. Då man vet att jag tycker om små barn, förde flera mödrar och fäder fram sina barn att skaka händer med mig. Detta gladde mig. Presidenten fägnade sig åt barnen, som så sorglösa och lyckliga sprungo omkring eller sutto i gröngräset. Han syntes vara emellan femtio och sextio år, och säges vara trött och bekymrad öfver ställningen och striden i unionen i denna stund. Här syntes han njuta en hvilostund, och stod i patriarkalisk enkelhet och vänlighet ibland mängden.

Sednare.

Nyss hemkom jag från kapitolium, der jag tillbringat förmiddagen, men der man vandrar arm i arm med senatorerna och samtalar med dem mer än man lyssnar till talarena i senaten. Det sednare är dock hvad jag ville. Californiens inträde i unionen, med eller utan slafveri, är dagens stora tvistefråga, som skiljer norr och söder i fiendtliga partier. Ingen vet huru kampen skall slutas, och presidenten säges nyss

ha sagt: »allt är mörkt!» Statsmannen Henry Clay, som söker tillvägabringa en compromiss, och länge arbetat derför, har på sednare tider fått senaten emot sig, (som det säges genom hans despotiska och öfversittande förfarande) och är alldeles utteråkad af det motstånd, som han möter hos sina herrar kolleger. Han beklagade sig bittert deröfver i dag, då jag, före sessionen, jemte Anne Lynch, besökte honom i hans rum. (Han hade i går varit hos mig, medan jag var vid White-House). Sedan frågade han mig om Kung Oscar, hans karakter, hans ställning till folket? o. s. v. Jag får så många betydelselösa och triviala frågor, att det är mig riktigt förfriskande att få svara på några med allvar och tanka uti, och som äro framställda med allvarlig mening. Och det var mig kärt att kunna säga Clay, att vi hade i kung Oscar, en god, klok och rättrådig konung, som vi älska. I hvad Clay visste om Sverige och om svenska statsförfattningen såg jag snillets blick, som behöfver ringa kunskap för att dock känna och förstå mycket. Just som vi voro inne på detta kapitel, förde betjenten in en liten underlig karl med en käpp i handen, som såg ut både som en knölpåk och en trollstaf — något vidunder från den stora vestern! tänkte jag. (NB. vi sutto för öppna dörrar). »Är detta Henry Clay?» sade den lilla mannen, planterande sig och sin knölpåk midt framför den store statsmannen. »Ja min herre! Detta är mitt namn!» sade Clay otåligt. »Sitt ned. Hvad vill ni mig?» — Den lilla mannen satte sig ned helt ogenerad i en ländstol, och jag steg upp i det jag sade något om min fruktan att upptaga Clays tid. »O nej, nej!» sade han artigt;

»Fruntimmer äro så uppfriskande! men dessa karlar; — jag hatar dem!» Och han gjorde en åtbörd åt den lilla mannen till, som hade kunnat stryka denne ut ur rummet, eller jemt med jorden, om han rätt senterat den. Men han satt fastrotad med sin knölpåk i handen, fast besluten att icke låta störa sig. Och jag måste lemna den trötte statsmannen åt trollet. Clay, som är i hög grad populär, låter hvem som helst komma till sig, och lärer vara öfverhopad af folk, som ta hans tid och hans tjenstvillighet i anspråk. I närvarande tid lär han vara mera retlig och otålig än man någonsin förr sett honom. Motståndet han röner är väl orsaken dertill. Hvilket lif! Och det är dock hvad männer sträfva till!

Med senatorn från Georgia, Judge Berrian, en qvick och skarpsinnig man (dess värre proslavery man, men, som jag tror, af patriarkerna) besåg jag i dag biblioteket på kapitolium, en stor vacker sal, med herrlig utsigt och ett allmänt samlingsrum under sessionerna, då man vill hvila sig ifrån statens ärenden, språka med bekanta o. s. v. Der kan man alla dagar se, sittande i en fönstersmyg, framför ett bord med papper och böcker, ett fruntimmer af första medelåldren, elegant figur, fint ansigte, behagligt uttryck. Hon tyckes alltid vara sysselsatt, och vara i rapport till flera af kongressens betydande män. Hon söker också något hos kongressen, och sitter der för att bevaka sitt ärende. Hvad begär hon, hvad vill hon? Hon vill ha tio millioner dollars (af land i vestern) till fond för årlig utdelning till asyl för vansinniga samt fattighus inom alla unionens stater. Det är Miss Dorothea

Dix, som sedan 10 à 12 år genomrest de flesta af staterna, besökt dårhus och andra asyler för olyckliga, och verkat betydligt till deras förbättring, och isynnerhet till de vansinnigas bättre vård och behandling. Genom hennes inflytande och de förträffliga memorialer hon skrifvit och inlemnat till styrelsen inom åtskilliga stater, ha flera asyler för vansinniga blifvit inrättade, der sådana förut saknats och de olyckliga varit öfverlemnade åt enskilt godtycke eller åt eländigaste vanvård. Detta fruntimmers verksamhet och inflytande är ett af de vackraste drag af qvinnans medborgerliga lif i den nya verlden. Mera om henne skall jag berätta dig en annan gång eller muntligen.

D. 2 Juli.

Åter hemma från kapitolium, der jag haft nöjet höra Clay och Webster samt flera af de förnämsta senatorerna yttra sig. Clay talar lifligt och med stark impuls. Hans röst, hvars skönhet jag hört mycket prisas, frapperade mig likväl ej, och jag tycker att han ofta skickar ut den för häftigt, så att orden dränkas af röstens nästan skällande klang. Webster talar med stort lugn i ton och väsen, men det ligger mycken intensiv kraft i hans sätt. Han har äfven den likhet med erkebiskop Wallin som talare, att han sänker rösten, och talar saktare ju större intryck han vill göra. Detta är tvärtemot hvad amerikanska talare vanligen göra, men är af stor verkan. Andra talare intresserade mig äfven, men jag fick knappt vara i fred och höra något för introductioner och konversationer med kongressledamöter. Utomordentligt artige äro de. Men

härefter skall jag söka egna mitt öra åt affärerna och lemna till Anne Lynch den lätta konversationen, i hvilken hon är en mästarinna och jag en klåparinna. Ifrån kapitolium foro vi till presidenten, hvars mottagningsdag det var. Vi kommo sent, så att vi blefvo ensamma med gubben, som var treflig och fryntlig, och berättade åtskilligt om de södra indianerna, egnadt att borttaga Miss Lynch's och mina något för romantiska föreställningar om dem. Bakom hans artiga vänlighet tyckte jag mig se ett moln af hemligt bekymmer, som han ville hålla undan. Hans dotter, gift med Öfverste Blix, var i sin hvita drägt oändligen behaglig och vacker, af ett stilla, ladylikt väsen.

I går var jag till middag hos professor Henry, en af de mest berömda kemister här i landet, och fann i honom en stor beundrare af Berzelius och Örsted, samt en ovanligt älskvärd man. Vice president Fillmore kom om aftonen. Han är gentlemanlig och synnerdeles treflig att tala med.

D 3 Juli.

I går aftons var jag tillsammans med D. Webster hos M:r och M:rs Sexton (M:rs Schröders föräldrar, ett vackert äldre par), samt med åtskilliga andra personer. Webster ser icke frisk ut, har gulblek hy, går mycket för sig sjelf, tyst, och ser tung och frånvarande ut. Hans vackra, vänliga fru placerade honom bredvid mig, önskande mig att få nöjet tala med honom. Han har märkvärdiga ögon; när de vända sig mot en, tycker man sig se in i katakomber, fulla af gammal vishet. Det kommer dock icke mycket ut deraf i dag-

ligt tal och sällskapslif; och det djupa ligger nog djupt inne i detta präktigt skapade hufvud. Fullkomligt enkel och utan façoner synes mannen vara, — en mycket bestämd natur, och som ger sig sådan han är. Men han synes mig af dem, hvars krafter icke rätt vakna utom i stora ögonblick.

Vid table d'hote i dag omtalade Anne Lynch, att någon sagt om D. Webster: »att ingen man var så vis, som Webster såg ut». Judge Berrian inföll genast: »icke en gång Webster sjelf!» hvarvid alla logo bifallande. Anne Lynch och jag sitta vid ett hörn af table d'hote, der Clay sitter emellan oss, och på båda sidor åtskilliga södermänner; så att jag, genom min lilla vännina, kommit midt upp i proslavery-partiet. Dock kan ej H. Clay räknas till detta. Jag bor på National hotel, men flyttar snart till ett enskilt hem, dit jag längesedan är inbjuden. Här på hotelet är ett oupphörligt sällskapslif, och grufligt hett. Men åtskilligt folk af intresse får man se och höra. Af senatorn från Californien (en präktig jätte-gestalt, som vittnar stort för den stora vesterns innevånare), har jag fått en bröstnål af California-guld, hvars knopp är en guldklump i dess naturliga tillstånd, och i hvilken man (med litet tillhjelp af fantasien) ser en örn i begrepp att höja sig och flyga ur sitt bo.

Och nu, mitt lilla hjerta, måste jag sluta detta långa bref. Jag blir väl i Washington en fjorton dagar till, hvarefter jag begifver mig till hafskusten, för att bada ett par veckor och söka stärka mig, innan jag reser vidare. Sedan, i stället att nu resa vesterut,

hvilket vore farligt och plågsamt i den starka sommarhettan, ämnar jag mig norrut till Maine och New-Hampshire (kanske besöker jag äfven Canada, dit unga M:r Andrews vill ha mig att resa) och far sedan vesterut öfver de stora insjöarne till Chicago, och derefter till de skandinaviska settlements längre i vester. Ty dem vill jag ändtligen besöka. I den svenska bondkolonien vid Missisippi har nyligen förefallit oroliga uppträden, och Eric Janson (profeten) har blifvit ihjälskjuten af en svensk vid namn Rooth. Han lärer fortfarande ha behållit sitt anseende bland de sina, men haft dåligt rykte utomkring kolonien.

I morgon, d. 4 Juli, ämna Miss Lynch och jag att resa till Mount Vernon, Washingtons f. d. landtegendom och stället der han är begrafven, för att der i all stillhet fira Förenta Staternas stora dag, dagen för »Declaration of Independance», som öfver hela landet och i alla stater och städer firas med tal, skott och skålar. Min lilla vännina Miss L. lefver här såsom i sin lifsluft; och utan ringaste koketteri drar hon genom sitt friska lif och sin godlynta qvickhet alltid omkring sig en krets af folk, mest herrar. Till dessa säger hon mången litet epprad sanning, men så roligt, att det behagar dem bättre än smicker. Hon har en särdeles lätthet för ordlekar och infall, som alltid göra en muntrande verkan och skaffa frisk luft inom den stundom tunga eller åskdigra politiska atmosferen. En dag, då Clay förifrade sig mot dem, som tro honom under sitt kompromiss-förslag hysa egoistiska afsigter, syfta till president-platsen o. s. v.,

och tillade bedyrande: det finnes icke »in the power of Mankind» någon belöning som nu mera kunde synas mig frestande», så frågade Anne L. om han påstod detsamma om »the power of Womankind?» Clay log och sade att han skulle besinna sig härpå. Och hans misslynne var förbi.

Farväl, lilla barn! Jag kysser dig och mamma. Nästa gång skall jag berätta dig mer om kongressen och kongress-herrarne.

NITTONDE BREFVET.

Washington. *D. 10 Juli 1850.*

Sist, min Agatha, skref jag dig till i »National hotel», en slags het ugn, full af senatorer och representanter, af resande herrar och damer, der man stektes till själ och kropp af »hot high pressure life», och der jag dröjde så länge blott för att vara med Miss Lynch; men der vi, af våra olika naturers krafter drogos åt olika håll, hon i hvirfveln af sällskapslifvet, hvars prydnad hon är, jag att söka ensligheten, — det svåraste i verlden att finna i en sådan hotell-verld, der man lefver i sällskap med 3 à 400 personer, — men som jag dock lyckades att njuta någon stund, dels i mitt rum, dels om eftermiddagen, vandrande på galleriet inåt husets gård, der jag lyssnade till plaskandet af vattenstrålarne i bassängen midt på gården, och hvilade min själ i några tankar eller känslor alltid återkommande på mina ensamma stunder, alltid desamma, alltid tillräckliga att fylla själ och sinne, så att de liksom källans vatten sända åt höjden klara strålar, hälsande himlen, befruktande jorden!

I dag skrifver jag till dig ifrån ett stilla hem, der Ailantus och Sycamore susa utanför mina fönster, och der frun i huset och jag springa om hvarandra att

doppa oss i ett kallt bad, 3 à 4 gånger om dagen. Men tyst nu om mig sjelf; ty stora, riksvigtiga händelser ha timat, sedan jag sist skref, och pågå som bäst, sätta alla medborgare och alla stater i unionen i stark vibration, och verka en omhvälfning i — många ting, och om dessa händelser måste jag nu berätta.

För några få dagar sedan (d. 5 och 6 Juli) hörde man sägas, här och der i Washington, att presidenten (general Taylor) var illamående. Han mådde fullkomligt väl ännu den fjerde (det var den tredje, som jag sist såg honom) men hade förätit sig på — ostronpastej, tror jag, och fått en attack af kolerin; den sjunde sade man att han var bättre, och skulle snart bli återställd. I går (den nionde) satt jag i senatens rum och lyssnade tåligt (eller rättare otåligt) till ett långt och ledsamt proslaverytal af senatorn från södra Carolina, Judge Butler (en hedersman och min goda vän, utom i den frågan) då en hastig rörelse, liksom af en ljudlös, elektrisk stöt, uppstod i församlingen; en mängd nya personer kommo in genom hufvuddörrarne, och på en gång sågs Daniel Webster stå bredvid den talande senatorn, uttryckande med en urskuldande åtbörd, att han måste afbryta honom för något vigtigt ärendes skuld. Talaren bugade sig och tystnade; det blef dödstyst i huset och alla blickar fästades på Webster, som sjelf stod alldeles tyst några sekunder, liksom ville han förbereda församlingen på någon stor allvarsam nyhet. Sedan talade han långsamt, med den honom egna, djupa intrycksfulla rösten:

»Jag har en sorglig tidning att frambära till senaten. En stor olycka hotar landet. Förenta Staternas

styresman, president Taylor är döende, och kommer troligen ej att öfverlefva denna dag».

Åter märktes denna tysta elektriska stöt; jag såg många personer blekna, och jag kände mig blekna sjelf af den oväntade underrättelsen och åsynen af dess intryck. En senator böjde ned hufvudet i sin hand, såsom hörde han domens åska. Denna häpenhetens rörelse var dock hastigt öfvergående. Sinnena återtogo snart sin spännkraft. Senaten ajournerade sig, och man strömmade mangrannt ut i staden att höra och berätta nytt. I närvarande stund af partikamp och under den strid, som nu kämpas i kongressen, uppå hvars afgörande president Taylor säges genom sin personliga karakter öfva betydligt inflytande, gjorde nyheten om hans tillstånd ett ofantligt intryck. Klockan half 11 om aftonen denna dag dog presidenten efter ett vackert och rörande afsked till de sina. »Gråt icke, min kära hustru», säges han ha sagt till denna (som älskat honom med oändlig tillgifvenhet) »jag har bjudit till att göra min skyldighet (»I have endeavored to do my duty») och hoppas på Guds nåd».

Dagen derefter (d. 10 Juli) insattes i hans embete den nya presidenten, vice president Fillmore, som enligt landets lag skall intaga den aflidnes plats i samhället under den tid, som återstår af hans bestämda regeringstid, då ett nytt presidentval kommer att ske. Presidenten i landet utnämnes för fyra års tid. Taylor hade (tror jag) innehaft presidentstolen i nära två år; två år återstå således för Fillmore. Hans hastiga upphöjelse lärer icke ha varit välkommen för honom. Han säges ha, vid underrättelsen om Taylors död, böjt

sitt hufvud ned i sina händer och sagt: »detta är min första olycka!» Och hans utseende, då han, ledd af tvänne kongress-ledamöter (en från Massachusetts och en från Louisiana) inträdde i representanternas hus, för att der aflägga eden, motsade icke detta uttryck; han var mycket blek, och såg verkligen olycklig ut. Den manliga vackra gestalten, som bär sig sjelf så väl, såg nu, uppburen eller rättare insläpad af tvänne omaka gestalter, som höllo hvardera en af hans armar, alls icke bra ut. Efter denna tremannagrupp följde senatens ledamöter två och två, eller en och en, in i representanternas hus. Ingenting kan vara enklare än den handling, genom hvilken den nya presidenten insattes i sin värdighet. Med handen på biblen lofvade han att beskydda Förenta Staternas konstitution, kallade Gud till vittne af sitt löfte, kysste boken och — det var allt. President och senatorer gingo ut som de hade inkommit i rummet. De flesta af senatorerna gingo parvis, några arm i arm; Clay gick ensam, likgiltig, trött, mycket ensam, tyckte jag af hans uttryck och hållning. Corvin (senator från Ohio, om hvilken jag snart skall säga dig mer) gick äfven ensam, en bastant liten man, trygg och treflig, godmodigt omedgörlig.

Nu kommer kongressen att hvila i tre dagar, ända till dess president Taylor är begrafven. Men de stridande partierna, som nu bereda sig på en ny vändning i affärerna, de hvila ej. De arbeta rastlöst och ha ingen annan känsla eller tanke än sitt intresse. I går, då jag gick ned från kapitolium, hörde jag en ung man säga till en annan:

»Om han dör, så kommer vårt parti att segra, och han skall dö, vid Gud!»

Och nu, under de stora affärernas både hvila och kamp, skall jag tala med dig litet om mig och mina förehafvanden.

Den fjerde Juli, den stora dagen i Förenta Staterna, for jag till Washingtons gods, Mount Vernon, med Miss Lynch, M:r Andrews och senatorn från Ohio M:r Corvin. M:r Corvin är en af landets »self-made men»; hans far var en fattig farmer, och sonen åtnjöt blott en »common school» uppfostran, men har på egen hand utvecklat sig till en af landets mest berömda »stump orators», d. v. s. improviserare af korta men kärnfulla och qvicka tal, och hvad mera är, till en allmänt aktad embetsman, mot hvilken man icke har annat att säga, än att han stundom är »för god». För oss var han en förtjusande och ovärderlig sällskapsman; och hans samtal, isynnerhet hans liffulla, lustiga skildringar, stundom något karrikerade, af bröderna i senaten, och härmande af deras sätt och ton, hans lyckliga humor, som likt en springande källa ständigt porlade upp ur friska ådror, gjorde den långa färden på dåliga vägar i en ruskande vagn, under dagens tryckande hetta, till en verklig lustfärd. Vid Mount Vernon mottogos vi af ett ungt vackert par, den store presidentens brorsons son och dennes fru. De tillbjödo oss svalka och hvila, och undfägnade oss med mjölk och bär, hvilket allt smakade förträffligt. H. Clay hade gifvit oss ett introduktionsbref till det unga paret.

Belägenheten af boningshuset vid Potomac-flodens strand är oändligen vacker; parken, i engelsk stil, syntes mig stor, men den, liksom byggnaderna vid gården, vittna om förfall. I parken är Washingtons och hans makas graf, ett vackert grafkapell med jern-gallerport, innanför hvilken man ser kistorna stå. Jag smög, emellan jernstängerna, min gröna qvist på grafven.

Washington har i lif och karakter alltid synts mig ha likhet med Gustaf Wasa, ehuru hans lif var mindre romantiskt, och hans karakter mera flegmatisk, mindre impulsiv, än den svenska befriarens. Wasa är en mera dramatisk, Washington en mera episk gestalt, Wasa mera hjelte, Washington mera statsman, Wasa kung, Washington president. Stora, starka, konungsliga själar voro båda, värda att vara anförare för fria folk. Washington stod kanske högre än Wasa, i sin rena oegennytta som folkets högsta styresman. I sjelfbeherrskning var han nästan utan like, och blott en gång säges han ha låtit, i ett ögonblickligt utbrott, se den vulkaniska rörelsen i sitt inre. Det amerikanska personlighets-idealet »a well balanced mind» måste ha sin förebild i den stora presidenten. Ädel var han, och kunde, då han begått en oförrätt, äfven öppet afbedja den. Hvad jag mest beundrar i hans karakter och lefnad är ihärdigheten. I sätt och lynne mot andra personer var han icke utan stolthet. Han hade en blick, som kunde göra den dumdristige stum, och jag har hört sägas, att hans närvaro, om han än var tyst, alltid gjorde sig *känd* som en imponerande makt. Men detta är fallet med alla betydande karakterer.

Washingtons moder var en stilla, ädel fru, hvars »well balanced mind» synes ha öfvergått på sonen, och som tänkte för högt om pligt och fosterland, för att vara stolt öfver honom och hans bragder, ehuru ömt hon älskade honom. »Jag hoppas att Georg skall uppfylla sin skyldighet mot sitt land!» sade hon blygsamt en gång, då man inför henne upphöjde hans förtjenster. Förhållandet emellan Washington och hans mor tyckes ha varit ett fullkomligt. Af förhållandet emellan honom och hans maka har jag blott hört följande anekdot. En gäst på Mount Vernon hade fått sin sängkammare nära invid presidentens, och hörde en afton, sedan man åtskiljts för att gå till sängs, fru presidentskan rätt lifligt lexa upp sin herre och man för något, som hon ansåg att han icke gjort rätt uti, utan bort handla annorlunda, hvilken lexa han åhörde under djupaste tystnad, ända tills den stannade. Då upplät han sin mun och talade och sade: »nu, sof sött, min vän!» (Now, good sleep, my dear!) Porträtter och beskrifningar af henne visa henne som en täck och treflig, fryntlig liten fru, af hvilken det just icke kunde vara så otrefligt att få en sparlakanslexa.

Washington var född i en slaf-stat (Virginia) och var sjelf slaf-ägare nära intill sin död. Kort derförinnan gaf han sina slafvar friheten, och det är verkligen märkvärdigt att se i hans testamente, (som jag nyligen läst), huru ingenting tycks ha legat honom mera om hjertat än omsorgen för hans slafvar. Flera sidor upptagas af föreskrifter för behandlingen af dem, som skulle gifvas fria, samt af dem, som voro gamla eller sjukliga, och derföre skulle väl vårdas intill deras

dödsdagar. Dessa noggranna omsorger efter döden om gamla slafvar sätta den nya verldens republikanske hjelte högt öfver det gamla Roms! Washingtons rena menskligbet lyser fram härutinnan i renaste glans. Det är denna rena mensklighet, mera än hans talang som statsman, mera än hans varma patriotism, som gör Washington till den nya verldens stora man — jag vill icke säga *största,* ty på denne väntar jag ännu. — Det är också den, som framkallar den varma och enhälliga hyllning, som egnas honom af den nya verldens folk, och som eröfrat äfven Europas, som lockar än i dag lika loford öfver hans minne af Amerikas stater och af Rysslands store Czar. Washington sökte i allt och framför allt det rätta och sanna; derföre stod han så fast, och derföre stod han så ren midt under stormiga, oklara tider, — en Memnonstod, midt i öknens sandhvirflar, orubbad af dem, rörd blott af ljuset, och alltid gifvande samma rena, harmoniska ton.

Mount Vernon var Washingtons ungdomshem; hit förde han sin brud; här lefde han lycklig hvar stund af sitt lif, som han fick hvila från vården af allmänna ärenden. Mount Vernon var hans älsklings-uppehåll. Här fick han, vid hög ålder, dö i frid efter väl fulländadt ärofullt värf. »Jag är icke rädd att dö», voro hans sista ord.

Vi voro ensamma vid Washingtons graf denna dag, och tillbringade den under stilla samtal i parken, än vandrande, än sittande i det gröna gräset under de skuggrika träden, och M:r Corvin, som under färden skött satirens och skämtets vapen som en mästare, visade under ett allvarsamt samtal det religiösa djupsinne,

det begär till hvila i andliga och eviga sanningar, som dock är utmärkande för nya verldens män, de må härstamma af cavalierer eller puritaner och i sitt yttre lif synas huru mycket som helst upptagna af dagens lif och strid. Corvin är stark antislavery-man, vill icke veta af »någon compromiss med slafveriet», och är derföre emot Clay och hans jemkningsförslag. Af hans beskrifning på Clay och dennes sätt att behandla personer af olika gåfvor och partier, fick jag — ehuru beskrifningen var karrikerad — ett stort begrepp om Clays förmåga som politisk anförare.

Mot aftonen reste vi tillbaka, och en del af resan som gjordes på Potomac, var ganska vacker. Flodens stränder äro här ej egentligen af stor karakter; men likväl romantiska, och ge stora utsigter öfver ett rikt skogsland med höjder och dalar. I Alexandria, en liten stad under vår väg, intogo vi en liten qvällsvard hos en vänlig fru, som tycktes anse sitt Alexandria nästan lika märkvärdigt, som vi kunde anse den gamla klassiska staden af samma namn.

Alla dagar har jag besökt senaten och representanternas församling, dock mest den förra, emedan jag der hör väl, och emedan den på allt vis, som parlamentarisk församling, synes mig stå framom den sednare. I representanternas hus får hvar talare icke tala mer än en timma i stöten. Så fort timman är ute och en liten klocka ringer, har en annan talare rätt att afbryta honom, om det också vore midt under hans djupaste argument eller hans snilles högsta flygt, och taga uppmärksamheten i anspråk för sitt tal under en timmas tid, då han åter måste lemna rum åt en

annan. Som nu talarena i allmänhet tala med stor lätthet, och ha mycket att säga, så äro de angelägna att begagna timman, och jag förmodar att detta är orsaken till den brådskande fart hvarmed talen störta fram, avalanche-likt, inom huset; åtminstone hvar gång jag varit der. Ett visst huller om buller råder i huset, som kontrasterar emot senatens decorum. Der får hvar senator tala så länge han vill, ja, under hela sessionen, utan att någon har rätt att afbryta honom, utom för en anmärkning, eller med hans medgifvande. Men under dessa tal, både i senat och representant-hus, måste jag ofta nog tänka på M:r Poinsetts ord, då jag berömde den amerikanska lättheten att hålla tal: »it is a great missfortune!» Men är det bättre med denna olycka i andra länder, i församlingar der folk få hålla tal? Och suckar jag än här under ett och annat tal, så är jag dock intresserad af många för deras direkthets skull, och för sakens skull, som de röra, och för de personligheters skull, som framföra dem. Jag tycker om att se och höra parlamentariska församlingar. Menniskan synes mig stor, då hon står upp och kämpar för sak och öfvertygelse, och kan, om hon har kraft eller snille, vinna stora segrar. Och jag älskar att se menniskan stor och betydande, att se henne från sin enskilta lilla verld, sin isolerade punkt verka för — hela verlden. Men äfven utan snille ger menniskan här, såsom moralisk makt, genom sitt blotta ja eller nej en syn af intresse. En sådan församling är i sjelfva verket ett stort dramatiskt skådespel, och inom detta förefalla stundom scener och episoder af mera verkan än många, som vi se på teatern. Några sådana, som jag

här varit vittne till, måste jag berätta dig om. Men först ett ord om skådeplatsen och skådespelarne här, ty de ha för mig ett särskilt intresse, derigenom att senatorerna representera stater, och dessas karakteristiska och poetiska drag framstå för min fantasi genom de män, som representera dem.

Hvar stat i unionen sänder till kongressen två senatorer. Desse uppstå inom senaten och tilltalas icke såsom M:r den eller den, utan såsom senatoren af Kentucky eller Massachusetts eller Missisippi eller Louisiana, o. s. v., och jag ser då genast för mig en hägring af Kentucky eller Massachusett, Missisippi eller Louisiana, efter hvad jag känner om dessa staters lif och lynne, så i ande som natur, äfven om icke menniskorepresentanterna alltid svara deremot; och hela denna verldsdels bildning framstår för mig såsom ett stort drama, i hvilket Massachusetts och Louisiana, Carolina och Pennsylvanien, Ohio och Alabama, m. fl. äro handlande makter, med bestämd personlighet. Personligheten åter är angifven, till en del, i de tillnamn som händelsen eller folklynnet gifvit en del stater, och med hvilka det vore lätt att döpa alla. Så ser jag här kejsarestaten (NewYork), granit-staten (NewHampshire), nyckelsten-staten (Pennsylvania), varg-lo-staten (»the wolverines» Michigan) m. fl., kämpa och tornera med jättestaten (Kentucky), Palmetto-staten (Carolina), Franska staten (Louisiana) o. s. v. Och striden, som nu pågår om guld-staten, äfven kallad: »the Pacific state» (Californien) kallar fram alla de grunddrag och förhållanden, som skilja nordens och söderns stater åt, och som nu ställa dem i härnad mot hvarandra.

Har jag sagt dig hur det stora tvist-äpplet ser ut, som man här slåss om nu sedan sju månaders tid? Se här:

The Compromise Bill

Californias inträde såsom stat uti unionen, insättandet af Territoriala styrelser för Utah (Mormon-staten) *och Nya Mexico, samt förslag för Texas till bestämmandet af dess vestra och nordvestra gränser.*

Och nu ett ord till förklaring: för att en stat skall ha rättighet att, som sådan, inkomma i Unionen, skall den ha en folkmängd af minst 55,000 själar. Intilldess kallas hvarje särskildt provins af Förenta Staternas land ett territorium, och styres, under dess utvecklings- och omyndighetstid, mera omedelbart af den federala regeringen, som tillsätter guvernör och andra embetsmän, samt sänder trupper till försvar af landets folk mot indianerna eller andra fiender, då nemligen territoriets folk gör andragande derom. Hvar stat i Unionen har rätt att stifta sina egna lagar, med vilkor att dessa ej ingripa i de andra federala staternas författning samt att statsformen är republikansk. Territoriet åter har icke statens rättigheter, och man är ännu ej enig om huru långt dess rättigheter till sjelfstyrelse böra sträcka sig. Nå väl: California som hastigt uppnått en folkmängd af mer än 150,000 själar, mest utvandrare ifrån de fria nordösta staterna, begär nu att inkomma i unionen som fri stat. Nya Mexico, som i följd af Mexicanska lagen är fri från slafveri, och Utah, som kallar sitt unga folk »helgonen», »latter days Saints» begära, som territorier att bestämma sig *mot*

slafveriets införande. Men som dessa tre stater, den myndiga liksom de ännu omyndiga, ligga nedanom en geografisk linea, Missouri-linien kallad, som, enligt gammal öfverenskommelse, skall gälla såsom skiljolinia emellan de fria staterna och slafstaterna, så att alla staterna norr om denna skola ha rätt att vara fria från slafvar, alla stater söder om denna rätt att ha slafvar och slafarbete, och som tre nya, fria stater skulle störa jemnvigten emellan söderns och nordens politiska makt, så att makten komme på nordens och de fria staternas sida, så ropa södermännerna (dock icke alla) härtill: »Nej, Nej!» Och de ytterliga af dem tillägga: »hellre bryta vi med norden, och sluta oss i en särskilt union — de södra staternas union! Vi vilja hellre förklara norden krig!»

Södermännerna vilja ha både Californien och Nya Mexico öppna för sig, till införande af sina slaf-institutioner; och dertill vilja de att kongressen skall utfärda en lag, som förbjuder de fria staterna att ge skydd åt från slafstaterna flygtade slafvar, samt ger södermännerna rättighet att begära och få lagens biträde i de fria staterna, för att återfå sin *»menskliga egendom»*. Härtill ropa nordmännerna af all makt: »Nej, Nej!» Och de ytterliga af deras parti tillägga: »hellre blodigt krig. Vi vilja inga medgifter till slafveriet. Bort med slafveriet. Må vi blifva ett fritt folk! kongressen skall utfärda en lag, som förbjuder slafveri i hvar ny stat».

Flera af södermännerna medgifva emellertid Californiens rätt att inkomma som fri stat i unionen, men neka till territoriernas rätt att stifta lag för sig i slafverifrå-

gan. Södermännerna påstå i allmänhet att de ej strida *för* slafveriets sak, men för statsrättens och konstitutionens sak. Några ha rätt i detta påstående, men hos flera märker man lätt att slafveri-intresset färgar oppositionen.

Härtill komma andra tvistefrågor inom samma kapitel, som t. ex. om Columbia distrikt, inom hvilket staden Washington ligger, skall fortfara att ha slafvar eller icke. (Ty Washington i Columbia-distriktet ligger inom slaf-staten Maryland). En del af södermännerna äro angelägna om att äfven här behålla sina älskade »domestic-institutions», såsom frasen är. En annan tvistepunkt är frågan om Texas gräns mot Mexico, och om ett stycke land emellan slafstaten och det ännu fria territoriet, eller hvem som skall ha, hvem som skall eftergifva detta stycke, och frihet och slafveri slåss å nyo på denna grund om denna jordbit.

Så ungefärligen ser det stora tvistäpplet ut, en verklig gordisk knut, som det tyckes fordras ett Alexanders-svärd att lösa.

Henry Clays compromissförslag säger: »California skall införlifvas i Unionen enligt med dess fordran, såsom fri stat. Ty dess befolkning af nära 200,000 män har rätt att bestämma öfver sin författning. Nya Mexico skall vänta att bestämma öfver sin, till dess den fått en folknummer stor nog att enligt med författningen utgöra en stat. Den skall emellertid vara ett territorium utan slafveri. Sammalunda skall det vara med Utah».

»Deremot skola slaf-staterna ega rätt att af de fria staterna återfordra sina flyktade slafvar, och om så

fordras

fordras återtaga dem genom lagligt biträde, såsom konstitutionen stadgar.

Columbia skall vara ett fritt distrikt, hvarifrån slafveriet skall vara bannlyst».

Detta, menar jag, vara hufvudpunkterna i Clays förslag, för att stifta fred emellan norden och södern. Men både norr och söder vilja ha större medgifvanden hvar på sin sida, och ropa nej, nej till compromissbilln. Denna bill, som har många delar införda under samma hufvud, hvilka Clay önskar få igenom på en gång, har deraf fått namn af »Omnibus billn», och bekämpas under denna benämning. Flera senatorer, som gått med Clay i vissa punkter, ha skiljt sig ifrån honom i andra, och det synes, som om »Omnibusbillen», såsom sådan, fått nästan hela senaten emot sig, ehuru några frågor särskilt synas bestämma sig enligt med Clays åsigter; deribland just hufvudfrågorna om Californias införlifvande i Unionen, såsom Fristat. Men äfven de som vilja ett i hufvudsak, gräla ändå med hvarandra i bisaker, och jag hörde häromdagen Missisippi skarpt läxas upp af Missisippi för dess »dis-union» tendens. Den andra hälften af Missisippi skrek: »*fy* öfver dis-unionisterna!»

Nu litet om de dramatiska personerna eller några af dem, som förefalla mig märkligast.

H. Clay har sitt säte längst in mot väggen till höger om ingången, är alltid tillstädes, uppmärksam, liflig, följande diskussionen, inkastande ett eller annat ord, och ej sällan tagande sjelf det ledande ordet. Hans kind och blick ha feberaktig glöd, hans röst och

ord alltid energiska, drifna af själens impuls, tvinga till sig uppmärksamheten; hans argumenter äro direkta, slående, synas mig bära stark öfvertygelses stämpel, och böra verka öfvertygande. Och när hans starka, ljudfulla röst ljungar fältordet *Californiæ* (hvars sista stafvelse han betonar på eget vis) genom senaten, under kamp för Californias frihet, så känner man att den gamla fältherren förer den fram till seger. H. Clay, ehuru född i slafstat (Kentucky) och representerande denna, och sjelf slaf-egare, har tydligen sina sympatier helt och hållet på frihets-systemets sida, och har öppet uttalat, vid öppnandet af denna session, att han *aldrig* skulle tillåta införande af slafveri i någon ny stat. Och derpå igenkänner jag den store statsmannen och den nya verldens fria son *). Äfven lärer han vid ett föregående tillfälle ha framställt ett förslag till sitt fosterlands befriande från slafveriet, som icke tyckes vara af de opraktiska. Det är att alla barn af slafvar, födda efter ett visst årtal (jag menar att det är detta år, 1850) skola förklaras fria, och uppfostras på menskligt vis i skolor, samt läras slöjder och handtverk. Detta förslag, så ädelt i sitt syfte, så utförbart, och på förnuftigt vis beredande en dubbel emancipation, har likväl blifvit lemnadt å sido. De ytterliga på båda sidor, i antislavery- och proslavery-lägren, vilja ej höra derpå.

Att Clay i denna stund, under det han kämpar för Californias frihet och Nya Mexicos neutrala grund, yrkar medgift till södra staternas fordan på

*) Hans ord vid detta tillfälle voro: »Och vill någon veta om jag vill tillåta utsträckande af slafveriet i vårt land, så är detta mitt svar: *Nej*, mina herrar, *nej, nej, nej, aldrig!*»

återfåendet af flygtade slafvar, tror jag vara ett mått och steg föreskrifvet af sakernas nödvändighet. Sedan jag varit i slafstaterna och hört och sett den bitterhet, som lefver der (isynnerhet i södra Carolina) emot nordmännernas förfarande och ingrepp i slafveri-frågan, sedan jag ofta hört den önskan till skilsmässa från norden, som jäser der, och som äfven inom senaten ger sig luft, tror jag att denna medgift är nödvändig till undvikande af borgerligt krig, i närvarande stund då söderns sinnen äro på nytt uppretade genom de norras troliga vinst af Californien, och äfven af Nya Mexico och Utah inom deras statsgrupp.

Medgiften har sin lagliga grund deri, att enligt Förenta Staternas konstitution äro staterna förbundna att respektera hvarandras lagar, och enligt slafstaternas lagar utgöra slafvarne del af slaf-egarnes lagliga egendom.

Jag förstår väl antislavery-männernas förbittring vid tanken att deras fria jord ej skall kunna vara asyl för olyckliga slafvar, och att slaf-uppsnappare (slave catchers) skola der få fritt spel, och biträde af fria staters embetsmän; jag vet att jag sjelf skulle lida döden hellre än att uppgifva en olycklig slaf, som hade tagit sin tillflygt till mig, men — gifves i denna stund ett alternativ emellan denna medgift och borgerligt krig? ... Clay tyckes anse att det icke gifves, och med honom synes Daniel Webster gå, ehuru han icke ännu offentligt uttalat sig öfver Clays compromiss-bill. Jag tror att Clay ogerna gör medgiften, och att han icke skulle föreslagit den, om han ansåg att den vore mer än temporär, om icke hans eget stora hjerta och hans statsmanna-blick sade honom, att den tid icke är

långt borta då söderns högre hjertslag skall af fri impuls drifva till en högre mensklig lagstiftning i slafveri-frågan, och påtryckningen af den fria mensklighetens rörelse, så i Europa som i Amerika, föra den nya verlden till afskuddande af dess största lögn. Och derpå tror äfven jag, tack vare de ädla sinnen jag lärt känna i södern, tack vare det fria södern, som växer och vidgar sig inom slaf-statens sköte. Och hvem kan känna andans rörelse öfver denna hela stora verldsbildning utan att känna att Guds ande sväfvar öfver djupet, och skall skilja ljuset från mörkret med sitt allsmäktiga ord. Morgonrodnan är redan på bergen och färgar skogens toppar. Hvem som vill se det, kan se det. Jag fruktar icke mörkrets seger här.

Nära Clay, och framför honom i ledet, ser du granit-statens representant, M:r Hale från NewHampshire, med ett hufvud, ej olika Napoleons, och kropp och hållning lika en stor, fet gosses; en frisk, stark höglandsnatur, fast på sin grund som granitbergen, och med ett lynne så friskt, som vinden kring dessa. Stark antislavery-man och oböjlig för hvarje koncession i denna fråga, bringar han med sin humor och sina qvicka, sarkastiska infall ofta hela senaten i muntert lynne. Nära honom ser jag senatorn från Texas (det republikanska Texas första president), general Houston, som för att resa från sin stat till Washington, behöft en månads tid. Den gamla, ståtliga generalen hörer man gerna för det pittoreska och friskt skildrande i hans föredrag. Hans uttryck är godmodigt och manligt, med en anstrykning af militärisk ridderlighet. Han har den egenhet att under dis-

kussionen i senaten alltid tälja små trädstickor med sin pennknif.

Senatorn från Pensylvanien, en man af qväkare-lik enkelhet och ett rent vackert ansigte, ser jag här i antislavery-lederna. Senatorerna från Ohio, Corwin och Chase, höra hit. Den förre känner du redan; i senaten ser jag honom sitta tyst och trankil (han lärer redan ha utfört sin talan i hufvudämnet) och blott då och då insändande en kort anmärkning till södermännernas tal, som nu pågå. Chase har ett utmärkt ädelt och vackert yttre; jag har sällan sett en mera ädel och stolt gestalt. I det enskilta lifvet måste en sådan man imponera och väcka kärlek eller — hat. I det offentliga uttalar han sig fast, men få-ordigt för frihets-principen.

Senatorn från NewYork, M:r Seward, är en liten man, har ingen personlig skönhet, och hans organ har detta näsljud, som ej sällan besvärar hos Bostons söner, (Seward är derifrån). Likväl har denna röst här yttrat några af de största och ädlaste tankar som uttalat sig under denna kongress. Han är stark antislavery-man och uttalar sig emot compromissen. »Jag vill» sade han nyligen, i slutet af ett tal, »verka för Unionens upprätthållande, icke genom koncessioner till slafveriet, utan genom befordrande af de lagar och inrättningar, som göra henne till en välgerning för hela menniskoslägtet». Godt och stort!

Går jag fram från den punkt, der jag begynt och mot hufvud-ingångens sida, möter jag icke långt ifrån Clay en söderns man och slafveriets kämpe, senatorn från Georgia, Judge Berrïan, en man af talang och

qvickhet, och äfven en god och gudfruktig man, en man af fin verld och belefvenhet, som det gör mig ondt att se advokat för söderns skuggsida, i det han måste kämpa för dess rättigheter. Han står nu i fejd med Clay om Californiens rätt till frihet och den personliga skilsmässan emellan dem har gått derhän att Clay öfvergifvit sin plats vid vårt »table d'hote,» der Berrian satt nära honom. (Clay äter nu på sitt rum och Berrian har hans plats vid bordet).

Midt uti detta läger sitter kolossen Daniel Webster, maklig i sin länstol, med gulblek kind och panna, och synes tyngd af tankar eller af värme, kanske af båda delarne. Jag kallar honom koloss, icke för det att jag ser i honom en andlig öfvermäktig storhet, utan för hans magnifika hufvuds och massiva utseendes skull (ehuru han icke har en stor gestalt) och derföre att hans inflytande kännes såsom något kolossalt. Han har varit en af de skönaste män, af naturlig, kunglig värdighet, och beskrifves såsom utöfvande, genom sitt blotta framträdande, en nästan magisk makt öfver menniskomassor. Han är nu öfver sextio år, och är en skön, kraftfull man ännu, ehuru år och tankar synes tynga honom. H. Clay vid mer än sjuttio års ålder är en yngling till utseende och väsen i jemförelse med Webster. Clay är alltid färdig att gifva eld. Webster synes betänkt att väl ladda sin kanon, innan han sätter luntan till.

Senatorerna från Illinois, general Shield och Judge Douglas, äro små karlar, men båda män af talang och äfven snille. Douglas' djupa, vackra ögon, låga af en dunkel eld, som säges brinna för äregiriga planer, och

syfta till presidentplatsen. (Men samma syften tilläggas Clay, Webster, Seward och flera). Han talar föga, åtminstone i sällskap, men man känner hans närvaro. Han ser ut som en varm, duktig och klippsk, liten man. General Shield blond, blåögd, med en vacker redlig blick, är en mera öppen natur. Han har utmärkt sig och blifvit illa sårad i kriget med Mexico. Jag älskar att tala med honom och höra honom tala. Han är en vaken och varm amerikanare, och synes förstå sitt lands egendomliga företräden och kallelse.

Låt oss nu kasta en blick öfver i det andra lägret. Höken från Missouri, senator Benton, sitter der djupt inne bland de sina, liksom lejonet från Kentucky i det andra lägret, och snedt öfver mot honom. Han är en af de äldsta senatorerna i kongressen och högt aktad för sin lärdom, för sin fasthet och sitt mod. Han har kämpat i två eller tre dueller, kallblodigt och långsamt syftat på, och kallblodigt skjutit ned sin motståndare. Han ser ut att kunna skjuta sin man kallblodigt ännu *). Han hör till »borderers» befolkningen inom Amerika, till de män, hvilka, uppväxta på gränsorna till vildmarken och bland ett halfvildt folk, ha tidigt vant sig vid näfrättens både lag och lek, och gå med pistol och »Bowie-knife» (en slags krokig knif, allmänt bruklig som vapen i slafstaterna och benämd efter mannen, som uppfann den) såsom våra herrar gå med pennknif och blyertspenna i bröstfickan. Och i slafstaten, som den vilda Missouri genomströmmar, grumlig och farlig i sitt lopp, som i vester gränsar till

*) Och dessa dueller, eller rättare hans förhållande under dem, ha kastat skugga på hans karakter i mångas ögon.

Indianstammarnes vilda steppland, och i öster till jättefloden Missisippi, der hedniskt lif ännu kämpar om herredömme med kristlig lag, i det ännu blott halfciviliserade Missouri kan en kallblodig duellant, som Colonel Benton, framställas såsom värdig representant, då han genom fasthet i vilja, och konseqvens i förhållande gör sig aktad och fruktad som politisk personlighet. I det yttre visar han sig som en man af stark undersättsig kroppsbyggnad, bredaxlad, högbröstad. Pannan är hög, håret grånadt reser sig tunnt och lätt friseradt deröfver. Derunder lysa ett par lifliga, men kalla grå ögon, emellan dem framskjuter en höknäsa; nedra delen af ansigtet är starkt, och tyder på stark vilja och starka animaliska passioner. Gestalten och uttrycket äro kraftiga, men få lätt en anstrykning af dryghet, och sakna ädelhet. I senaten uppträder han för Californiens frihet, men strider med Clay emot dennes Omnibus-bill.

I sällskap har jag lärt känna honom, såsom en öppen, förekommande, mycket artig och vänlig man. Men något inom mig sjunker tillbaka från denna kallt blodiga hand. Vore det ej derföre så skulle jag kunna tycka om att se mannen mera. Hans öppna erkännande i senaten att han »ehuru representant af en slafstat och född i slafstat, och sjelf slaf-egare, dock anser *slafveriet för ett ondt* och skulle anse det *brottsligt* att vilja utsträcka denna *förbannelse* (»Curse») till territorier förut fria, denna manligt öppna bekännelse i hans ställning förtjenar all aktning, och hans skildringar af natur och förhållanden i Vesterländerna äro lifvande, starka, och vittna om kunskap och talang.

Bjertast i södermännernas läger framstår, jemte senatorn från Missouri, senatorn från Louisiana Soulé; och i skarp kontrast till den förre. Höken från Missouri är bra representant för staten med den vilda floden, de på råa metaller rika bergen, indianernas granne. Landet der orangen glöder, der sockret växer, och der fransk civilisation och franska seder längesedan äro hemma, sedan de flyttat dit från Frankrike under Frankrikes mest förfinade period, det blomstrande, sköna Louisiana kunde ej ha sändt till kongressen en värdigare representant, än den franska Creolen Soulé. Sydländskt skön, med de fina drag, de mörka ögon och hår, som utmärka Spaniens och äfven Frankrikes vackraste befolkning, har Soulé den grazie i väsen och uttryck, som man finner hos männer af dessa folk, och som man *icke* finner hos anglosaxare och norrmanner, hvad godt och vackert man än må finna hos dem. Soulé har uppträdt i senaten och i California-frågan för »söderns rättigheter», men tillika, som en man af snille och takt, och har i frågan om ett beslut, stridande mot Louisianas intresse som slafstat, likväl förklarat sig för vidblifvande vid Unionen. Hans stora tal har gjort stort uppseende, och jag har hört det prisas af flera. Jag har läst det och finner der ingenting att beundra af högre natur. Söderns statsrättigheter är det högsta mål han kämpar för, och hans högsta apell är till den ridderliga hederskänslan för — *egen ära.* »Södern får icke gifva efter, emedan södern är den svagare kämpen. Om södern skall besegras, så måste ingen rodnad af blygsel fläcka hennes kind». Soulé är en

fransk riddare, men icke af högsta ordningen; icke en Bayard eller Turenne.

Den kallblodige senatorn från Alabama, M:r Dickinson, en man af skarpt och strängt utseende, högt aktad för »integrity of charakter», inom sydmännernas läger, sitter nära den eldfängde Missisippi, nämligen den yngre af senatorerna från denna stat; en ung man af vackert utseende, och eldfängd natur, som talar häftigt för söderns rättigheter. Den andre och äldre senatorn af Missisippi, M:r Foote, är en liten, mager, äfven eldig man, som jag tror vara en verkligt varm fosterlandsvän. Han är *för* Unionen, och hans mest lysande stunder äro då han kastar sig in i polemiska dithyramber mot hvar och en, som hotar den. Explosionerna af hans utfall nästan rycka honom upp från jorden i det att hela den spensliga, men dock senfulla gestalten i häftiga ryckningar uppåt följer andens apostrofer. Dessa äro stundom så skarpa och bestraffande att jag undrat öfver den tålmodighet, hvarmed senaten och isynnerhet vissa senatorer lyssna dertill. Men det förefaller mig, som de åhörde dem med en slags konnässörs-känsla för en talangfull konstnärs arbete. M:r Foote är i öfrigt jemt på fötter, färdig att afbryta, anmärka, tillrättavisa, och framkallar genom sin qvicksilfverslifighet stundom ett allmänt löje, men af godmodig natur, såsom i grunden M:r Foote är sjelf.

Nära den »elds-ätande Missisippi» ser jag en ung man, äfven af vackert utseende och till anletsdragen märkvärdigt lik en Indian. Det är senatorn från Virginien (hans namn minnes jag ej) och säges vara en

afkomling af Virginiens indianska hjeltinna Pocahuntas. För mig är detta hans förnämsta märkvärdighet.

Och nu kan du väl ha nog för i dag, min lilla Agatha, af politik och politiska herrar. Mer skall jag skrifva, när jag sjelf fått se mera. Tvenne utsände från Mormonerna synas äfven i senaten (dock ej inom senaten utan i förgården) som frambära till kongressen Mormonfolkets — i hast uppväxt till 12,000 själar — andragande om införlifvande med Unionen och om beskydd af dess krigsmakt mot Indianerna. Denna besynnerliga sekt, har sedan den fördrefs från sitt första hemvist vid Missisippi, af folket i Illinois, vandrat långt ut i vester, bortom Indianernas vildmark Nebraska, och i en bördig dal rundt om en stor insjö kallad »den stora salt-sjön» i öfre Californien grundat ett blomstrande samhälle. Om folkets styrelse och seder har jag ännu ej hört något rätt redigt och bestämdt. Men deras bibel »the Mormon bible», har jag fått låna här. Den innefattar först hela den kristna bibeln, derefter ett tillägg genom några sednare föregifna profeter af hvilka Meroni och Mormon äro de sista. I dessas profetior förekomma närmare och bestämdare profetior om Christus, ja nästan hela hans historia och många af hans ord, men, så vidt jag kan upptäcka, alls ingenting nytt i religionslära. Sektens egendomlighet synes grunda sig derpå att deras profet Joe Smith skulle vara rakt härstammande från dessa sednare kristliga profeter, och ha fått, genom underbar meddelelse, del af deras böcker, samt äfven af deras andliga gåfvor, och makt att meddela dessa gåfvor till andra, hvarigenom dessa komma i ett närmare samband

med Christus, än alla andra Christna. Huru en man, som tydligen i många stycken varit en bedragare fått en så stor makt öfver tusentals menniskor, i närvarande kristna samhälle, och kunnat föra dem derhän att bilda ett stort och ordentligt samhälle, lydigt för hans lag, synes knappt kunna förklaras, om icke derigenom, att denne man tillika haft några verkligen ovanliga gåfvor, dels af profetisk art (och många sådana afarter af den äldsta profetiska förmågan höra vi ju ännu dagligen om, t. ex. skottarnas »second sight»), dels af verldslig klokhet. Han blef skjuten under striden med Illinois-folket (och lärer ha bestämdt förutsagt tiden och sättet för sin död) men Mormonfolket fortfar att ledas af män, som följa hans lagar och föregifvas ledda af hans anda.

Jag måste nu säga dig litet om mitt nya hem. Det är geologie professor Johnsons hem och hus. Han sjelf är nu borta på en embetsresa, men väntas snart hem. Hans fru, dennas syster och tvenne unga adoptiv-barn, en vacker, femton-årig flicka, och en tretton års gosse, utgöra hela familjen. M:rs J. är stark i predikan mot slafveriet och för vattenkuren. I den förra anstalten ser hon rot till allt ondt, i den sednare bot mot allt ondt, — en grundgod, redlig, öppen, hjertlig, förträfflig karakter, med en god del frisk originalitet. Systern, flera år yngre, är qväkerska, har ett af de milda, vackra ansigten, så vanliga hos qvinnorna af denna sekt, och dessas vettiga, stilla sätt att vara. Hon är alltid klädd i hvitt, och hvar morgon är frukostbordet prydt med friska rosor, som hon hämtar från sin morgon-vandring i parken vid kapitolium; en

eller två rosor ligga vid hvart kuvert, just som vi bruka det vid vårt frukostbord på Årsta. Miss Donaldson är idealet af den poetiska qväkerskan, och en och annan rad af sköna skaldestycken kommer då och då in i hennes samtal, alltid på sitt ställe, alltid behagligt. Miss D. förfriskar och hvilar mig med sin blotta närvaro; M:rs J. med sina kalla bad, sin friska naturlighet, och de disputer jag allt emellanåt hör henne, till mitt stora nöje, hålla med svensken D:r Hebbe, och i öfrigt med all den sköna frid och frihet som hon skänker mig i sitt goda hem.

Washington. *D. 14 Juli.*

Det är söndag, och jag har blifvit hemma ifrån kyrkan, för att hvila och språka med dig. Det är mycket hett, men sycamoreträdet utanför mitt fönster ger skugga, och all svalka det förmår genom de gröna jalousierna. Nu är du väl på Årsta med mamma, min lilla Agathen, och lefver upp och sväfvar ut i sommarluften och bland blommorna. Måtte alla andra ting hemma ställa sig lika sommargodt också, och gifva dig ro att njuta ditt landtlif!

Här är allt i full strid åter. President Taylor hvilar i sin stilla graf, innerligt sörjd af sina närmaste och af sina kamrater på krigsfältet. Hans begrafning häromdagen skedde med ståt, men var mindre ståtlig än Calhouns i Charleston, och drog vida mindre åskådare. Öfver hans graf rusa de politiska partierna tillsammans i förnyad fejd, och uppmaningarne, som hans

död framkallat inom kongressen till besinning af högre ting än egoistiska och jordiska intressen, synas begrafna med honom. Senatorn från Alabama, M:r King, är nu ordförande i senaten i Filimores ställe, och fyller platsen med något mera skärpa och betydligt mindre behag än denne. Tidningsartiklar regna öfver Filimore, som nu, med ett, blifvit första personen i Förenta Staterna, skärskådande honom, hans lefnadsförhållanden, talang, karakter m. m. på alla sidor. En statsman i detta land står, som en styrman på sitt fartyg, alltid utsatt för alla väder och vindkast, så att han snart måste bli så väderbiten, att han föga bryr sig om hur det blåser. Denna styrmans-karakter är också den enda, som duger för hvar offentlig person, statsman, embetsman, författare. Må vinden blåsa hur den vill, man har blott ett att sköta, ett att fråga efter, nämligen att styra enligt med kompassen, som här är samvetet, eller den samvetsgranna öfvertygelsen. Filimores biografi uppenbarar att han äfven är en af den Nya verldens »self made men»; att hans fader var en ringa farmer och att gossen åtnjutit blott en »common school» uppfostran, att han varit som yngling i skräddarelära, sedan skollärare, och sedan skrifvare hos en lagkarl, som blef uppmärksam på hans lyckliga anlag och antog sig honom. Man anser ej hans talanger vara af högsta ordningen, men berömmer hans karakter och »good sense». Man talar mycket om att i den stund, han blef vald till president, var hans enda dotter (och är ännu) lärarinna i en fruntimmers skola, (likväl icke ordinarie lärarinna, såsom jag förstått det, utan för blott ett år, uppfyllande en lärarinnas befattning i en

skola, der alla eleverna, för att anses färdiglärda, måste, under ett år ha bestridt denna syssla).

Om mig har jag ingenting annat än godt att säga, min lilla Agatha. Jag lefver i en verld full af intresse, och nästan hvar dag ger mig bekantskaper och samtal, väckande flera tankar än jag på lång tid hinner tänka ut, hvilket allt är ansträngande, helst under den starka hettan. Men jag må vara så trött, så matt som helst; vid första ord af verkligt intresse spännas nerverna, slår hjertat friskt, och jag känner mig så stark och lefnadsfrisk, som någonsin. Och jag har ingenstädes haft så mångsidigt intressanta samtal, som här. Men här, i och omkring kongressen, är också en stor del af Förenta Staternas vishet nu koncentrerad. Ty de som önska några allmänt nyttiga reformer eller planer genomdrifna, komma hit för att ingifva ansökningar till kongressen, tala med dess ledamöter eller bevaka sakernas gång. Bland dessa herrar är en M:r T., som arbetar för postväsendets reform, nedsättning af postporto för bref öfver hela Unionen, i likhet med Englands reform i denna sak, och det är all anledning att saken snart går igenom.

M:r T. har dessutom intresserat mig genom sitt intresse för qvinnornas högre utveckling och sin klara blick öfver dess verkan på hela slägtet. »Om man», sade han, »skulle ge mig att välja emellan, att ge uppfostran åt männerna eller åt qvinnorna inom ett folk så — begynner jag med qvinnorna». Men denna åsigt är temligen allmän bland nya verldens tänkande män. T. är, liksom jag, frapperad af qväkare-qvinnornas betydande karakter, och anser den ha sin grund i deras

tidiga vana vid sjelfstyrelse »self-governement, vunnen genom deras tidiga deltagande i det medborgerliga lifvet.

Professor Henry är en af de mest älskvärda vetenskapsmän jag någonsin träffat, och hans samtal ge mig stort nöje. Vi talade häromdagen om de yttersta lagarne för tingen. Henry anmärkte att ju närmare vi tränga till dessa, ju enklare synas de, och tillade: »för att fatta dem i deras högsta sanning fordras — en engels sinne och en engels blick». Ack!....

Liksom Örsted är, i öfrigt, Henry en dyrkare af natur-lagarne, utan att dock i dem vilja upptaga de naturfenomener, som hänvisa på en andlig naturverld, vida rikare än den del, som de allena vilja låta gälla såsom réell. Och på denna punkt stadnar jag i strid med Henry, liksom jag gjorde det med Örsted. Men — får gå! Hvad menniskorna *äro*, hvad de *gifva* är det vigtiga, icke hvad de *icke äro*, eller icke kunna gifva. Hvar och en har fått sitt pund att sköta. Det veta vi alla, men glömma det så ofta under det vi klandra och kritisera.

M:r Carey (national-ekonomen) talade för mig i går, visst i mer än en timmas tid om den rätta statsformationen. »Den rätta varaktiga byggnaden var icke lik pelaren, utan pyramiden. Pelaren motsvarade den europeiska monarkiska statsbyggnaden. Den kan icke bära en stor påbyggnad utan sammanstörtar under den. För flera år tilbaka, då Carey såg Louis Philippe, i Frankrike, koncentrera makt och rikedom på sig och sin dynasti, hade han sagt: »det kan aldrig gå länge. Det måste gå omkull!» Och det gick så kort derefter.

Den rätta statsformationen, den som kan trotsa tid och stormar, måste ha en vid basis och från denna bygga uppåt; — denna form är pyramidens; och den är Förenta Staternas statsbildning, der, från den allmänna folkuppfostrans och lika medborgerlighetens basis, statsbyggnaden uppstiger fast och orubblig på sin grundval liksom jordens andes och alper.» Denna jemförelse synes mig god och saken sann.

Mindre klar synes mig hans national-ekonomiska teori, som skall sätta produktionen på jorden i jemnhöjd med befolkningen, och göra döden, åtminstone i sina stora redskap, krig och pestilens, obehöflig der, ja, obehöflig öfver hufvud, såsom skaffare af andrum för efterlefvande. Jag gläder mig åt all teori och allt arbete i denna riktning, ty de hjelpa alltid till litet mera ljus och andrum, och hopp på jorden. Men klart vill det likväl synas mig, att en ö, som jemt upp föder tio personer, aldrig skall föda lika väl tio hundra. »Ja», säger man, »en ö, en liten inskränkt plats med inskränkta tillgångar och medel, men hela jorden!»....

Men hvad är då hela jorden annat än en liten, en mycket liten ö, i verldshafvet? Har den annat än inskränkta tillgångar? Kan den, äfven då all dess jord blir uppodlad, bli annat än en plantskola, der träden snart komma i trängsel om de ej utflyttas, en koloni för pilgrimer, som måste utvandra till nya verldar? Ack! Näst att födas på denna vår vackra, goda jord, vet jag intet gladare privilegium än hoppet att få lemna den, att få utvandra derifrån till en större, friare, *bättre* verld. Men kunde national-ekonomi och annan vetenskap göra nöden på jorden om intet, och döden

till en fredlig medborgare i samhället, som blott kommer till de gamla, och kommer liksom deras bästa vän — sömnen, — det vore herrligt!....

Horrace Mann (uppfostrings-mannen) är en man af starkt, omätligt hopp. Jag var nedslagen då jag talade med honom; men han ingaf mig en känsla af nytt mod. På hans panna (en af dessa tvåvånings-pannor, som rymma uppåt sträfvande idéer) ser man mannen, som blott genom sitt hufvuds inflytande rest nya, höga, luftiga lärosalar i alla de nordliga staterna och lyft hela samhälls-byggnaden, der, en trappa högre upp. Hans ressonemang är i korthet detta:

»Vi ärfva förmågor, goda egenskaper och onda, af våra fäder. Det ena slägtet ärfver det andra. Fädernas missgerningar och dygder fortplantas (enligt bibelns ord straffas, belönas inpå barn och barnabarn); menniskoslägtet »en bloc» taget. Genom meddelande af en god uppfostran till hela folket, skall hela folket stiga högre, och nästa slägte, lika behandladt, och med ett högre arf, skall stiga ändå högre; och så i oändlighet». Horrace Mann talar härom med den tro, som kan försätta berg. Han är, liksom Carcy, en kämpe-natur, och icke skonsam mot dem, som stå honom emot, och icke mycket älskad af motståndare och af folk, som vilja lefva i andans maklighet. Jag, som blott motsäger dessa båda för att höra mera af dem, har blott af dem lärt känna hvad jag är glad att ha lärt känna. Båda äro i deras bästa år, ha smärta, spänstiga gestalter, ungdomligt, liffullt väsen, och den stråle af snille, som upplyser anletet, är dettas förnämsta skönhet. Deras klara, blixtrande ögon, är hvad jag klarast minnes deraf.

Flera män träffar jag här, hvilkas egendomliga talang eller sunda förstånd är belyst af denna stråle ofvanifrån, som, hvar vi känna den, verkar så upplifvande. Och här i landet, der hvarje statsfråga står hemligen eller uppenbart i nära förhållande till menniskans högsta väl och mål, och kan behandlas derefter, och här i denna stad, der sällskapskretsen i denna stund är blott ett förmak till kongressen, här bringas lätt hvarje samtal till lifvets hjertpunkt och får lif derefter.

D. 16 Juli.

Men om en främling kom till Washington i denna tid, och ifrån höjden af kapitolium blickade ut öfver det herrliga landet, om han lät sina tankar flyga vidare ännu öfver Förenta Staternas territorium, allt ifrån atlantiska och till stilla hafvet, om han stod här under sittande kongress och såg Förenta Staternas stjernströdda fana flyga öfver kapitolium, och han tänkte:

»Huru stort, huru herrligt måste det icke kännas för männerna derinne att blicka utåt och tänka sig att öfver detta stora rika land, öfver denna verldsdel utbreda frihetens lif!» —

Nog skulle han studsa och förvånas, då han hörde svaras inifrån kapitolium:

»Nej slafveriets!»

Nog skulle han studsa och vilja tro sig ha hört orätt, vilja tro allting, hellre än en sådan vidunderlighet, en sådan förfärlig lögn, i ett land hvars grundlag säger:

»Vi anse dessa sanningar sjelfklara: att alla menniskor *äro skapade lika,* att de äro begåfvade af deras

Skapare med vissa *oförytterliga rättigheter;* att ibland dessa äro *lif, frihet* och *sällhetens sökande»,* o. s. v.

Och likväl, om en främling nu kom till Washington, och lyssnade till rösterna på kapitolium, så skulle han icke höra der annat än frihetens förnekelse.

Jag tillstår, att jag känt förbittring öfver att nu, dag ut och dag in, i senaten höra proslavery-tal af södermänner, utan att höra något ord till svar från antislavery-männens sida. Jag har också frågat i förundran, huru detta kunde komma till? Och man har svarat mig att antislavery-männen redan afskjutit sina salvor, och att det andra partiet nu skulle ha sin tid att tala ut, hvarefter man skulle skrida till votering, och protesten mot slafveriet skulle då göra sig gällande utan tal. Af några tal, som jag i begynnelsen hörde, och af de tryckta talen af Gov. Seward och flera kongressens medlemmar, har jag äfven sett att förklaringen är sann, och jag kan blott beklaga att jag kommit hit under denna period af diskussionens nedan.

Det är dock ett betydande steg framåt i det politiska lifvet, att diskussionen i slafveri-frågan är fullkomligt fri. För få år sedan var den förbjuden vid lifsstraff inom kongressen. Tappra männer, mensklighetens vänner, och den allmänna känslan har brutit ner den muren. Och kampen öfver frihet och slafveri har i denna tid allt starkare sammandragit sig på frågans innersta gebiet inom menskligheten; och stora tankar ha kommit upp i dagen derunder, som synas mig liksom i ett landskap alper, på hvars höga hjessor den uppgåenda solen kastar sina första strålar. Af dessa tankar är den om en *Guds lag* högre än statens lagar

och i kraft af hvilken samhället har rätt att motsätta sig de sednare, då de strida mot den förra.

Detta är i grunden blott en tillämpning på dagens stridsfråga af den första grundsatsen i amerikanska staternas frihetsförklaring. Men idealisterna i norden uttala den i denna tid med styrka och skönhet, och det är mig klart att den förr eller sednare blir frihets-standaret i striden. Motpartiet åter säger sig icke förstå detta tal om en lag, som skulle vara högre än konstitutionen och troheten för den. Och detta säger äfven Daniel Webster, pilgrim-statens representant. Hans lösen är: *Konstitutionen* och *Unionen*. De äro hans Gudar, och ingen Gud finnes för honom öfver dem.

D. 18 Juli.

I går hörde jag i senaten ett ganska märkligt tal af Webster, som på mig gjorde ett afgörande intryck till hans fördel. Jag har hittills mycket umgåtts med ovänner och politiska motståndare till Webster, och hört honom anfallas och nedrifvas på mångfaldigt sätt. Jag är nu öfvertygad att han kan vara fullkomligt ärlig i sin öfvertygelse, och jag vill tro att han är det. Han talade i dag *för* Clays Compromiss Bill, och slöt sig i allo till den, förklarande att han ansåg den, i närvarande ögonblick, fylla de nödvändiga vilkoren för en förlikning emellan de stridande staterna, och att han ansåg denna förlikning vara vilkoret för Unionens bestånd och framtida väl. Han sade: »jag tror på en *Vis Mendicatis*», ett helande lif hos nationer, äfvensåväl som hos enskilta menniskor, och att, ehvad fel och bri-

ster, som nu vidlåda oss, så skola vi snarare göra oss af med dem, om vi hålla tillsamman och bära med hvarandra våra band i storsint fördragsamhet, än om vi slita sönder dem i blind öfverilning» *). Härpå uppkallade han i korta, starka satser, och i hvar sats en tablå, minnet af hvad de olika staterna, pilgrim-staten liksom palmetto-staten, varit för hvarandra under sin sjelfständighetskamp, hvad de lidit hvad de stridit med hvarandra för det gemensamma bästa, och slutade med en uppmaning att från enskilta intressen vända sig till det allmännas väl, att uppehålla konstitutionen som fäderna grundat, att »öfva mer än vanlig dygd!» »Hvad mig angår skall jag stå vid Unionen, och alla som stå vid den. Jag föreslår att stå fast vid konstitutionen och behöfver ingen annan platform. Jag skall göra rätt åt hela landet. Jag skall erkänna allenast vårt land. Låt följderna blifva för mig hurudana som helst. Jag bryr mig ej derom. Ingen man kan lida för mycket och ingen man kan falla för tidigt, om han lider, om han faller under försvar för sitt lands frihet och författning».

Webster hade begynt sitt tal, stilla, tungt och utan synbart lif. Mot slutet af talet hade kinden fått ungdomens glöd, hans gestalt rätade upp sig, syntes smärt och liffull, — och vid de sista orden stod han i full manlig, nästan apollonisk skönhet, midt i den tjusade, lyssnande församlingen, stod lugn ännu, utan synbar affekt, men liksom hvilande sjelf lycklig och fri i

*) Om Utah sade Webster: »låt henne sitta på sina salta slätter vid sin salta sjö ännu några år till, om så fordras!» Hvilket väckte allmän munterhet.

den stilla högheten af den sång han sjungit. Ack! att han hade sjungit en skönare, en högre sång ännu, och allt hade varit fullkomligt — ljusets seger och hans. Men då han talte för Californias frihet, så talte han ock för flygtande slafvars fängslande, äfven på den förr fria jorden, — och ingen fläck på Amerikas jord skulle numera kunna sägas vara *frihetens hem.* Tidens olyckliga förhållanden, den politiska nödvändigheten dref honom dertill. Han kunde ej göra annorlunda. Så tror jag. Och jag förenar mig ock i hans trosbekännelse: »jag tror på ett helande lif hos folken o. s. v. Och tror att den skall bevisa sig profetiskt sann. Men jag vill nu tala om intrycket af hans tal. Jag har ej varit vittne till något af en mera gripande och mera elektriserande verkan. Ur den djupa tystnaden, hvarmed man lyssnade till honom, ja såsom skulle församlingen återhålla sin andedrägt, ville åter och åter bifallsbullret, som en frambrytande åska göra sig luft. Åter och åter måste den ordförande senatorn (från Alabama) påminna, och slutligen rätt skarpt påminna åhörarne på gallerierna, att det var förbjudet att sålunda ge sitt bifall tillkänna; vid hvarje ny blixt af Websters tal, reste sig bifallsåskan på nytt, och tvingades tillbaka blott af behofvet att höra talaren vidare. Från den tjusade församlingen vände jag mina blickar till ett ansigte, som strålade af en glädje så varm och ren att jag ej kunde annat än varmt sympatisera dermed, ty detta ansigte tillhörde Websters maka. Jag har hört sägas, att första gången hon hörde sin man tala offentligt, hade hon svimnat. Hon ser dock ut som en stark, ingalunda nervsvag fru.

Man kan, i sjelfva verket, ej göra sig för högt begrepp om Websters makt som talare, om den klassiska skönheten och styrkan af hans språk (äfven fast idéerna, som han uttalar, ofta sakna nyhet, stundom storhet) och om makten af den djupt intensiva röst med hvilken han uttalar hvad han önskar gifva styrka. Om detta icke är en ovanligt stor naturlighet (ty det ser ut att vara alldeles enkelt och naturligt) så är det en ganska stor konst. I allmänhet skrika talarne här i landet för mycket, äro för våldsamma i sitt väsen och ryta och skälla ut orden, då de vilja vara rätt kraftiga. H. Clay är ej fri från detta fel, men han är tydligen vida mera inpulsiv och låter sig mera hänföras af känslan än Webster.

Oaktadt compromiss-billn nu har båda dessa stora statsmän för sig, är dock allmänna tron att den går öfverända, åtminstone i sin närvarande omnibuskarakter, ja, det påstås att den *är* omkull allaredan. H. Clay som kämpat för den, nu i sju månaders tid, kämpar för den ännu, nästan såsom en döende gladiator, och det gör riktigt ondt att se honom passionerad och häftig, nästan som en yngling, med darrande, dödlika händer (fingrarne äro så magra och blåaktiga), kasta de hvita hårtestarne tillbaka ur den höga pannan, dit de beständigt drifvas af hans häftiga rörelser med hufvudet, under det han talar eller svarar på anfall inom senaten. Webster är skönare och lugnare i hela sitt väsen. Likväl ser jag i Clay den patriotiske hjelten, som vill föra sitt fädernesland och sitt folk *framåt* på frihetens väg, då Webster, med all sin skönhet, sin

talare-

talaremakt är mig blott en stor stats-brandvakt, som vakar öfver att konstitutionen icke måtte fatta eld i någon af sina gamla knutar. Webster är en medlande man, en Unionens man. Han är en pacificator, men ingen regenerator.

D. 20 Juli.

Jag kommer aldrig att skrifva till dig såsom jag ville. Mina stunder äro så upptagna. Ännu står den stora frågan i kongressen oafgjord, och statsmännerna kämpa på lif och död. Sedan jag sett de personliga striderna här, så är mig ingenting naturligare än amerikanarnes enthusiasm för sina statsmän, ty hjeltens dygder och hjeltens mod fordras i denna andliga kamp, och det af vida högre karakter, än då de framkallas i blodigt krig. Och blodlös är icke denna kamp, ehuru man ej ser blodet flyta; menniskans bästa hjertblod svallar och förbrinner här, under skarpa hugg med ordens svärd. I går var jag vittne till en enskilt kamp emellan lejonet från Kentucky och höken från Missouri, som lät mitt blod komma i svallning af — — indignation.

Colonel Benton (höken) hade i förrgår häftigt angripit Clays compromiss-bill och yttrade derunder:

»Billen är gripen *flagranti delicto* — tagen i gerningen, gripen i nacken af mig, och här uppvisad till skam och blygsel inför allmänhetens blickar (och Benton höll härvid billen sammanrullad högt i vädret), just som den är i begrepp att utöfva sitt brott, i begrepp att» o. s. v. Visst i tre timmars tid arbetade

Benton med riktig mordlust på att döda och tillintetgöra detta »monstrum», såsom han kallade Clays bill, och att med alla slags vapen attackera Clay sjelf, sökande att hålla upp äfven honom till allmänt ogillande och allmänt åtlöje, på ett vis, som smakade af hat och låg ilska. Detta anfall upptog nästan hela sessionen. I går uppstod Clay till försvar mot anfallet, och påkallade senatens ogillande för uttryck af den art, som de af Benton (hvilka jag anfört). Men han retade vilddjuret från Missoury härmed till ännu personligare strid, och jag kände afsky för det synbara, kallblodiga nöje, med hvilket han, sedan han upptäckt ett svagt ställe i Clays position, tycktes hålla honom i sina klor och riktigt *gräfva* sig in i hans kött och blod. Förlåt, att jag nyttjar så råa uttryck, men jag endast målar (och blott i vattenfärg) handlingens karakter. Särskilt minnes jag följande:

Benton nämde något uttryck i Billen, hvars vidrörande han sade sig märka att Clay undvek. »Jag ser», sade han, »att senatorn af Kentucky är särdeles ömtålig om det stället, jag skall derföre ännu en gång sondera det, jag skall ännu en gång sätta knifven på den ömmande nerven!» ... och han vek härvid upp sina rockärmar (kanske omedvetet), som om han beredde sig till en operation, hvilken han just med nöje förehade. Jag såg för mig den kallblodige duellanten; kanske vek han så upp sina ärmar för att ha handlofven rätt ledig, då han långsamt måttade på, och slutligen sköt ned sin olycklige motståndare. Hvad jag afskydde denne man och hans oädla kampsätt. En

stark, ädel vrede, det är en syn uppfriskande att se. Men denna rofdjurs-lust i att plåga. Fy! ....

Lejonet från Kentucky kände hökens klor och näbb, det såg jag af glöden på hans kind, af hans hastiga feberaktiga rörelser, då han ett par gånger steg upp till sjelfförsvar. Desto mer beundrade jag att han icke lät sig gå till någon personlighet, icke genmälte på annat vis än genom att anföra fakta, att han förblef tyst under en stor del af motståndarens långsamma operationer, att han förblef gentleman vis à vis ett rofdjur, som hängaf sig till sin råa naturs instinkter. Men jag förundrade mig, att, under den tidslängd, som tvisten räckte, ingen högsinnad känsla höjde sig inom senaten emot detta sätt att föra vapen. Jag längtade derefter. De skandinaviska hedningarne slogos på ridderligare vis. Det förundrade mig också om afton i ett sällskap, att icke finna medhåll i mitt intryck af senator B—s förfarande. »Jag bedrar mig mycket, Miss», sade senator H. till ett ungt fruntimmer (en litterär lejoninna, nu i Washington), »om icke ni af hjertat njöt af Bentons förfarande med Clay». »Ja», svarade hon. »af själ och hjerta, det var mig en riktig fest!» Hvilken smak!

Clay har för öfrigt icke alltid visat samma måtta och öfverlägsenhet i politiska gräl inom senaten, och för kort tid sedan hänfördes han i en strid med Benton till en råhet, snarlik dennes. Men blott för ett ögonblick. Den våldsamhet, som hos Clay är paroxysm, är hos Benton natur. Den förre retas dertill, den sednare anfaller dermed under ett nästan otroligt öfvermod. Clay öfverraskas af den, Benton har den alltid till hands.

I dag, då jag sednare än vanligt kom in i senaten, talade Clay. Man hade icke väntat att han skulle tala, men något som förefallit under diskussionen hade hänfört honom, och jag såg honom nu i en af dessa stunder, då hans passionerade allvar ovilkorligt hänförde eller imponerade på den omgifvande mängden. Han stod med händerna slutna och upphöjda, ansigtet rigtadt uppåt, och med en röst, hvars pathos och välljud jag nu först rätt lärde värdera, bedyrade han renheten af sina afsigter, friheten från sökande af något annat än fosterlandets väl. »Hvad skulle kunna fresta mig?» tillade han. »Vid min ålder står man närmare himmelen än jorden, och för nära att lemna den sednare för att söka der någon lön. Mitt samvetes vittnesbörd är det enda, som kan styrka mig under kampen».

Alla voro tysta. Jag kände djup sympati med den ensamme kämpen som stod så allena här ibland många ovänner, många skadelystna åhörare, och med ingen vän. Men denna ensamhet är den högsta storhet på jorden, om man har den högsta domaren till vän, eller åtminstone till sin enda förtrogne.

Om måndag lärer Clay hålla sitt sista stora, kanske sitt döende tal i Californiska frågan, hvarefter den troligen snart blir afgjord på ett eller annat sätt, och Clay, i alla fall, skall lemna kongressen, för att resa till hafskusten och bada. För att höra honom, dröjer jag här ännu ett par dagar.

Nu skall jag berätta dig litet om andra personer och förhållanden här, som varit mig af intresse. Bland de förra är en vetenskapsman, M:r Scoolcraft, som upp-

täckt Missisippi källor, långt upp i den nordliga provinsen Minnesota. Han har varit mycket ibland de norra Indian-stammarne, har mycket af intresse att berätta om dem, och är nu sysselsatt med utgifvande af ett arbete öfver dem och landet omkring öfre Missisippi. Han går på kryckor, i anseende till en lamhet i benen, men själen rör sig fritt. Han är en intressant och mycket välvillig man. Och genom honom och ännu ett par andra personer här, har jag fått den aldrastörsta håg att se öfre Missisippi, hvars karakter man beskrifver som så storartad, att komma ut bland Indianerna, se deras vilda lif, och genomresa Missisippi-dalen i hela dess längd, ifrån norr och till NewOrleans i söder. Jag ville se detta stora blifvande hem för en befolkning, större säges det, än den hela Europa nu hyser. Sedan jag sett södern i Norra Amerika och anar vesterns lif, inser jag sanningen af W. Emersons ord: »Amerikas poet är ännu icke kommen!» Men om jag än ej får se skalden, så ville jag se hans sånggudinna, som skall ingifva hans sång, få kasta åtminstone en blick i hennes rikes storhet, och de krafter öfver hvilka hon befaller i naturen, vinna en gissning öfver kommande slägters lif och utveckling i hennes sköte.

I M:r Scoolcrafts samling af Indianska kuriosa, äro äfven små flöjter, som Indianerna bruka, då de äro förälskade och vilja ge tillkänna sin kärlek för det älskade föremålet. De måla och pryda sig då på bästa vis, och gå ut i den stilla aftonen eller natten, och blåsa eller hvissla på flöjten i närheten af den älskades tält, eller Wigwam. Om den sköna är älskaren bevå-

gen, så låter hon se sig utom tältet, och ibland möter hon älskaren och låter sig af honom bortföras. Denna flöjt är ett mycket ofullkomligt instrument, och Indianerna, som äro föga musikaliska, frambringa med den blott några få toner, nästan utan melodi, liknande en fogels hvisslingar, eller qvitter. M:r S. har haft godheten skänka mig några målningar af Indianernas lif och seder; en af dem föreställer ett sådant nattligt frieri. Det står bra nära djurlifvet; man tycker sig se en grann fogel flöjta för sin lilla donna.

På observatorium härstädes har jag kikat på månan genom ett ganska godt teleskop, såg dess drömmande »Mare vaporum», dess höjder och dalar, och remnan i ett af dess berg, såsom jag ej sett det förr. Skada att detta vackra observatorium har ett så osundt läge (vid Potomac-floden) att vetenskapens idkare ej kunna bo der utan att förlora hälsan.

Med ett vackert, ungt nygift par och Miss Dix for jag en dag till Potomacs fall (little falls) i en vild, pittorisk nejd. Såsom ställets ande bodde här, i största enslighet, en slags vildman med sju finger på hvar hand, och sju tår på hvar fot. Han var en jätte till kroppsstorlek, och lefde här af fiske: sades vara harmlös då han lemnas i fred, men farlig som slagskämpe, då han oroas. Jag vill tro det. Han såg mig ut som en af dessa Starkotters-naturer, halft menniskor, halft troll, som den skandinaviska urtiden framfödde vid Trollhättans vilda fall, och som Amerikas vildmarker tyckas framföda friskt ännu.

En annan kuriositet, men af mindre slag, såg jag häromdagen, dock icke i vildmarken utan på kapitolium. Jag var i representanternas hus. På läktaren var mycket få åhörare, och jag gick fram, ända ned mot skranket, för att försöka att höra något af hvad som sades nere i salen. Här stod jemte mig ett litet fruntimmer af medelålder, tarfligt klädt, och så litet att hon knappast nådde mig till axeln. Några personer kommo upp på läktaren, för att hälsa på mig, hvarvid de nämde mitt namn. När de gått, vände sig min lilla dam till mig, önskande äfven att »skaka hand »med mig och bedja mig vara välkommen, hvilket hon gjorde ganska vänligt, men tillade med en missnöjd ton: »jag är mycket bedragen på er!» (I am very much dissapointed in you!) »Såå», sade jag, »och hvarföre!» — »Jo, jag väntade mig», sade hon, med en allvarlig, missnöjd blick på mig, »jag väntade mig att ni skulle vara ett stort fruntimmer!» — »Åh!» sade jag leende, »önskade ni då att finna mig stor?» — »Nej, icke precist, men jag är »very much dissapointed!» Och i det hon lade handen på bröstet, fortfor hon fullt vänd till mig, med stor emphasis: »i mig ser ni en afkomling af de gamla pilgrimerna; en afkomling i rak linia, af den store ryktbare Miles Standish!» Den lilla afkomlingen väntade tydligen att jag skulle falla ned af förvåning, men jag sade blott: »Ah!» .... Hade jag haft någon ruff i mig, så hade jag tillagt: »Jag är very much dissapointed in you! Ty en dotter-dotter af den store Miles Standish borde minst vara tre alnar lång». Men som en liten afkomling af de stora vikingarne tyckte jag icke att det anstod mig att tornera med en dotter-dot-

ter af pilgrimerna om vår respektiva längd, och derför gjorde jag blott ett gladt utropstecken med blick och mun, hvilka hon fick förklara såsom hon ville. Hon gjorde det troligen till sin fördel, ty hon fortfor att vigtigt meddela mig den affär, för hvilken hon nu bevistade kongressen. Den lilla damen var ända igenom allvarlig och vigtig, men icke, som jag tror, mycket lik den gamle puritanen, hennes stamfader.

Nu måste jag säga dig litet inomhus-nyheter. Professor Johnson är hemkommen. Vid brefvet, som underrättade oss om hans snara ankomst, tog hans hustru ett högt hopp af glädje, och jag hoppade med i sympati och nöje öfver att åter se ett af dessa lyckliga äktenskaps-förhållanden, som äro min glädje att bevittna, och af hvilka jag redan sett många i den nya verlden. Den väntade maken kom dagen derpå, en bred, välvillig, treflig och godmodig natur, som genom sin närvaro lägger betydligt till hemmets rikedom och trefnad, äfven för mig, derigenom att han läser högt för mig under de stunder på eftermiddagar och aftnar, som jag ibland har lediga, eller då vädret, som nu varit regnigt ett par dagar, hindrar att röra sig ute. Så har han läst för mig Gov. Sewards förträffliga biografi öfver förra presidenten Adams, som isynnerhet frapperat mig för hjeltekarakteren hos den ädle statsmannen i hans kamp mot slafveriet. En stor statsman här i landet måste vara på en gång en vis och en hjelte, om han skall förslå.

Nästan alla förmiddagar tillbringar jag på kapitolium, och då vanligen i senaten. Om eftermiddagarne föra mig senatorerna, af mina vänner, ut att åka till

åtskilliga ställen i nejden. Och om aftnarne mottager jag besök hemma. Under en sådan färd häromdagen med Gov. Seward, berättade han mig den händelse i hans lif, som väckt hans outsläckliga afsky för slafveriet, och hans orubbliga opposition emot detta. I går eftermiddag for jag med senatorerna från Illinois och Miss Lynch till ett gammalt batalj-fält, nu mera en kyrkogård, vid stranden af Potomac. Då jag med general Shield härifrån betraktade den vida utsigten och flodens stränder, beströdda af byar och kyrkor, villor och cottages med deras parker, utropade han i det han pekade derpå: »Se! Detta är Amerika!» Och så är det. Den nya verldens sanna lif är icke att se i stora städer, med stora palatser och smutsiga gränder, utan i rikedomen af små samhällen, af vackra enskilta boningar med deras omgifvande land och lundar i skötet af en stor natur, vid friska strömmar, med berg och skogar, och alla medel till ett friskt och fullt lif. Till denna lifvets fullhet och friskhet hör väsentligen de stora floderna, de många vattendragen, på hvilka Norra Amerika är så rikt, som befordra omsättningen af lifvet, andligen och lekamligen, och göra att hvar punkt i Unionen lätt kommer i beröring med alla punkter. Cirkulationen af lifvet och befolkningen i Förenta Staterna, är redan stor och stiger med hvar dag genom nya ångbåtar eller nya jernvägar. Norr far till söder, och söder far till norr fram och åter, som skottspolarne i en väf, dels för affärers, dels för klimatets skull. Nordlänningarne älska att under vintermånaderna värma sig i sommarvindarne, plocka blommorna i Carolina och Florida (samt på Cuba, som väl

ännu ligger utom den politiska, men icke utom den naturliga Unionen); och söderlänningarne fly deras eviga, utmattande sommar, under Maj, Juni, Juli, Augusti och September månader, och söka förfriskning vid de svala insjöarne i Massachusett och NewYork eller bland granit-statens »hvita berg». Norr och söder i Unionen kunna icke umbära hvarandra, kunna icke åtskiljas, utan att stats-kroppens lifsblod kommer att stanna och bringa lifvet i fara. Och det känna de stora statsmännerna här, och söka derföre i närvarande strid, att på compromissens väg hålla cirkulationen öppen. De ultra af antislavery-partiet påstå, att den skulle gå för sig ändå, att de i tjugu år hört dessa rop om fara för Unionen, och att det i grunden är ingen fara alls. *Men* .....

Bland männer i Washington har jag flera bekanta af mer än vanligt intresse, om hvilka jag vill berätta dig ytterligare, då vi råkas. Fruntimmers-bekantskaper af intresse har jag ej gjort här utomhus, undantagandes Miss Dix. En ung, verkligen begåfvad skaldinna, Miss C. är för mycket amazon för min smak och icke nog ädel, såsom sådan. Hon har hjerta och snille, men en förvildad smak. Skulle jag se henne mer, kunde vi kanske närma oss hvarandra. Nu är vårt närmande temligen likt det af ett par karrambolerande biljardbollar. De skildringar, som hon under sittande kongress ger ut, i en af stadens tidningar öfver kongressmedlemmarne och förhandlingarne på kapitolium, äro lysande, djerfva, ofta slående, men stundom saknande hvad — jag hos henne saknar. De väcka här ett förtjent uppseende. En annan, äfven väl begåfvad för-

fattarinna, som begynt väcka uppmärksamhet genom sina romaner, är för mycket insvept i sig sjelf. M:rs W. och M:rs P. tycker jag om. Men jag har så litet tid att se äfven dem, jag tycker om. Dagligen i senaten ser jag på åhörarnes galleri en mängd eleganta toiletter, och flera rätt vackra ansigten, som tyckas vara der — blott för att visa sig. Åter och åter måste jag vid betraktande af dessa vackra ansigten tyst säga om uttrycket hos dem: »huru obetydligt!» Och ofrivilligt, men oafvisligt, kommer till mig allt starkare och starkare den öfvertygelse att Amerikas qvinnor icke *i allmänhet* komma upp emot det goda rykte, som några europeiska resande herrar gifvit dem. Jag skulle vilja att det vore annorlunda. Men de sköna exemplaren, jag här sett af qvinligt värde och behag, motsäga mig icke i denna min tanke. Dock är felet icke qvinnornas. Det är deras uppfostrans fel, som äfven, när den är bäst, blott ger dem skolbildning, men ingen högre verlds- och sällskaps-bildning. Männerna i Amerika synas mig i allmänhet öfverträffa qvinnorna i verklig bildning och belefvenhet. Och detta är icke underligt. Den amerikanska mannen, om han än får ringa skolkunskap, ingår tidigt i det stora medborgerliga lifvets skola, som på mångfaldigt vis kallar fram allt hvad naturen gifvit honom af omdöme, kraft och verkningsförmåga. Så blir han tidigt hemma i lifvets olika kretsar, och om han än icke hinner fördjupa sig i någon af dem, så bli inga kardinal-punkter inom dem honom främmande, så vidt de röra menniskans väl och samhällslifvets hälsa. Dessutom får han genom sitt praktiska lif lokal- och special-kunskaper, som göra att

man i samtal med en man här i landet alltid kan lära något. Och om han af modernatur fått ett frö af högre mensklighet, så uppstå liksom af sig sjelf dessa vackra exemplar af menniskor och män, som pryda jorden med en nära nog fullkomlig mensklighet, och af hvilka jag lärt känna några under benämningen »self made men».

D. 21 Juli.

I dag har jag varit i en methodistkyrka för fria negrer. Predikanten, äfven en neger (och som jag sett stå i en -bod här i staden) var till ansigtet märkvärdigt lik en apa, men hade den talang för improvisation och träffande tillämpningar af teoretiska sanningar på dagliga förteelser, som jag ofta beundrat hos negrerna. Denna man hade ock förmågan att i hög grad elektrisera sitt auditorium, och då uti methodist-kyrkorna församlingarne alltid ge luft åt sina känslor och tankar, så gick det här ända till stort spektakel; så starka blefvo ropen och känsloyttringarne. Predikantens thema var det vanliga: »omvändelse och bättring, eller död och fördömelse». Men då han talade om olika fel och synder, voro hans skildringar grafiska, liksom hans åtbörder. Då han talade om tungans synder, drog han ut denna och skakade den mellan fingrarne ganska eftertryckligt. Vid uppmaningen att säga farväl åt djefvulen och vända sig bort ifrån honom (sedan han först starkt utropat fördömelsen, som den onde drager till) blefvo hans uttryck så gripande och starka, att hela församlingen blef som en sjö i uppror. Man hörde blott ropen: »Yes, Yes! Farwell! Forewer! Jesus! Amen! Ne-

ver mind! Go along!.....Oh God! Farwell! Amen, Amen!» o. s. v. Och derunder konvulsiviska suckar, rop, tjut, — församlingen hade varit färdig till hvad ytterlighet som helst, predikanten manat till. Svallet af upprörda känslor lade sig emellertid, så snart predikan upphört. Efter den kom en handling af ädelt samhälls-sinne. Predikanten kungjorde att en slaf, medlem af församlingen, skulle säljas söderut och sålunda skiljas långt ifrån sin hustru och sina barn, så vida icke nog penningar kunde i Washington anskaffas, för att erlägga den summa, som slafvens husbonde fordrade. Och neger-församlingen erbjöd sig att göra ett frivilligt sammanskott, för att köpa den bundne medbrodern fri. En tennskål utställdes på en pall i kyrkan, och det ena silfverstycket efter det andra klingade snart fröjdefullt der.

Hela församlingen utmärkte sig genom dess hederliga och äfven förmögna utseende. Alla voro väl klädda, och hade uttryck af tänkande, allvarliga menniskor. Jag saknade hos qvinnorna söderns pittoreska hufvudbonader, som här illa ersattes af missklädande, vanliga fruntimmershattar. Men dessa svarta ögon och ansigten, huru fulla äro de icke af ett varmt känslolif!....Och lif är det i detta folks församlingar; och om än yttringarne deraf stundom gå till det komiska — sömnig blir man ej dervid, såsom ofta i de hvitas städade församlingar och kyrkor.

Ifrån denna neger-församling, som hedrande vittnar om Amerikas förhållande till Afrika, måste jag föra dig till en boning, som vittnar också, men — på motsatt viss. Jag gick dit en morgon med D:r Hebbe

och min goda värdinna, innan vi gingo till kapitolium, ty Washingtons »Slave pen» ligger nära Washingtons kapitolium, och kan ses derifrån, ehuru det grå duskiga huset, oskyldiga menniskors fängelse, gömmer sig bakom lummiga träd liksom skämdes det. Vi sluppo icke in uti inhägnaden, der, på den gröna gräsvallen, negerbarn sutto eller sprungo omkring. Men vid den lilla gallerporten mötte oss slafvaktaren, en godlynt, meddelsam, men tydligen rå man, som tycktes road att visa oss sin makt och myndighet. M:rs J. önskade hafva en negergosse, som uppassare, och frågade om en sådan kunde fås härifrån. »Nej! Inga barn utlemnades här. De höllos här en liten tid, för att göras feta, och sändas sedan till slaf-marknaderna söderut, för att säljas. Inga slafvar få för närvarande säljas här. Här voro nu några rätt präktiga ämnen till försäljning, som skulle skickas söderut. Bland dem var en ung flicka, uppfostrad i allt lik en lady, hon kunde brodera, och spela fortepiano, och kläda sig som en lady, och läsa och skrifva och dansa; detta allt hade hon lärt i den familj, som rådde om henne och bemött henne sedan barndomen såsom eget barn. Men nu hade deraf sinnet växt för högt i henne, hon hade blifvit öfvermodig, och för att förödmjukas var hon insatt här, för att säljas.»

Allt detta berättade den språksamme slafvaktaren. Jag frågade något om de insattas lynne och sinnesstämning. »Åh,» sade mannen leende, »de skulle nog vara oregerliga, om de ej voro rädda för stryk.» Min redliga, öppenhjertade värdinna kunde ej återhålla sin indignation öfver denna behandling af menniskor, som

intet ondt gjort. Mannen log och blef vid att negerfolket, män och qvinnor, måste styras med piskan, och tog afsked af oss, lika tillfreds med sig och sin verld, som vi voro otillfreds.

I Washington, nära Förenta Staternas kapitolium, denna »Slave pen»! kunde man ej bli frestad att gå dit upp och uppläsa den amerikanska »Declaration of Independance»? Dock — den kommer nog att läsas upp der.

Amerikas frihet och ära skall icke dö, eller domna i Amerikanarnes händer.

Har jag berättat dig om en »Baptism by immersion,» som jag var vittne till i en kyrka här? Jag tror ej. I södern, vid de röda flodernas stränder, i Macon och i Savannah, hade jag sett processioner af folk, kommande från dopakten i floden, men hade gått miste om att se sjelfva handlingen. Jag såg den här i en baptistkyrka. Efter predikan flyttades predikstolen undan, och man fick se i koret, framför hvilket det stod, sex unga flickor i gråhvita yllebluser, kringbundna med skärp, stående uppradade i fonden af koret. En ung, svartklädd prest nedsteg i en fördjupning i golfvet af koret. Der var en vattenbassin. Härifrån talade han till församlingen och till de unga, som skulle döpas, om dopelsens betydelse, om sina egna känslor, då han första gången sänktes i det renande elementet med fullt medvetande af handlingens mening och kraft. Han inbjöd derpå de unga systrarne att komma till nyfödelsens bad. De framträdde då, en i sender, vid handen af en äldre,

manlig anförvandt, till brädden af bassinen, der presten tog den nedstigandes hand och ledde henne nedför trappan. I bassinen stod han ett ögonblick midt framför henne, hållande hennes händer. Troligen afgafs då ett löfte af henne, men jag kunde ej höra det. Derefter med nacken hvilande på prestens hand sänktes hon baklänges hastigt ned under vattnet. Det var ett ögonblicks verk, och så fort hon uppstod upphöjdes en lofsång, hvars första ord klingade i mina öron som: »rejoyce, rejoyce.» Då den döpta åter stigit uppför trappan, mottogs hon här af anförvandter, som svepte omkring henne en stor shawl, eller kappa, och förde henne hastigt undan ur koret.

Så hade fem unga flickor och en ung man gått igenom dopakten, men ännu återstod en af de unga barnen, den yngsta, den vackraste, som i hörnet, der hon stod orörlig under hela den långa ceremonien med de andras döpelse, liknade en kyrkengel, och kunde ha blifvit tagit för en bild, om ej de täcka rosorna på hennes kinder vittnat om att gestalten var lefvande. Men jag förundrade mig öfver den späda flickans kraft att stå så länge och så orörlig allt under väntan. Och nu steg den unga presten upp ur bassinen, och allt syntes vara slut. Hade man glömt den vackra, unga flickan, eller var hon ändå ingen lefvande varelse, utan en bild, en kyrkengel? En gammal man steg fram och tilltalade församlingen. Han var den unga flickans fader, han hade varit hennes lärare, hade invigt henne i religionens lif och läror, och beredt henne till dopet. Han hade begärt och fått tillåtelse att sjelf skänka döpelsens sakrament åt sitt älskade barn. Han nedsteg i bassinen. Nu

rörde sig bilden vid kyrkväggen. Ensam gick den unga flickan fram så lätt, så förtroendefullt, som barnet till en älskad fader, och öfverlemnade sig i hans händer. Det var vackert och verkligen rörande att se den gamle och den unga här, stående inför himmelens öga — fadern invigande dottern, dottern hängifvande sig till faderns ledning och genom den till ett heligt lif — — det skulle ha varit vackrare ännu, om de stått så under den blå himlen öfver sig och med gröna träd omkring sig, i stället för hvita hvalf och murar. »Rejoyce, rejoyce!» sjöng åter kören i glad lofsång öfver den sista af de unga dopbarnen, och fadern och dottern uppstego ur vattnet.

Större delen af församlingen, i hvilken var en stor mängd barn, betraktade hela saken som ett spektakel, och stimmade förfärligt då den störtade ur kyrkan, oaktadt presternas uppmaningar till stillhet. Äfven vid floderna, i skogarnes frid, lära döpelseakterna störas af nyfikna och sjelfsvåldiga åskådare.

Nu skall jag gå ut och förfriska mig genom en enslig vandring i det gröna någonstädes utom staden med min qväkareväninna, den behagliga Miss Donaldson. I nästa vecka reser jag härifrån och till Philadelphia åter, för att med Professor Harts fara till badet vid Cap May. Efter att ha saltat och styrkt mig i hafvet, ett par veckor, far jag till NewYork, för att med mina vänner Springs rådgöra om min vidare resa, om den först skall bli norr- eller vesterut. Unga Lowells vilja resa med mig till Niagara, och kunde jag få Springs att resa med oss, så vore det roligt. De äro så trefliga att vara med, och njuta så vackert af allt godt och

skönt. Från Nigara far jag ensam vesterut åt Missisippi — hur långt vet jag ej än. Jättarne draga, men Gud får råda.

I går aftons hade jag här en stor församling af »My friends», bekanta och obekanta, och fick blommor och delade ut blommor. Mycken frisk hjertlighet och ungdomsvärma ha Amerikanarne. Det kan ej förnekas dem.

En glädjande och en sorglig politisk nyhet hörde jag i går; neml. att Danmark fått fred på de vilkor, det önskat, och att — Sir Robert Peel brutit nacken af sig genom fall af hästen. Den store statsmannens död beklagas allmänt här, men så der »en passant», man har ej tid att uppehålla sig vid andra folks olyckor i detta ögonblick. Egna affärer upptaga stunderna och hjernorna och — hettan är öfverväldigande. Kongressledamöterna äro upptröttade vid kongressen; talarena äro upptröttade vid att höra hvarandra tala. »Demosthenes' eller Ciceros vältalighet skulle icke förmå att numera gifva oss nöje!» sade till mig häromdagen en uttröttad senator. Ännu hör man dock gerna granitstatens representant M:r Hale i hans lefvande och qvicka utfall. Häromdagen lät han alla staterna figurera och samspråka i deras representanters karakterer, under förenadt anfall på kompromissbillen, på ett sätt, som väckte allmän munterhet. Alla längta emellertid att kongressen skall bli slut, och hvar och en att få fara den ena till sitt hem, den andra till ett bad, hvar och en bort, bort, bara bort från tal och strid och kapitolium och hela heta, »hot high pressure life» Washington. Det sista stora talet, denna session, väntas i morgon.

D. 22 Juli.

H. Clay har hållit sitt stora tal, och frågan står som den stod förut, och verlden går, som den gick förut; men det förljudes att kongressen skall snart bli slut. Clay talade i tre à fyra timmar; men hans tal, som egentligen var ett uppsummerande af stridsfrågans innehåll, ställning och utveckling under kongressen, samt en framställning af Clays egen behandling af den, tycktes icke göra något godt intryck på senaten. En sentimental apell till kongressens medlemmar att besinna hvad de vid återvändandet till sina hem skulle kunna säga sina makar och barn om landets ställning, misslyckades alldeles och framkallade löje; äfvenså misslyckades uppmaningen att aflägga all småsinthet, alla sjelfviska driffjädrar m. m. och för hela landets väl rösta för kompromissbillen, och den förtjente att misslyckas, då den förutsatte att allt motstånd mot den endast härrörde af låga motiver, hvilket icke är fallet. Men jag måste beundra Clays athletiska själs- och talarekrafter. Efter att i mer än tre timmars tid ha talat med eld och kraft, stundom med passion, under klar, logisk utveckling af de frågors strid och ställning, som i sju månaders tid upptagit kongressen, stod han frisk och färdig till en lätt fäktning — ehuru med rätt hvassa vapen af sarkasmer och pikar — med Senator Hale af NewHampshire, hvilken, som vanligt, försatte hela huset i skratt. Clay visade sig mästare i fäktkonsten liksom Hale, men var mera bitter. Några af hans infall applåderades från gallerierna så stormande, att vice presidenten, efter förnyade påminnelser om tystnad, vresigt

sade att han skulle se sig nödsakad »to clear the gallery», om ej åhörarne ville hörsamma.

Clay skall nu lemna Washington, och troligen blir, efter hans aflägsnande, compromissfrågan snart afgjord. Oppositionen mot honom och hans bill är stark i denna stund. Och han står med sin bill lika envist emot oppositionen.

Jag reser i morgon, jemte Miss Dix, till Baltimore, der jag stannar öfver ett par dagar, på min väg till Philadelphia.

Jag lemnar Washington, och denna scene af den nya verldens lif sluter sig för alltid för mig. Hvad har jag sett? Något högre, skönare än den gamla verldens rådsförsamlingar? Nej. Något nytt? Nej! Icke åtminstone hos rådsherrarne. Det *nya* har vår Herre gifvit vid handen genom den verld han skapat och på hvars nya jord striden står, och genom utsigterna, som frågorna, emellan frihet och slafveri, öppna öfver nejder och naturscener, okända hitintills, och äfven nu ofta sedda blott genom ovissa hägringar. Det förfriskande och nya kommer af de representerade staternas olika karakterer, kommer i synnerhet från Vesterns stora, halft obekanta land, och utsigten öfver dess vildmarker och paradis, der flerfaldiga menniskoracer irra, sökande eller byggande hem; utsigterna öfver det ofantliga Texas, af hvilket fem stater ännu kunna bildas, der *Rio Grande* och *Rio Colbrado* och otaliga strömmar gå genom fruktbara marker; öfver Nya Mexico, med dess ödemarker af stengrund, *»el Llano Estaccado»*, der vatten icke finnes på tjugu, trettio à fyratio mil, men i hvars *»Valle de los Angelos»* tropisk värma mognar tropiska frukter; öfver

Californien slutligen, med dess guldförande floder, dess klippberg fulla af guld, dess många besynnerliga naturalster, dess *Sierra Nevada* med evig snö, dess Stora Saltsjö, vid hvars stränder »de sista dagarnes helgon» (Mormonerna) bygga, i en dalsträckning, hvars rikedom och klimatiska skönhet lärer täfla med Caucasiens och Perus, och jemte dessa nejder gifva alla de naturliga vilkoren för utvecklande af en fullkomlig mensklighet, Californien, vidsträcktast af nya verldens stater, en ny verld ännu för forskaren, full af sköna syner och af skräckbilder, der folken från öster och vester strömma in, sökande Ophirs guld, Californien, som till sin östra gräns har det vilda stepplandet Nebraska, de vilda indianstammarnes jagtmark, och på andra sidan det Stilla Hafvet, det stora Stilla Hafvet, hvars vågor sägas slå med så jemna, stadiga pulsslag mot stranden, men så mäktigt, att dånet höres och luften och löfven på träd skälfva långt inåt landet. Se, — allt det der och mera sådant, — såsom utsigterna öfver Panama och Central-Amerikas nejder, der Förenta Staternas folk nu gräfver kanaler och lägger jernvägar, för att förena hafven — allt det der är ett nytt, uppfriskande skådespel; och det kommer fram i Förenta Staternas kongress under diskussionen. I diskussionen deremot ser jag intet stort. Jag finner här samma bitterhet och orättvisa emellan politiska partier, som i Europas stater, samma misstro till hvarandras redliga motiver, hos statsmännen samma passioner, stora och små; och i debatten samma vilja att ha rätt, att få rätt, kosta hvad det vill, samma missförstånd, personligheter, och jemna afvikelser från sak till person, samma lättretlighet och ömtålighet om det

kära jaget, hvilket vållar jemna interpellationer, förhetsningar, förklaringar och nya förklaringar och oändliga små drabbningar, som i oändlighet förlänga den stora drabbningens utgång, och gör att de stora männen, stora staters representanter, ofta likna små barnsligt grälande barn. Kommer nu härtill, att statens representant är mycket ömtålig om sin stats heder och värdighet och är färdig att brusa upp vid minsta anspelning, som synes ärerörig, och att staterna just icke äro rätt ömt förenade i denna union, och du ser att tillfällen till torneringar här gifvas i mångdubbelt mått.

Detta om församlingens skuggsida. Ljussidan felas ej heller, och är, tror jag, jemnstark med den, som den gamla verlden kan uppvisa. Storsinnade protester mot mörkret och sjelfviskheten felas ej; ej heller storsinnade apeller till unionens högsta mål och mensklighetens högsta väl. Örnen sitter på hafvets klippa, slår med sina vingar, blickar då och då mot solen, men har ej tagit sin flygt mot den ännu. *Henry Clay* liknar den örnen. *Daniel Webster* är örnen, som kretsar i skyn, hvilande på sina vingar, men flyger blott i ringar omkring en imaginär sol — konstitutionen. Ingendera lära vara stora, moraliska karakterer. Ingendera har den slags storhet, som jag beundrar hos den gamla verldens störste statsman — *Moses.* Den nya verldens störste statsman är ännu icke kommen.

Men hvad kunde icke denna representation vara, om den motsvarade sina vilkor och sitt mål, om den enskilta statens representant, genomträngd af sin stats egendomlighet i natur och folklif, och af dess förhållande till unionens högsta mål, framstode att föra dess talan

på kongressen! Sannerligen: de Förenta Staternas kongress blefve då ett storartadt drama, ett skådespel för menniskors och gudars blickar.

D. 25 Juli 1850. (På landet, nära Baltimore, Maryland.)

Ett hjertligt god morgon! min Agathe, från ett oändligt vackert landtställe, med utsigt öfver floden Potascos utlopp i Chesapeak-viken, nära Baltimore. Jag är här, som gäst, i general Stuarts familj, jemte Miss Dix, på min väg till Philadelphia. Min värd är en liflig, hjertlig, artig och språksam militär, hans fru är en skön, stilla qvinna, lycklig moder för tio unga barn; ögonskenligen ett lyckligt äkta par, ett godt och lyckligt hem! Jag känner sådant hastigt vid inträdet i ett hus.

Efter det allravänligaste afsked från mitt innerligt goda och vänliga värdfolk i Washington, och min älskeliga qväkare-vännina, reste jag derifrån jemte Miss Dix i sällskap med Downings vän, den hyggliga M:r William Russel. Men det var en besvärlig, tröttsam resdag i den starka hettan och med de många ombyten i res-sätt, som vägens afbrott genom floder vållar. Jag fick dock se några sköna utsigter af Susquehanna-floden. Om aftonen sent satt jag i det alldraskönaste månsken, ensam med Miss Dix på altanen vid general Stuarts villa, blickande utåt den glänsande floden, den breda Chesapeak-viken, och lyssnande till berättelsen om hennes enkla och dock så märkvärdiga lefnadsöden. Bland de skiftande scenerna af mitt lif här i landet var icke denna af minsta intresset.

Jag hade bedit Miss Dix säga mig hvad som fört henne på den väg, den hon nu vandrade som de olyckligas offentliga beskyddarinna och förespråkarinna. Muntligen skall jag säga dig mer af hennes berättelse, nu blott de ord, hvarmed hon besvarade min fråga om anledningen till hennes beslut: »det var ingen märklig händelse eller revolution i mitt inre eller yttre lif, det var en handling af *enkel lydnad* för Guds kallande röst (»an act of simple obediance»). Jag hade återkommit från England, dit jag rest för min hälsas skull, sedan jag, äfven för den, nödgats lägga ned den skola, som jag flera år hållit; och jag lefde nu i ett »boarding house», utan bestämd sysselsättning, egnade mig åt naturstudier, som alltid varit mig kära, men ändå nedtryckt af mitt lifs overksamhet och gagnlöshet. Jag längtade efter något ädelt mål att arbeta för, något som skulle fylla den tomhet, som jag kände i min själ. En dag då jag varit i kyrkan, såg jag, när jag kom derur, tvänne herrar stå samtalande, och hörde den ena af dem säga: »jag önskar att någon ville se till ..... fängelse ty tillståndet der är förskräckligt». I ögonblicket föll det mig in: »det torde vara något för mig!» Och jag gick dit. Jag fann i fängelset en mängd olyckliga vansinniga, inspärrade likșom brottslingar, och bemötta på samma vis, samt en mängd missbruk och fel i anstalten, hvilka jag ej nu kan omtala. Jag skref en redogörelse häröfver, uppgjorde en plan till sakernas förbättring och inlemnade dem till statens styrelse. Den fäste afseende derpå, och ett statsanslag beviljades till fängelsets förbättring och till uppbyggande af ett

asyl

asyl för de vansinniga, der de kunde vårdas såsom sig borde. Detta var begynnelsen. Sedan såg jag min bana gifven, och den, och hvad jag på den uträttat, har gått såsom af sig sjelf».

Washington låg bakom mig med dess politiska drabbningar, dess bittra strider af stater mot stater, män med män, dess förvirrade förhållanden och otillfredsställande utsigter, dess upprörda, kaotiska lif. Och här var ett litet menniskolif, som genom en gerning »af simpel lydnad» hade gått fram ur sin enskilthet, ur sitt mörker, utbredande sig till en stor välsignelserik verksamhet för vanlottade varelser inom Unionens alla stater i den stora nya verlden, liksom den lilla floden framför oss, född af osynliga källor hade utvidgat sig i den herrliga viken och genom den förenade sig med verldshafvet. Kontrasten var påfallande; likheten emellan menniskolifvet och naturscenen framför mig var det också; och nattens frid och skönhet, det rena månljuset var som himlens välsignelse öfver båda.

Miss Dix har under sin tolfåriga verksamhet, som de fångnas och vansinnigas goda engel, genomrest de flesta af Unionens stater, inträngt i trakter och på ställen, förut gömda för ljusets blickar, och bringat ljusets och hoppets bud till dem, som i mörkret sutto; hon har genom sina förträffliga memorialer till staternas styrelser, och sitt inflytande på enskilta personer varit medel till upprättande af tretton hospitaler för vansinniga, till förbättrande af dessa olyckligas behandling, och äfvenså af fångarnes, isynnerhet i södra staternas fängelser. Hon är ett af de vackraste

bevis på hvad en qvinna, utan annat stöd än sin personliga vilja och karakter, utan annan makt än sitt mål och sin rätt, och sin förmåga att framställa dem, kan uträtta i samhället. Jag beundrar henne, beundrar isynnerhet hennes mod och hennes ihärdighet. I andra afseenden skulle vi näppeligen sympatisera. Och mindre märkvärdiga menniskor kunde jag älska mer. Men jag älskar hennes embete i menskligheten, älskar hennes gestalt på Förenta Staternas Forum; i fönstersmygen på kapitolium, der hon midt under brinnande fejder tyst spinner till väfven för de olyckligas asyl — en stilla medelpunkt för kristliga kärlekens trådar, dem hon leder tvärtigenom de dagliga striderna, ostörd af dem, — en gudomlig spinnerska för Guds hus. Skulle jag icke kyssa hennes hand? — Jag gjorde det, och jag gör det i tankarne äfven nu, med tack för hvad hon är och hvad hon gör.

Några märkvärdiga anekdoter ur hennes äfventyrsrika lif, på hennes ensliga färder under hennes tolfåriga verksamhet, gömmer jag tills vi råkas. De höra till det mest romantiska i det verkliga lifvets historia.

Jag skall nu berätta dig litet om Baltimore. Baltimore är hufvudstaden i slafstaten Maryland. Maryland är äldsta hemvistet för katholicismen i Förenta Staterna. Lord Calvert Baltimore, som i England öfvergick från den protestantiska till den katholska läran, och derföre nedlade sitt embete i England, var första grundläggaren af kolonien i Maryland, ämnad att i första rummet ge ett asyl åt förföljda eller lidande katholiker, men äfven åt alla folk och sekter, som blott erkände sig kristna, och man nämner bland

de äldsta planterarne här äfven Svenskar och Finnar. Den ädle och storsinnade lord Baltimore ville på den nya verldens jord bygga den katholska kyrkan på en bredare basis än den stod i gamla verlden. Baltimores stad blef säte för erkebiskopsstolen; och klostret »of the Visitation» uppstod der, »som moderstiftelsen för dem af lika art, som skulle utbreda sig på den nya verldens jord». Maryland hade tobaksplanteringar och slafvar och lefde, säges det, patriarkaliskt. Det lefver ännu af tobak och slafvar, — men mindre patriarkaliskt, såsom åtskilliga händelser och historier ur slafstatens krönika bevittna, och Baltimore är ännu hem för katholicismen, för katholska erkebiskopen och kloster-orden »of the Visitation». Något af lord Baltimores liberala anda tyckes äfven fortlefva der. Jag besökte klostret under mitt vistande i Washington, och tyckte mycket om hvad jag der såg, isynnerhet abedissans och de unga systrarnes utseende och väsen. Nunnorna göra löften för hela lifstiden, men ha aflagt mycket af det gamla katholska ceremoniväsendet, och öfva inga oförnuftiga späkningar. De sysselsätta sig förnämligast med uppfostran, samt vården af fattiga fader- och moderlösa barn. Många af de bästa protestantiska familjer i Förenta Staterna sända sina barn hit att uppfostras, emedan de här undervisas bättre och för bättre köp, än i de flesta uppfostringsanstalter i landet. Katholicismen i Förenta Staterna synes ha lemnat allt, som gjorde den fruktad och förhatlig på andra sidan hafvet, och medtagit blott hvad den har bäst, och dit räknar man med rätta dess ifver för goda gerningar. Också lära de katholska församlingarne här vara ut-

märkta genom deras goda anstalter för barn och för sjuka. Den stora pensions-anstalten för unga flickor är klostrets förnämsta inkomstkälla. Man skulle nu snart der ha offentlig examen, och i en stor, vacker konsertsal hörde jag några af de unga spela både harpa och piano, samt sjunga ensemble-stycken ganska väl och musikaliskt.

I Baltimore har jag besett fängelser och dårhus, men fann der ingenting att beundra. Mary-land är en liten stat och Mary-land är slaf-stat. Baltimore är en stor stad, men mindre vacker och med mindre träd och trädgårdar än de flesta amerikanska städer, jag hittills sett. Baltimore är berömd för sitt glada umgängeslif och sina vackra fruntimmer, och »the belle of Baltimore» är en glad negervisa, hvilken sjunges con amore af både svarta och hvita, af tjenare och af herrar. Men Baltimores märkvärdighet för mig ligger åt ett annat håll. Den ligger i historien om en — krogscen och om en liten flicka.

Vill du ej höra den förra för den sednares skull? Ty de kunna ej åtskiljas.

För några år tillbaka bodde i Baltimore en familj med namn Hawkins. Den hade varit i bättre omständigheter, men gått utför, genom familjefadrens hängifvenhet till starka drycker. Det var en krog på en gata i Baltimore, der hvar dag 5 à 6 dryckesbröder brukade samlas och supa dagen igenom. M:r Hawkins tillhörde detta gille, och ehuru han fördömde det, och fördömde sig sjelf för sin svaghet att gå dit, var det som en fördömmelse att han hvar dag drogs dit, och kommen dit, så — kunde han ej gå längre.

Sent om aftonen, eller på natten, raglade han hem, föll ofta omkull i trappan och skulle ha blifvit liggande der och förgåtts af köld och elände, om icke hans dotter, lilla Hanna, funnits. Hon vakade till dess hon hörde honom komma hem, och då gick hon emot honom och hjelpte honom uppför trappan; och då han föll omkull der, och hon icke förmådde hjelpa honom upp, bar hon kuddar och täcke ned i trappan och bäddade under hans hufvud och bredde öfver honom, så godt hon det förmådde, och lade sig sedan der vid hans sida. Hustrun hade i förtviflan tröttnat vid honom, och sökte med sitt arbete uppehålla sig och de andra mindre barnen. Lilla Hanna (blott 10 år gammal) tröttnade icke att vårda fadren, och att följa honom med sin barnsliga kärlek. När han om morgonen vaknade ur sitt rus, brukade han genast sända flickan ut att skaffa bränvin. Och hon gjorde som han bad, då ej hennes böner förmådde honom att afstå. Men de lyckades blott att hos honom väcka en starkare känsla af sitt elände och behof att glömma det. Han förbannade sig för det han var en så ovärdig fader åt ett sådant barn, och han tvingade barnet att gifva sig den förderfvande drycken. Och då han genom den nya brännande styrkedrycken blifvit nog upplifvad att åter kunna stå upp och gå, gick han ut — och till krogen. Så var hans lif en lång tid en kedja af elände och sjelfförbannelser, blott afbrutna af nya rus.

Huset hade sjunkit i djup fattigdom och sjönk för hvar dag djupare. En morgon, då Hawkins, sjuk till sinne och kropp, efter föregående dagens rus, vak-

nade i sin säng, befallte han som vanligt Hanna att gå och skaffa sig bränvin. Men flickan ville icke gå. Hon bad innerligt: »Dear father!» »Icke i dag! kära fader!» Och hon gret. Fadren böd henne i vredesmod att lemna rummet. Ensam steg han upp och gick med stapplande steg till det vanliga stället. Här hade emellertid en besynnerlig scen föregått, svår att förklara, utan en hemlig högre inverkan. Dryckesbröderna voro redan der tillsammans vid de fyllda flaskorna, då en af dem säger: »det är likväl bra tokigt att vi skola sitta här och förstöra oss blott för att göda det här svinet! (menande krogens ägare!). De andra instämde. Någon sade: »tänk om vi från denna dag icke skulle dricka en droppa mer!» Det ena ordet gaf det andra. Männerna upprättade hastigt ett förbund och uppsatte en skrift i hvilken de med ed förpligtade sig till totalt afstående från starka drycker. Och när Hawkins kom in på krogen, mötte honom dryckesbröderna med nykterhetsplakatet och ropade: »Skrif under! Skrif under!» Öfverraskad, öfverväldigad, nästan utom sig, skref han sitt namn till de andras. Utan att ha förtärt en droppa bränvin, hastade han nu hem, liksom i ett nytt slags rus. Han fann sin hustru och sin dotter tillsammans. Han kastade sig på en stol och kunde blott utropa: »det är gjordt! Det är gjordt!» Hans blekhet och förvirrade utseende förskräckte dem; de frågade »hvad han gjort?» »Jag har undertecknat nykterhetslöftet» (»the pledge») utbrast han ändtligen. Hanna och hustrun kastade sig om hans hals. Alla tre greto glädjetårar.

Det var från denna punkt, från denna krogscen, som den rörelse utgick, som sedan spridde sig med blixtens snabbhet genom Förenta Staterna, drog hundratusentals menniskor med sig, och växte till en mäktig mur att motverka den dryckenskap, som likt en svallande sjö hade sedan en tid begynt sprida sig i landet, indragande personer af alla klasser. De fordna dryckesbröderna på krogen i Baltimore gjorde sig till nykterhets-predikanter och under namn af »the Washingtorians» gingo de, och flera med dem ut att hålla tal i städerna och på landet till folkförsamlingar, hvarvid deras egen lifs-erfarenhet gaf färg och lif till att utmåla dryckenskapens fördömelse, och det rena lifvets sällhet. De kommo till Boston. Hawkins var med. Man hade uppmanat honom att tala; men han var af naturen ingen talare och kunde knappt förmås att uppträda. Han gjorde det dock på mångas uppmaning. Marcus Spring var närvarande vid detta tillfälle och han omtalade det en gång för mig. Hawkins, då han uppträdde, begynte med dessa ord: »I have been a drunkard!» men tystnade tvärt liksom öfverväldigad af sina minnen och af stundens högtidlighet. Den talrika församlingen ropade till honom ord af uppmuntran och välkomst, och ingaf honom nytt mod. Han återtog ordet, men blott för att berätta historien om sitt förra elände och om lilla Hannas förhållande till honom. Enkelheten i berättelsen, dess inre skönhet, mannens djupa rörelse som berättade den, allt gjorde en djupt gripande verkan. Den ena efter den andra i församlingen uppstod och talade ord ur lifvets eller hjertats innersta sanning. En röst bland mängden ut-

ropade: »gifves det hopp äfven för mig?!» »Ja, ja! ropade andra, kom broder, kom skrif under! Vi vilja stå er bi!»....

Tusentals personer skrefvo denna afton sina namn på nykterhets-förbindelsen, som Hawkins lade fram. Den goda Marcus sade att han blef så lifvad och så rörd af detta uppträde, att äfven han steg upp för att i församlingen uttala sin glädje deröfver; men knappt hade han sagt två ord, förr än han — kom af sig, glömde hvad han ville säga, och satte sig ned åter med fast föresats att aldrig mer uppträda som talare.

Denna omvändelse-historia är i grunden rätt besynnerlig. Ty den verkande orsaken utgår ej af den lilla hjeltinnan deri. Men jag tror att hon stod i hemligt förbund med en god engel, och att den hade funnit sin väg till krogen denna morgon och hviskat i mannens öra att lura krogens värd. En listig liten flick-engel helt säkert!....

Hawkins fortfar ännu, att som nykterhets-predikant resa kring landet. Han har, som sådan, vunnit förmögenhet och anseende, och lilla Hanna lär för närvarande vara med honom i Vestern, icke mer lilla bleka Hanna, utan en blomstrande sextonårig flicka. Hanna Hawkins är min »Belle of Baltimore».

I går aftons var här några gäster hos general Stuarts, och bland dem en Miss * * * * jag har glömt hennes namn, men ett äldre, hyggligt fruntimmer var det, och en präktig menniska med varmt hjerta och friskt sinne. Hon var dotter i en slaf-egande, förmögen familj, och hade, då hon blef myndig, emanciperat sina slafvar, och som hon var förmögen, hade hon

gifvit hvar och en af dem (några och tjugu till antalet) en slags utstyrsel, hvarmed de kunna begynna en sjelfständig bana. Hon berättade mig att en af dessa slafvar, en neger, hvilken alltid utmärkt sig för sitt goda uppförande, hade som frigifven vunnit genom handel en ansenlig förmögenhet, så att han kunnat lefva i god ro och välmåga. Men hans son hade försking-rat faderns förmögenhet och bringat denne derhän att han på gamla dagar måste försörja sig med hårdt arbete, — jag menar att det var som »Cart-driver» d. v. s. körare af grus och sten till vägar och byggnader. Slutligen blef den gamle sjuk och kände att hans slut var nära. Han skickade då bud till sin förra ägarinna Miss * * * * och bad henne att komma till honom; han kunde eljest icke dö lugn. Hon begaf sig till hans boning, och fann den gamle mannen i ett torftigt rum, sängliggande och mycket svag.

»Missis!» sade han, »Ni har alltid varit god emot mig, och jag har tänkt att jag måste säga er hvad som ligger på mitt sinne, och bedja er att hjelpa mig om ni kan det!»

Miss * * * * bad den gamle tala fritt.

Han fortfor: »Ni vet Missis, huru jag förlorat min förmögenhet. Jag har likväl nu i många år lefvat af mitt arbete och icke legat någon till last. Men jag har ej kunnat undgå på den sista tiden att göra skuld, och jag känner att jag ej skall dö lugn om jag ej har vissheten att den skall bli betald. Missis, jag ville be er att betala min skuld!» ....

»Och huru stor är er skuld?» frågade Missis.

»Femton dollars!» ....

»Var då lugn, kära Jacob, jag kan och jag vill betala dem».

»Gud löne er det, Missis!»

»Svara mig nu, Jacob, på en fråga jag vill göra er, och säg mig på samvete, har ni, som fri man, känt er lyckligare, än då ni var slaf i mina föräldrars hus?»

»Missis!» sade den gamle högtidligt i det han reste sig upp i sängen, »edra föräldrar, mina husbönder voro alltid goda mot mig, och i deras hus visste jag aldrig var nöd var. Som fri man, och i synnerhet på gamla dagar, har jag slitit mycket ondt. Jag har lidit af hunger och köld jag har varit ute i arbete under regn, snö och storm; men ändå, Missis, så led jag det modigt emedan jag var *fri* och skulle villigt lida det om igen, blott för att behålla friheten och min rätt öfver mig sjelf. Ty den har varit min högsta skatt!»

I frihetens kamp mot slafveriet är detta vittnesmål ett af ingen ringa halt.

Men man kunde lätt anföra mot-vittnen, af flyktade slafvar, som i de norra staterna bli tillfrågade af gamla vänner från söder hur friheten smakar dem och då svara: »sick of it! wish massa would take me back!»

Så har jag hört sägas, och är viss på att äfven detta är sant. Att lata, osjelfständiga naturer skola föredraga »Egyptens köttgrytor» och Egyptiskt slafveri framför frihet med hårdt arbete och knappt bröd, är lätt förklarligt. Att tjenare hos *goda* husbönder i söder skola, då de finna sig, som frie, bland likgiltiga ofta icke vänliga menniskor i ett kallt klimat, längta tillbaka till de förras varma hem, varma hjertan och varma sol, är lika naturligt. Och mig förefaller det

märkligt att så *få* exempel gifvas af flyktade slafvar, som vända om till förra förhållanden och bedja »Massa» eller »Missis» att taga dem igen. I alla fall duger det ej att, i frågan emellan friheten och slafveriet, dömma efter enskilta fakta och anekdoter; den måste dömmas på grund af princip, på grund af den sanning, som ej skiftar eller vacklar.

När Danmarks store statsman Bernsdorf frigaf de lifegna bönderna på sitt gods, församlade sig dessa mangrant, och gingo upp till honom, bedjande honom med tårar, att han icke skulle uppgifva dem, utan fortfara att vara deras faderlige herre och husbonde och att han ville taga tillbaka den förklaring, hvilken gjorde dem fria.

Bernsdorff svarade: »J förstån icke nu hvad jag gör för eder, men J skolen förstå det framdeles, och edra barn skola förstå det och tacka mig!»

Och han förblef vid det han gjort. Och han gjorde än mer, i det han inrättade skolor och andra bildningsanstalter för sina underhafvande, och beredde dem dermed till att bruka friheten rätt.

Philadelphia. *Lördags morgon.*

Åter i vännernas stad, min Agatha, efter en vacker dags-resa på Cheasapeak-viken och Delaware-floden, endast störd af obekanta fruntimmer, som frågade och frågade, de vanliga, odrägliga frågorna. Ack! Om de visste huru de plåga mig, huru stort mitt behof är af tystnad och hvila, så skulle de lemna mig i fred. Jag är också försvagad efter lifvet och hettan i

Washington. Jag måste söka krafter i hafvet. Herrarne voro trefligare; jag fann bland dem artiga, hjelpsamma menniskor. Professor Hart kom om bord, vid min ankomst till Philadelphia, och förde mig till sitt hem, der jag nu är som en medlem i familjen.

Med Lucretia Mott har jag besökt åtskilliga af de fria negrernas hem i staden, äfven en episcopal negerprest för den episcopala församlingen härstädes (en storväxt, godmodig hedersman), en artist i daguerrotypering, som talade väl fransyska, och åtskilliga negerfamiljer. Men de fria negrerna frappera mig på samma vis som slafvarne, de äro godsinta, känslorika naturer, med en god del efterbildnings-förmåga, och äfven en god del originalitet; men deras förträfflighet är en annans än de hvitas, och inga skolor eller läroanstalter kunna föra dem till dessas ståndpunkt. Ej heller vet jag hvad skada är deri. De hvitas förtjenster uppvägas fullt af de hvitas fel. Af det fria färgade folket (»the colored people» såsom de älska att kalla sig) intresserade mig mest en ung mulattska Sarah Douglas, en behaglig flicka, med särdeles vettigt utseende. Hon är lärarinna för en skola af några och sextio barn, negrer och mulatter, och berömde deras lätthet att lära, men sade att de glömde snart, och voro svåra att bringa öfver en viss punkt. Sjelf var hon ett af de vackraste exemplar af sann bildning hos det färgade folket.

Jag har ännu en gång återsett lilla Mary Townsend, detta sköna barn af det inre ljuset, med de öfvernaturliga, strålande ögonen. Först nu fick jag veta att dessa strålande ögon knappast kunde bära dagens

ljus, att de ej kunde fästas på bok eller skrifvet blad utan odrägliga plågor, att boken om insekternas lif är dikterad med förbundna ögon! Så låg hon bunden och blind, då hon bar de vingade naturbarnens lif fram i ljuset, »tacksam», skrifver hon i företalet »om min lilla bok skulle verka till förhindrande af den grymhet mot insekter, som barn äro så fallna för. Den har låtit mig tidtals glömma (säger hon vidare) att jag var innesluten inom de fyra väggarne af mitt rum. Den har fört mig på fälten och i skogarne och förnyat min beundran för skaparens underbara verk». Så ligger hon bunden och blind intill den dag, då förlossaren löser engelns vingar. Bunden och blind, och likväl hur seende, huru vingad framför många! Det inre ljusets verk!

I hemmet kallar man henne »Innerstan» och jag ville öfver hafvet bära hennes bild till min Innersta...

Det inre ljuset! Det inre ljusets lif!.... Jag tackar vännernas stad för en ny väckelse af detta.

Nästa gång skrifver jag till dig från hafsstranden i NewJersey. Om tisdag fara vi till Cap May. Men dessförinnan gör jag väl en utflygt till landet, till en väninna af M:r Downing, hvilken han beskrifvit för mig såsom en amerikansk »Madame de Sevigné!»

TJUGONDE BREFVET.

Cap May (NewJersey). *D. 2 Aug. 1850.*

Förliden lördag och söndag befann jag mig på ett vackert landtställe, nära Philadelphia, midt ibland sköna, sällsynta blommor (de Mexikanska isynnerhet, praktfulla af glödande färger) och flockar af kolibri, som svingade omkring dem, doppande sina fina, långa näbbar i deras kalkar, en riktig fest af täcka naturföremål utom hus och inom hus, allt prydligt, rikt, vackert, aristokratiskt, men för exclusivt i åtskilligt för min smak, och för litet deri af verkligt *»high life»*. I dag skrifver jag till dig från hafskusten, med den stora, fria oceanen, svallande upp mot sandrefven utanför mitt fönster, och framför mig i böljorna, ett skådespel af den mest demokratiskt-republikanska halt.

Men jag måste ännu säga dig ett ord om mitt besök på den vackra villan, ty jag var der närvarande vid Majsets (indianska kornets) bröllopsfest, och såg dess bröllopskläder, och jag måste berätta dig litet derom. Majset är en Diclin. Ståndarne utveckla sig i en knippa ax, som sitta högst uppe i toppen af den bredbladiga, starka, gröna växten. Ståndare-axen svänga muntert i vinden och blåsa ut sitt frö-mjöl som en rök. Nedantill, slutet intill stammen, sitter mais-axet (vanligen 2 à 3

ax på ett stånd, inveckladt i ljusgröna hylsor, som vid blomningstiden litet öppna sig i toppen, för att lemna rum åt en toffs glänsande silkestrådar, skiftande i alla regnbågens färger, dock mest i violett och guld. Den kommer dock icke långt ut, men sedan axet genom den hälsat ljuset och lifvet, drar den sig åter in, liksom de små hvita damplymerna på råg- och hvetepistillerna hemma hos oss. Nu voro just de granna silkestoffsarne ute, och jag bröt ett af de så framblickande Mais-stånden, och tog sakta af den ena gröna omklädnaden efter den andra. Sju gröna hylsor hade jag så aftagit; de blefvo allt ljusare, allt finare, ju närmare de kommo axet. Varsamt rullade jag af det sista ljusgröna höljet och en spiralformig slöja af glänsande hvita silkestrådar böljade djupt ned från det rika perl-radade axet, så skönt, så oändligen rikt och rent att det var förtjusande! Hvar kornperla hade sin silkestråd, och alla voro de lindade åt samma sida kring axet och förenade sig i toppen, för att tränga till ljuset och färgas af dess strålar. Jag nästan tillbad vid åsynen af denna förborgade, nu uppenbara herrlighet, och måste tänka på orden: »Salomo i all sin herrlighet var icke klädd såsom en af dessa!» Det var oändligen vackert, och jag önskar blott att du hade sett det med mig. Bland blommorna måste jag nämna tigerliljan för dess ovanliga prakt.

Om aftonen såg jag fladdra öfver blommorna en sfinx, så lik en kolibri i dess sätt att flyga och suga blommorna, svingande på vingarne med en kort näbblik snabel, att jag ett ögonblick var oviss om den tillhörde foglarnes eller fjärilarnes slägt. Jag måste komma

nära och se de fyra fötterna. Dess namn kunde jag ej få veta. Någon påstod att den kallades »Ladys bird». I allmänhet känna männer och fruntimmer, här i landet, föga naturens föremål, utom för simpel nytta och simpelt nöjes skull. Synnerligen i söder, och midt i dess rika djur- och växtverld, föreföll mig okunnigheten om den riktigt bedröflig. Menniskan borde dock njuta naturen annorlunda än oxen och fjäriln; hon borde som skapelsens herre, ära sig och sin skapare genom att förståndigt betrakta hans verk, lära deras mening, och som naturens prest, eller prestinna, förklara dess läror, och tolka dess lofsång. Det vore en värdig befattning för folk af »high life»; och »high life» i nya verlden blir ett tomt begrepp om det ej lär sig sjunga en ny lifvets »höga visa», högre än Salomons, högre än Odens och Walas, men i den andan.

Från Philadelphia reste jag, med professor Hart och hans fru, en skön Julidag, till Cap May, och skön var färden på den spegel-lugna Delaware-floden, med de gröna, idylliskt vackra stränderna. Under dagen läste jag M:r Clays »annals» af den svenska kolonien på dessa stränder, och hade innerligt nöje af att från den historiska idyllen blicka på de stränder der den lefde i frid och fromhet. Ett par af koloniens anförares herrar Prinz och Risings öfvermod och krigiska lynne var orsak till de oroligheter, som slutligen beredde dess undergång. Men folket var fredligt och förnöjsamt. Om deras kärlek till moderlandet vittnar de namn de gåfvo åt särskilta ställen: »Nya Götheborg, Elfsborg» o. s. v., om deras tjusning öfver den nya verlden talar namnet »Paradis-udden», som de gåfvo

första landningsstället på Delawares strand, och mången anekdot, bevarad af deras svenska annalist Campanius. Här, i det gamla sagans vinland, funno svenskarne den vilda vinrankan, och många herrliga frukter, som de nämna. Här på dessa sköna, sollysta höjder och fält lefde de lyckligt, äfven sedan de kommit under främmande välde! »Ty den nya styrelsen var mild och rättvis mot dem» säger krönikan. Men den lät dem glömma deras moderland. Minnet af den första kolonien på dessa stränder är dock likt den friska grönska, som betäcker dem. Jag betraktade dem med kärlek. Frid och frihet hade här planterats af Sveriges folk.

Om aftonen kommo vi till hafvet och till Cap May.

Och nu till republiken i böljorna, icke »high life» alls, utom med afseende på vissa känslor. Klockan är omkring tio på morgonen. Om en liten stund begynner, längs med hafsstranden, ett rätt brokigt skådespel. Flera hundra, ja, väl mer än tusen personer, män, fruntimmer och barn i röda, blå och gula drägter, drägter af alla färger och fasoner — (grundfasonen i alla kostymer är blus, pantalonger och gul halmhatt med breda, runda skyggen och grant röda band) — gå ut i hafvet i skaror, och hoppa upp och ned i de svallande vågorne, eller låta dem skölja öfver sina hufvuden under stor gamman och glädje. Vagnar och hästar köra ut i böljorna, herrar rida ut, hundar simma ut, hvita och svarta menniskor, hästar, vagnar och hundar, allt är om hvartannat; tätt utanför sticka stora fiskar, porpoiser kallade, upp sina hufvuden, och göra ibland stora hopp, förmodligen i lust

och gamman öfver menniskornas hopp. Det är, som sagdt, en republik i böljorna, mera jemnlik och broderlig, än någon på torra landet. Ty hafvet, det stora mäktiga hafvet, behandlar alla lika, brusar kring alla och öfver alla med en sådan öfvermakt, att det är icke värdt för någon att sätta upp sig som en motmakt, eller som någonting för sig, hafvet slår öfver alla, slår omkull alla, upplifvar alla, smeker alla, renar alla, förenar alla.

Bland medborgarne i böljorna torde du anmärka synnerligen ett par, nemligen en medborgare i granna eldfärgade kläder, och en medborgarinna i en brun, kålmasklikt randad yllеblus. Medborgarinnan utmärker sig: genom sin dragning ifrån hopen till enslig ort, sitt begär till sjelfrådighet och sin oförmåga att stå på fötterna under böljornas slag. Också kasta de henne obarmhertigt nog mot ett sandref, när hon blir lemnad allena till sina egna krafter och en treudd (en treuddig gaffel), hvarmed hon söker hålla sig fast i botten (men förgäfves), medan medborgaren går upp på stranden att föra ut sin fru. Detta par är professor Hart och undertecknad. Då och då kunde du se mig dyka upp ur vattnet, trött att brottas med vågen och att slängas mot banken, sittande på denna, likt en fiskmåse, omfrasad af hvitskummande, bullrande böljor, betraktande än oceanen och den gränslösa rymden, än det brokiga sällskapet i bränningarne vid stranden. Bra olika det i kapitolium i Washington! . . . . Menniskan synes icke stor här, icke märkvärdig på något vis, och mera likt ett ogratiöst, ovigt djur (ty kläderna, som

skydda blygsamheten, äro särdeles oförmånliga för skönheten) än lik en skapelsens herre eller herrinna.

Jag blef först nästan skrämd af upptåget och sällskapet, och af det osköna, skenbart grofva i denna republik. Men jag längtade efter hafvets krafter och tänkte: »Vi äro smålänningar alla inför vår Herre, och syndare alla, stackare alla!» Och jag gick ut bland de andra. Och fast jag ännu icke är hemmastadd att brytas med vågorna, såsom jag ser andra göra det, så är jag dock redan helt förtjust af dessa vilda bad, och hoppas mycket godt af dem. De ge mig ett eget intryck af något på en gång stort och ljuft. Vågen kommer, som en jätte stark, men tillika så god, så mild och mäktig, som en Guds kraft, full af hälsogifvande lif, så att när jag känner mig öfversköljd af den, jag ovilkorligt måste tänka att det icke vore svårt att dö i den. Men, var icke rädd, min lilla Agatha, du må tro att jag nog aktar mig, och att här äro andra, som ta vara på mig också; ty äfven här har jag goda vänner, fast jag, för att få vara i fred, bemöter en del af dem litet mindre vänligt, och håller mig på afstånd från dem. Detta sätt ligger alls icke i min natur, och det riktigt kostar på mig ibland att vända denna afvigsida till dem, som komma emot mig i vänlighet; men jag måste tiga och hvila, och rå litet om mig sjelf.

Professor Hart och hans fru trifves jag väl med; de äro stilla, vänliga, allvarliga menniskor. De låta mig vara, som jag vill. Jag har ett litet trefligt rum, nära deras, med fri utsigt öfver oceanen, som här, utan öar och skär, bryter fram mot den låga, sandiga stranden; jag hör dess brus dag och natt genom mina öpp-

nade fönster. (Sedan flera månader sofver jag vid öppna fönster, men stängda jalousier, och man gör så allmänt i Amerika). Jag hvilar och njuter, såsom jag ej ännu gjort det här i landet; ty här först har jag fått rätt rå om mig sjelf. Den rastlösa tanken arbetar ändå, skrifver romaner och dramer med scener alla i Sverige, ehuru scenerna här kalla dem till lif. Men för Sverige lefver jag i all min diktan och traktan.

Nu är äfven du vid hafvet min Agatha, och doppar dig i de salta vågorna. Måtte de stilla baden vid Marstrand vara dig så goda och styrkande, som jag känner dessa vilda oceaniska vara för mig! För dig skulle de ej duga. De äro för våldsamma.

D. 10 Augusti.

Hvad det är skönt att vara här, hvad det är godt att hvila från utfärder för att *bese*, och från ansträngningen att höra och lära, och från sällskapslif och samtal, att få vara allena, få vara tyst och stilla! Och hafvet, hafvet, det stora herrliga hafvet, hvad det är upplifvande att betrakta, att lyssna till, att bada uti!... Jag sitter om morgnarne alla dagar efter min frukost (af kaffe, Carolina-risgryn och ett ägg) vid hafsstranden, under ett löfhvalf, bygdt öfver taket af en trädbod, sitter med en bok i handen och ser ut åt hafvet och den vida himmelsrymden, ser porpoiserna vandra i flockar längst efter kusten, och hör de stora vågorna bryta sig och brusa vid mina fötter. Porpoiserna roa mig särdeles, de gå merendels parvis och då de titta upp ur hafvet, liksom för att säga »god dag», göra de en bugtande rörelse med hela kroppen, så att hela den-

nas öfre del blir synlig öfver vattenbrynet; efter denna bugning, gjord långsamt och med en viss method, köra de hufvudet ned igen och försvinna i vågorna, men synas dock snart åter på samma sätt, som förut. De äro stora fiskar (jag skulle tro omkring två alnar långa) och synas till skapnad ej olika våra största laxar, och de ha något mycket gravitetiskt i sina rörelser, under det de så bringa oss hälsningar ur djupet. Men ibland göra de höga språng. Vet du hvarföre jag håller en bok i handen, under det jag ser på allt det der? Det är för att folk skall tro mig läsa, och respektera min läsning. På annat vis får jag icke vara i fred. Och jag har blifvit till den grad nervretlig genom det beständiga tilltalet af främmande personer, och deras evigt samma frågor, att jag får hjertklappning blott någon här sätter sig på samma bänk som jag, af fruktan att den skall tilltala mig. Derföre rigtar jag, vid sådana tillbud, genast ögonen i boken. Om morgnarne är dock min luftiga salong temligen fri för folk. Och de intressanta porpoiserna äro stundom de enda lefvande varelser jag ser. Några rika stunder har jag haft här genom en bok, nemligen Örsteds nyligen utgifna fjerde häfte af sin skrift: »Aanden i Naturen», der han vidare utvecklat, såsom jag bad honom derom i Köpenhamn, de tankefrön, som ligga fördolda i hans herrliga lilla uppsats öfver »Förnuftslagarnes enhet uti hela universum». Aldrig skall jag glömma den glädje, som genomströmmade mig den morgonen då jag först läste denna lilla skrift, som Örsted hade gifvit mig, och då aningen om tillämpningen, som den var mäktig af, på hela det högre menskliga medvetandet,

som en blixt genomflög min själ. Det var tidigt på morgonen, men jag kunde icke afhålla mig, jag måste ut och till Örsted och säga honom min glädje och mina aningar! Denna morgon och de samtal, som den födde af sig emellan den älskvärde gamle mannen och mig, under den vinter jag tillbringade i Köpenhamn och de rika timmar de skänkte mig, har jag lefvat om alla här, under läsandet af Örsteds nya bok, och under de herrliga utsigter den öppnar för mig, äfven bortom den ädle vetenskapsmannens angifna horisont. Men Örsted har gjort sin sak på stort vis, och i det han stadgat hvad man bestämdt kunde veta, och hvad man med största sannolikhet kunde sluta till, i dessa frågor, har han lemnat fältet öppet för vidare forskning och tankeslut, med ledning af de lagar och analogier, han hänvisat på. Hvad jag gläder mig att på min hemresa, få i Danmark återse den gamle, vördnadsvärde, ungdomliga vetenskapsmannen. Men jag skulle nu berätta dig om mitt lif vid Cap May.

Jag stannade vid morgonstunden i porpoisernas och hafvets sällskap. Klockan half elfva begynner floden (the tide) att stiga, och hafvet att slå högre och högre mot stranden, och jag går då och kläder ut mig i badkostym, går så ut i hafvet, ännu innan största hopen församlat sig der, och låter mig öfverhöljas af vågorna oftast vid professor Harts hand, ibland med en snäll qväkarefru (en svärdotter till Lucretia Mott); stundom äfven ensam, ty jag har nu blifvit helt snäll uti att brottas med vågorna och att hålla balancen i dem. Badet räcker omkring en qvarts timme, och kännes så godt att det nästan kostar på att lemna det.

Efter badet går jag upp på mitt rum, skrifver litet, medan jag låter mitt hår torka, dricker ett glas iskyld, god mjölk, med ett stycke godt hvetebröd till, och lägger mig sedan en stund på min säng, då jag vid hafvets stora vaggsång insomnar så lätt och ljufligt, som jag förmodar att små barn insomna vid modrens vaggsång. När jag vaknar, kläder jag mig i hast till middagen.

Klockan 2 är middag. Ett bullersamt uppträde. I en stor, ljus sal, sitta vid tvenne långa bord, omkring trehundra personer, under en dundrande taffelmusik, och uppassade af ett regemente af några och fyrtio negrer, som inmarchera och manövrera efter klockslag, och göra så mycket buller, som de möjligtvis kunna åstadkomma, med fat och tallrikar, m. m. och det är icke litet. De komma inmarcherande två och två, hvar och en hållande ett fat eller en skål i händerna. Ping! säger en liten klocka, hållen högt i vädret af »Steward», och fatbärarne stanna, uppställda på två rader mellan borden. Ping! säger klockan åter, och de vända sig till borden hvar och en stående orörlig på sin plats. Ping! Och de dunka faten fram på borden med en skräll, så att man skulle hoppa högt dervid, om icke hela serveringen vore en kedja af dunkar och skrällar och slammer, så att man aldrig hinner komma ur den bullersamma sferen. Middagen är för det mesta rätt god, och maten mindre kryddad, än jag är van att finna den vid amerikanska bord, isynnerhet på hoteller. Ehuru jag öfverallt här saknar grönsaker, äter jag dock gerna af något, som man kallar Sqwash, och som är köttet af en slags mycket allmän kurbits, hvilket

man kokar och serverar ungefär som vi tillaga kål, och man äter det till köttmat. Det är hvitt, temligen smaklöst, men mjukt och behagligt, ungefärligen som spenat, och ätes allmänt i landet. Så äfven är Tomatoes en mycket smaklig och omtyckt sydlig frukt, hvilken ätes som sallat. Till desert vågar jag ej äta annat än sagopudding eller Custard (ett slags äggkräm i koppar); men är glad att dessa alltid äro att tillgå här. En stående rätt på amerikanska bord denna tid är hvad man kallar »sweet Corn»; det är hela kornstockar af ett slags tidigt moget och mycket sött mais, hvilka man kokar i vatten och serverar hela; de ätas med smör och smaka som franska »petit-pois», då man med knif skrapar eller skär kornen från stocken. Några taga hela stocken och gnaga af den med tänderna; så göra trenne herrar som sitta framför mig och professor Hart vid bordet, och som vi kalla hajarne (»the Sharks») för deras märkvärdiga förmåga att sluka uti sig stora, ofta dubbla portioner af allt, som vid bordet förekommer, och det riktigt kostar på mig att se hur deras breda munnar, försedda med duktiga tänder, glupskt kringgnaga de vackra, hvita, perlradade mais-axen, som jag nyss såg i deras bröllopskläder, och som nu massakrerade försvinna i hajarnes glupande munnar. Då jag ser detta känner jag, att om icke ätandet är en af religionen helgad akt (och detta är meningen af bordsbönen), så är det en låg och djurisk handling, ovärdig menniskan och ovärdig naturen.

Eftermiddagen sitter jag åter med en bok i handen, och betraktar hafvet, och dricker den mjuka, lif-

gifvande

gifvande hafsluften. Några badare börja mot klockan half sex, infinna sig i den då på nytt stigande floden, och ibland tar jag mig äfven då ett bad; men vanligen känner jag ett om dagen vara nog, ty brytandet med böljorna gör baden tröttande. Sedan gör jag vanligen en spatsergång, och besöker ibland personer, hvilka besökt mig, antingen från de tre stora hotellerna här, eller i små cottages häromkring. När det mörknar (och det mörknar tidigt här) går jag fram och åter på den öfre piazzan, som går omkring vårt hotell (Columbia House) och betraktar det herrliga skådespelet af blixtrar och ovanliga ljusexplosioner, som firmamentet består oss alla aftnar sedan jag kommit hit, utan att någon åska höres. Den ena hälften af himlahvalfvet är derunder alldeles klar och stjernljus, öfver den andra hvilar en molnsky, och i dess kant och i åtskilliga delar af skyn ske ljus-explosioner, sådana jag förr aldrig sett; eld-kulor synas ock springa ut i vigglika strålar åt flera håll, andra flamma och gnistra, som förbränningar af häftigt brännbara ämnen; svalj öppna sig fulla af granna och färgade lågor, flygande hit och dit; och kanten af skyn, som synes grå och lätt, sänder oupphörligt utflammande spjut och raketer; nedvid horisonten, der skyn smälter samman med oceanen, lyses den upp af långa, milda blixtrar; — med ett ord, det är ett himmelskt fyrverkeri, som alltid är nytt, öfverraskande och för mig förtjusande. Ett par gånger ha vi äfven haft präktiga åskväder, då blixtrarne flyga och korsa öfver oceanen, så att det är riktigt stort spektakel. Derjemte är luften lugn, och dagar och nätter af oafbruten ljuflighet och skönhet.

Ofta ha vi musik och jordiska fyrverkerier på hafsstranden framför vårt hotell, så att vi ej äro i brist af muntrande underhållning. Till detta kapitel höra äfven kavalkaderna på hafsstranden af herrar och fruntimmer, åkandet der i lätta, luftiga åkdon, fotgångarnes vandringar längs redden, der man söker och finner Cap-May diamanter, små, klara, hvitaktiga stenar, hvilka slipade lysa med ett särdeles klart och vackert vatten. Bland fotgångarne, sednare om aftonen, sedan månan gått upp, är äfven jag ibland med professor Hart, hvilken jag tycker om att höra utveckla sina tankar öfver ungdomens uppfostran, sin method att i skolan väcka och år från år alltid ånyo väcka och underhålla gossarnes uppmärksamhet och framkalla deras eget väsens sjelfverksamhet till fullt medvetande. Hans tankar och method härvid förefalla mig förträffliga; och hans skolas framgång, ynglingarnes användbarhet och duglighet i olika yrken, då de komma ur denna, vittna för principens riktighet och methodens godhet. Hafvets brus är vanligen om aftonen saktare än om dagen, månans drömmande ljus tyckes söfva de oroliga böljorna, och deras sång är en hvila. Ibland går jag litet uppåt landet och lyssnar till maisets sus i aftonvinden, allt stilla, hvilande ljud!.... Så kommer natten, och sömnen vid hafvets stora vaggsång. Så gå dygnen med föga afvexling, och jag önskade blott att kunna fördubbla hvartenda ett. Badsällskapets antal säges vara emellan två- och tretusen personer.

»Miss * * * får jag det nöjet att taga ett bad med er?» (eller »att bada er»,) är en uppbjudning, som man ofta här får höra från en herre till ett fruntimmer, just

som man på en bal bjuder upp till en française eller vals, och jag har ej hört bjudningen afslås. Ej heller har jag sett något egentligen opassande i dessa baddansar, men bra eller behagliga se de ej ut, isynnerhet icke den tur i dansen, då kavaljeren lär damen att flyta (»to float»), hvilken konst dock icke är dålig att kunna i sjönöd. Hvarjehanda olika uppträden får man i öfrigt se i den badande republiken. Här ett ungt vackert par, i eleganta baddrägter, dansande ut i de vilda vågorna, hållande hvarandra i handen, lefnadsglada, lefnadsmodiga, som kunde de taga ihop med hela verldshafvet och möta alla dess vågor; der åter ett åldrigt par i grå kläder, hållande hvarandra stadigt i händerna och doppande upp och ned i böljorna (alldeles som då man stöper ljus), allvarsamma och blott betänkta på att stå stadigt, och på hälsans vinning; här en ung, leende mor, bärande framför sig sin lilla sköna gosse, en naken amorino, ännu icke årsgammal, som skrattar och slår ihop sina små händer i glädje när de vilda vågorna slå öfver honom; der bredvid en tjock mormor, med en »life-preserver» om lifvet och sjelf halft sittande i sanden, men synbarligen rädd att drunkna med allt detta, och nappande tag, då vågen kommer, i någon af sina hoppande och skrattande stora barn och barnabarn, hvilka skrattande dansa i ringar kring henne. Här en gratiös ung flicka, för första gången i hafsbadet, flyende undan vågen i famnen på fader eller moder, för att der öfversköljas af den; der en grupp vilda, unga qvinnor, hållande hvarandra hand i hand, dansande omkring och skrikande högt hvar gång vågen slår öfver deras hufvuden, och der, utanför

dem, en svärm ännu vildare unga män, som dyka och tumla omkring som fiskar, till porpoisernas stora förundran (såsom jag förmodar) som då och då sticka upp sina stora hufvuden ur böljorna, hvilket åter förvrider hufvudet på ett par stora hundar, som rusa ut i hafvet emot dem, i hopp om god fångst. Ibland, när man väntar att få en öfverspolning af vågen, får man med detsamma en störtsjö af fruntimmer och herrar, som komma sättandes med den, drifna af den, och man har då att värja sitt unga lif. Tre lif-båtar ro ständigt fram och åter utanför denna scen, under badtimmarne, för att vara till hands, om någon fara skulle vara förhanden. Det oaktadt, ske nästan hvart år under badtiden olyckor, genom badarnes oförsigtighet att våga sig för långt ut, då de icke äro starka simmare. Vågens dragning utåt hafvet, då den, efter att ha kastat sig mot stranden, drar sig tillbaka derifrån, är ännu starkare än vågens slag; den riktigt *suger* en utåt djupet, och jag måste dervid tänka på våra mythologiska sägner om »den falska *Ran*», som hungrar efter menniskors lif och drager dem ned i sitt kalla sköte. Andra farligheter finnas icke på denna kust. Porpoiserna äro icke farliga, och hajar finnas här inga, utom vid middagsbordet.

En sjö-olycka har nyligen inträffat, icke långt ifrån Cap May, som har krossat månget hjertas hopp, och gjort ett djupt intryck på tusentals sinnen inom nordöstra staterna. En stormig natt, förliden Juli månad, strandade på ett skär vid kusten af NewJersey en brigg, som förde markissinnan Ossoli (Margret Fuller) föremålet för så mycket tal och så mycket förtal, så

mycken beundran och så mycken uppmärksamhet, inom Ny-Englands-staterna, till sitt hemland åter, och jemte henne hennes man (Marchese Ossoli) och lilla gosse. De förgingos alla, efter att i fyra timmars tid ha sett döden nalkas, medan vågorna slogo fartyget i stycken. Jag tror att jag skref dig till om Margret Fullers bref till Springs ifrån Gibraltar, om hennes sorgliga aningar, om kaptenens död m. m. Fartyget hade derefter blifvit fördt af första »Mate», hvilken tycktes vara en skicklig ung sjöman, och som varit så säker på sin sak, att han, aftonen före olycksnatten, hade lofvat passagerarne att de morgonen derpå skulle vara i NewYork. De gingo derpå alla till hvila, och vaknade först då fartyget i daggryningen stötte på grund. Styrmannen hade låtit förvilla sig af en fyr, som han misstog för en annan i dessa farvatten. De voro icke långt ifrån land, och vågorna vräkte upp emot kusten, och flera af passagerarne läto binda sig vid plankor, och kommo sålunda, ehuru halfdöda, i land. Man tillböd Margret Fuller detta räddningsmedel. Hon nekade; hon ville icke räddas utan med sin man och sitt barn. Vid embarkeringen från Italien hade hon skrifvit till en sin vän i Amerika: »det anar mig att någon stor förändring i mitt öde förestår. Jag känner annalkandet af en krisis.... Ossoli har af spåmän i yngre dagar blifvit varnad för sjön; och detta är hans första större sjöresa.... Men skulle en olycka inträffa, så skall jag förgås med min man och mitt barn». Nu var den anade stunden kommen, och hon ville dö med de sina.

En matros hade tagit den lilla gossen, bundit honom och en liten Italiensk flicka vid en planka och kastat sig ut i hafvet med dem, i hopp att rädda dem. Man sade åt M. Fuller att de hade lyckligt nått stranden. Man sade henne att Ossoli äfven var räddad; då först samtyckte hon att äfven låta sig bindas vid en planka. Hon nådde aldrig stranden. Djupet uppslukade henne. En våg hade från däcket bortspolat Ossoli i hafvet. Ingenderas lik har man återfunnit. Men lilla gossen fann man på sandrefven, bunden vid den italienska flickan, båda döda. »En hastig död och en kort dödsångest!» hade alltid varit Margret Fullers bön. Den hade blifvit uppfylld och hon var och hon är med de sina. Men hennes moder och syster, som kommit till NewYork, för att mottaga henne — deras sorg lärer gränsa till förtviflan. De hade så länge beredt sig på detta emottagande med så mycken omsorg och glädje. De skulle göra henne så lycklig! Och den lilla gossen — allt var färdigt för honom, hans lilla säng, hans stol, hans bord! . . . . . Rebecca Spring, som sett M. Fullers mor, skrifver att hon ser ut som om hon aldrig skulle kunna småle mer. Hon synes förkrossad. Bland dem hvilka förgingos vid skeppsbrottet var äfven Ch. Sumners bror, den unga mannen som for till Petersburg och skänkte ett ek-ollon åt kejsar Nicolaus.

I hvad jag läst af M. Fuller, finner jag ingenting, som förråder den hänförande makt, hvilken hon lärer öfvat i samtal; hennes författare-gåfva synes mig temligen svag, men en storsinnad, ädel ande röjer sig i hennes skrifter, som ofta sörjer och förbittras öfver

hvad hon hos sitt folk känner oädelt. Hon är mera kritisk deröfver än enthusiast. Ur hennes bok: »a Summer on the lakes» har jag skrifvit mig till minne af henne dessa ord:

»Den som modigt står fast vid att utöfva en ädel föresats, ehvad motstånd den röner, måste slutligen genom den blifva välsignad».

Af M. Fullers bref skulle jag tro att hennes högsta lefnadsmål var vunnet i hennes moderliga lycksalighet. Hela hennes själ synes ha uppgått deri. Man hade skildrat henne för mig såsom icke nog qvinlig. Jag finner henne nästan för mycket så, för mycket koncentrerad i det enskilta. Väl henne, emellertid, som fick gå bort med hjertat fullt af kärlek, och fick gå med dem, hon älskade högst!

D. 12 Aug.

Alltjemt ljufligt och skönt! Hafvet, himmelen och dess skådespel af Vallhalla kämpa-lekar som uppföras hvar afton, då hjeltar och sköldmör kasta sina flammande spjut; hafvets omfamning om dagen, hafvets sång om natten, friheten, friden i den fria luften — det smakar herrligt!..., Professor Hart njuter baden och lifvet här liksom jag, och lilla Morgan flaxar såsom en fiskmåse vid stranden och i vattnet, barbent och brun, och så lycklig, som en fri pojke vid hafsstranden kan vara det. Men, stackars M:rs Hart har icke godt hvarken af baden eller luften här, och blir för hvar dag blekare, och kan nästan ingenting mer förtära utom litet ris, kokt i vatten. Jag tror att hon lefver förnämligast och uppehåller sig af mannens och sonens

njutning af lifvet, och hon vill för deras skull icke ännu lemna stället.

Jag har här haft nöje af bekantskapen med en älskvärd familj från Philadelphia, rättare två brödrafamiljer, hvilka bo i en cottage nära här, för att begagna baden. M:r Furness, den äldre, är prest i en unitarisk församling i Philadelphia, och en af de ädlaste, renaste menniskonaturer, som Gud skapat, sann, varm och kärleksfull; men så upptagen af sina antislavery-känslor, att hans lif och hälsa lider deraf, och jag tror, att han med största glädje skulle lida döden för att upphäfva slafveriet. Och med honom skulle med glädje gå hans sköna dotter, en valkyria i själ och hållning, en herrlig flicka, som är fadrens sällhet, liksom han är hennes. Sorgen öfver slafveriet skulle göra slut på den ädle prestens lif, om icke dottern upplifvade honom hvar dag med ny glädje och förtjusning. Flickan är blond, och blåögd, som en nordisk mö, och icke olik en svenska. Den andra broderns hustru är brunett, fin, vacker, qvick, behaglig som en fransyska, en stor kontrast till den blonda sköldmön, men en den allrakäraste. Hon är lycklig moder till tre duktiga gossar. Valkyrian har tre bröder. Båda familjerna lefva ett skönt familjelif. Hvad skönast och bäst, jag sett och ser i den nya verlden, är familjelifvet och naturen, samt de medborgerliga instiftelser, som äro den kristliga kärlekens verk.

Bland nöjena här äro för närvarande några Indianer, som uppslagit sina tält i närheten af hotellerna på stranden, och der tillverka korgar, solfjädrar (i indiansk smak) med flera små ting, som de sälja åt —

hvem som vill köpa. Männerna äro halfblod-indianer, men qvinnorna äkta Skwaws (så kallar man indianskorna) med svart, stripigt, vildt nedhängande hår och starka anletsdrag. De äro fula, men barnen vackra, ha präktiga ögon, och äro vilda som små vild-djur.

Hvar vecka har man i hotellerna en »hopp», det är en slags bal, hvilken, som jag förmodar, blott skiljer sig från andra baler derigenom att man hoppar mera ogeneradt. Jag har ej haft hjerta att lemna hafvets och månljusets sällskap för att gå in i bal-salen och se menniskorna hoppa. Vi ha ej heller varit utan uppträden af mindre muntert slag. I vårt hotell, uppstod i går ett stort slagsmål emellan de svarta betjenterna och de hvita herrarna, der det gafs några blodiga pannor. Största skulden härför föll på en slaf-egande herre. Han måste resa sin väg. I ett annat hotell ha varit två försök till mordbrand, men som i tid blefvo upptäckta. Man lägger skulden härför på en neger, dock mest på värdinnans i detta hotell behandling af sitt folk. NB. alla uppassarne här äro negrer, eller mulatter.

En segling häromdagen på en »pleasure-jakt», tillhörig en ung, hygglig M:r Barlow, som bjöd mig och några andra af bad-sällskapet på sitt fartyg, gaf mig den största håg att gå med ett segelfartyg hem öfver oceanen, om jag blott kan få tid dertill. Segelfartyget är så oändligen mycket vackrare och mera poetiskt än ångfartyget. På det sednare hör man ej vindens och böljornas sång för ångmachinens buller, och man får näppeligen någon hafsluft, som ej är bemängd af skor-

stenens eller kökets os. Ångfartyget är bra på floderna, men på hafvet, lefve seglen!

Nyss hade jag besök af några allrakäraste unga qväkerskor. Man kan ej tänka sig något behagligare än dessa unga flickor i deras ljusa, fina, blygsamma drägt.

Ett motstycke till dessa måste jag presentera för dig. Jag satt en morgon under löfhvalfvet vid hafsstranden, med min bok i handen, men ögonen på hafvet och porpoiserna, då en tjock fru med ett ansigte likt en af våra frodigaste mångelskor i Stockholm, kom och satte sig på min bänk ett litet stycke från mig. Jag anade oråd och häftade ögonen starkt på Wordsworths »Excursion». Min granne sneglade på mig och slutligen sade hon: »Vet ni hvar Miss B—r finnes?» — »Jag tror», sade jag, »att hon bor i Columbia house». »Hum! . . . . skulle vara glad att se henne!» Paus. Jag teg och såg i min bok. Min granne begynte åter: »Jag skickade henne häromdagen ett paket — det var verser och en bok deri — och jag har icke alls hört något från henne sedan!» »Ack!» sade jag, nu så illa tvungen, »Ni är kanske den »Amerikanska Harpan» och det är er jag har att tacka för sändningen!» Jag hade nemligen, helst önskat att *icke* träffa författarinnan till den boken, skrifven i samma stil som »de bedrägliga otvifvelaktigheter,» ty författarinnan nämde i sin epistel, att den blifvit mycket berömd i Cap-May tidningar, och jag kunde icke säga om den annat än: »befängd». Men välmeningen i verserna förtjenade en tacksägelse, och jag tackade nu ganska ordentligt. »Nåå», sade harpan, »har ni läst boken?» — »Nej,

icke ännu, jag har blott tittat i den». — »Ja, men läs den, läs den ända igenom, ty det är en bok, som ju mer man läser den, dess mera tycker man om den. Och jag har skrifvit alltsammans der, både prosa och vers, det är alltihop mitt. Jag har skrifvit en mängd verser; och tänker snart ge ut på trycket en samling af mina poetiska arbeten. Men det är allt bra dyrt att ge ut sådant der!» — Jag sade, att jag förmodade att så måste vara. »Ja», sade hon, »men jag skrifver så lätt verser, isynnerhet der det finnes vatten, och skrifver gerna om vatten. Jag tycker så mycket om vatten. Finnes det mycket vatten i Sverige?» — »Ja, mycket vatten, både haf, floder och insjöar». — »Jag skulle tycka om att skrifva der. Jag skulle tycka mycket om att skrifva i Sverige!» Jag sade, att öfverresan dit var förskräckligt svår och lång; — något nästan otänkbart att utföra. »Ah, men det skulle jag icke bry mig om; jag tycker så mycket om vatten! Jag skulle kunna skrifva mycket i Sverige.... Se der, nu föll min parasoll!.... Och knoppen är afbruten. Jo, jag kunde tro det. I går bröt jag sönder mina glasögon med guldbågar, och måste nu gå med dessa af silfver. Jag bryter alltid sönder något. Jag har likväl icke brutit af mig nacken ännu!»

»Då är ännu icke allt förloradt!» sade jag skrattande, och som jag såg professor Hart komma uppför trappan till vår luftiga salong, skyndade jag mig att göra honom bekant med »den amerikanska harpan», och öfverlemnande henne åt honom, rymde jag fältet.

Sådana der harpor finnas i alla länder, men sällan låta de höra sig så naivt, som här.

En ung skald från vännernas stad, med en vacker, dramatisk talang, och ett hufvud, likt Byrons, samt en familj af fin verld, och älskvärd på allt vis, höra till mina angenäma bekanta här, som jag ville se mera, men som för mig komma och gå, såsom hafsvågen.

D. 16 Aug.

Nu är det slut med denna goda tid. I dag skall jag resa till New-York. På morgonen afreste mina vänner Harts till Philadelphia. Min följeslagare till NewYork är en lagkarl och äldre gentleman, ganska hederlig och godlynt, som jag tror, hvilken blott har det felet att ha för godt minne för — verser, och en vurm att upprepa långa, ofta ganska prosaiska skaldestycken, på tyska, fransyska, och engelska, hvilket är mindre roligt för prosaiska åhörare. Vid middagsbordet hade jag bytt om min plats, och hajarne, hvilka nu sutto framför tomma platsen, sågo sig om på mig med hungriga miner, tyckte jag, som om de saknade att icke ha en förgrund af lefvande varelser vid sitt gästabud.

Jag saknar att lemna detta ställe, som för mig är så lugnt och så hälsogifvande. Men jag får ej dröja längre. Jag har så mycket här i landet att se och lära ännu. Nu skall jag gå och taga mitt sista bad, och tänka dervid att äfven du badar i hafvets stärkande vågor. Atlantiska hafvets och Nordsjöns vågor gå dock i samma stora badkar. Och i detta badar du med mig och jag med dig! »Miss.... may I have the pleasure to take a bath with you»?!..... Och så omfamnar jag dig hjertligen, allt igenom hafvet!

TJUGONDEFÖRSTA BREFVET.

Bref till Konferens-Rådet H. C. Örsted i Köpenhamn.

Hafskusten i NewYersey (Amerika). *D. 10 Aug. 1850.*

Huru ofta, min vördade vän, har jag icke tänkt på er i denna verldsdel, så aflägsen från ert land och hemvist; huru ofta önskat att kunna tala med er och säga er något om denna stora, i utveckling stadda del af verlden, på hvilken äfven er blick hvilar med forskarens intresse. Af alla mina vänner i Köpenhamn var ni den enda, som förstod den längtan, som drog mig till den nya verlden, och då jag frågade er: »finner ni det äfven besynnerligt och oförnuftigt att jag önskar se Amerika?» svarade ni: »Nej! Det är en stor och märkvärdig bildning af den skapande anden, som måste vara af högsta intresse att betrakta på närmare håll!» O ja, så är det, och långt mera, än jag någonsin anat, och långt rikare än jag ännu kan uppfatta. Och jag har velat vänta, för att skrifva till er, att denna verldsbildning i dess olika fenomener, och dessas lefvande enhet blifvit mera klara för mig sjelf. Och derföre borde jag vänta ännu mycket längre, ty mycket har jag ännu här osedt, obesinnadt, och, så till sägandes, osmält!

Men jag *kan icke* längre vänta med att skrifva er till. Behofvet att tacka er drifver mig att skrifva. Jag måste, jag vill tacka er, för den stora, oväntade njutning, som er ande skänkt mig här, på den främmande stranden, många tusen mil fjerran ifrån er. Ty här vid kusten af atlantiska oceanen, här der stjernbilder uppgå, dem vi icke se på vår nordliga horisont, här har jag läst ert sist utkomna häfte af skriften: »Aanden i Naturen;» och den afhandling hvilken ni skänkte mig i Köpenhamn *»öfver väsens-enheten af förnuftet i hela verlds-altet»,* denna lilla skrift, som gjorde mig så outsäglig lycklig genom de nya, glada ljus, den lät uppgå för mig, som förde hela stjernhimmeln nära intill mitt hjerta, och lät hvar stjerna brinna för mig med ljus af min andes ljus, denna herrliga, lilla, stora skrift, som följt med mig öfver det stora hafvet, från den gamla verlden till den nya, som en af mina käraste skatter, den återfann jag i denna er bok, men vidare utförd och fullkomnad, såsom jag anade att den kunde, att den skulle bli det. Och outsägligt har jag njutit att här återfinna, i mogen frukt, blomman af våra samtal i Köpenhamn, att här se mina varma aningar belysta, bekräftade af er klara, logiska tanke.

Ty hvad är klarare, hvad förnuftigare och vissare, än att då alla stjernklot följa samma rörelse-lagar, då samma ljus och samma skuggor äro hemma på dem alla, och vi, på grund deraf, kunna studera dem, utfinna deras lopp m. m., uträkna stjernans rum och sedan finna stjernan, så måste likheten emellan menniskans förnuft och förnuftet i verlds-altet gå längre ännu, måste omfatta lika sferer och på liknande vis. Är be-

greppet om linean, cirkeln, parabolen o. s. v. nödvändigtvis lika för alla verldar, som vi skåda i rymden, är deras matematik och fysik densamma, som vår på jorden, då är det klart att skönhetsbegreppet icke kan vara väsendtligen olika, och att det moraliska förnuftet måste vara i grunden detsamma, vidkännas samma principer, samma grundbegrepp. Ni har klart bevisat detta, ni har visat, att då dessa fjerran verldsklot följa lagar, lika med vårt jordklots lagar, så är det troligt, nära intill visshet, att äfven tänkande varelser med förnuft och sinnen lika våra, lefva på dessa verldar, som dessas högsta produkter, såsom blomman af deras lif och lagar. Ja, att det vore otroligt, att den store Skaparen på dessa lemnade sitt verk mera ofulländadt än på denna jord.

Samma ljus, samma skuggor! Jag tillägger: samma glädje, samma tårar, samma längtan, samma hopp, samma behof, samma tro, samma Gud, skapare, medlare, fullbordare, ja, om än under olika vilkor för olika utvecklings-stadier, ändå i grunden densamma för alla, ty för alla verldar måste gälla samma normala lifsprocess. Jag vet icke om ni går med med mig så långt. Men i ett tror jag att ni skall hålla med mig, ty den tanken utgår af er skrift, nemligen att i hela verlds-altet, på hvar enda, äfven den mest aflägsna stjerna kan intet finnas, hvilket är *alldeles* främmande för den verld, i hvilken vi lefva, och för det förnuft, som lefver i oss. Ifrån Urani vinterliga stillhet och till Mercurii glödande, passioneradt roterande lif; ifrån Nebulosan, som långsamt utbildar sig under skaparens öga, enligt lagar och krafter, lika med vår jords, och till stjernan, hvil-

ken i materiens högsta fulländning bär harmoniska samhällen af sköna menniskor och djur, alla tillstånd, alla skiftningar och scener, alla stadier, utvecklingar och olika sammansättningar af tillvarelsen i natur och ande, som jordens lif och menniskans fantasi låter ana, och långt, långt mera ännu; — ty hvilken mensklig fantasi räcker till att befolka stjernhimmelen, att ana alla dess gestalter? — allt detta är dock i grunden *menskligt*, är menniskans verld, är *vår*. Öfverallt samma lagar, samma förnuft; således — öfverallt i grunden samma själ, samma hjerta.

O min vän! Detta menskliga hjerta, som älskar så mycket, och som lider så mycket, denna ande, som anar och eftersträfvar så mycket, och så litet hinner och så litet fullbordar, denna arma, kämpande, lilla, stora, gåtfulla varelse — *Menniskan*, är då icke, efter allt, så ringa, så isolerad till sitt väsen, till sin existens. Den sanning hon här erkänt är sanning i alla verldar, i hela universum; det sträfvande, den forskning, det lif hon här begynt, kan utvecklas i oändlighet och vinna målet; och löst från jorden kan hon möta nya ljus, ja, det eviga ljuset, väl med tillbedjan, men utan förvåning, utan att låta förbluffa sig, ty hon var hemma i dess rike redan här, och kände dess natur längesedan. »Samma ljus, samma skuggor!» Älskade stjernor! syskonverldar i samma ljus, till samma fadershus — huru nära, huru kära ni blifvit mig!.... Ty råder än i dessa verldar, liksom på jorden, ännu mörker och missljud, så vet jag dock att mästaren lefver, som skall skilja mörkret från ljuset, och lösa missljuden i fullkomliga ackorder. Såg jag icke en dag i

ert hem, min dyrbara vän, en mängd på en glasskifva strödda, oordnade sandkorn, ordnade af en musikalisk ton till den skönaste, stjernlikt symmetriska klangfigur! En menniskohand förde stråken, hvilken frambringade tonen. Men när stråken är i den Allsmäktiges hand, skall ej tonen deraf bringa till harmonisk klangfigur de sandkorn, som äro menniskor, samhällen, stater? Han skall ordna verlden till skönhet och harmoni, »och intet missljud, och ingen klagan skall vara mer», det säger oss alla folks förnuftigaste aningar, det har *ni* sagt oss i den vetenskapliga vissheten om »förnuftets väsens-enhet i hela verldsaltet», det har *Han sjelf* sagt oss i sin *uppenbarelse,* såsom evig kärlek. Och derföre ser jag, under lifvets skiftande fenomener, genom allt mörkt och kaotiskt, genom alla stjernor och i alla stjernor, genom alla tårar — jemväl mina egna, — öfverallt *klangfiguren,* den eviga stjernan, harmoniens barn, den blifvande Guds verld och menniskans rike. Och derför gråter jag, men är glad ändå.

Ni ser, min dyrbara vän, hvilken ren »ljusglädje» er bok uppkallat hos mig. Att meddela denna var alltid er önskan, er glädje. Och jag kan icke beskrifva för er huru rikt jag lefvat under de morgnar, då jag sutit vid hafsstranden med er bok i min hand och framför mig den gränslösa rymden, oändlig som de utsigter, ni uppkallade för min blick; eller om aftnarne, då jag, i tankarne med er, besökt de glänsande verldarne öfver och omkring mig, och enligt med de tankar öfver tingens metamorfoser jag fått af er, låtit min fantasi fritt spela med materiens och andens krafter, under det att granna luftsyner af fosforiska eldar

och explosioner lyst upp fästet.... Festliga timmar och stunder!

Er bok (som jag fick låna af danska chargé d'affairen i Philadelphia, Bille) var mig så mycket mer kärkommen, som jag nyss lemnat ifrån mig den lilla skriften »öfver förnuftets enhet» o. s. v., som ni skänkte mig i Köpenhamn, till professor Henry i Washington, en älskvärd och utmärkt vetenskapsman, hvilken önskade låta öfversätta den, sedan han af mig hört om dess innehåll. Ert namn har jag ofta hört nämnas med utmärkelse i den nya verlden, jemte Linnés och Berzelii. Professor Henry var den förste, hvilken här allmängjorde edra vetenskapliga arbeten. Och det skulle glädja er att se den snabbhet och skicklighet med hvilka hvarje natur-vetenskapligt fynd här användes och tillämpas till allmänt gagn. Er upptäckt af den elektro-magnetiska kraften, hvilken har fört till uppfinning af den elektro-magnetiska telegrafen, är väl ingenstädes ifrigare begagnad än här. Öfverallt, utmed jernbanorne, från stad till stad och stat till stat, gå elektriska telegrafer; fjerran skilda städer, personer i NewYork och NewOrleans, samtala med hvarandra genom elektrotypen, göra upp handels-affärer (äfven giftermåls-affärer, har jag hört sägas), och alla dagar försökas nya utvecklingar och tillämpningar af de krafter, hvilkas förhållande ni angifvit.

Öfverhufvud synas alla krafter och methoder, som kunna fortskynda rörelse och tillvägabringa kommunikation, vara detta folk synnerligen om hjertat. Hvad som låter lif och rörelse mest gå »a head», såsom det heter, det ligger dem närmast. I »Patent office», i

Washington, der exemplar förvaras af alla machiner, gjorda inom Förenta Staterna, som fått patent (de uppgå, om jag ej missminnes, till 12 à 15,000), anmärkte jag mängdens karakter vara att fortskynda rörelse, spara tid och arbetskraft. (Der voro ock några »perpetuum mobile» som — stodo stilla). Äfven barnen synas gripna af intresse för rörelse-maschinerna. Jag såg en gång en skola för gossar, under en stund då gossarne hade lof, för afvexlings skull, att rita hvad de ville på sina skriftaflor. Jag gick emellan bänkarne för att betrakta de klarögda barnens verk, och stundens ingifvelser. På de flesta taflor såg jag rykande ångmaschiner eller ångfartyg komma fram. Men detta intresse för de fortskyndande machinerna hänger djupt ihop med sjelfva lifvets rörelse i detta land. Otaliga floder och strömmar gå igenom landet i alla riktningar, och gifva en lätthet åt cirkulationen af lifvet, såsom i intet annat land. Ångmaschinerna äro här lika pulsar, som genom kroppens pulsådror och arterer drifva blodet till alla delar af systemet. Ingenting är så stadigt betecknande af lifvet här, som dess oupphörliga omsättning. Menniskor, varor, tankar och ting äro i oupphörlig växel-rörelse emellan stat och stat, emellan norr och söder, emellan öster och vester; ingenting står stilla, ingenting stagnerar, utom undantagsvis.

Driften att eröfra hela denna verldsdel och dess naturliga tillgångar är dessutom i full verksamhet, och derföre göres mycket af styrelsen och af enskilta till befordrande af de praktiska vetenskapernas utveckling. Geologi, kemi, fysik o. s. v. blomstra; staterna sända vetenskapsmän att undersöka nya nejder inom staterna,

och instituter uppstå till befordrande af nyttiga kunskaper, förnämligast inom naturvetenskaperna och mekaniska yrken. Ett sådant institut är det Franklinska i Philadelphia; ett sådant är äfven det Smithsonska institutet i Washington, hvars prydliga, göthiska byggnader nu resa sig vid stranden af Potomac. Detta institut, doneradt af en rik engelsman, vid namn Smith, är ämnadt att bilda ett nationalt, central-institut der alla Förenta Staternas natur-vetenskapliga arbeten skola ha en föreningspunkt. Professor Henry, hvilken är institutets sekreterare, gläder sig att få sända er de första tryckta handlingarne af denna, ganska betydande anstalt, och jag gläder mig att blifva den, som öfverbringar dem till er.

Ja, huru kärt skall det icke bli för mig, att på återvägen till mitt hem, få se er, den goda fru Ørsted, Mathilde, och få muntligen samtala med er, öfver hvad jag här sett och upplefvat. Nu kan jag blott flygtigt vidröra det stora themat: Förenta Staternas lif.

Begynnelsen af min vandring i denna verldsdel var i de nordöstra staterna af Unionen. Allvar och arbete, rastlöst framåtsträfvande kraft, andens och handens fann jag der. Stora uppfostringsanstalter, manufakturer, förträffliga asyler för den lidande, och inrättningar till upprättande af den fallna menskligheten äro att beundra der, och öfverhufvud hela samhällets uppåtsträfvande rörelse. Innan ännu vintern inträdde, såg jag den herrliga Hudson, med dess storartade naturscener, dess stränder, betäckta af skogsmassor, skiftande i grannaste färgprakt, såg Connecticuts, och

Massachusetts strömmar, dalar och berg, och måste härvid ofta tänka på Sverige. Ty Sveriges naturscener och dessa staters likna hvarandra i mycket, äfven deruti att de ha vinterscener, och dessas dramatiska uppträden i lust och nöd.

Sedan såg jag, i söder, Palmetto-staterna Carolina och Georgia, och här tjusades jag af naturlifvets yppighet, i former hittills främmande för mig. Jag ville kunna beskrifva för er dessa röda floder, hvilkas stränder utgöras af skogar, dem ingen menniskohand vidrört, der ingen menniskoboning synes, skogar, som tyckas simma på vattnet och der hundratals trädarter omslingras af tusentals sköna, blommande rankväxter, — ett växtlifvets kaos, men fullt af skönhet, af öfverraskande grupperingar, der man skymtar alla de arkitektoniska former, hvilka vi beundra i tempel och i kyrkor af menniskohänder gjorda! Urskogen frambringar dem här i fantastisk lek, inspirerad af naturens morgondröm. Är icke naturen mensklig, eller full af det menskliga i ondt och godt, skönt och förfärligt? Hon måste drömma menskligt. Urskogen framställer i kolossala gestalter, portiker och tempelhvalf, pyramider, grottor, sfinxer och drakar, blomsterkrönta pelare, glädjens altaren, triumfbågar, och djupa, stilla grafhvalf. Urskogen framställer drömmen om menniskans verld. Och med hvilken rikedom, hvilken poesi! Jag såg här den tredje skapelsedagen, då vid Allfadrens »Varde», jorden öppnade sitt modersköte och frambar växt-verlden i dess morgonprakt, profetisk, varm ännu af den nattliga synen.

Ni, min vördade vän, som har så mycket af poeten i er natur, skall icke stöta er på att jag härvid såg mera genom den bibliska genesis' öga än genom naturforskarens. Det förra ser i ett *nu* hvad det sednare ser i en tidsföljd af momenter. Hvad de se är dock samma verklighet. Särskilt nöje hade jag af att bland urskogens växter igenkänna flera, hvilka jag såg såsom sällsynta exemplar, då jag med er vandrade i den botaniska trädgården i Köpenhamn; deribland minnes jag isynnerhet tulipanträdet, samt solfjäderspalmen, eller »palmetton», hvilka höra till de amerikanska, södra staternas inhemska växter.

Om lifvet i de norra staterna är ett stort epos, en lärodikt, så är det i de södra en romans af oändlig pittoresk skönhet, ja, fastän slafveriet och sandöknen ha sina rum der. Till det romantiska lifvet i dessa stater höra negrerna med deras gåtfulla natur, deras sånger och religiösa fester; städerna, fulla af orangelundar och mångfaldiga, sköna, blommande trädarter, piazzas klädda af kaprifolium och rosor, som ingen vinter låter vissna, omsvingande af kolibris, och skyddande för den heta solen, sköna men bleka qvinnor, eldflugorna lysande i natten; furuskogarne, der azelier stå såsom ljusets englar mellan de mörka träden, der trastar och »hundratungade» foglar sjunga; och i öfrigt mycket egendomligt, hvilket dessa staters egna naturprodukter, — bomulln, riset, m. fl. och dessas odling åstadkomma, jemte den blandade befolkningen.

Men; — jag känner det nästan förmätet att försöka skildra statens samfälta lif och lynne, då jag vet att hvarenda stat i Unionen är som ett fullständigt

rike, med nästan alla ett Europeiskt rikes vilkor och tillgångar i fruktbara marker, metallrika berg, vattendrag, skogar, samt dessutom många naturgåfvor och skönheter, okända, obegagnade ännu. Ja, det utgör på en gång min förtviflan och min förtjusning att här är öfverallt så oändligen mycket nytt, och så mycket okändt ännu, och så mycket, hvilket *jag* aldrig skall lära känna. Men lyckligt detta land, som i sjelfva dess indelning och styrelseform har så stora hjelpmedel till att lära känna sig sjelft!

Hvar stat är som en sjelfständig personlighet, och känner sig, under täflingskampen med dess syskonstater — med hvilka den likväl träter och gnabbas duktigt ibland, såsom syskon bruka göra det i barnaåren — uppkallad att bli en man för sig. Och dertill uppkallar den alla sina krafter och undersöker alla sina tillgångar. Härtill kommer att i detta frihetens land inga skrankor finnas för försök och experimenter. Allting, äfven det ovanligaste kan försökas, och pröfvas om det duger till något. Hvarje, äfven det galnaste försök, är visst att få några anhängare, och en tid till att pröfva sig på, och jag har hört amerikanarne skämtande säga, att om någon uppstode, som kom fram med den satsen att det vore bättre att gå på hufvudet än på fötterna, så skulle han helt visst få en skola lärjungar, som helt allvarligt skulle försöka om det vore förmånligare att gå på hufvudet. Andra menniskor skulle kanske skratta åt dem, men skulle låta dem hållas, säkra på att om experimentet att gå på hufvudet visade sig icke duga, så skulle det experimenterande sällskapet snart komma på fötterna igen. Emellertid hade

det alltid vunnit något i öfvertygelse. Och visst är, att månget försök, som i begynnelsen ansetts lika orimligt, som det att bruka hufvudet till fötter och som beletts derefter, om en tid visat sig få fötter och leda till högst lyckliga resultater. Till sådana försök räknades en tid det att exportera is till de tropiska länderna. Första försökaren af detta experiment, som nu lefver i Cambridge (i Massachusetts), ansågs i flera år för en dåre af en mängd klokt folk. Nu är exporten af is till de heta länderna en af nordliga Amerikas förnämsta inkomsts-källor. Talrika fartyg föra massor af is från NewYorks, Massachusetts och NewHampshires bergsjöar till de södra staternas städer, till Vest-Indien, till Mexico, o. s. v. Och mannen, som envisades att försöka is-utförseln, trots gensägelse, löje och motgångar (i Havanna kastade man de första is-lasterna i sjön, af fruktan för isens skadlighet) är nu en rik man och ansedd som en ganska klok man.

Norra Amerika är genom sitt folks företagsamma lynne, genom sin politiska indelning, sina institutioner, som lemna den enskilta egenheten och kraften ett nästan gränslöst spelrum, ett experimenternas land. Och dess första försök på menskligthetens stora experimentalfält öppna gränslösa utsigter öfver hvad det ännu torde utföra. En af dess söner drog, utan buller och bång, åskan ur skyn, för att göra den oskadlig för menniskors hem; en annan skapade af ångan vingar för alla jordens folk; en tredje — o, den lycklige! — har funnit medel att döfva den fysiska smärtan, att breda sömnens englavingar öfver den lidande i hans martyrtimme.

timma. Och detta har skett i begynnelsen af landets lif; ty för en verldsbildning, som har årtusen till framtid, är tvenne seklers lif blott en morgonstund. Dagen ligger ännu som framtid. Hvad skall ej detta folk kunna utföra under den långa dagen? Säkert större större ting än dessa. Det vågar jag förutspå af dess öga; ty detta är vaket och klart. Det vänjes tidigt vid att observera skarpt; att med all makt uppfatta föremålet som *är*, utan att mycket se sig omkring efter hvad som varit, eller hindras af forntidens varningsrop. Det har ett vaket öga, ett tappert mod, en outtröttlig ihärdighet. Och när arbetsveckan är tillryggalagd och helgdagen inbryter, skall detta vakna, uppmärksamma öga rigtas med mera styrka, än nu, åt öfverjordiska ting, och äfven der göra upptäckter, och föra vetenskap och visshet i regioner, der menskligheten nu är hemma endast genom hoppet eller aningen. Jag tror det, emedan det ligger i detta folks sinnelag och författning att förnämligast omfatta föremål, som äro af vigt för hela menskligheten, som gälla *menniskan* i hela hennes verld. Jag tror det, emedan den Germaniska folkstammen, hvars natur är djupsinnig och transcendental, träder på denna jord i förbund med den Anglo-Norrmanska, och att jag af dessa slägters andliga croisering väntar en, hos hvilken den högsta spekulation skall förena sig med den klaraste, praktiska blick.

Hvad som för närvarande starkast utmärker amerikanaren (*Yankeen,* eller *broder* Jonathan, såsom han i folkspråket humoristiskt kallas, i motsats till sin äldre broder John Bull), är till stor del detsamma som karakteriserar *engelsmannen*, det praktiska med-

borgaresinnet i förening med det religiösa sinnet och dessas produkt: praktisk menniskokärlek.

Broder Jonathan har äfven i annat mången likhet med John Bull; de ha bestämdt samma fader, men icke samma moder. John Bull är korpulent och högljudd, rödkindad och vigtig. Broder Jonathan mycket yngre, är mager, långlagd, något ginglig i gestalten, snarare blek, icke vigtig eller dryg, men rask och bestämd. John Bull är åtminstone fyrtio år gammal. Jonathan har icke fyllt tjuguett ännu. John Bull är pompös och något ovig. Jonathan är flinkare både med tungan och benen. John Bull skrattar högt och ihållande. Jonathan skrattar ej; han ler blott i förbigående; han har så mycket att sköta. John Bull sitter ned till en god måltid såsom till en storvigtig affär. Jonathan äter hastigt; och skyndar snart från bordet, för att grundlägga en stad, gräfva en kanal, eller anlägga en jernväg. John Bull vill vara gentleman, och klädd som gentleman, och ansedd som gentleman. Jonathan tänker ej mycket på att se ut som gentleman (men han kan allt vara det ändå), han har så mycket att uträtta, och bryr sig icke om att han understundom springer med hål på armbågen och sönderrifvet rockskört, bara han kommer fram. John Bull går; Jonathan springer. John Bull är mycket artig mot »the ladies» — bevars! Men då han vill rätt roa sig vid bordet visar han »the ladies» på dörren, d. v. s. att han ber dem vara så goda begifva sig ut i ett annat rum och laga åt honom thé. »Han skall straxt komma efter». Jonathan gör aldrig så. Han vill alltid njuta af »the ladies» sällskap, aldrig vara utan »the ladies»,

han är den största »ladiesman» (fruntimmers-karl) på jorden. Och glömmer han sig, någon gång, i uppmärksamhet mot dem, så är det för det att han — *glömmer sig.* Men det händer ej ofta. När John Bull har dålig matsmältning, eller dåliga affärer, så får han »spleen» och tänker på att hänga sig. När Jonathan får dålig matsmältning, eller dåliga affärer, så — reser han; han blir någongång äfven tokig för en tid, men blir bra igen, och tänker aldrig på att sluta sina dagar, utan säger: »never mind; go a head!» Båda bröderna ha fått i sina hufvuden att de skola humanisera och civilisera verlden; men Jonathan går härvid ifrigare till väga och vill gå längre än John Bull, och fruktar ej att skada sin värdighet med att ta uti sjelf med begge händerna, som en riktig arbetskarl. Båda bröderna vilja bli rika män. Men John Bull behåller det mesta och bästa för sig och sina vänner; han är mera exclusiv, mera öbo. Jonathan vill dela med sig åt alla folk, och göra alla rika af sin rikedom; Jonathan är kosmopolit (men också har han fått en hel verldsdel till visthus och alla jordens skatter att hushålla med!). John Bull är aristokrat; Jonathan är demokrat (d. v. s. han vill vara det, tror sig vara det, men kommer af sig ibland, när han får att göra med folk med annat hår och annan hudfärg, än han sjelf). John Bull har ett godt hjerta, men döljer det stundom i sin feta, något flegmatiska, af rost-beaf och plumpudding välfödda kropp, och under sin väl fodrade, väl tillknäppta öfverrock. Jonathan har äfven ett godt hjerta och döljer det — icke. Han har varmare blod, har ingen fethinna, och går med rocken uppknäppt, eller ock utan

rock. Ja, det finnes personer, hvilka påstå att: »broder Jonathan är John Bull om igen (over again) endast beröfvad öfverrocken (stript of his overcoat)». Och med denna amerikanska sägen vill jag för denna gång taga afsked af John Bull och broder Jonathan, emellan hvilka jemförelsen dock kunde fortsättas mycket längre.

Men jag får icke upptaga er tid och kanske ert tålamod med mina ofullkomliga skildringar. Betrakta dessa såsom några korn-ax, plockade på ett omätligt åkerfält. När jag fullbordat min vandring, när jag kommer hem till er, skall jag hafva med mig något mer. Innan dess skall jag ha besökt Unionens mest nordliga stater; de hvita bergen i NewHampshire och Indianerna i Minnesota, och den stora vestern, »den stora, underfulla vestern», såsom vesterländningarne kalla den, der i den stora Missisippi-dalen, emellan Alleghanybergen och Klippbergen, säges vara utrymme för mer än tvåhundra-femtio millioner mennniskor att beqvämligen lefva, der det sköna amerikanska kornet växer i sådan ymnighet, att det säges derifrån kunna förse hela Unionen med dess behof deraf, och der man först rätt lärer kunna fatta fenomenet af den amerikanska samhällsbildningen i dess största märkvärdighet, som man vanligen kallar »groth, Progress». Hvaruti denna *växt,* denna framgång egentligen består det lyster mig nu att se, och derom hoppas jag framdeles få tala muntligen med eder.

Om moder och syster tillåta det, dröjer jag på denna sida oceanen öfver en vinter till. Den stora gästfrihet och vänlighet, hvarmed jag här i landet bemötes, gör det mig lätt att här besöka fjerran skilda

stater och ställen. Folket har ett ungdomsvarmt hjerta, hvilket man måste erkänna med glädje, äfven om man sjelf är för gammal eller för trög att rätt kunna emottaga allt hvad det vill gifva.

Till detta ungdomslif hör folkets andligen mottagliga sinne. Amerika är ett gästfritt land icke blott för menniskor, utan för idéer. Och man ser det äfven på det värderande, som här skänkes många af Europas vetenskapliga och litterära namn. Och många frön till framtida utveckling väntar jag att se väckas här i landet genom en blifvande närmare bekantskap med flera af skandinaviens tänkare och skalder. H. Martensens theologiska skrifter hoppas jag att snart få se öfversatta här. En gudalära, hvilken på en gång omfattar och helgar hela verldslifvet, och förvandlar hvarje naturgåfva till en nådegåfva, en sådan theologi finnes väl lefvande i aning och tro inom en del af folket, men lefver icke ännu inom kyrkan här.

Jag innesluter i ert bref några rader till H. C. Andersen. Hans »Eventyr» äro lästa och omtyckta här både af stora och små, liksom hos oss.

»Kommer han icke hit?» frågar man mig ofta. Jag svarar: »Det är for meget vand imellem!» säger han. »Och för mycket eld i landet», tillägger jag tyst. Andersen skulle löpa fara att förtäras deraf, såsom en ny Semele. Men kunde han gå väl igenom både vatten- och eldprofvet, då torde han tacka Gud att få se det stora vesterlandet och dess folk.

Låt mig få vara innesluten i er åtanka, i er vänskap, som er innerligt tillgifna och tacksamma väninna.

TJUGONDEANDRA BREFVET.

Rose-cottage (Brooklyn). *D. 20 Aug. 1850.*

Så kärt det var för mig, min Agathe, att få ditt bref af den 12 Juli, så varmt af goda, kärleksfulla känslor, så ondt gör det mig att se dig så svag och så lidande, och jag känner det nästan som samvetsqval, att icke vara med dig och hjelpa dig i hvad jag det kan, åtminstone med de sjuka på landet, ty de ha nog varit för mycket för dig. Och egen sjuklighet hindrar att taga andras med något lugn. Jag söker trösta mig med att du nu är vid Marstrand, långt ifrån dagens sorger och omsorger, och hämtar ny kraft i de för dig alltid så välgörande baden. Ack! Om de kunde blifva för dig hvad mina sjutton à aderton bad vid Cap May varit för mig! Af min förra krankhet har jag nu blott qvar benägenhet till hjertklappning och någon sömnlöshet, men aldrig ännu ha mina små homeopathiska piller förfelat att afhjelpa dessa åkommor. Hvad mitt blifvande här några månader till angår, så har det blifvit nära nog en nödvändighet. Jag har ej kunnat komma fort, ej kunnat hinna med hvad jag bör hinna med att se och betrakta, innan vintern kommer. Min resa vesterut ligger ogjord framför mig. Den kan ej göras med be-

sked, på mindre än tio à tolf veckor, och drar mig långt in i November; och att komma hem från Norra Amerika utan att ha sett den stora vestern och dess växande lif, det vore för mig, som att ha sett operan Gustaf Wasa spelas, utan hjeltens rol deri. I December månad skulle jag kunna komma hem; men jag erkänner att jag är litet skygg för den långa sjöfärden under denna årstid, (ehuru den nog skulle gå för sig, utan all fråga) och jag lemnade då osedt mycket, hvilket vore mig oändligen dyrbart att ha sett och lärt känna, och som jag aldrig mer får tillfälle att nalkas.

Med fyra à fem månader till, på andra sidan af December, hoppas jag bli färdig med hvad jag känner mig *böra* se här, och då, min lilla Agatha, kommer jag och blir med dig vid Marstrand, i Stockholm, på Årsta, hvarhelst du vill vara, och då skola vi tala och tänka och läsa och skrifva, och vill Gud, njuta lifvet tillsammans och med vår goda mamma, och förmildra det som är ondt, ifall vi icke kunna göra det godt. Och för mig får du icke vara orolig. Jag har min lilla res-nisse med mig på vägen, hvilken hjelper mig vid alla tillfällen. Och efter de goda hafsbaden känner jag mig åter ha mod att ta ihop med jättarne både i öster och i vester. Och vid att se på dem tror jag att mina krafter skola växa jättelikt. Hade jag blott lugn för dig! . . . . .

D. 23 Aug.

Ditt bref från Marstrand! Ack! Gudskelof för det! Det gjorde mig riktigt lycklig. Ty det förra brefvet hade gjort mig hjertängslig. Hvad jag är glad att du

känner dig gå uppföre igen, och att du åter kan njuta af lifvet! Jag välsignar de salta baden, och tackar Gud, och hoppas allt godt för dig i framtiden. Ty nästa år skola vi vara fyra om att arbeta på din hälsas uppkomst, jag, du, hafvet och homeopathien. Och hvad det var roligt att höra dig litet språka om ett och annat, så trefligt och lifligt. Om Kronprinsessans intåg i Stockholm; — hur roligt att hon blef så vackert mottagen och att hon skall vara så god och ser så hygglig ut! — Jag längtade just att få höra litet om henne. Jag hade velat vara bland folket, som kastade blommor öfver henne och med dem ropat mitt välkommen!

Och Jenny Lind är verkligen på väg till Amerika! Ett *förskräckligt* välkommen väntar henne här. Om hon kommer med lifvet härifrån, så är hon lycklig. Ryktet om hennes välgörenhet och karakter, mer ännu än om hennes konstnärsgåfva, öppnar här alla hjertan och armar för henne, och en engel från himmelen är ej så fullkomlig, som man tänker sig Jenny Lind, och vore ej hälften så välkommen. Amerikanarne äro födda enthusiaster; och icke skall jag träta med dem för det. Ingen menniska och intet folk blir något stort utaf, som icke äger den öfversvallande kraft som gör sig luft i enthusiasmen. Det kritiserande sinnet är för gammalt folk, eller för småfolk.

Brefven hemifrån, hvilka jag afvaktade här, innan jag vidare bestämde öfver min resa, gjorde mig så lycklig, att jag måste skynda ned till Rebecca och tala om för henne deras kära innehåll, och vi omfamnade hvarandra i glädjen öfver dem, och öfver att vi ännu skulle

lefva tillsammans en tid. Och nu skall jag följa med Springs till »Cony Island», en ö i grannskapet af New-York, der man har en badanstalt, och der jag får taga några goda hafsbad till. Sedan följa Springs med mig ett stycke på min resa vesterut, uppföre Hudsonfloden, till shäker-samfundet vid NewLibanon, der unga Lowells skola möta mig och med mig fara till Niagara. Springs kunna ej följa med så långt, ehuru de gerna ville det. Mina vänner Downings får jag, dess värre, icke se denna gång; men mina sista veckor här i landet skola tillhöra dem.

Rose-cottage.

I detta goda och nästan fullkomliga hem är allting godt, fridfullt, kärleksfullt, sig likt. Omkring Rose-cottage mogna frukterna, persikor, aprikoser, plommon, drufvor. Hela Brooklyn och äfven NewYork är i denna stund lik en fruktbod, full af persikor och aprikoser. Och sådana persikor! Hesperiens frukter. Och sådana massor af Hesperiens frukter! Hvar liten pojke och flickunge i Unionen kan äta sig mätt af dem. Eddy är lycklig i gröngräset med en hel svärm små kaniner, och Baby står med sitt guldlockiga hufvud i trädgården och gläder sig då fjärilar komma och sätta sig derpå i tron att det är en blomma. Den söta gossen är dock klen ännu, och föräldrarne resa mycket för hans skull till hafsstranden.

Marcus och Rebecca, och flera mina vänner här, fann jag bedröfvade öfver den nya lagen, angående flyktade slafvar, hvilken borttager all trygghet för dessa olyckliga inom Förenta Staternas land. Redan äro

slaf-uppsnapparena från södra staterna i rörelse, och tusentals fordna slafvar lemna nu sina fristäder i de norra staterna och fly upp i Canada eller öfver hafvet till England. Helt nyligen blef en förrymd slaf uppsnappad i Boston och förd tillbaka i slafveriet. Folket var i stor gäsning, men gjorde intet öppet motstånd. Lagen befallte; och de lydde. Men klockorna i Boston ringde såsom för en begrafning. Hvad jag delar mina vänners känslor öfver denna deras lands smälek, — att nu ingenstädes ha en jordfläck, som kan sägas vara asyl för friheten! De äro förbittrade icke mot södern, utan mot den del af nordens folk, som för mammon-intressets eller »the Cotton-interest», som frasen är, gifva bort den ädlaste rätt. Södern kämpar för gammal häfdvunnen rätt. Norden har ingen sådan ursäkt.

Jag förstår och älskar mina vänners vilja att uppoffra mycket, och lida mycket för att kunna förändra dessa olycksaliga slafveri-förhållanden. Men jag kan ej, i allt dela deras åsigter i frågan och — jag är i allt hoppfullare än dem. Jag tror mer på den ädlare söderns och den ädlare nordens seger. I den stora striden emellan Gud och Mammon är denna slaf-lag väl en förlorad batalj, men ingen afgörande sådan. Jag tror med Clay och Webster att det är ett steg tillbaka, påkalladt af stundens nödvändighet, men beredande dess större framsteg på frihetens väg. Men om allt detta har jag talat med dig från Washington.

Kort tid sedan Clay lemnade kongressen, för att fara till hafskusten, gingo nästan alla de mått och steg igenom, som han föreslagit i sin Compromiss-bill (Omnibuss-billen) då de togos ur omnibuss-ekipaget och vo-

terades öfver hvar och en för sig, och då äfven fingo några små förändringar. Den store statsmannen hade troligen träffat enda möjliga försoningsvilkoren emellan norr och söder. Några af söderns stater äro emellertid missnöjda ännu, och södra Carolina samt Missisippi ropa på »secession» från Unionen, och Carolina säges på allvar rusta sig till krig. Men detta är dåraktigt, och kommer att skada Palmetto-staten, som nog ej får stort medhåll, och som ensam, bland de många, betyder ingenting, och kan ingenting uträtta.

Bland talämnena här, för närvarande, är äfven mördarens, professor Websters, slutliga bekännelse och död. Men hvar i Förenta Staterna har denna brottmålshistoria ej varit talämne? I Charleston och Savannah, liksom i Boston och NewYork var man allmänt uppmärksam på processen; gamla herrar, unga flickor voro för eller emot professor Webster; och en allrakäraste femton-årig flicka i Savannah, hade fått i sitt hufvud att en viss M:r Littlefield, Websters förnämsta anklagare, och icke Webster var Parkmans mördare, och argumenterade härför både lifligt och lustigt. Emellertid erkände Webster sjelf, sedan han under lång tid sagt otaliga lögner, sig vara mördaren, erkände det, såsom det säges, i tro att han skulle få nåd, då han påstod att mordet skett till sjelfförsvar. Men så mycket vid händelsen talade deremot, och W. hade hela tiden visat sig som en så samvetslös lögnare, att han ingen tro vann, utan dömdes till döden af Massachusetts domare. Unitariska presten, M:r Pibody, beredde honom till döden, hvilken han mötte med undergifven fattning. Hans beklagansvärda hustru och

barn, hvilka i det längsta trott honom oskyldig, skola skicka sig förträffligt. De arbeta för pengar och lära ha nekat det penninge-understöd, som den mördades enka ädelmodigt tillbjudit dem. En af döttrarne är gift och bosatt på Madeira, en annan är förlofvad och det säges att hela familjen skall lemna Amerika och fara till Madeira. Det gläder mig att de kunna resa bort. Oaktadt Websters öfverbevisade mord och låga sinne är känslan, i de norra staterna, så stark emot dödsstraff, att den äfven vid detta tillfälle gifvit sig luft i flera protester. En familj, boende i ett hus snedt emot fängelset, der W. skulle afrättas (afrättningen sker på fängelsets inre gård), flyttade vid denna tid bort ur huset och skref på dess port:

»opposed to Capital punishment».

Cony Island. *D. 26 Augusti.*

Åter vid hafvet; åter några friska andetag vid det stora hafvet, i sällskap med mina förträffliga vänner. Marcus mår väl och njuter lifvet här. Baby blir för hvar dag bättre. Stället är ensligt och har ett vildt behag. Månan lyser i prakt öfver hafvet, som brusar starkt upprördt af vinden. Jag vandrar vid hafsstranden om aftnarne med Marcus; och inomhus berättar mig Rebecca i det klara månskenet tilldragelser ur det inre lifvets historia, hvilka vittna om det inre ljusets underbara lif och ledning hos de själar, som akta derpå i stilla, inåtvänd uppmärksamhet. Små eldar i rader och rundlar lysa om aftonen på

sandrefven vid hafvet, emellan träden på stranden. Det är »Clams» (en slags stora musslor), som man steker till aftonmåltiden, i det man bränner ris öfver dem i sanden. De äro delikata till smaken och i min smak bättre än ostron. Vädret är friskt, baden förfriskande. Vi äro alla förnöjda, alla lyckliga.

Innan vi reste från Brooklyn, hörde vi en söndag den unge H. Beecher predika. Han hade i en kyrklig tidning, der han är medarbetare, yttrat sig skarpt emot den nya lagen mot flyktade slafvar. Många af hans kyrkas medlemmar hade tagit detta ganska illa. Och Beecher uttalade nu från predikstolen sin trosbekännelse öfver prestens pligt i förhållande till församlingen, och till sitt samvete. Det var i få, men kraftiga ord sålunda: »Om Guds lag och mitt samvete bjuder mig en sak, och J sägen (församlingens folk) att jag måste icke lyda den utan eder, om jag skall blifva qvar bland eder, välan då måste *jag* — *gå!* Och jag *skall gå,* om jag ej kan blifva qvar med godt samvete». Kyrkan var öfverfull, församlingen djupt allvarlig, liksom presten. Det var ord och inga visor emellan dem. Men ingen fara för att Beecher skulle få »gå». Man aktar och älskar honom för högt att ej gifva efter för honom, då man känner att han i grunden har rätt, åtminstone i sak, om icke alltid i sätt.

D. 27 Aug.

Nu, älskade Agathen, bereder jag mig att afresa till den stora vestern, som står för mig lik en slags mythologisk nebulosa, halft töcken, halft glans, och om

hvilken jag ingenting rätt vet utom att den är stor, stor, *stor!* Huru? I hvad? på hvad sätt? Om den är befolkad af Gudar eller jättar, rhimtussar och troll, eller af alla de gamla mythologiska herrskaperna tillsammans — det lyster mig att se. Att Thor och Loke ännu brottas duktigt i detta sagolika Utgård, det anar jag, och att *trollen* äfven äro hemma der, det vet jag af vissa spökande knackningar »spiritual rappings eller knockings» kallade, hvarom jag hört och läst mycket besynnerligt allt sedan jag kom hit i landet. »Spiritual knockings in the west» är en stående artikel i tidningarne denna tid, och behandlas dels på spe och dels på allvar. Men Iduna med förnyelsens frukter, visst finnes hon äfven der, i den nedgående solens eden! Stå icke Alleghany-bergen och Niagara såsom jätte-väktare vid dess ingång, för att öppna portarne till den nya lustgården, menniskoslägtets yngsta hem? De herrliga cheruberna förbjuda ej inträdet. De inbjuda.

Genom östra kust-städerna inströmmar Europas folk. De utgöra förgårdens portar. Men vestern är den stora lustgården, der de stora floderna gå, der lifvets och dödens träd stå, der ormens tunga och Guds röst skola höras på nytt, för nya menniskopar.

Detta stora, gåtfulla vesterland, med jätte-floderna och jättefallen och jätte-insjöarne, med Missisippi-dalen och Klippbergen och guldlandet och Stilla hafvet, med Buffalos och gyllne kolibris, landet, som föder af sig stater, såsom menniskor barn, och der städerna växa stora inom en mansålder, der lifvets lösen är: växt!

framsteg! (progress!) Detta gåtfulla, löftets land, framtidens land, det skall jag nu se!

Jag längtar dertill, såsom till oraklet, som skall ge svar på många min andes frågor.

Min lilla grepkorg är fylld med bananas och persikor; min res-nisse är med mig och mina älskades sista bref. Och nu beger jag mig glad till den stora vestern.

TJUGONDETREDJE BREFVET.

Albany (NewYork) vid Hudson. *D. 2 Sept. 1850.*

Här, min Agathe, i Kejsare-statens hufvudstad, under en riktig syndaflod af regn, som hindrar mig att se någonting af staden och dess kapitolium, fortsätter jag mitt samtal med dig (d. v. s. det skrifvande; det tyst talande fortgår jemt). I mitt sednaste bref från Brooklyn sade jag dig, tror jag, huru jag med mina vänner Springs skulle resa till shäker-samfundet i New-Libanon. Och på en oändlig skön dag for jag åter uppför den sköna Hudson, återsåg dess vilda romantiska högländer, dess rikt bebyggda stränder, såg tornen af Downings villa blicka fram ur dess skuggrika park, gaf den en kärleksblick, och — njöt lifvet med naturen, med Marcus, Rebecca och Eddy, under färden på den präktiga, beqväma ångbåten. Mot aftonen kommo vi fram till den lilla staden Hudson, der vi gingo i land och togo en »Stage», hvilken om tre timmar förde oss till »NewLibanon Springs», en berömd hälsokälla, en half engelsk mil ifrån shäker-byn.

I den sköna aftonen gick jag med Marcus för att få en blick af denna. Vi sågo några ljusgula, två vånings höga trädhus, med goda proportioner och tegel-

tak, liggande på gröna höjder, omgifna i fjerran af än högre höjder, alla skogbeväxta. En rätt vacker och idylliskt romantisk syn. Utsigten från husen var fri och rutorna i fönstren stora. Lifvet i shäkerbyn såg alls ej mörkt eller inskränkt ut, såsom jag tänkt mig det. Några af shäker-bröderna sågo vi ute på fälten, makligt sysselsatta att räfsa ihop hö — andra skörden, som jag förmodar. De gjorde sig alls icke brådtom.

I går, söndag, bevistade vi gudstjensten i shäkerkyrkan, jemte en stor mängd främlingar. Kyrkan är en stor sal, som väl kunde rymma två à tretusen personer; den har mycket stora fönster, är hög och mycket ljus, men har ej den ringaste prydnad. Vid första inträdet öfverraskade mig åsynen af en mängd likbleka qvinnogestalter, klädda nästan som svepta lik, sittande på stolar, uppradade längs väggen, stela och orörliga såsom mumier. Det var shäker-qvinnorna. Deras anblick var verkligen hemsk, och skulle varit sorglig om icke nyheten af synen varit uppfriskande. I ett land, der alla fruntimmer kläda sig lika, bli de, hvilka kläda sig olika med alla blott derigenom intressanta. Emellertid voro alla shäker-systrarne äfven lika klädda, med hvita eller grå, eller ljusgult randiga kjortlar, skor med höga klackar, hvita halsdukar, så fästade öfver bröstet att dettas naturliga bildning gjordes osynlig, liksom äfven klädningens fason tycktes ha till ändamål att låta kroppen se ut som en trädstomme, utan alla våglinier. På hufvudet buro de en liten mössa lik qväkare-qvinnornas, och hvars släta flor slöt sig tätt intill ansigtet. Jag anmärkte att det var blånadt, hvilket

nog bidrog att ge ansigtet dess likbleka färg. Snitten af drägten var, på hufvudbonaden när, icke olik våra bondhustrurs och flickors drägt i Stockholms län.

Från andra sidan af salen intågade shäker-bröderna, alla i knäbyxor, strumpor och skor (med höga klackar), västar, skjortärmar, och bart hår, afklippt jemt i pannan, och i nacken nedhängande, hela kostymen ganska lik den svenska bondens hvardagsdrägt. Församlingen (omking 100 personer af hvardera könet) satte sig på bänkar (som buros fram), männerna för sig och qvinnorna för sig, men midt emot hvarandra. Tvenne shäker-systrar gingo vänligt och tyst, bärande den ena bänken efter den andra till åskådarne, som uppfyllde hela ena, långa sidan af salen, och voro i vida större antal än shäker-församlingens folk. Om en stund uppsteg detta hastigt, och bänkarne lyftes undan. Bröder och systrar stodo en stund uppställda i rader, midt emot hvarandra, hvarefter en åldrig man steg fram och talade en stund, men jag kunde ej höra hvad han sade. Derefter började församlingen sjunga och dansa, trippande fram och tillbaka hvar och en för sig, men i symmetriska rader och figurer, under en takt i hvars grundrythm låg en viss liflighet, något guppande och torr-roligt. Under alla variationer af sången återkom alltid en triol-rörelse, hvilken nästan alltid utmärktes medelst stampningar med hälarne, ganska eftertryckligt, och under hela tiden rördes händerna i takt, ungefär som när man på dem vyssjar ett barn.

Om några minuter afstadnade tvert dansen och sången. Församlingen stod orörlig; så trädde en ny predikant fram och talade, hvarefter dans ock sång be-

gynte ånyo. Så fortgick det en tid själlöst och tråkigt, som jag tyckte. Och dessa bleka, likklädda qvinnor, trippande, guppande och svängande om med nedslagna ögon, och utan tecken till glädje eller naturligt lif, sågo mig i hög grad onaturliga ut. De hade milda men meningslösa ansigten; jag såg ej bland dem ett enda vackert. Männerna sågo bättre, och naturligare ut till kropp och själ, och dansade med mera lif, ehuru det såg ofta löjligt ut. Åter blef det stilla i församlingen. Den satte sig åter på sina bänkar. Och nu framsteg en shäker-broder (en man omkring fyrtio år), med trång panna och djupt liggande, mörka, tindrande ögon, hvars hela utseende tillkännagaf en man af en fix idé, och fanatisk för den. Han ställde sig framför åskådarne och tilltalade dem ungefär i dessa ordalag:

»J sen oss här församlade i ett rum, som vi ha uppbyggt med vårt eget arbete, för att öfva en gudstjenst, enlig med vårt samvetes lag. Om J ha kommit för att se oss, och viljen ha aktning för vårt samfund och vår gudstjenst, och förhållen er derefter, så ären J välkomna. Om *icke,* så ären J *icke* här välkomna. Men jag vill hoppas det förra. Och låt oss nu tala med hvarandra och se till hvad som ligger emellan er och oss, hvad som åtskiljer oss. Låt oss förstå hvarandra!» Och han fortgick nu att skildra shäker-samfundet i motsats till det verldsliga samfundet; det förra såsom afsägande sig verlden, och lefvande blott för himmelen; det sednare såsom lefvande blott för sjelfvisk njutning och jordiskt godt. Vi fingo mangrant en ganska skarp straffpredikan af Elder Evans (så

hette shäkerbrodern) för våra synder och svagheter, afbruten blott af uppmaningarne: »kom! låt oss besinna saken tillsammans! svara mig»; o. s. v. Det hade varit oändligen lätt att svara den goda brodern på mycket, och tillbakadrifva en stor del af både hans anklagelser och isynnerhet hans shäker-sjelfberöm; och jag undrade på att ingen röst höjde sig dertill ur den så strängt uppläxade församlingen. Men den höll till godo och teg. Efter denna straff-predikan fick dansen nytt lif; en cirkel bildade sig, utgörande en ständig chör, och kring den rörde sig i dansande ringar som syntes oupphörligt vidga sig, under det de liksom flätade sig i hvarandra med mycken method och konst, hela shäker-församlingen, två och två, och slutligen tre och tre i ledet, allt under idkeligt taktmässigt stampande och tröskande med fötterna och hviftande med händerna, och sjungande på en lifligare ton än hittills:

»O how I love this living way,
Where peace doth spread its cheering ray
And like the brilliant Orb of day
The truth of heaven is shining.

Where souls in Union dayly meet
Their vows and offerings to repeat,
Pure love makes their comunion sweet
'Tis like the dew of Hermon».

Äfven dansen och rörelsen blef allt lifligare ju längre den fortgick, ehuru den aldrig kom ur lunktakten, — och jag såg svettdroppar perla på månget ansigte; men qvinnornas ögon förblefvo nedslagna och deras ansigtsuttryck liflöst. Männerna sågo lifligare ut,

och deras dans, isynnerhet då händernas rörelser, under stigande ifver, liknade ett harpolekande, föreföll i den lediga och klädande, åtminstone ej missklädande drägten, alls icke onaturlig. Det var icke svårt att under denna ringdans tänka sig en symbolisk framställning af lifvets väg, och man sade mig sedan att den skulle framställa själarnes »progress» under vägen genom lifvet. Chören i midten af salen sjöng hela tiden under fläktande med händerna.

För min del, ser jag icke hvarföre icke dansen kunde vara gudstjenst lika väl som sång och spelande m. m., och borde till och med vara ett naturligt uttryck för vissa det religiösa lifvets rörelser. När konung David i glädje dansade framför arken och spelade harpa, lofsjungande Herran, så följde han en sann ingifvelse. Och jag har ingenting emot shäker-församlingens dans, annat än att den saknar denna. Den är tydligen nu ett verk af tradition, vana och beräkning. För några år sedan har den varit annorlunda, och då framvisat, såsom jag hört af Miss Sedgewick, rätt besynnerliga fenomener, såsom t. ex. personers snurrande om i ring, likt österlandets fakhirer, till dess de föllo ned vanmäktiga, m. fl. konvulsiviska hänryckningar. Sådant lärer sällan förekomma nu mera, eller ock sörjer man för att det icke förekommer offentligen. Det praktiska, ekonomiska elementet, som jemte religionsenthusiasmen utmärker shäker-sekten, synes på sednare tid taga lofven af det religiösa.

Denna gudstjenst slutades helt stilla, såsom den begynt. Bröderna och systrarne buro bort sina bänkar, såsom de burit fram dem, och gingo sedan ur salen,

hvar på sin sida. Men jag hade beslutat att lära känna något mera af denna sekt och dess mening. Jag uppsökte derföre ett par af församlingens föreståndare, sade dem min önskan, och bad att få återkomma och samtala med dem. De samtyckte vänligt, och bådo mig att genast stanna qvar och blifva deras gäst öfver middagen och morgondagen. Det kunde jag icke, ty jag väntade mina unga vänner Lowells; men på eftermiddagen, sedan Springs och jag ätit middag vid Libanons brunn, återvände vi tillsammans till shäker-byn. Der rådde nu djup stillhet. Alla främlingar voro borta; och de glada, gula husen, lågo ensliga på sina gröna, sollysta höjder.

Vi blefvo emottagna af tvenne systrar, hvilka förde oss upp i ett rum, der tvenne äldre män och två dito qvinnor, samt ett par unga flickor voro tillstädes. De sednares kinder blommade, som rosor under de hvitblå-stärkta linonshufvorna, och jag såg nu att shäker-samfundet icke sände sina vackraste medlemmar i dansen. De äldre qvinnorna och männen voro *Elders* (äldsta), såsom de här kallas, och föreståndare af familjen, som vi befunno oss uti. Församlingen vid NewLibanon är nemligen delad i tvenne familjer, »North family» och »South family». Hvar familj har sina särskilta hus, föreståndare och hushållning.

Jag framställde till de äldsta mina frågor, men det blef mig snart klart att de föga kunde besvara dem. En af männerna var en rik man, och hade lemnat sin hustru och sin familj, för att sluta sig till shäker-samfundet, till hvilket han äfven skänkt en del af sin förmögenhet. Sednare hade en af hans döttrar följt ho-

nom (en af de täcka unga flickorna, nu närvarande). Han var en äldre, starkt byggd man, med ett godt utseende och ett ansigte, som antydde starkare känsla än tankekraft. Den andra äldste hade ett ädelt ascetiskt och patriarkaliskt utseende. Båda hade ej mycket att säga. Qvinnorna syntes milda, men inskränkta. De hade sökt och funnit en hamn mot lifvets stormar. Annat ville de ej; annat visste de ej.

Men nu inkom Elder Evans, med den trånga, höga pannan, de mörka fanatiskt glimmande ögonen, och nu fick samtalet ett annat lif. Jag blef öfverraskad att i den fanatiska predikanten finna en ganska förståndig och, på det hela, liberalt tänkande man (ehuru ej djupsinnig i egentlig mening), som förstod grund och botten i shäker-sektens lif, och kunde göra väl reda derför. Samtalet med honom blef mig af verkligt intresse, och vi blefvo båda rätt allvarliga deri.

Af frågor och svar emellan oss skall jag blott anföra dessa:

Fr. Hvad är meningen af er dans? Är den symbolik eller disciplin?

Sv. Bådadera. Vi dansa, emedan vi ej kunna hjelpa det, emedan vi *måste* sålunda uttrycka våra hjertans känslor; vi ordna vår dans, så att den må framställa för oss sjelfva vår tro och vår pligt, och bli oss så en lefvande lära för våra sinnen, vår själ och vår kropp.

Fr. Ni säga att ni framställa något helt nytt i verlden. Jag måste dock anmärka att sekter, hvilka skiljt sig ifrån verlden och försakat alla dess lustar, för att föra ett heligt lefverne, funnits i alla tider. Hvarige-

nom skiljer sig er församling från de ordnar af munkar och nunnor, som bildade sig straxt efter kristendomens uppträdande och som ännu finnas i många länder?

Sv. Det är den största skilnad i verlden. Dessa ordnar vilja låta menniskan hinna fullkomligheten genom att åtskilja man och qvinna, som Gud likväl skapat till en andlig enhet. Vi deremot säga att blott genom den andliga föreningen emellan man och qvinna kan den fullkomliga menniskan framstå.

Fr. Grundtanken af ert samfund är således: det andliga giftermålet?

Sv. Vi kalla det icke giftermål. Men vi säga blott att män och qvinnor icke kunna bli goda och fullkomliga menniskor utan genom inbördes andlig förening och dagligt umgänge enligt Guds afsigt, så att man och qvinna äro hvarandras hjelp till vinnande af ett fullkomligt lif.

Fr. Men om alla menniskor skulle tänka som ni, och hela verlden d. v. s. vår verld skulle bli ett samfund sådant som edert, utan giftermål och utan barn, då skulle det ju snart bli slut med hela vår verld. Den skulle dö ut?

Elder Evans, betänkte sig en liten stund, och sade sedan att om verlden slutade på ett godt sätt, och fick ett godt och heligt slut, så var det så godt att det skedde snart som sent, då vi ändå alla motse vår förvandling och hoppas på ett bättre lif.

Härpå besinnade jag äfven mig en stund, och fann sedan ingenting att svara, utan tyckte att brodern hade

ej så orätt. Jag hade väl, och har mina misstankar om att vi menniskor ha ett större arbete att utföra på denna jorden, än som vi få tid till, om vi alla skola gå upp i shäker-samfundets lif och död; men jag ville ej nu röra upp oceanen, der hvarken jag eller Elder Evans kunde rätt simma, utan nöjde mig att söka närmare upplysningar om shäker-sektens lif och institutioner.

Den andeliga menniskans utveckling i ett andligt heligt samfundslif är dess ändamål. Christligt, kärleksfullt umgänge i anda och handling emellan män och qvinnor, under bön och arbete, med och för hvarandra, äro drifhjulen. Verldsliga lustars undertryckande, och ett kroppsligt ascetiskt lif äro medlen, som borttaga alla hinder för de förra.

Jag frågade en af de unga flickorna: »hålla ni verkligen mycket af hvarandra här?»

»O ja, det göra vi sannerligen! (Oh yes, indeed)! svarade hon, och de sköna, stora, mörkblå ögonen strålade bekräftelse. Förhållandet emellan dessa unga flickor och de äldre männen, som jag anmärkte vid ett par tillfällen, syntes mig vara särdeles vackert och kärleksfullt, såsom emellan goda döttrar och fäder.

Midt under vårt samtal kom James Lowell springande uppför trappan och in i rummet, der jag satt uti shäker-sällskapet, och hans vackra, lefnadsfriska ansigte, strålande af lif och hjertlighet, lyste som en Majsol in i den bleka, fast vänliga församlingen. Han och Maria voro just nu anlända, och vi hade ett hjertligt möte midt ibland shäker-syskonen, som logo

mildt, och sågo på oss, ej utan deltagande. De bådo oss nu att alla komma och äta qvällsvard. Men Lowells fortsatte sin väg till Libanons brunn, emedan Maria behöfde hvila. Springs och jag gingo ned med våra shäker-vänner i en sal, der ett bord var dukadt för oss, med thé, mjölk, bröd och smör, kakor och sylt, allt mycket rikligt. Vi uppassades af systrarne; ett par af de äldste af bröderna satte sig till bords med oss, men utan att förtära något. Till en af systrarne, som passade upp oss, sade Rebecca Spring, då denna lutade sig ned för att bjuda henne något: »Ni ser så god ut, att jag måste kyssa er!» Hon log och såg belåten ut. Flera systrar kommo in för att se oss; jag anmärkte några medelålders qvinnor med utmärkt goda och ädla ansigten. Lugn, och mildt allvar utmärkte alla. De påminte mig, om en mild, men mulen Septemberdag i Sverige. Luften är ren, marken grön ännu, det är behagligt, och det är lugnt; men ett visst vemod hvilar öfver landskapet, det felas sol, blommor, fogelsång; ingenting växer, allt står stilla; och om en fogel höjer ett litet qvitter, så är det straxt slut. Jag trifdes dock väl i den stilla, milda September-atmosferen, och shäker-systrarne syntes med nöje se vårt synbara intresse för dem och deras samfund.

De voro innerligt vänliga och behagliga, långt öfver hvad jag trott då jag såg dem under förmiddagens upptåg. Då vi togo afsked, sade jag till dem: »jag hälsar er alla med en andlig kyss; ty jag förmodar att ni icke vilja ha någon annan!» — »Åh, vi äro icke så ensidiga!» (»We are not so particular)!» sade leende, en ung flicka, och stack fram sitt täcka hufvud, och

kysste mig; och nu kommo de andra också, och vi hade en hjertlig omkyssning, Rebecca och jag, med shäkersystrarne; och som de logo härvid, sade jag åt dem: »jag trodde att ni icke kunde le!» Och nu logo de åter hjertligt, men på ett stilla sätt, och en af de äldre sade: »Åh, jag ville icke, för mycket godt, umbära mitt goda löje (»my good laugh)!» De voro riktigt snälla, trefliga och behagliga, tusen gånger mer än några verldsliga och tanklösa »ladys», som på hotellet vid Libanons brunn gjorde sig visa och förnäma öfver »de stackars shäkers».

Jag erhöll af deras samfund ett godt intryck, och jag har af personer, som under flera år stått i beröring med shäkers, hört om dem mycket godt, isynnerhet om deras kristliga kärlekslif inbördes, godhet emot fattigt folk, samt deras ömma vård om barn, som förtros dem, dels af fattigt folk utom deras samfund, dels af familjer, som bli medlemmar deri, men som då lefva utan att erkänna naturliga band, endast andliga förhållanden. Vården om de gamla och sjuka inom samfundet lärer också vara förträfflig, såsom jag hört af min lilla fruntimmers-doktor i Boston, Miss Hunt, som är läkarinna i två eller tre shäker-samhällen. Hon har äfven berättat mig om månget i verlden förbittradt menniskolif, som i shäker-samfundet funnit ett fridfullt asyl; om olyckliga makar, om ensamma qvinnor, och hårdt, af sorger pröfvade män, hvilka här funnit hamn för dagliga stormar; funnit vänner, vård, lifvets comforts och lifvets frid, såsom de ej kunde äga det i verlden. Dessa samhällen äro mildrade kloster-samfund, och på det hela, som jag tycker, de mest förnuftiga

och ändamålsenliga instiftelser af denna art, i allt utom i dansen, som kunde vara betydligt mera förnuftig och vacker.

Elder Richard Bushnell gaf mig vid afskedet en bok, innehållande historien om uppkomsten och organisationen af »den tusenåriga kyrkan eller det förenade samhälle af troende, shäkers kallade». Jag ser der, att sekten först uppkommit i Frankrike, då under en religiös »revival» i Dauphiné, i slutet af 1600-talet, en mängd män och qvinnor angrepos af religiösa hänryckningar till både själ och kropp, hvilka de ansågo såsom verkningar af den heliga Anda, då de åtföljdes af syner och starka inre maningar till ett heligt, Gudi helgadt ascetiskt lif. Oroade och förföljde i Frankrike flydde några af dessa öfver till England.

Anne Lee, dotter till en smed, en ung flicka, hvilken allt ifrån barndomen, haft syner och ingifvelser, lika med dem, som berättas i det svenska helgonets, St. Brigittas historia, blef bekant med de franska fromme, och ehuru hon hvarken kunde läsa eller skrifva, utmärkte hon sig snart genom sin kunskap i bibeln och i heliga ting. Efter inre andliga strider, som utmärglade hennes kropp, kom hon i ett tillstånd af religiös hänryckning, hvarunder hennes själ och kropp lefde upp på nytt, och under hvilket hon blef medelpunkt, lärarinna och ledarinna för den lilla flocken af spridda troende på dessa extatiska tillstånds högre ingifvelse. Stark tro och medfödt snille hjelpte den på all vanlig bildning blottade qvinnan, att sätta i system, hvad som förr var lösryckta fenomener och aningar. Genom henne och under hennes inflytande utbildades

läran att, som verlden föll genom den första Eva, så skulle den fullkomligt upprättas genom den andra Eva. Christi andra tillkommelse sker genom den heliga Andas verkan i den andra Eva, i *qvinnan,* som förer till lif i Gud det slägte, hvilket hon förr förde till affall ifrån honom. Fullkomlig kyskhet är förnämsta vilkoret derför, samt hela lifvets rigtning till Gud under arbete för bröderna och systrarna.

Shäkersekten såg i Anne Lee denna andra Eva, denna nya uppenbarelse af Gud på jorden. De kallade henne »moder Anne Lee», och styrdes af hennes ingifvelser. De dansande gudstjenster, hvilka hon instiftade, och der hänryckningarne voro häftiga, såsom allt ungt religiöst, hänryckt lif naturligen är, ofredades snart af mobben; och moder Anne Lee och flera hennes anhängare kastades i fängelse. De utsläpptes dock, varnades och hotades, men fåfängt. De kommo åter tillsammans, att sjunga och lofva, och sången blef till dans, och lofsången ryckte dem i hopp och språng från jorden. Ständigt ofredade och hotade i England, kastade shäkers, liksom alla Europas förföljda enthusiaster, blickarne öfver hafvet till nya verlden. Moder Anne Lee fick ingifvelse att der grunda det nya Libanon-samhället.

Med en liten flock af sina trogna begaf sig Anne Lee öfver hafvet, år 1774. Gungande på hafvet dansade de, och sjöngo i hänryckt gudstjenst. Fartygets kapten förstod sig ej på denna gudsdyrkan, och hotade dem och sade, att om de ej ville afstå derifrån, så skulle han låta kasta dem öfver bord. Men de blefvo vid att sjunga och dansa. Nu uppväxte en storm; en planka lösrefs ifrån skeppets sida och vattnet störtade

in. Kaptenen, desperat på shäker-sällskapet, såg i deras ogudaktiga upptåg orsaken till detta missöde, och var i begrepp att på fullt allvar låta utföra sin hotelse, då moder Anne Lee utropade: »var vid godt mod, kapten; ty icke ett hår af ditt hufvud skall komma till skada. Jag ser två englar stå vid masten af ditt fartyg!» Och i detsamma, — fortfor berättelsen — »kom en våg och slog plankan in i skeppets sida igen, så att icke vattnet inströmmade mer som förr; och folket vid pumparne kunde nu få makt med vattnet». Snart saktade sig äfven stormen.

Kaptenen lemnade härefter shäkers i fred. De fortforo att sjunga och dansa. Sjungande och dansande på hafvets vilda vågor kommo de fram till den nya verlden.

Moder Anne Lee och hennes trogna inköpte jord ej långt från Hudsons stränder, odlade vildmarken, byggde hus, och grundade der, år 1776, i September månad, sitt första kyrkliga samhälle, under namn af *Nya Libanon.*

Moder Anne Lees äkta make, stackars man, som hon blifvit gift med innan tiden för hennes religiösa uppväckelse, och som i början äfven hörde till hennes trogna, blef dock sedan otrogen, skiljde sig från henne och förföll i dryckenskap och andra laster. Men shäker-samhället på NewLibanon förkofrade sig och växte under Anne Lees ledning, och födde af sig nya shäker-samhällen i andra stater, hvilka Anne Lee besökte, för att der sprida sina läror. Hon dog vid hög ålder allmänt vördad och älskad.

De yttranden och läror af henne, hvilka finnas bevarade i boken, tyda på ett gudfruktigt och mildt sinnelag, stundom icke utan inbilskhet i tron att hon var en annan Christus, samt utvisa ett ganska klokt, ekonomiskt och praktiskt sinne. Likväl hänföras alla arbets- och sparsamhets-reglor till Gud, såsom gifvare af allt godt. »Det är genom Guds välsignelse, som alla födoämnen komma; derföre måste ni icke vårdslösa det ringaste».

Om hennes utseende säges det: »Moder Anne Lee var något under den vanliga längden af qvinnans gestalt, hon var temligen satt, men rak och väl bildad, samt regelmässig till form och anletsdrag. Hennes hy var ljus och klar, hennes ögon blå, men genomträngande; hennes anletsuttryck mildt och själfullt, men högtidligt och allvarsamt. Af många uti verlden kallades hon skön; och för hennes trogna barn syntes hon äga en grad af hög skönhet och himmelsk älsklighet, hvilken de aldrig förr hade sett hos någon dödlig. Och vid tider då hon var under den heliga Andes inverkan sken hennes ansigte af Guds herrlighet, och hennes skapnad och hennes gerningar syntes gudomligt sköna och englalika. Makten och inflytandet af hennes ande i sådana tider, öfvergår all beskrifning. Ingen kunde då motsäga henne, eller motstå den makt genom hvilken hon talade».

I närvarande tid finnas i Förenta Staterna aderton shäker-samfund, spridda i flera stater, allt ifrån New-Hampshire och till Ohio och Indiana. Sekten lärer dock ej räkna mycket öfver fyra tusen medlemmar. Nya Libanons-samhället räknar emellan 7 à 800 med-

lemmar. Hvart samfund har sina särskilta 2 à 3 familjer och ibland dem sin *kyrk-familj,* eller »ministry» af utvalda, andligt begåfvade män och qvinnor, som styra samfundets andliga angelägenheter. De verldsliga styras af dertil utvalda *äldsta.* Alla shäker-samfund stå i ett visst lydnadsförhållande till NewLibanons-samfundet, som kallas moder-samfundet. Egendomen i shäkersamfundet är gemensam. Ingen äger inom samfundet något för sig. De äldsta bestrida utdelningen till alla Hvar och en som kommer till samfundet och der insätter någon förmögenhet, kan, efter en tid, åter uttaga denna, om han vill lemna samfundet. Men är den gifven samfundet med full vilja och klart vetande, så kan den ej sedan tagas derifrån.

De flesta af shäker-samfunden lära vara väl behållna, och det i NewLibanon säges vara rikt, och allt mer utvidga sina ägor. Det lefver af åkerbruk och boskaps-skötsel, dock mest af handtverk.

Alla de ting, shäkers tillverka äro bastanta, men ha något kuriöst och smaklöst i former och färger. Grågula eller blekt gulbruna färger äro de rådande. Shäkers lefva väl och arbeta makligt, emedan de icke ha nöjen eller öfverflöd, och arbeta jemt och arbeta alla. Sekten växer föga, men tyckes ej heller aftaga. Man vet icke att omtala några skandal-historier från dessa samhällen. Men ofta nog lärer det hända att ett ungt par, en broder och syster der, tar till flykten, för att utom samhället förena sig som makar. Man efterforskar dem ej, utan betraktar dem såsom förlorade.

En gång (så har jag hört berättas) hade ett nyfödt barn blifvit lagdt utanför porten till ett shäker-hus.

Det gjorde stort uppseende i samhället, då det fanns om morgonen; och alla shäkers män och qvinnor, unga och gamla, kommo för att se det underliga lilla tinget »a Baby». »The Baby» blef föremål för hela shäkersällskapets nyfikenhet och intresse. »The Babys» välbefinnande, tillväxt och utveckling, ämne för allmänt samtal och allmän uppmärksamhet. »The Baby» var en lång tid hufvud-personen i shäker-samhället.

Och nu kan du väl ha nog om shäkers. Jag önskar se mera af dem och deras samhällen, och hoppas få tillfälle dertill framdeles. Moder Anne Lee! huru många Evas döttrar (och söner med) borde ej gå i skola (om ej just i dansskola) hos dig!

Vid Libanons brunn tillbringade jag aftonen med mina vänner Springs och Lowells, och tog äfven ett bad i dess kristallklara, litet svafvelhaltiga vatten. Sist grälade jag och stridde med Springs, ty det var nu åter den gamla historien, att då jag ville betala min del i resan och vistandet på hotellerna, så — stod det icke till. De ha tusen älskvärda sätt och uttryck för att tysta mig, och tvinga mig att låta dem bestrida mina reskostnader. De äro innerligen goda och gifmilda naturer, och känslan af deras glädje i att gifva gör att jag slutligen tiger, men med tårar i ögonen, och låter dem göra, utan att en gång tacka dem. Men jag vet att de förstå hur det är mig till mods. Jag kan ej beskrifva för dig huru älskvärda de äro för mig, huru vårdande och ömma! Och allt detta på så enkelt och så naturligt sätt, som om de vore mina syskon. Jag håller innerligen af dem, och är lycklig att ha lärt känna menniskor, sådana som dem.

Springs reste till NewYork igen; jag vesterut med Lowells, dels på ångbåt, dels på jernväg. Men vi fingo öfver oss ett förskräckligt regn, och blefvo under flyttningen emellan farkosterna duktigt genomblötta, jemte våra kappsäckar. Våta, och under ett strömmande regn, som sqvalade i floder öfver gatorna i Albany, kommo vi till ett hotell, der man — icke ville ta emot oss. Det skulle bli »agricultural fair» i staden om två dagar, och alla rum voro tingade för folk, som skulle komma till marknaden. Men då vi lofvade att dröja blott öfver natten, fingo vi ändtligen rum; och det smakade godt att få torka sig vid blossande eldar, och få varmt, upplifvande thé.

Jag är här i medelpunkten af Norra Amerikas mäktigaste stat, med lika stor folkmängd och med vida rikare folk, än som finnes i hela Sverige. (Men Sverige har en rikedom, som Kejsare-staten NewYork aldrig kan få, ehvad rikedom den än kan vinna). Den är ändå ej än på långt när så mäktig, som den kan bli och säkert blir. NewYork stat har ej minnen och ursprung af det intresse, som Massachusetts, Pennsylvania och Georgia. Det var handels-intresset som först befolkade landet. Det var från Holland, som dess första bebyggare utgingo. De kallade landet Nya Nederland, och halfön, der staden NewYork ligger, hette då Manhattan (ett ståtligt indianskt namn, med hvilket jag önskade att NewYork kunde döpas om igen). Det var för Holländska kompagniets räkning, som Hudson reste till Amerika och upptäckte den herrliga floden, som bär hans namn, och han beskrifver landet deromkring, som »het schoonste land, dat men met vocten betreden

kon». Ännu, i denna tid är staten full af holländare, som lefva Clanlikt, och vilja ej besöka skolorna eller andra goda inrättningar, hvilka stiftas af det nu rådande, laggifvande folket. NewYork stat tyckes ej ha bidragit till Nya verldens andliga skatt af stora idéer. Men idéen om en federativ republik synes NewYork ha från Hollands general-stater öfverfört till Norra Amerikas land. Och nu, god natt, lilla du! Jag är trött och sömnig.

Niagara. *D. 7 Sept.*

Ombrusad af strömmarne från detta stora, berömda nya verldens under — Niagara, skrifver jag nu till dig. Och *det är* stort och berömvärdt och underligt skönt, och likväl så enkelt och lättfattligt i dess storhet, att man med ens fattar intrycket deraf i själ och sinne, och behåller det outplånligt. Det förvånade mig mindre än jag väntade, men det har blifvit för mig mer. Det har växt inom mig, och .... men jag skall en annan gång tala mera derom.

Det är nu afton och mörkt ute. Vid ljussken, och musik af strömmens brus under mina fönster och nästan under mina fötter (ty vi ha våra rum i hotellet, »Cataract house», öfver »the rapids», som med blixtens fart skjuta skummande förbi, för att komma till det stora fallet) vill jag prata litet med dig, och göra redo för de förflutna dagarnas lif.

Jag skref sist från Albany. Regnet höll oss inne hela eftermiddagen och aftonen. Morgonen kom grå och mulen. Jag tittade, som en kalkonhöna åt himme-

len, i fruktan för regn, men när jag såg de grå molnen glesna, och blå blickar titta fram emellan dem, då — kändes det roligt. Och dagen blef herrlig, och resan blef herrlig också, genom den sköna, fruktbara Mohawks-dalen, längs med floden af detta namn, en liflig, brusande, liten flod, med klara, rödlätta vågor, ilande fram genom gröna, bördiga marker. Molnen togo vingar, och flögo bort högt upp i det höga blå; som små cherubsvingar försvunno de der, och lemnade fästet strålande högblått och klart. Marken lyste af solblommor, dels vilda, dels planterande vid de små gårdarne. Jag har aldrig sett dem i sådan rikedom, ej heller af sådan storlek. Många hade kronor och voro höga som unga träd. På ett ställe såg jag ett litet hus, alldeles omgifvet af stora Helianter, såsom af en lund; de voro högre än huset. Sant är att detta ej var högt. Öfverallt såg landet väl odladt och bebygdt ut. Solen lyste öfver den sköna, rika jorden, och jorden lyste igen glimmande af det fallna regnet; allt såg så friskt och fröjdfullt ut. Och vi flögo på den goda jernvägen, hvilande i goda länstolar, flögo mot det löftesrika vester, solens aftonland! .... Så flögo vi igenom en mängd nyfödda städer, såsom Syracusa, Rom, Oswego, Auburn, Vienna, Amsterdam, Schnectady, Oneida, Seneca-Falls, Geneva, o. s. v., alla täcka, alla växande, alla med vackra hus och trädgårdar, flera kyrkor, prydligt byggda, och ett stadshus, dominerande öfver staden genom läge och karakter, alla vittnande om ordning och välstånd, och alla mycket lika hvarandra, oaktadt de olika karakterer, som påpekas af deras namn. Jag tycker om detta uppkallande af alla den gamla

verldens ryktbara namn, jemte den nya verldens egna, ty jag hörer deruti en omedveten folks-profetia om den högre metamorfos, som detta land och folk skall framalstra, i hvilken den gamla verldens lif skall framstå på nytt, men i högre eller andligare mening. I dessa namn från alla länder och folk hör jag förebudet om det stora folkmöte från alla jordens länder, som skall äga rum en gång i detta land.

Vi foro ock förbi flera insjöar med romantiska stränder, Cauyuga, Seneca, Canandaigna, Oneida m. fl. Landskapet hade ej stora drag, men en oändlig täckhet och fruktbarhet. Fruktparker (»Orchards») lyste med de grannaste äpplen och persikor omkring de välbyggda landthusen och hemmanen (Farms). Jag har hört talas om resan genom vestra delen af NewYork, såsom intresant genom skådespelet af det rika, blomstrande, växande lifvet. Och den är så. Den är en landtlig fest ända igenom, och dess omvexlande behaglighet låter glömma en viss enformighet i scenerna.

Mina älskliga unga vänner, James och Maria, njöto den som jag. Och som dagen led, skred solen ned mot den vestra himmelen, mot hvilken vi styrde vår kosa; och ju längre ned den sjönk desto mer glödande blef dess färg, på en gång mera varm och mera djup, och vi foro rakt mot solen.

Jag såg mot solen, såsom en af Perus döttrar kunde sett derpå, jag såg mot den, såsom solblommorna på min väg, och kände mig i ett innerligt förhållande till den.

Om aftonen kommo vi till Utika, der vi skulle blifva öfver natten. Och medan Maria hvilade och James

ställde om för nästa dags excursion (vi skulle fara till Trenton vattenfall) gick jag på en upptäcktsresa i den lilla staden med det gammal-republikanska namnet. Jag tänkte: Jag skall se mig om efter Cato. Törhända att han går igen här. Och det gjorde han ock, ehuru i förändrad gestalt. Jag såg nemligen på ett par husknutar ett tryckt plakat, på hvilket jag läste: Skräderskorna (the Tayloresses) i Utika stad, kallas att sammanträda i..... nästa onsdag, för att rådpläga öfver hjelpmedel mot det förtryck, under hvilket *vi* arbeta och huru vi bäst skola kunna vinna våra rättigheter».

Gamle, stränge förfäktare af folkrätten, som icke ville lefva längre då du såg den qväfvas i Cesars händer, gamle storsinte Cato, som dog för republikansk frihet — du har dock segrat! Hvad du ville, hvad du kämpade för, gör sig gällande här, i den nya republiken, två tusen år sednare. Jag ser och läser det här: äfven de ringaste af folket kunna stå upp för sin och de sinas rätt, föra sin talan på statens forum lika med de mäktigaste, och vinna rätt. Gamle republikan, du har segrat! Och din anda lefver här mäktigare än i det gamla Rom. »The Tayloresses of the city of Utica» vittna derom i staden, som bär namnet af din födelsestad. Skada blott att de icke skrifva sina uppmaningar litet mera gramatikaliskt. Men det är af mindre vigt då meningen i alla fall är klar.

Så återvände jag hem, glad öfver att ha mött Catos ande, och att i Utica ha sett flera mycket täcka och smakfullt byggda hus, omgifna af små planteringar. Gatorna i amerikanska småstäder äro alléer af små enstaka villor med gräsplaner, vackra jerngaller och vac-

kra träd framför husen. Blott i den delen af staden, der handelsbodarne finnas, äro husen tätt sammanbyggda, och mera beräknade för affärslifvet, än för skönhet. Prydlighet och god proportion utmärker dock alla, och öfverallt råder ordning och snygghet. »Lefva ni lyckligt och förnöjligt här i staden»? frågade jag i en bod en ung bodherre, hvilken såg särdeles hygglig ut. »O ja, i sanning!» svarade han öppet och hjertligt, »vi ha goda vänner, goda grannar och allting godt. Vi kunna ej önska det bättre!» En sällsynt lycka och förnöjsamhet!

Nästa dag foro vi med hästar och vagn (ett sätt att resa, som här börjar bli ovanligt) till Trenton, för att se det vattenfallet, som är kusin till Niagara i ryktbarhet. Det är ett vildt och våldsamt fall, störtande fram genom en ofantlig bergsremna i rak linia under visst en half mil (engelsk mil). Vattenmassan, hvilken har färg af klart sherry-vin, spränger fram emellan de höga, mörka bergväggarne, såsom en Berserk, från afsats till afsats i vildaste tummel, blänkande i solen, störtande i afgrunden, uppspringande högt öfver klippblock och trädstammar, nedrifvande, krossande allt på sin väg, sprutande kaskader af vattenstoft till höger och venster i skogen, som står liksom stum och darrande inför den mäktiga jättehjeltens framfart. Den är präktig; men för stormande, för besinningslös. Man döfvas af dånet, och nästan bländas af häftigheten i vattenmassornas störtande lopp. Man tröttnar dervid, som vid något oförnuftigt, om än aldrig så grannt; man kan ej höra sina egna tankar, mycket mindre andras, om de än ropas i vårt öra; man är öfverröstad,

öfverrusad, öfvermannad af jättens Berserka-raseri. Blott i dess klara, glödande färg, såg jag den gudomliga elden, och när jag på en klipp-terrass, vid fallets sida, aftog min hatt och lät mig öfverregnas af vattenstoftet, som här nedföll lik en dimma, så kände jag att den mäktige kunde äfven vara mild och uppfriskande. Naturen omkring Trenton är vild och pittoreskt skön, men inskränkt. Den är en Berserk-natur.

Vi dröjde vid Trenton dagen öfver, sällskapande med jetten och med naturen omkring den. Värdshuset var förträffligt, såsom nästan alla värdshus här i landet, och låg i en romantisk dalsträckning. Vi åto godt och vi såfvo godt och jag önskade att kunna dröja här längre. Men vi reste följande dag åter till Utica, och derifrån vidare på vår väg vesterut.

Solen var med oss äfven nu, och nejden var rik och fruktbar, såsom förr. Under vår hastiga fart fattade något vid jernvägståget eld genom trädets friktion med nygjorda jern, och man stannade för att släcka elden. Vi togo saken kallt, nöjde oss att sittande i våra beqväma stolar känna något rök af äfventyret, och se huru flinkt och lugnt man gick till väga, för att afböja faran. Tåget hade stannat utmed en stor, skön fruktpark, som stängdes från landsvägen blott genom ett temligen lågt plank. Jag gjorde just Maria Lowell uppmärksam på den riktigt paradisiska skönheten och fullkomligheten af några unga äppelträd, hvilkas frukter lyste af de grannaste, röda och guldgula färger, då, till min förundran, och — jag måste säga — min bedröfvelse, jag såg en mängd unga män, från tjugu, och till några och trettio års ålder, väl klädda, gentlemanlika på

allt vis, springa öfver planket, in i frukt-trädgården, och på det obarmhertigaste sätt anfalla och röfva de vackra, rika fruktträden. Just de unga, sköna träd jag anmärkt blefvo rofgirigt anfallna, neddragna, qvistar afbrutna, afryckta, under sällskapets skratt och prat; och allt flera kommo från jernvägståget och sprungo öfver planket och in i trädgården. Men nu hördes en röst långt bort i planteringen och denna röst måtte ha förefallit de äpplesnåla adamssönerna något, likasom vår Herres röst hördes i lustgården för den första Adam, efter den första, olofliga äppelstölden, om ock ej alldeles så fruktansvärd. Visst är att de togo till fötter, kastade öfver planket och in på landsvägen allt hvad äpplen de hunno rycka af träden och sprungo skrattande och äppelkastande öfver planket och in i vagnarne igen, lemnande åt fruktgårdens ägare att betrakta sina misshandlade, beröfvade träd.

Jag tillstår att detta uppträde och det lynne, med hvilket det bedrefs, mycket förvånade mig. »Är det möjligt» sade jag åt James Lowell »att dessa unga män kunna vara gentlemän?» Han skakade tyst på hufvudet. Och likväl sågo dessa unga män ut som »gentlemän». Flera voro lika vackra, som väl klädda.

Jag hade flera gånger förut hört omtalas frukt- och blomsterröfverier af unga karlar i trädgårdar nära större städer (i synnerhet omkring Philadelphia), och hade äfven frågat Downing och Marcus Spring huru dermed kunde förhålla sig. De medgåfvo saken, men sade ursäktande: »frukt är i sådan mängd och för så godt pris här i landet, att man icke anser dess tagande olofligt för något af särdeles vigt.» Emedlertid *sprungo*

de unge männen här, vid fruktägarens röst, såsom vanliga frukttjufvar. Hela skilnaden emellan det gamla europeiska slägtet af sådana och det nya här var att det sednare icke skämdes. Fruktens röfvande, trädens misshandlande, var, liksom flykten för trädgårdsmästaren af lägsta sinnesart.

Vid middagstiden kommo vi till *Rochester*, en af de stora pulsådrorna genom hvilka vesterns handel och vandel strömmar in i de östra staterna och dessas i de vestra. Staden ligger emellan Ontario insjö och Genesee-floden, hvars flera fall drifva dess beryktade mjölqvarnar. Genom de stora insjöarne har den gemenskap med alla stater kring dessa, samt med Canada; och genom Genesee och Hudson, Erie kanal och otaliga jernvägar är den i beröring med österländerna.

Rochester är ett den stora vesterns barn med afseende på dess växt. Den grundlades år 1812 af *Nathanael Rochester*, och några andra utvandrare från Maryland, hade år 1820 1,500 innevånare och räknar nu, år 1850 40,000. Det kan man kalla »progress.» Dess förnämsta industri är mjöltillverkning. Dess qvarnar sägas mala omkring 5,000 »barrils» mjöl om dagen, magnifikt mjöl, säges det. I Rochester togo hyggliga och vänliga menniskor (vänner till Lowells, och Massachusetts barn) oss omhand, och förde oss i vagn att bese stadens lejon, först till faktorierna, som ligga på den höga stranden af Genesee-floden. Vattnet, som drifver arbetshjulen i dessa, uppfordras högre upp åt floden och släppes ifrån faktorierna, sedan det fullgjort arbetet, åter ut i floden. I skummande kaskader strömmar det hastigt utföre bergshällen, liksom ystra skolgossar,

som sluppit ur skolan, och nu skynda lefnadslustiga ut i det fria. Men hade de icke arbetat, så hade de icke fått leka.

På stranden midt öfver, lika hög med den andra, voro åtskilliga »pleasare grounds» anlagda, såsom man sade oss, af tyskar; der voro karusell-gungor, taflor för målskjutning, samt andra nöjen, och till en fest för ögon och sinne utbredde sig härifrån ett landskap af prairielik vidd och art. På de gröna markerna, ej stängda af några skrankor, betade här och der, frodiga kreatur. Solen lyste i nedgången öfver den glada scenen. Huru väl tänkt, eller huru lyckligt funnet att midt emot arbetsplanen lägga nöjenas plan, och för båda denna herrliga rymd!

Maria Lowell och jag vandrade här utmed floden, en stund allena, hon rörd liksom jag af ställets egna meningsfulla lif, jag lyssnade med njutning till hennes sinnrika ord öfver arbetets heder och glädjen, som bör följa dermed. Längre ned kommo vildare fall, för vilda och för vackra att drifva qvarnar. De voro ej mycket stora, eller mäktiga, men af mycken pittoresk skönhet, och lummiga träd och växter frodades omkring dem. Så foro vi till en mjölqvarn, och jag beskåg den från topp till tå, och skakade hand med alla qvarnherrarne och blef duktigt mjölig. På gatorna var det lifligt af handlande och vandlande, åkande och gående och bland mängden af europeiskt folk sågos indianer i hvita filtar, och med bart, svart, raggigt hängande hår vandra ut och in i bodarne.

Nästa dag gjorde jag bekantskap med de så kallade »Rochester knockings,» dessa trollaktiga, spök-

aktiga knackningar, som länge uppenbarat sig här och der i vestern (hvilka jag räknar till vesterns troll), och som nu sedan en tid låta höra sig i Rochester, hvarhelst tvenne unga fruntimmer, vid namn Fish, befinna sig. De föregifvas vara verkade af andar, som åtfölja dessa systrar och stå i gemenskap med dem. En mängd personer i staden ha besökt systrarna, hört knackningarne, sett bord spatsera af sig sjelfva öfver golfvet m. fl. fenomener, verkade af de föregifna andarne. En del personer trodde på dessa; en större del icke, och ansågo de unga fruntimren vara sluga bedragerskor och sjelfva åstadkomma dessa buller och besynnerliga företeelser. Som systrarna Fish ta betalt för att låta se och höra dem, så tycktes detta mer än troligt. De hade emedlertid sjelfva påkallat undersökning, samtyckt att låta binda sig till händer och fötter, i närvaro af en komité af stadens mest aktningsvärda personer, och hela tiden hade bullren och knackningarna hörts rundt omkring dem, och komitéens ledamöter afgåfvo i tidningarne en förklaring, som de undertecknade med sina namn, innehållande att de ingenting kunde upptäcka, som gaf skäl att misstänka de unga fruntimren för bedrägeri. Och sedan den tiden lemnades de i fred; men stadens bättre sällskap tyckes anse det vara bevis af dålig smak och omdömeskraft att besöka de spökande damerna.

Jag har sedan min barndom så mycket hört om sådana spökerier och sednare sjelf hört sådana, som jag icke kan förklara, såsom verkade af vanliga kända naturkrafter; dertill hade jag under min resa i Amerika så ofta hört och läst (i tidningarne) om »the western knockings och rappings» att jag var rätt nyfiken att få

höra dem med mina egna öron. Unga Lowells delade min nyfikenhet, och våra vänner i Rochester förde oss till stället, der de för närvarande läto höra sig.

Blotta anblicken af de två systrarna sade mig att, hvad andar de än hade gemenskap med, så voro de icke af ett rätt respektabelt andligt slägte. Annorlunda måste menniskor se ut, som ha gemenskap med högre andeväsen. Af hvad jag i öfrigt erfor under detta besök, och som i vissa afseenden var märkvärdigt nog, kom jag till den slutsats att andarne icke förstodo *svenska*, ty de skulle i annat fall icke låta trotsa och hota sig på svenska, så som jag gjorde det, eller ock att de underliga knackningarne och upptågen utöfvades af de unga systrarna sjelfva, som sågo mig skälmaktiga nog ut dertill, ehuru obegripligt det tycktes att de kunde åstadkomma en del af dessa upptåg; eller slutligen att de verkades af andeväsen lika sinnade, som de verldsliga unga systrarna, och i rapport med dem, — andeverldens små Barnums ville jag kalla dessa andar, som lika med Amerikas stora Barnum roar sig att draga vid näsan dem, som vilja låta så draga sig, och taga deras upptåg på fullt allvar. Jag tviflar icke på att andeverlden har sina »humbugs,» likasom vår verld, och finner alls icke underligt att de drifva sitt spel äfven med oss. Hvad jag undrar på är att tänkande, äfven snillrika menniskor, kunna tillfredsställas af att genom knackande andar söka gemenskap med hädangångna älskade, såsom ofta skett och sker här i denna tid. (Men ack! hjertats sorg och tankens tvifvel kunna föra långt). Men hellre ville jag aldrig höra på jorden något från mina afsomnade älskade, än höra från dem dessa eländiga knack-

ningar. Andars gemenskap, engla-umgängelse är af högre och heligare art.

Från detta uppträde, som gaf mig ett oredigt, obehagligt intryck (James Lowell var riktigt ond dervid) foro vi att besöka Fredrik Douglass, en flyktad slaf från Maryland, som blifvit ryktbar genom sina snillegåfvor, sin talang som talare vid Antislavery-möten, samt för det mod och den vältalighet, hvarmed han arbetar för sina svarta bröders sak. Han är redaktör af en tidning, kallad »the Northern Star,» som utgifves i Rochester och han befann sig för närvarande i staden, men sjuk af en halsåkomma, hvarföre han icke kunde komma till mig. Och så for jag till honom. Jag hade vunnit intresse för honom förnämligast genom hans biografi, som jag läst, och som bär vittne om en stark och djupt känslig ande, äfvensom om sanningen af hvad den talar om. Och detta är icke fallet med några andra sjelf-biografier af f. d. slafvar, som tydligt innehålla dikt och sanning om hvarandra, och mycken öfverdrift.

Det är ett ställe i denna berättelse, som djupt rört mig för dess skönhets skull, och jag öfversätter det här för dig. Det skall gifva dig något begrepp om mannen och hans belägenhet, som slaf under den hårdaste tiden af hans slaflif. Han var då en sjutton-årig yngling.

»Jag var något ohandterlig, då jag kom till M:r Covey. Men några få månader af denna disciplin tämjde mig. M:r C. lyckades att *bryta mig.* Jag var bruten till kropp, själ och ande. Min naturliga spänstighet var krossad, min intelligens blef slö, lusten att läsa förgick, den glada gnista, som dröjde i mina ögon, dog bort;

slafveriets mörka natt lade sig öfver mig, — och se, en man förvandlad i ett kreatur!»

»Söndagen var min enda fria tid. Jag tillbragte denna i en slags djurlik dorskhet emellan sömn och vaka, under något stort träd. Ibland steg jag upp; en blixt af energiskt friskhetslif flammade genom min själ, åtföljd af en ljusning af hopp, som flämtade ett ögonblick och försvann åter. Och jag sjönk åter ned, sörjande öfver mitt usla tillstånd. Jag frestades ibland att göra en ända på mitt lif och på Coveys med, men afhölls genom en känsla af både hopp och fruktan.»

»Vårt hus stod blott några få steg ifrån Cheasapeak-viken, hvars breda bröst alltid lyser hvitt af segel från alla jordens bebodda länder. Dessa sköna fartyg klädda i skinande, hvita kläder, så tjusande för frimäns blickar, syntes mig såsom liksvepta spöken, hvilka kommo att skrämma och plåga mig med tankar öfver mitt eländiga tillstånd. Ofta, i den djupa stillheten af en sommar-söndag har jag stått allena på de höga bankarne af denna präktiga vik, och med tungt hjerta och tårfulla ögon följt den otaliga mängden segel, sväfvande bort mot den stora oceanen. Synen af dessa rörde mig mäktigt. Mina tankar sökte att yttra sig; och der, med den Allsmäktige till enda åhörare, utgöt sig min själs klagan, på mitt råa, obildade vis, i det jag tilltalade de seglande fartygen: J ären lösta från edra tåg och ären fria. Jag är fast i mina bojor och är en slaf! J rören er gladeligen för vinden; jag drifves ängsligt af den blodiga piskan. J ären frihetens snabbvingade englar, som flyga rundt omkring verlden; jag är fjettrad i jernband. O att jag vore fri!

O att jag vore på ett af edra ståtliga däck och under er skyddande vinge. Ack! emellan mig och er rulla grumliga vatten. Gån, gån! O att jag äfven kunde gå! Kunde jag blott simma. Om jag kunde flyga! O hvarföre föddes jag en man, för att göras till ett kreatur. Det glada skeppet är borta; det döljer sig i dimmigt fjerran. Jag är lemnad i det heta helvetet af evigt slafveri. O Gud, fräls mig! Gud befria mig! Låt mig blifva fri. Finnes det en Gud? Hvarföre är jag en slaf? Jag vill fly. Jag vill icke uthärda detta. Fri eller fast — jag vill försöka det. Jag har blott ett lif att förlora. Så gerna må jag dödas springande, som stående. Tänk endast — ett hundrade mil rakt norrut och jag är fri. Försöka det? *Ja*, Gud hjelpe mig, jag skall det. Jag kan icke uthärda att dö som slaf. Jag vill förtro mig åt vattnet. Denna samma vik skall bära mig till friheten. En bättre dag är i kommande!...»

Och han blef fri — fastän flera år sednare; Gud vare lof, han lyckades att frälsa sig! Hans sjelf-biografi är bland de intressantaste, man kan läsa. Douglass lefver sedan några år helt och hållet som litterär man, alltid verkande för sitt stora föremål: slafvarnes befrielse och de fria svartas förädling.

Jag såg i honom en ljus mulatt af några och trettio år, med ett ovanligt vackert utseende, likt det som jag tänker mig tillhöra en arabhöfding. De sköna ögonen voro fulla af mörk eld. Han led mycket af sin halsåkomma och kunde med möda tala. Några bittra ord gjorde sig med häftighet väg emot bruket, gängse inom slafveriet, att beröfva arbetaren dess förvärfda ar-

betslön. Det sker nemligen sålunda att slafvar hyras ut för att arbeta emot viss dagslön t. ex. en dollar om dagen (eller sju à nio dollars i veckan), men denna lön måste de, vid veckans eller månadens slut, bära till sin ägare. Många slafegare lefva af sina slafvars så förvärfvade penningar. Deremot bestå de vanligen slafvarne kläder, och äro förbundna att sörja för dem under sjukdom och ålderdom. Många slafvar förtjena dock så mycket med sitt arbete, att de mer än väl kunde sörja för sig sjelfva, om de finge behålla hvad de förtjena.

Douglass hustru var en mycket svart negrinna, ful, fet, men hade ett godt tycke; svart och oskön var äfven hans lilla dotter Rosette. Ett hvitt fruntimmer var hennes lärarinna, och bodde i Douglass' hus. Jag måste beundra den karakters-styrka, som låter henne bära de pröfningar, hon härigenom måste ådraga sig från de fördomsfulla hvitas sida. (Och de äro ännu legio, äfven i de fria staterna). Men törhända har den förre slafven, nu frihetens stridande apostel, den karakters-storhet, som gör sådana offer lätta för varma själar. Jag såg honom för litet och under för missgynnande omständigheter för att af honom få ett klart intryck. Och om hos honom den bittra anden är mäktigare än den ädelmodiga — hvem kan undra derpå?!....

Men nu måste jag till Ontario. Ty der togo vi ångbåt om aftonen, då vi lemnade Rochester för att fara vidare. De älskvärda vänner, som gjort vårt besök i Rochester så behagligt, följde oss till stranden sedan de begåfvat oss med en mängd blommor och de

allraskönaste frukter, riktiga hesperider i skönhet och godhet. Rochester med dess skiftande uppträden af qvarnar och knackningar, af lif och lejon, dess goda menniskor och sköna frukter lemnade oss ett intryck fullt af friskt lif. I den stilla, mörka natten, med stjernor tindrande mellan skyarne öfver oss, foro vi öfver Ontario-sjön, i en ståtlig ångbåt, och i gryningen uppföre Niagara-floden, ett litet, men romantiskt vackert barn af det stora fallet. Just som solen gick upp, stego vi i land och i vagn, för att resa fram dit.

Det var en herrlig morgon, något kall, men klar och liffull. Ett par timmar sednare voro vi vid stället, hörde vidundrets mäktigt dånande röst länge innan vi sågo det, och som de besökande voro få vid den nu långt framlidna årstiden, fingo vi de bästa rum, vi kunde önska oss, i Cataract-house, och så skyndade vi ut att se — föremålet.

Det gör ett stort och gladt intryck, men har ingenting, som förvånar eller med häpnad slår betraktaren. När man går fram mot det stora fallet, som är på Canadas område, ser man en väldig vattenmassa, som faller lodrätt ned i hästsko- eller halfmåne-form från en bred, lugn vatten-spegel. Man skulle säga att vattnen störta fram ur en öppen famn. Stilla och klar, af den skönaste smaragdgröna färg, hvälfver sig vattenmassan öfver branten, och det är först i fallet, som stormen och den vilda naturmakten bryter fram, men äfven här mera majestätlig, än vild. Trenton är en ung hjelte, drucken af ungdomslif och gammalt sherry, som i blindt öfvermod rusar fram på sin bana, våldsam och förskräcklig. Niagara är en gudinna, lugn

och majestätlig äfven i utöfningen af högsta kraft. Hon är mäktig, icke våldsam. Hon är lugn och lemnar åskådaren så. Hon har stora, stilla tankar, och kallar sådana fram hos dem, som kunna förstå henne. Hon slår ej med förvåning, men imponerar och förtjusar genom sin klara, höga skönhet. Man sitter vid hennes knä, och kan dock höra sina egna tankar, andras ord, ja, den fallande vattendroppan från de gröna träden, som hennes vatten bestänker. Hon är för stor att vilja tysta, att vilja beherrska utan genom sin andliga makt. Hon är .... ack! hon är hvad menniskor icke äro, och som om de voro det, skulle göra dem gudalika.

Men de många tusen menniskor, hvilka komma hit hvarje år (det säges att stället i år varit besökt af omkring 60,000 personer) måste de ej växa litet större och bättre af att se denna storhet och — spegla sig i den?! Jag är glad att så många tusen menniskor kunna årligen få se Niagara.

Ur de fördolda källorna till S:t Laurence, och ur de fyra stora insjöarne, Superior, Michigan, Huron och Erie (hvilka tillsamman sägas innehålla fjerdedelen af det söta vattnet på jordklotet) komma vattnen som gjuta sig i Niagara-fallet. Strömmen på vägen dit ifrån Erie-sjön möter nära vid fallet en liten ö, kallad *Iris-ön* (äfven get-ön), hvilken delar den i två armar; af den ena bildas Canada-fallet, af den andra (den som hastar bred och bullrande förbi mina fönster) bildas det amerikanska fallet. Emellan fallen är några och tjugu fot buskbeväxta bergshällar.

Fallet på Canada-sidan är det rikaste och skönaste. Dess bredd är 1,500 fot, dess höjd 154 fot. Fallet på NewYork sidan är 800 fot bredt och 167 fot högt. Canada-fallet, i dess sköna halfcirkel, ligger midtför hufvud-strömmen. En hög pyramid af vatten-ånga uppstiger ur den skummande afgrunden vid dess fot, och höjer sig mot himlen högt öfver fallets plan, liksom Niagaras ande, hvars moln-hjessa rör sig hit och dit i vinden. Strömmen från Canada-fallet möter snart den från amerikanska sidan. Förenade bilda de längre fram hvad man kallar »the whirt-pool», der strömmen gör ett knä och vattnet rör sig i hvirflar. Sedan flyter det allt lugnare i Niagara-floden, eller sundet (25 mil i längd), som gjuter sig i Ontario-sjön, och genom Ontario i den präktiga S:t Laurence — de tusen öarnes flod — och genom den i atlantiska oceanen.

Trollhättan i Sverige, har icke Niagaras vattenmassa eller majestät, men det har mera historia, mera romantiskt lif. Niagara är en enda stor scen, en enda sublim handling. Trollhättan är en serie af scener och handlingar. Niagara är en hymn. Trollhättan en Vala-sång.

Hvad som mest öfverraskat mig i Niagara (ty jag väntade mig icke det) och hvad som dageligen der förtjusar mig är, utom vattnets smaragd-gröna färg, regnbågarnas spel i, öfver och omkring fallet, allt som solens strålar falla, eller som vinden förer vatten-andens rörliga pyramid. Detta ger ett skådespel af oupphörliga vackra syner, ständigt skiftande och förtjusande. Det är något deri, som gläder och betrycker mig på en gång, ty det innehåller något, som jag ville bättre

förstå. Jag känner att Niagara har mer att säga mig än det ännu sagt; eller mer än jag ännu fattat. Och ingen sak gläder mig fullt innan den sagt mig sin innersta tanke. Äfven som ung, gladde mig ej dansen, förrän jag förstod dansens mening. Dittills var den mig ett oförnuftigt hoppande.

Vi ha nu varit här i två dagar, och bli väl här i 2 à 3 dagar till. Om morgonen ser jag fallet från den amerikanska stranden (d. v. s. NewYorks strand) då solen i sin uppgång kastar hundra-tals lysande broar öfver vatten-molnen; om eftermiddagen och aftonen betraktar jag det från Canada-stranden då solen går ned öfver det brittiska området. Om förmiddagen badar jag i strömmen, i ett så kalladt »Mammoth» strömbad, der floden rusar så häftigt in i badhuset, att man har svårt hålla sig fast emot den. Det är upplifvande med kraft. Om eftermiddagen, straxt efter maten, sitter jag med mina unga vänner på piazzan utanför våra rum och ser strömmen rusa förbi och lyssnar till dess musik. Ofta står jag långa stunder på någon af de små broarne öfver strömmen, och bara andas in vattnets vällukt. Ty vattnet här har den ljufligaste friska doft, hvilken jag ej kan likna vid någon annan. Men det kännes som andan af en ljuflig, odödlig ungdom. Ja, här tycker jag att man kunde bli ung på nytt till kropp och själ.

Men mina unga vänner njuta icke lifvet här, så fullt som jag. James L. är icke rätt frisk, och Maria, som väntar sig att snart åter bli mor, drömmer om nätterna att hon ser lilla Mabel leka med sina små hädangångna systrar Blanche och Rose, och en telegraf-

underrättelse om hennes befinnande, som väntades i går, har uteblifvit, och oron för deras enda lilla barn drar de ömsinta föräldrarnes känslor från stora Niagara.

D. 8 Sept.

Bättre mod för mina vänner. I går kom telegrafdepeshen med orden: »Mabel is well». Och sedan ett långt bref från den älskvärda gamla fadren, D:r Lowell, fullt af hem-anekdoter och hemvarmt kärlekslif. Ja, *det* är mer än Niagara. Men Niagara är nu min allrakäraste. I går afton läto jag och James (Maria hade snufva och vågade sig ej ut på qvällen) sätta oss öfver floden till Canada-stranden, och vandrade der fram och åter vid den sjunkande solen. Vid hvarje ny böjning eller rörelse af den dimmiga vatten-anden, uppstodo nya ljusbilder deri. Än hvälfdes regnbågar såsom luftiga Bifrost-broar, den ena öfver den andra, mot den blå himmelen, än brunno flammor, lika eld-kyssar, med alla prismans strålande färger på de gröna vågorna i djupet; det var en oupphörlig ljus-fest, beständigt omväxlande och öfverraskande skön. Hvilket lif, hvilken vexelsång emellan jord och himmel! Och som solen sjönk, hvälfde sig de lysande broarne högre och högre upp i den uppstigande molnstoden, ljusröda skyar simmade på den blekblå himmelen, öfver det smaragdgröna fallet, och rundtom på de höga bankarne stod skogen i prunkande höstprakt (sådan man blott ser den i Amerikas skogar), och allt var tyst och stilla utom vattenfallet, till hvars röst allt tycktes lyssna. Men — det är fåfängt att söka beskrifva skönheten och den stilla storheten af denna scen!

D. 9 Sept.

Nu skall jag berätta dig en liten historia.

I tidens morgon, ännu innan menniskan skapades, var naturen allena med sin skapare. Värmd af hans kärlek, lyst af hans öga, vaknade hon till känsla af lifvet. Hennes hjerta svällde i kärlek till honom, hvars kärlekslif hon drack. Och hon längtade att bringa honom ett offer, att utgjuta sin känsla, sitt lif för honom, hvilken gaf det. Hon var ung och varm af urlifvets fullhet. Men hon kände dock sin vanmakt emot hans makt. Hvad kunde hon gifva honom, af hvilken hon allting fått? I kärlek och smärta, i oändlig längtan, i oändlig lifvets fullhet svällde hennes hjerta, svällde och svällde till dess det flödade öfver i — *Niagara.* Och tacksägelsens ande uppsteg som ett evigt rökoffer ur vattnets djup mot himmelen. Himmelens Herre såg det. Och hans Ande omslöt natur-anden med bågar af ljus, med kyssar af strålande flammor, till en evig förmälning. Så var det i jordlifvets morgon. Så se vi det ännu i dag. Ännu i dag se vi i Niagara natur-anden uppstiga mot himmelen med offret af dess lif, såsom en ordlös längtan och lofsång, och ännu i dag omfattas den af himmelens ljus och lågor, såsom af gudomlig kärlek.

Niagara är jordlifvets förmälning med det himmelska lifvet.

Det har Niagara sagt mig i dag.

Och nu kan jag lemna Niagara. Hon har sagt mig sitt ursprungs-ord.

D. 10 Sept. om morgonen.

I dag skola vi afresa. Jag är nöjd dermed, äfven derföre att jag har litet hufvudvärk, och det beständiga dånet af fallet, det beständiga rastlösa rusandet af strömmen förbi mina fönster, kännes tröttsamt för nerverna. Dessutom vänjer man sig vid alla ting, äfven de stora, och när man vid det stora fallet begynner höra och följa sina egna små tankar om hvardagliga ting då — kan man resa derifrån. Jag har ej berättat dig om de olika uppträdena af lifvet vid Niagara, om den lilla ångbåten »the Maid of the Mist», som går upp ända in mot fallet tills den får en dusch af dess skyar och vänder först då om; ej om mina botaniska vandringar på Iris-ön, ej om Indianerna, hvilka man ännu träffar ströfvande häromkring, ej om den stora jernbron, hvilken stark och lätt på en gång blifvit kastad öfver strömmen ett stycke nedanom fallet, ej om flera andra märkvärdigheter här; men alla dessa äro små i jemförelse med det stora vattenfallet och detta har för mig varit det väsendtliga.

Indianerna, som ännu lefva omkring Niagara tillhöra Seneca-stammen. Som detta är tiden då männerna äro ute i vildmarken på jagt, såg jag blott här några Squaws, hvilka utbjödo sina arbeten. Dessa äro broderier på näfver af blommor och djur (barnsligt tecknade och utförda, men väl gjorda) med färgade borst af Igelkotten, dels äfven små mattor, korgar, indianska skor (moccasins), och små bjellror, gjorda af ett doftande grässlag. Flera bodar finnas häromkring fulla

med dessa arbeten, men de hållas mycket dyra. För ett par år sedan sågo Marcus och Rebecca Spring här en stor högtidlighet inom en Indian-stam, nemligen utväljandet af en ny höfding efter den gamle, som dött. Det var inne i djupa skogen, som de hade sin församling. Sista scenen i detta märkliga uppträde var att den unga höfdingen knäböjde framför sin gamla moder, då hon på hans hufvud lade välsignande sina händer. Qvinnan, som af Indianerne i allmänhet behandlas så föraktligt, får likväl hos dem anseende, då hon är moder för en utmärkt krigare; äfven stundom, såsom hos alla råa folk, genom sin mystiska hexaktiga makt, då hon är begåfvad med en kraftig natur. Men denna kan blott sällan resa sig under det, sedan barndomen pålagda, andliga och kroppsliga oket.

Jag längtar att se och höra mera om dessa den nya verldens ur-infödingar, och hoppas få tillfälle dertill under mina färder i vestern. Det har nu blifvit mig klart och visst, — jag vet sjelf icke rätt huru eller när — att jag skall resa uppföre Missisippi, ända till S:t Anthony fall, d. ä. så långt som floden är segelbar, upp i Minnesota (ett ungt land, högt i nordvest af Unionen, ännu icke en stat, utan för det mesta vildmark, och vilda Indianstammars hem); och sedermera utföre hela Missisippi ända till NewOrleans. Hvarföre jag skall fara till New-Orleans vet jag icke, men det vet jag, att jag måste dit. Så bjuder mig något, som jag måste kalla det inre ljuset, den inre rösten, och hvilka här leda mig med en mystisk, men absolut makt. Jag tvekar intet ögonblick att följa den. Ty den talar så be-

stämdt och klart, att jag känner mig glad att lyda. Jag känner att den är mig en ledstjerna. Härifrån reser jag till Chicago, och derifrån far jag till svenska och norrska Settlements i staterna Illinois och Visconsin.

Bland minnena vid Niagara äro äfven några sorgliga händelser. En af dem tilldrog sig förleden sommar, då en ung man med sin fästmö och dennas lilla syster, besökte fallet. Medan de stodo vid dess brädd, tog den unga mannen den lilla flickan på sina armar, hotande lekfullt att kasta henne dit ned. Barnet gjorde i förskräckelsen en rörelse, som kastade henne ur hans armar och — i det skummande djupet. Han kastade sig efter henne. Båda försvunno, och sågos först åter som lik.

Sednare.

»Oniaagarah eller Ochniagarah» lärer vara Niagaras ursprungliga namn, och det kallas så ännu af Indianerna. Ordet skall betyda »Vattnens dunder». I Européernas mun har det förkortats till Niagara. Jag har nu tagit min afskedsblick af den stora synen och scenen. Vattnets gröna färg, dess outsägligt ljufva, lifvande doft tjusar mig alltid ånyo. Jag är nöjd att resa bort, men önskade kunna återkomma och se fallet i dess vinterprakt, när det kröner sig med blommor, frukter och tusen fantastiska prydnader af *is;* när fullmånan lyser och bildar mån-bågen »the Lunar bow» deröfver. Få se, få se! Jag är dock oändligen tacksam att ha fått se Niagara. Dess stilla storhet och makt, dess färg, dess doft, regnbågarnas lek i den hvita moln-

gestalten — allt detta är och förblir en klar, lefvande bild i min själ. Och denna eviga fullhet af naturens hjerta — ack! att menniskohjertat kunde likna det, ständigt fyllas på nytt, ständigt flöda, aldrig tröttna, aldrig sina och förtorka! . . . . .

Mina unga vänner James och Maria Lowell — det kostar på mig skiljas från dem. Min älskliga, sköna, ljufva Maria, ser på mig med sorgsna blickar, och . . . . men nu måste vi resa. Mina unga vänner följa mig till Buffalo. En kyss från Niagara min lilla Agathe, och bref härnäst från Chicago!

P. S.

Jenny Lind »den *veritabla* Jenny Lind», såsom en amerikansk stortidning säger, är lifslefvande ankommen till NewYork och mottagen med ryslig enthusiasm. Måtte hon komma lifslefvande derigenom! Alla menniskor vilja se och höra henne, skaka hennes hand och säga välkommen. Och hvar Yankie, som har ett hus och hem, skrifver och bjuder henne till sig.

Någon sade till Maria Lowell att hon borde skrifva och bjuda Jenny Lind till sitt hem i Cambridge. Maria svarade leende: »gerna om hon ville hafva en hviloplats. Men bjuda henne; . . . . det förefaller mig som att bjuda Niagara in i mitt hus». . . . . .

TJUGONDEFJERDE BREFVET.

Chicago (Illinois). *D. 15 Sept. 1850.*

Här, på sydöstra stranden af Lake Michigan, sitter nu din syster, min lilla Agathe; men icke på den sandiga stranden, utan i en vacker villa, byggd i italiensk stil, med korinthiska pelare, omgifven af sköna träd och blommor.

På torget i Buffalo, midt ibland hästar och vagnar och menniskor, handlande, vandlande, resande hit och dit, koffertar och allt slags bagage, trängsel och brådska, skildes jag vid mina unga vänner, som blifvit mig kära och nära, nästan såsom syskon. Det var ej tid eller rum att säga många ord. Jernvägen, hvilken skulle föra dem bort, stod med rykande jernhäst; — jernväg, jernhäst jern-nödvändighet var der; varma hjertan hade ingen tid och ingen talan; och så kysstes vi tyst och innerligt och skildes — kanske för alltid. Lowells ämna nästa år resa till Italien.

Jag såg dem ej mer, och fördes ur trängseln på torget upp i ett hotell af en gammal hedersman, under hvars beskydd jag skulle fortsätta min resa, en Judge B o n d, som hade uppsökt mig vid Niagara, och som hade till mig ett introduktionsbref från M:r Elleswortb.

Den gamla kraftiga, ännu helt ungdomliga herrn var af de äldsta »Pioneers» i vesterlandet, hade varit med om anläggandet af flera af dess nu uppblomstrande städer, såsom Rochester, Lockport, m. fl. och var väl hemmastadd i hela den nejd, vi skulle genomfara ända till Lake Michigan, och derföre, och emedan han synbarligen var en god och hjertlig man, var jag nöjd att hafva honom till sällskap.

På hotellet i Buffalo, plågades jag af några nya bekanta med de gamla ledsamma frågorna: »how do you like Amerika?» — How do you like the States?» — »Does Buffalo look ackording to your expectations?» På hvilken sednare fråga jag svarade att jag ingenting »expected» af Buffalo. Jag måste också säga att staden föreföll mig af de minst trefliga, som jag ännu sett i Amerika: »Buissness, buissness» syntes mig förnämsta lif och karakter här. Men sant är att jag icke hann se mycket af Buffalo.

Mot aftonen gick jag om bord på »The Ocean», en ståtlig, tredäckad ångbåt, hvilken förde mig öfver Lake Erie, hvars böljor ofta äro rätt farliga och stormande, men nu voro såsom najader, lekande i solskenet.

»Erie» (säger en af de franska beskrifvarne öfver nejden, M:r Bouchette), »Erie kan anses, såsom den stora centrala reservoiren, från hvilken öppnas på alla sidor kanaler, så att fartyg härifrån kunna komma till alla delar inom landet, till atlantiska hafvet i öster och norr, till söderns haf och länder, och samla produkterna från alla länder och himmels-streck».

Öfver Erie gå emigranterna från alla folk, hvilka nu resa sina nybyggen vester om de stora insjöarne. Men för många af dem blir Erie en graf. Nyligen uppbrann på Erie ett fartyg, fullt af emigranter (de flesta tyskar), och hundradetals af de arma utvandrarne funno sin graf i vågorna. Bland dem, hvilka upptogos döda, voro sju eller åtta par, som höllo hvarandra omfamnade. Döden hade ej förmått åtskilja dem. Kärleken var starkare än döden. Styrmannen stod vid styret, förande skeppet mot land tills lågorna uppbrände hans händer. Kaptenens vårdslöshet säges varit orsaken till olyckan. Äfven han förgicks. Endast tretio à fyrtio passagerare räddade sig.

För mig var färden öfver Erie som en sollyst fest, på den präktiga ångbåten, der äfven ett fortepiano hörde till salongens möbler, och der den artiga kapten sörjde för mig på det vänligaste. Min gamle pioneer berättade mig åtskilligt ur sitt lif, sin religiösa omvändelse, sin första kärlek och sin sednaste; denna var helt färsk. Gubben erkände sig vara till hälften förälskad i den »Yankee Woman» Maria Lowell. Jag undrar ej derpå. Det bevisade mig att han har god smak. Gubben erkände sig öfverhufvud vara en stor fruntimmers-karl.

Klockan fyra på eftermiddagen (nb. dagen efter den, då vi gingo ombord), voro vi i *Detroit,* en stad först anlagd af fransmän vid det trånga sundet emellan sjöarne Erie och S:t Clair, som skiljer Michigan från Canada. Från fartyget syntes kusten bebyggd med små gårdar, på regelmässigt delade och kringplanterade

jordlotter. Landet syntes mig lågt med vågformiga kullar, samt bördigt.

Detroit är, äfven som Buffalo, en stad med öfvervägande Buissness-lif, dock såg den vackrare och vänligare ut än Buffalo. På hotellet såg jag några ledsamma frågare, men flera rätt hyggliga menniskor, hvilka man kunde tala trefligt och öppet med, och tycka om på allt vis. Deribland minnes jag isynnerhet den episkopala biskopen i Michigan, en öppen, vänlig och tänkande man; och en moder med sina två döttrar. Jag fick vexla der några hjertliga ord, ord ur lifvets allvarsamma grund, och sådant gör mig godt. Folket i Detroit voro i öfrigt mycket nöjda med sin stad och sitt lefverne der, nöjda med sig sjelfva och med hvarandra. Och detta synes mig vara förhållandet på de flesta ställen, som jag kommer till, här i vestern.

Nästa afton voro vi i »Anne-arbour» en liten vacker, landtlig stad. Äfven här mottog jag besök och måste stå förhör, som vanligt. Min gamla pioneer, tycker icke om att resa inkognito, utan vill att folk skall veta af folk, och kan icke fatta att folk äfven kunna vara trötta, och behöfva frid för introduktioner och frågor. Äfven i »Anne-arbour», voro menniskorna mycket nöjda med sig, sin stad, dess läge och lefnadssätt. Staden har sitt namn från den omständighet, att då de första nybyggarne kommo till stället, utgjordes de förnämligast af en familj, och medan skogen röjdes och jorden upp-plöjdes hade arbetarne ingen annan boning än en tältlik hydda af löf och lärft, der familje-modern »A n n e», kokte maten och sörjde för allas trefnad. Der var familje-härden, der var den lugna hamnen, der alla arbe-

tarne fingo hvila och förfriskning i moder Annas skydd. Derför kallades tältet »Anne-arbour», och staden, hvilken småningom uppväxte kring tältet, behöll namnet. Med sina nätta hus och trädgårdar på gröna kullar och sluttningar, såg den lilla staden äfven ut såsom en vänlig, fridfull hamn.

Vi blefvo natten öfver i Anne-arbour. Nästa morgon afreste vi på jernväg, och foro tvert öfver staten och half-ön Michigan. Öfverallt under vägen såg jag små farms, väl byggda, omgifna af väl odlad jord, åkrar med hvete och mais (Indian Corn), och »orchards» med äpple- och persiko-träd. I vildare trakter lyste marken af nackara och blå blommor, som vår farts hastighet hindrade mig att närmare betrakta, samt af höga solblommor med kronor, stora som på unga träd. Det var grant och vackert. Min gamla Pioneer sade mig att han ingenstädes sett en så stor rikedom af granna blommor som i Michigan, isynnerhet i äldre tid då marken var öfverallt vildmark. Staten är en af de yngsta i Unionen, men har rik jordmån (isynnerhet god för hvete-odling) och är i stark tillväxt. Dess lagstiftning är af de liberalaste, och har ur sin strafflag banlyst dödsstraffet. Men jag hörde talas om brott, nyligen begångna i staten, hvilka väl hade förtjenat dödsstraff eller lifstidsfängelse, om något brott förtjenar det. En ung man af en ansedd familj i Detroit, hade, under en jagt, lönligt, och förnyade gånger skjutit på en annan ung man (hans bästa vän!) blott för att få röfva hans sedelbok. Han dömdes för mordförsöket (hvilket han bekände) till blott tjugu års fängelse. Och i fängelset besökes han af unga damer, hvilka lära honom —

fransyska och guitarr-spelning. En af dessa var med på jernvägs-tåget. Hon talade om den unga fångens »behagliga väsen». Det gifves en mildhet mot brottet och den brottslige, som är — äcklig, och vittnar om en slapp moralisk känsla.

Vädret var herrligt hela dagen. Solen gick framför oss vesterut. Vi styrde kosan rakt mot solen; och ju närmare den sjönk mot jorden, dess högre brann aftonhimmelen, såsom af klaraste guld. Landet var hela vägen lågländt och enformigt. Här och der en liten vacker skogsström; här och der i skogen små bjelkhus, och der bredvid ett och annat trädskjul, på hvilket var påspikad en brädlapp, der man läste i hvita, halfalnshöga bokstäfver: »Grocery». De odlade nejderna voro öfverallt indelade regelbundet och bebyggda med farms, liknande våra bättre bondgårdar. Nybyggarne i vester köpa jordlotter af 80 à 160 och till 200 tunnland; sällan mer. Jorden kostar i första hand (hvad man kallar »Government-price») en och en fjerdedels dollars (5 r:dr r:gs) tunnlandet, och kan, då den skötes väl, gifva inom få år rikliga skördar. Farmers här arbeta duktigt, lefva tarfligt men godt, och uppfostra duktiga familjer barn, men som sällan bli vid föräldrarnes yrke. De sändas i skolorna, och söka sedan komma högre upp i stats-lifvet. Dessa små farms äro plantskolor, ur hvilka de nordvestra staterna få sina bästa embetsmän, lärare och lärarinnor. Ett kraftigt, gudfruktigt, arbetsamt slägte uppväxer här. Mången upplysning i dessa ämnen erhöll jag af min gamla Pioneer, hvilken med sitt gudfruktiga sinne, sin rastlösa verksamhet, sin menniskokärlek och sin mångkunnighet,

sitt midt i ålderdomen ungdomsvarma hjerta, var en god typ för vildmarkens första odlare och lagstiftare i detta land. Han lemnade mig under vägen, för att begifva sig till sitt hem i den lilla staden Niles.

I sällskap med en vänlig M:r Hunt och hans hyggliga svägerska, gick jag ombord på ångbåt, för att fara öfver till Lake Michigan. Solen hade nu gått ned, men aftonhimmelen brann i klaraste purpur öfver den haf-lika sjön. Vid dess sken och den nya månans ljus foro vi af. Det var den skönaste, stillaste natt. Vattnet var spegel-lugnt.

Om morgonen den 13 Sept. såg jag solen lysa öfver Chicago. Jag hade väntat att i Chicago blifva mottagen af vänner, hvilka der skulle taga mig om hand. Men ingen kom. Jag fick veta att de, som väntat mig nu voro borta. Icke underligt, då jag dröjt två månader öfver den utsatta tiden! Jag fann mig nu alldeles ensam midt i den stora, okända vestern. Ett par små motgångar med mitt bagage kommo härtill att låta mig känna detta mindre trefligt. Men — just som jag stod helt allena på däcket (mina vänliga, nya bekanta hade lemnat ångbåten tidigare) så — kom min glädje till mig. Jag kände att jag icke var allena; jag kände mig frisk till själ och kropp; solen var också der och ett så innerligt jubel öfver dess Skapare och öfver den skatt jag funnit uppfyllde mig, att jag skattade mig lycklig att få sluta mig in i ett ensamt rum på ett hotell i staden, för att få vara ensam med min glädje.

Men min ensamhet varade icke länge. Vackra, vänliga menniskor kommo omkring mig, tillbjödo mig

hus och hem, och vänskap och allt godt; och allt i Chicago blef solsken för mig.

Om aftonen befann jag mig i den vackra villan, der jag nu skrifver till dig, och i den sköna natten ljöd en serenad i den månskenslysta trädgården på den bekanta tonen: »Einsam bin ich, nicht alleine». Det var en hälsning från tyskar i staden.

D. 17 Sept.

Prairies! En syn, hvilken jag aldrig skall förgäta.

Chicago ligger i Prairie-land, och hela staten Illinois är en stor, rullande prairie (d. ä. slätt land med låga, vågande höjder) men en egentlig *Prairie* finnes först aderton mil från staden. Mina nya vänner ville låta mig lefva en dags Prairie-lif. Vi foro ut tidigt på morgonen, tre familjer i fyra vagnar. Vår Pioneer, en mörk, vacker jägare, åkte först med sina hundar och sköt under vägen då vi gjorde halt, en och annan prairie-höna (Grause) i flygten. Dagen var herrlig, himlen af det klaraste blå, solen af renaste guld, luften liffull men lugn, och der — i det strålande ljuset sträckte sig långt, långt ut i det oändliga, så långt som ögat kunde nå en oceanlik rymd, i hvilken vågorna voro solblommor astrar och gentianer. Marken lyste af dem, isynnerhet af solblommorna, hvilka ofta voro mer än fyra alnar höga, och höjde sina kronor högt öfver hufvudet af våra längsta herrar.

Vi åto vår middag i en liten skogs-dunge, hvilken låg lik en grön buske på det skoglösa blomster-fältet. Det var på en upphöjning af marken; och derifrån sluttade Prairien, sakta vågande, ända ut mot horison-

ten. Här och der i denna rymd uppstego små bjelkhus. De liknade små fogelbon, simmande på oceanen. Här och der hade man också slagit hö. Det såg ut som barn-försök och barnlek. Den sollysta jorden låg här ännu i sin ursprungliga storhet och prakt, okufvad af menniskohänder, betäckt af sina blommor, vårdad, bevakad allena af solens öga. Och solblommorna nickade och vinkade lysande i vinden, liksom inbjudande millioner varelser till festen vid jordens rika bord. Mig var det en ljusfest. Det var en riktigt stor och herrlig syn, för mig ovanligare och mer upplifvande än sjelfva Niagara.

Den mörke jägaren, en man af få ord, men synbart starka känslor, stödde sig på sin bössa och sade sakta: »här står jag ofta hela timmar och blickar in i skapelsen!»... Väl må han! Denna scen liknar en extas af natur-lifvet. Det badar i ljus, det hvilar lycksaligt i ljusets famn. Solblommorna lofsjunga solen.

Jag gick omkring i skogsdungen och plockade blommor. Asterplantorna gingo mig öfver hufvudet. Nästan alla blommor, som nu betäcka prairies äro syngenesister, och bland dem äro solidagos och helianter öfvervägande. Hvar månad lära Prairies betäcka sig med olika blom-arter, om våren hvita, sedan blå, sedan nackara, nu mest gula. Vi vistades hela dagen ute på Prairien, till dess vi sågo solen sjunka ned i dess bädd af solblommor.

Under dagen besökte vi ett af bjelk-husen på fältet. En treflig, äldre qvinna var hemma i det ena huset. Männerna voro ute på höskörd. Huset var ett år gammalt och temligen öppet för vindarne; men derinne

var snyggt och ordentligt, såsom vanligt der amerikanska qvinnor bo. Jag frågade den goda frun huru hon trifdes i ensligheten på den stora Prairien. Hon *leddes*. »Det var så enformigt». Ja, ja. Det är skilnad att se denna syn af himmel och jordslätt på en dag och ett år. Men jag ville försöka ett år.

Vi sågo ej ett moln under denna dag, och kände ingen vindpust. Men luften var dock lika frisk, som ljuf. Indianska sommaren begynner snart. Hela prairie-festen var molnfri på det när, att jägarens bössa gick af och skjöt en af våra hästar i örat, och att ett vagnshjul gick sönder; men det var mot slutet af färden, och togs muntert och lemnade ej heller något ledsamt efter sig.

Chicago. *D. 22 Sept.*

I den innerligt hyggliga familj, der jag nu har mitt hem, hos M:r och M:rs Kinzie, får jag höra mycket om Indianerna. M:r Kinzie är regeringens agent för underhandlingar med Indianska stammarne i dessa nordvestra stater, och har med sin familj varit af de första »settlers» i vildmarken der. M:rs Kinzie som skrifver lätt och bra, har skriftligen bevarat flera händelser ur de första kolonisternas lif och strider med Indianerna, hvaribland flera tilldragit sig inom hennes egen familj; och läsningen eller berättelsen af dessa äro ett af aftnarnes förnämsta nöjen. Några af dessa berättelser äro i hög grad intressanta, innehålla flera grymma och förskräckliga, men äfven rörande vackra, och stundom rätt komiska uppträden.

Ämne till den vackraste dram kunde gifvas af historien om M:r Kinzies moders fångenskap och frigifvelse. Jag vet ingenting mera dramatiskt, än först de förfärliga scener hvilka sluta sig till den lilla flickans bortröfvande, sedan Indianhöfdingens tycke för barnet, den växande kärlek, för hvilken hon blir föremål, under det hon växer upp i hans tält och kallas af den vilda stammen »den hvita liljan»; episoden med höfdingens svartsjuka hustrus mordförsök på flickan, och slutligen stunden, då höfdingen, sedan han under flera år afslagit alla underhandlingar och gåfvor från föräldrarnes och den hvita styrelsens sida för att återfå barnet, ändtligen ger vika för deras böner, och beviljar ett möte emellan modern och barnet, men med det uttryckliga förbehåll att hon icke skulle begära att återfå detta, och sedan då han infinner sig på mötesplatsen med sina krigare i deras fulla rustning, rider ensam — oaktadt deras föreställningar — rider öfver den lilla ström, hvilken åtskiljer de hvitas läger från Indianernas, och han ser barnet och modren störta i hvarandras armar med tårar, stannar öfverväldigad af denna syn, och utbrister: »modren måste ha sitt barn!» vänder om, rider åter öfver strömmen och bort med sitt folk, utan att kasta en blick tillbaka på sitt hjertas älskling, »den hvita liljan», hvilken nu i sitt femtonde år återkom till de sina!

Jag hoppas att M:rs Kinzie skall en dag offentliggöra denna vackra berättelse, samt flera af dem, jag hört dessa aftnar. Massakern i Chicago hör till de ohyggliga bland dem, och ännu har Chicago friska spår

derefter. Dock förskönas äfven den af en vackert menskligt handling.

Indian-höfdingen Fyrabent's (Four-leg) frieri för sin dotter till min ädelt gentlemanliga värd och den tjocka Miss Fyrabent's ankomst på sina Buffalo-hudar till staden, der hon dock möttes med protest af den tillämnade maken, hörer till den komiska Indian-krönikan. I öfrigt har den milda och förfinade M:r Kinzie liksom flera, hvilka lefvat mycket med Indianerna, en verklig tillgifvenhet för dessa, och tyckes ha mera öga för de dygder, än för de fel, som utmärka detta besynnerliga folk. Kinzies ha länge bott i Minnesota och först på sednare år i Chicago (Illinois), der de nu ha ett vackert hus med en större trädgård.

Chicago är en af de ruskigaste och fulaste städer, som jag ännu sett i Amerika, och förtjenar föga sitt namn af »Insjöarnas Drottning». Ty der hon sitter på sjöstranden i ruskig deshabilié liknar hon mera en månglerska, än en drottning. Visst är att staden synes bestå mest af salubodar. Man ser nästan inga vackra landthus med trädgårdar inom eller utom staden — hvilket eljest är så vanligt i amerikanska städer, — och på gatorna mest plankhus, på planklagda, eller breda sandiga gator, utan plankor. Och det tyckes på allt, att folket kommer dit för att handla, för att göra penningar och icke för att lefva. Likväl har jag här i Chicago lärt att känna några af de hyggligaste, behagligaste menniskor, hvilka jag sett någorstädes på jorden; menniskor goda, vackra, qvicka, menniskor att lefva med, menniskor att tala med, menniskor att tycka om och hålla af, både män och qvinnor, menniskor

som icke sätta hundrade frågor på främlingen, utan sätta denna i tillfälle att se och lära sjelf på det angenämaste vis allt hvad den kan önska; rara menniskor! Och dertill menniskor, som icke äro så fasligt nöjda med sig och sin verld, och sin stad och sitt land, som eljest menniskorna i småstäderna här, utan se bristerna och tala bra om dem, och tåla att höra andra tala om dem också.

I dag (och i går äfven) blåser här en het vind, hvilken jag föreställer mig vara lik den Italienska Cirockon. Man blir helt schack-matt af den. Och luften i Chicago är ett moln af dam.

D. 23 Sept.

Men om aftonen, när solen går ned och vinden är lugn, då söker jag att från någon högre punkt i staden få se solnedgången öfver prairie-landet, ty den är skön. Och vid åsynen af denna solprakt komma melankoliska tankar. I detta sollysta vesterland ser jag tusentals bodar och tusentals handelsmän, men — intet solens tempel och inga dyrkare af solen och den eviga skönheten. Voro Peruanerna af ädlare bildning, än dessa? — Hade de högre sinnelag? Voro de ljusets barn mera än det närvarande slägtet, som bebygger den nya verldens vesterland?....

D. 24 Sept.

Om några hyggliga svenskar bosatta här måste jag säga dig litet. De äro kapten Schneidau och hans fru, herr Unonius (nu prest för svenska församlingen

här-

häromkring) och hans fru. De voro af de första svenska utvandrare, hvilka bosatte sig vid den vackra insjön »Pine Lake» i Visconsin, och tänkte der införa och lefva ett arkadiskt herde-lif. Men ack! de funno motsatsen till ett arkadisk lif. Nejden var svenskt vacker, men jorden för det mesta icke god. De svenska herrskaperna, som tänkte här bli odlare och nybyggare af vildmarken, hade missräknat sig på arbetet och sina arbetskrafter. Dertill förde de med sig den svenska hågen att traktera och lefva muntert, utan att så noga betänka hur länge det kan räcka. Hvar familj reste åt sig en nödtorftig boning, och bjöd sedan sina grannar på kalas. De hade julfester och midsommar-dansar. Men det första årets skörd slog fel. Den klent brukade jorden ville icke gifva rik skörd. Så kom en sträng vinter med snö och stormar, och de illa byggda husen gåfvo dåligt skydd; så kom sjukdom, olyckshändelse, arbetsbrist, penningbrist — all slags brist. Det är nästan otroligt hvilka lidanden några af dessa nybyggare måste genomgå. Nästan alla gingo under som farmers; men några hjelpte upp sig och sina familjer derigenom att de togo till handtverk, och såsom skomakare och skräddare skaffade sig en arbetsförtjenst, hvilken de ej förmådde vinna genom jordbruk. Det är dem en heder att de, i sin djupa nöd, arbetadc redligen och buro mycket med tåligt mod, utan att klaga, och att de lyckades arbeta sig upp. Ej heller blefvo de lemnade utan hjelp från landets folk, då deras belägenhet blef känd. Margret Fuller (sedan markisinnan Ossoli) gjorde en resa i de vestra

staterna, jemte M:rs Clarke (de storväxta sönernas moder). Skickelsen förde henne till nybyggarne vid Pine Lake. Kapten Schneidau satt då på sin sjuksäng med en svår benskada, sedan flera månader. Hans unga, vackra hustru hade nödgats under den stränga vintern bestrida de gröfsta sysslor och hade sett sitt första lilla barn frysa till döds i sängen, i rummet der snö och regn dref in. Och de voro midt i vildmarken allena. De hade ej råd att anskaffa hjelp — så oändligt dyr i dessa trakter. Den piga, som de hade haft en liten tid, hade lemnat dem, och deras grannar voro för långt borta, eller sjelfva nedtryckta under liknande nöd. Då kommo de tvenne fruntimren från Boston.

M. Fuller skrifver om besöket i sin »Summer on the Lakes» med dessa ord:

»I det inre rummet satt herrn i huset; han hade sutit der lång tid, ty han hade skadat sin fot om bord på fartyget, som förde honom hit; och han måste sköta sitt åkerbruk genom främmande. Hans sköna, unga hustru var hans enda sköterska och uppasserska, så väl som gårdens förstyre. Huru väl hon förrättade dessa, för henne ovana sysslor, syntes af föremålen för hennes omsorg. Allting hörande till huset var, ehuru groft och tarfligt, på nättaste vis ordnadt. Invaliden, sittande i en obeqväm trädstol (de hade ej kunnat förmå någon att bringa dem en mera beqväm ifrån staden), såg så elegant och välklädd ut, som om hans toilett hade vårdats af en hertigs kammartjenare. Han var af nordiskt blod, med stora, klara, blå ögon, lugna anletsdrag, en blandning af militären, studenten och verldsmannen i sitt utseende. Han kontrasterade starkt,

men på behagligt vis, med sin hustru, hvars varma färg och mörka mjuka öga talade om härkomst från ett land, mera bekant med solen. Han såg ut som om han kunde sitta der en lång tid ännu tåligt, och lefva på sin själ, afbidande sin tid; hon, som hon kunde bära allting för kärleks skull, men måste känna hela tyngden af hvart enda ögonblick».

»När vi sågo ett album fullt af målningar och verser, som vittnade om en krets af tillgifna och fint bildade vänner, hvilka de lemnat i fäderneslandet, så kunde vi ej annat än se att den unga hustrun här måste behöfva en syster, och mannen en vän, som upplifvade deras enslighet genom umgänget med likstämda själar» . . . . .

»Jag känner mycket annorlunda för dessa utländningar, än för infödda amerikanare. Amerikanska män och qvinnor äro oursäktliga om de ej uppföda sina barn så att de kunna kämpa med lifvets motgångar. Det är meningen af vår stjerna, att här, liksom alla menniskor äro fria och jemnlika, böra alla vara vuxna frihetslifvets pröfningar, och genom förlitande på egen förmåga göras oberoende af vindar och vågor på lifvets ström. Men Europas stjerna har ett olika horoscop», o. s. v.

Hvad M. Fuller icke berättar, men som jag här fått höra, är om det verksamma ädelmod, med hvilket hon och hennes vänner togo sig an de olyckliga svenskarne och om en tid åstadkommo en fullkomlig förändring i deras öde. Från den ensliga gården i skogen förflyttades de till Chicago. Schneidau fick skicklig läkarevård, blef frisk, och är i denna stund den

skickligaste daguerrotypist, som finnes i — troligen hela Illinois, och har som sådan betydlig förtjenst. Han är i dessa dagar återkommen från NewYork, der han tagit en stor och förträfflig daguerrotyp af Jenny Lind. Han är allmänt omtyckt här. Hans lifliga vackra fru berättar nu, skrattande och gråtande på en gång, tilldragelserna under sitt lif i vildmarken, på ett slags blandspråk af svenska och engelska, som är kostligt. Unonius och hans fru förflyttades äfven hit i bättre vilkor än förr.

Unonius är som bäst i NewYork, för att uppvakta M:ll Lind och utverka af henne penningar till fullbordande af den Lutherska kyrkan i Chicago. Jag tillbringade en afton hos hans fru. Den glada, modiga flickan, om hvilken jag hörde berättas, då hon gifte sig i Upsala, för att resa öfver till Nya verlden, hade genomgått hårda pröfningar af sjukdom, nöd och sorg. Fyra barn hade hon måst lägga ned att hvila i den främmande jorden. En gosse hade hon allena qvar. Hon var täck och ung ännu, men glädjen, — den var borta. Det friska modet hade förvandlats i stilla tålamod. Hon hade nu ett litet nybygdt hus (i en friskare lokal, än den der hon bott förut) helt nära den lilla Lutherska kyrkan. Denna var rätt prydlig, men ännu invändigt ofullbordad. Här såg jag församlad att förhöras i lexor, en liten skara af några och trettio svenska och norska barn; små vänliga, ljuslätta, blåögda ansigten! De voro, större delen, barn af folk i små omständigheter, bosatta omkring staden, på små gårdar. I skolan lära de läsa och skrifva sitt modersmål, samt engelska språket. Här äro mycket få sven-

skar bosatta. I Millwaukie och deromkring, i Wisconsin äro flera.

Af Schneidau och hans fru hörde jag mycket om Erik Janson och om de tilldragelser, hvilka föranledde hans död, men gömmer att tala derom tills vi träffas. En gåtfull karakter synes mannen ha varit, halft bedragare, och halft bedragen (af sig sjelf eller sin dämon).

En afton, då jag besökte Schneidaus, såg jag min »Belle of Baltimore» Hanna Hawkins, en täck, stilla ung flicka, af det slags qvinnor, hvilka kunna göra de skönaste gerningar, utan att ana att de göra något godt. De äro sjelfva moraliska skönheter och följa sin natur, såsom blomman följer sin.

Tyskar finnas i mängd i Chicago, isynnerhet handlande och handtverkare. Staden är blott tjugu år gammal, och har på denna tid växt till en stad för 25,000 invånare. En äkta, den stora vesterns »baby!» men, såsom sagdt, något ohyfsad ännnu. Här är dock en gata, eller rättare, en rad med hus, eller små villor, längs insjöstranden, på en hög bank, som har »high life» karakter i läge, och får det nog på allt vis en dag. Ty här är redan folk från olika delar af jorden, hvilka utgöra en god kärna, frisk, äkta aristokrati.

Chicago bär i sitt vapen namnet: »staden i trädgården». Och när prairie-landet omkring den blir en trädgård, kommer den att göra skäl för sitt poetiska namn.

Ljusa, höga skolsalar har jag äfven sett här, och hörde af skolungdomen der sjungas, under en förträff-

lig mästares ledning, fyrstämmiga sånger, *så* att — det rörde mig till tårar. Och barnen huru vakna, huru lärgiriga voro de ej! Hurra! Vestern bygger ljusa lärosalar, der ungdomen lärer gladt och sjunger rent. Vestern måste gå framåt med ära.

Mina vänner här klaga öfver det kaotiska och orena tillståndet i politiska förhållanden, vålladt isynnerhet genom den starka emigrationen af Europas mest råa folkmängd, och lättheten för denna att här få full medborgarerätt. Efter ett års bosättning i staten, får utvandraren rösträttighet der, och deltager i valen till statens och stadens styresmän. Lågsinnade politiska agitatorer betjena sig af emigranternas okunnighet, och vigla upp dem genom tal till förmån för de kandidater som de puffa för, och hvilka stundom besålda dem. De bättre och ädlare af statens män kunna ej förmå sig att täfla med dessa vinglare; de hålla sig tillbaka. Derföre komma oftast icke de bästa männen att styra staten. De äregiriga, djerfva lycksökarne hinna lätt till embeten, och en gång i embetet, söka de hålla sig qvar der genom hvarjehanda konster och knep, samt smickra massan af folket, för att bibehålla sin popularitet.. Det okunniga Europeiska folket, som tror att konungar och höga herrar vålla allt ondt i verlden, rösta för den man, hvilken mest skriker mot de mäktiga, och ropar att han är en folkets man.

Äfven hörde jag klagas öfver att skandinaviska utvandrarne ej sällan komma hit med den tron, att statskyrkan och religionen äro ett, och när de ha lemnat bakom sig den förra, så ha de intet att göra

med den sednare. Det långa tanketvånget har till den grad förslöat deras tankekraft. Och de uppträda i förstone i vestern ofta nog såsom förnekare af kyrkligt samhälle och all högre lag. Detta är naturligt nog för menniskor, ej vanda vid att tänka stort. Men det är ett öfvergångs-moment, som icke kan räcka länge i sunda sinnen, och inom en verldsdel, der blicken är så klar och vaken för hvad som utgör menniskans och samhällets högsta lifsprincip.

Illinois är en ung stat med en million inbyggare, men lärer kunna, på sin rika jord, föda minst tio millioner. Klimatet är dock icke godt för utvandrare från Europa, som de första åren här lida af febrar och andra klimatiska sjukdomar.

I morgon lemnar jag Chicago och reser öfver Lake Michigan till Millwaukie i Wisconsin. En ung hygglig M:r Reed, kom i går, för att afhämta mig dit.

Jag har blott varit få dagar i Chicago, och likväl har jag der sett menniskor, med hvilka jag gerna skulle lefva — i all min tid.

Men nu..... dessa känslor för älskvärda menniskor, hvilka jag träffar här och der under min pilgrimsfärd, äro såsom »tält af en natt», under hvilka jag hvilar tacksam.

Jag ville dröja längre. Men nästa morgon måste jag bryta upp och fara vidare. Jag gör det med en suck.

Farväl, behagliga menniskor i den ruskiga staden! Hafven tack, varma hjertan i Chicago!....

P. S.

Jenny Lind är i NewYork emottagen med amerikansk furore — det mest ursinniga af allt ursinne. Auktion på biljetterna till hennes första konsert säges ha gått till 40,000 dollars. Hon har skänkt hela sin andel af den första konsertens inkomst till välgörande stiftelser i NewYork. Trehundrade ladies sägas belägra henne dagligen, och tusendetals folk af alla klasser följa hennes spår. Bref till henne komma hundradetals om dagen. Stackars flicka! Herkules skulle duka under för sådant.

TJUGONDEFEMTE BREFVET.

Watertown (Wisconsin). *D. 1 Oct. 1850.*

Den allraherrligaste morgon! Hvad jag njutit af den och en enslig vandring vid stränderna af den lilla floden Rock-river (en skattbärare till Missisippi) der den lilla staden är belägen! Mången tanka flög också hemåt och sade »god morgon!» till mina kära; och jag ville ha burit till dem, framför allt till dig, min Agathe, denna luft, denna sol af nya verldens »Indian-sommar!»

Watertown är en liten, nyss uppväxt stadsunge af tvåtusen invånare. De små, nätta husen, de flesta af trä och hvitmålade, lågo putsade och prydliga, strödda på den gröna sluttningen emellan skogen och strömmen. Rökpelare uppstego från deras härdar i den stilla morgonen, och solen sken öfver dem och den spegelklara floden. »Ären J solblommor?» frågade jag dem (in petto, förstås!) »Äro menniskorna inom er, såsom solblommornas inre blommor, hvar och en bärande frö inom sig? Så blir det säkert en gång i detta land, som lik en jätte-solblomma reser sig ur oceanens vågor; men ju längre jag kommer ut i vester, desto klarare blir det mig, att *så ännu icke är i allmänhet;* och att menniskan i den stora vestern ännu är hufvudsakligen upptagen af det materiella lifvets eröfring, med ett ord af

»Buissness!» Man har icke ännu tid att vända sig till solen.

Men uppstigande kyrkor, skolor, asyler, och de små husen och hemmen, hvilka begynna pryda sig med blommor, plantera omkring sig trädgårdar — de visa att ljuslifvet sträfvar att göra sig väg. Först voro rimthursarne, så jättar och dvergar, så kommo gudar och gudinnor, säger Vala-sången.

Från Chicago skref jag till dig sist. Från Chicago for jag på ångbåt öfver Lake Michigan till Millwaukie, eskorterad af en ung, varmhjertad M:r Reed. Ångbåts-egarne tilläto mig icke att betala öfverfarten. Resan var sollyst och treflig. Vi lade till vid små nyfödda städer på stranden, såsom: *South bord, Elgin, Racine,* alla uppkomna sedan sju à åtta år, och i god fart att växa stora under insjöfartens och handelns inflytande.

I Millwaukie möttes jag af herr Lange, en svensk, bosatt derstädes såsom handlande, hvilken hade budit mig till sig och nu förde mig till sitt hem, der hans hustru, en liten godsint Irländska, tog vänligt emot mig. Det var om aftonen. Nästa morgon var regnig, men det klarnade upp och blef det allraskönaste väder. Hela förmiddagen måste jag agera lejoninna, för en oupphörlig ström af besökande herrar och damer, fick presenter af blommor, böcker och verser, men måste också vara artig, svara om och om på samma frågor, spela om och om på fortepianot samma svenska visor och polskor. Några personer voro tydligen personer af intresse, hvilka jag skulle haft nöje

och nytta af att samtala med, men ack! denna ström rycker med sig alla perlor.

Till middagen var jag i en större pension, såg en mängd vackra, unga flickor, höll tal till dem, lyckönskande dem att vara amerikanska medborgarinnor, såg äfven några hyggliga lärarinnor, och i öfrigt åter herrar och fruntimmer. En betydande ombildning i fruntimmers-skolornas inre organisation pågår i de vestra staterna nu som bäst, under ledning af en Miss Beecher, syster till den begåfvade unge presten i Brooklyn, och en slags direktris i skolväsendet. På eftermiddagen fördes jag omkring att bese staden, i en vagn, hvilken en af stadens herrar ställde till min disposition. Det var roligt. Ty staden är vacker, och har ett ypperligt läge på höjden emellan Lake Michigan och Millwaukie-floden, och växer till med all makt. Fyra stora skolhus, ett i hvart distrikt af staden, lyste med sina uppstigande kupoler i solskenet. De voro ännu under byggnad, alla lika prydliga, fast utan prakt.

Jag såg några vackra, välbygda gator, med vackra hus och bodar; annat slag än i Chicago! Nästan alla hus i Millwaukie äro af tegelsten; och den egna art tegel, som tillverkas här af en slags lerjord på stället, och som har en mild ljusgul färg, ger åt staden ett mycket gladt utseende, såsom lyste alltid solen der. Jag såg också vackra landthus nära staden, med sköna, fria utsigter öfver sjö och land. Millwaukie, icke Chicago, förtjenar att kallas insjöarnes drottning. En ståtlig stad på de sollysta höjderna hvilar hon, och växer och utbreder sig med hvar dag. Nästan hälften af staden är tysk, och denna del kallas »tyska staden».

Den ligger på andra sidan om Millwaukie-floden. Här ser man tyska hus, tyska inskrifter på dörrar och skyltar, tyska fysionomier. Här gifvas ut tyska tidningar; och många tyskar lefva här, hvilka aldrig lära sig engelska och sällan begifva sig utom den tyska staden. Öfverhufvud synas tyskarne i vestern sluta sig Clanvis tillsamman, samt tillsamman lefva och roa sig såsom i moderlandet. Deras musik, dans och andra folknöjen, utmärker dem från anglo-amerikanska folket, hvilket, särdeles i vestern, ej har annat nöje än »buissness». Det påminner mig om ett samtal, jag en gång hade — jag tror att det var i Augusta, i Georgien — i en bod, der jag gått in för att köpa något. Ett medelålders fruntimmer stod bakom disken, och jag hörde på hennes uttal att hon var tyska. Jag frågade henne på tyska huru hon fann sig i den nya verlden? »Åh jo!» svarade hon med en suck; »det är bra nog här för »buissness» och för att göra penningar. Men när jag nu arbetat hela dagen och aftonen kommer, så har jag här intet »plaisir». I gamla landet, om man än icke vinner så mycket med sitt arbete, så har man dock »plaisir» när det är slutadt. Men här vet man ej af något »plaisir» utan bara göromål, göromål dag ut och dag in, och så är det icke roligt att lefva». Detta var i söder, der emigrationen ännu blott är en liten flod. I nordvestra staterna komma tyskarne i stora flockar, och sluta sig tillsammans och hafva »plaisir» nog; och deras musik tränger då och då med en väckande ton till anglo-amerikanarnes öron; och de tyska starka, blomstrande flickorna tilldraga stundom sig dessas ögon starkt nog, för att föranleda en närmning

och sökande af »plaisir» och af hvad mera är, öfver på det tyska gebitet.

Om aftonen var jag på soupé hos mairen i staden, der jag såg flera, rätt hyggliga menniskor. En älskvärd ung fru tog ett armband af sin arm och knäppte det kring min. Jag skall bära hennes minne i mitt hjerta. Mairens hus låg på en höjd, oändligt pittoreskt, blickande ned öfver en djup dal, der äfven menniskor bodde och byggde.

Det har för öfrigt sina farligheter att bygga hus här på höjderna. Du har t. ex., inköpt på en höjd en plats, stor nog för ett hus och en liten trädgård; och du har byggt dig ett vackert hus, och planterat träd och blommor deromkring, och gläder dig åt ditt hus och åt din präktiga utsigt, hvilken låter dig rå om hela sjön och en stor del af landet. Det är i dag. I morgon får du höra att jorden näst invid ditt hus är inköpt af någon, som tänker sänka hela sin del af höjden flera famnar djupt, och bygga en gata straxt under ditt hus. Du protesterar och säger att ditt hus måste ramla om sandåsen blir undergräfd så djupt, just invid dess murar. Hjelper icke. I öfvermorgon ser du gräfningen begynt utanför dina murar, och du har den angenäma utsigt att om en tid se sandåsen rasa, och ditt hus rasa med detsamma, göra en kullerbytta ned på den nya gatan vid dess fötter, och der, om lyckan är god, slår det i stycken huset, som din dödgräfvare byggt upp. Men detta är en dyster tafla! Likväl såg jag den för mina ögon i Millwaukie. Jag skulle gerna bo en tid i Millwaukie på dess sköna

höjder, bland dess vänliga, vakna folk, men bygga hus der, — nej, tack!....

En dag bland svenskarne vid Pine Lake.

Det var den 29 September om morgonen, som jag kom till detta första, svenska nybygge i vestern. Jag for dit ifrån Millwaukie, med herr Lange, hvilken körde vår lilla vagn på den icke lätta vägen genom den ensliga nejden, några och tjugu engelska mil ifrån Millwaukie. Det var om söndags-morgonen vi kommo fram, en skön, solvarm morgon. Den lilla svenska kolonien vid Pine Lake, ehuru till större delen sprängd, finnes ännu qvar i ett halft dussin familjer, lefvande som farmers i nejden. Det var en insjötrakt, så täck och så romantisk, som man kan tänka sig den, en riktigt svensk insjö-trakt. Och man kan förstå att den förtjuste de förste svenska utvandrare, så att de, utan att först undersöka jordmånen, beslöto här grunda Nya Sverige och bygga Nya Upsala!

Jag tillbragte förmiddagen med besökande af åtskilliga svenska familjer. Nästan alla bodde i bjelkhus och syntes vara i temligen små omständigheter. Bäst stod sig en smed — hvilken jag tror varit smed äfven i Sverige — som hade byggt sig ett vackert litet »Frame»-hus i skogen, var en hygglig karl, och hade en ung, hygglig norska till hustru; samt en herr Bergvall, hvilken varit herreman i Sverige, men här blifvit en duktig bonde, hade fått några tunnland god jord, som han brukade med ifver och kraft, stod sig bra och var af en särdeles glad, godmodig, frisk svensk natur. Han hade vackra kreatur, som han sjelf skötte; och en

god skörd af mais stod som bäst ute på åkern, att torka i solskenet. Han hade vid sitt bjelkhus tillbyggt ett litet »frame-house» för att utvidga det förra, och i bjelkhuset hade han en den täckaste, vänligaste, behagligaste, unga svenska hustru, med kinder så friskt rosenröda, som man blott sällan ser dem i Amerika, och det fastän hon nu ammade en fyra veckor gammal liten gosse, hennes första barn, och hade att bestrida, med hjelp endast af sin unga syster, allt arbete inom hus. Det var ett gladt och lyckligt hem, ett godt svenskt hem midt i Amerikas vildmark. Och middagen, som jag åt der, var i all dess enkelhet, utsökt god, och bättre än någon, som jag ätit i Amerikas stora, granna hoteller. Närvarande här voro tio svenskar hos dem; de flesta unga karlar; en af dem förlofvad med den vackra, unga systern till frun i huset. Dråplig mjölk, förträffligt bröd och smör, den läckraste sjöfogel och läckra tårtor, hjertligheten i gästfriheten, det glada, friska sinnelaget vid bordet — det vackra svenska språket, taladt af alla — allt gjorde mig måltiden till en verklig fest.

Vår unga, vackra värdinna sörjde för bordet, gick ibland ut i köket (i nästa rum), för att se till maten i spisen, eller till gossen i vaggan, då han skrek på sin middag; kom så igen till oss, och det goda leendet lyste, och de friska rosorna blomstrade friskt, trots den omsorgsfulla blicken i de klara blå ögonen. Båda systrarne voro blonda med runda ansigten, blå ögon, ljust hår, ljus hy, friska, sköna, hvita tänder, smärta gestalter, äkta svenskor, isynnerhet var den unga frun ett skönt exemplar af den unga svenskan.

På eftermiddagen förde hon mig, genom en liten skogsväg, ned till den oändligt vackra sjön, *Pine Lake*, i hvars granskap (men djupare in i skogen) hennes fordna hem var beläget, och kring hvilket äfven de andra svenska hemmen lågo. Under vägen frågade jag om hennes lif, och fick nu höra, ehuru utan minsta klagan, dess många besvärligheter. Svårighet att få arbetshjelp, eller hvad vi kalla drängar och pigor, är en af de största besvärligheter för nybyggarne i vester. De måste antingen köpa denna hjelp mycket dyrt (och ofta kan den ej köpas för något pris) eller blifva utan den. Och om arbetskrafterna då svika; om sjukdom eller olycka inträffa, är nöden inne med detsamma också. Det behöfves mycken kärlek och mycken förtröstan att under sådana omständigheter våga bosätta sig här. Men dessa lefde ock i den unga svenskans hjerta; och hennes ögon lyste då hon talte om sin man, hans goda hjerta, hans friska kraft och sinne. Medan vi stodo vid den stilla sjön, bekransad af höstgranna lummiga träd och buskar, hörde vi mannens glada röst, som dref oxarne till vattnings, och sågo snart deras ståtliga horn tränga genom det täta löfverket. Vår glada, belefvade värd var här en rask oxdrifvare.

Derefter begåfvo vi oss till det äldsta nybygget vid »Pine Lake», der fru Bergwalls mor, enkefru Petterson, väntade oss på kaffe. Jag, med herr Lange, åkte dit i vår lilla, öppna vagn. De andra svenska familjerna åkte med oxar. En ung svensk man, gift med en äldre amerikanska (en tjock enkefru) var med i sällskapet. Jag såg dem tåga genom skogen, hon sittande med parasoll på färdvagnen, medan hennes

unga man dref på oxarne. En af fru Pettersons söner, en ung man af några och tjugu år, red framför oss genom skogen, och visade oss väg genom dess labyrinter.

Så kommo vi till ett bjelkhus (likt en af våra vanliga bondstugor kring Årsta), beläget på en grön höjd, med den allravackraste utsigt öfver sjön, hvilken man härifrån såg i nästan hela dess utsträckning.

Fru Petterson, en stor f. d. vacker fru, kom emot mig stödd på sin kryck-käpp, ryggen krökt, men det redliga ansigtet strålande af välvilja. Hon är ej femtio år ännu, men af mödor och bekymmer åldrad och nedbruten i förtid. Jag såg i henne en äkta typ af den svenska borgarfrun, med det öfverflödande hjertelag, som lätt svallar öfver i ögonen, i uttryck och ord, och som ej mäter njuggt hvad handen ger eller hvad tungan talar; en riktigt präktig, varmhjertad kaffegumma, som älskar att traktera såsom hon älskar att lefva. Hon undfägnade oss med det allrakostligaste kaffe, och kryddade den varma drycken med varma, välviljande blickar och ord.

Hennes man hade begynt här, såsom åkerbrukare, men både han och hans hustru voro ovana vid hårdt arbete; de fingo dålig jord (utom Bergvalls jordlott tyckes all jord vid Pine Lake vara mager); de saknade hjelp och beqvämligheter; de hade många barn; de fingo flera; de sleto otroligt ondt. Fru Petterson fick, under det hon ammade sina barn, förrätta de svåraste sysslor. På knä, nedböjd af giktvärk, fick hon ofta bestrida husets tvätt.

Hennes man måste slutligen öfvergifva åkerbruket, han blef skomakare och lyckades med detta yrke att vinna nödtorftig bergning åt sig och de sina. Nu var han död sedan några år, och hans enka beredde sig att lemna den lilla gården, den hon ej längre kunde sköta, och att flytta till sin måg, Bergvall.

Sjelf kände hon sig utsliten och gammal, *förbi,* såsom hon sade, i förtid, men ångrade dock ej att hon kommit till Amerika; ty hon tänkte på sina barn, och den framtid, som i den nya verlden öppnades för dem, rikare, lyckligare än den, som moderlandet hade kunnat gifva dem; och hon var nöjd att ha köpt åt dem denna framtid med offret af sitt lif, var nöjd att gå nedåt mot grafven i förtid och att der få lägga ned sin krycka.

Dessa barn, fyra söner och fyra döttrar (de två yngsta flickorna födda här, och barn ännu) voro alla hyggliga; några af dem utmärkt vackra, isynnerhet de två yngsta sönerna, Knut och Sten. Sten rodde mig omkring stränderne af den vackra sjön i en ökstock. Han var en skön, smärt, sjuttonårig yngling, och der han satt i hvita skjortärmar, med blå sidenväst, med de klara, mörkblå ögonen, det rena, goda uttrycket i det ungdomsfriska ansigtet, var han verkligen idealet för en idyllens herde. (Systrarne berömde, afsides för mig, Sten och Knut såsom »så innerligt goda och hjertliga gossar», som göra allting för systrarne och hemmet).

Vi foro längs med de löfrika stränderna, som med sina höstgranna färger speglade sig i den spegelklara sjön. Här, på en hög utskjutande udde, täckt af ly-

sande löfmassor, skulle »Nya Upsala» stå; så mente Unonius och hans vänner, då de först kommo till den vilda nejden och tjusades af dess skönhet. Ack! den vilda marken ville ej bära Upsalas söner. Jag såg de öde husen, der han (Unonius) och Scheidau fåfängt kämpade med nöden och försökte att lefva.

Men nejden, — den var ljuf och skön; svenskt vacker, ty mörka tallar stodo bland löfträden, och skogen kom ned till sjön, såsom vid våra sjöar, der necken sitter i månljuset, spelar harpa och sjunger under de gröna hvalfven. Solen gick ned. Det var ett nordiskt skådespel äfven deri att det var kallt, och solnedgången hade icke den i Amerika vanliga, glödande färgglansen.

Åter i Bjelkhyddan, tillbragte vi der aftonen ett och tjugu svenskar tillsamman, under lekar, sånger och dansar, riktigt på svenska.

Hela tiden, under min resa vesterut, hade jag haft i tankarne ett tal, hvarmed jag ville tilltala de svenska landsmännen i vestern, bringa dem helsningar från deras moderland, och uppmana dem att skapa ett nytt Sverige i det nya landet. Jag ville påminna dem om hvad det gamla landet har stort i minnen, i tankar, i sätt och seder, jag ville i deras själar uppkalla ingifvelse till ett nytt Skandinavien; jag hade ofta blifvit djupt rörd vid tanken på de ord och tankar, jag skulle uttala. Men nu, när jag var på ort och ställe, dit jag längtat, och tänkte på mitt tal, så — ville det icke komma fram. Och det — kom ej heller. Jag kände mig lycklig att vara med mina landsmän, lycklig att se dem här så hyggliga, och så *svenska* ännu

midt i främmande land. Men jag kände mera ansats till munterhet, än till högtidlighet. Och så läste jag för sällskapet den lilla nordiska sagan »Granträdet» af H. C. Andersen, och uppmanade sedan mina landsmän att sjunga svenska visor. De vackra svenska rösterna förnekade sig ej heller här i den nya verlden, och jag blef både högtidligt stämd och rörd, när männerna, anförda af Bergvall, sjöngo friskt med rena, klara röster:

»Upp Svear, för konung och fädernesland!»

Och sedan flera gamla, fosterländska sånger. Den svenska gästfriheten, munterheten och sången, lefde här så friskt, som någonsin i det gamla landet.

Gumman Petterson sörjde för en duktig traktering, makalöst kaffe och thé, utsökt godt vildt; frukt, tårtor och flera goda saker, rikt och läckert lagadt, såsom till en furstlig taffel. De unga sönerna i huset passade upp. (Hemma i Sverige skulle det ha varit döttrarne!) Alla voro hjertliga och glada. Efter måltiden hade vi nya sånger och sedan dansar. Gumman Petterson gaf an tonen till hvar ny sång, som föreslogs, med en stark och ren (men något gäll) röst, som hon sade vara »sådan, icke genom konst, utan af naturen sedan verldens begynnelse». Gumman Petterson skulle varit med om dansen och polskorne, om ej hennes rheumatiska lamhet hindrat henne. Jag bjöd upp den hederliga svenska smeden, och anförde med honom *Nigar-polskan,* hvilken tog med sig gamla och unga, och elektriserade alla, så att de unga herrarne gjorde höga språng, och den tjocka amerikanskan föll omkull på en bänk af öfvermäktigt skratt. Vi dansade slutligen rundtom hu-

set. Sednare gingo vi, i den sköna aftonen, ned till sjöstranden, och stjernsången af Tegnér sjöngs under den klara stjernhimmelen. Då vi sist skulle skiljas åt, bad jag gumman Petterson sjunga en svensk aftonpsalm, och vi instämde alla i psalmen:

»Nu hvilar hela jorden».

Sedan skildes vi åt med hjertliga handslag och välgångsönskningar. Och hvar och en gick hem till sitt i den stjernklara natten.

Jag blef qvar hos fru Petterson, icke utan någon oro öfver utsigterna för nattens ro; ty så riklig aftonens traktering än hade varit, så vittnade dock husets tillstånd om den största brist på alla vanliga lifvets beqvämligheter; och jag hade att ligga i syskonsäng med gumman Petterson, under det att sex barn och barna-barn lågo i rummet bredvid, som var köket. Bland dessa var unga fru Bergvall med sin lilla gosse, och sin lilla stjufson. Då hon skulle fara hem om natten, med herr Langes hästar, blefvo dessa skrämda af det djupa mörkret i skogen och ville ej gå vidare. Hon sjelf blef skrämd, och vågade ej gifva sig af med sitt lilla barn. Bergvall begaf sig ensam hem, gående genom skogen, och jag hörde hans fru tillropa honom: »Söta Bergvall, mjölka väl ur den hvita kon, ännu i afton!» (nb. här i landet är det männerna, som mjölka korna, såsom de äfven förrätta alla slags utomhus-sysslor). Han ropade gladt *ja* dertill. Och fru Bergvall och hennes mor bådo mig ursäkta att de måste bli så många i huset öfver natten o. s. v. Mig, främlingen, som gjorde dem intrång! Det var jag, som borde göra ursäkter. Och hellre hade jag velat ligga utanför hu-

set, än att icke visa mig nöjd och glad med allt såsom det var derinom. Och när fru Petterson sedan hon lagt sig sade:

»Ack! M:ll Bremer! Huru mycket kan icke menniskan umbära, som hon, aldrig tror vara möjligt», suckade jag: »ja, ja!» Öfvergaf att söka en ljussax, som icke fanns, släckte ljusdanken med en pappersbit, och kröp upp i min andel af sängen, der min sömn blef obetydlig, men der jag ändå hvilade godt nog. Jag var glad att nästa morgon må bra och stå upp med solen. Den lyste något blek genom dimman öfver den vackra insjö-nejden. Det var en kylig, fuktig morgon; men de varmhjertade menniskorna, det varma, goda kaffet, den gästfria trakteringen värmde upp själ och kropp.

Med hjertlig rörelse och tacksamhet, tog jag efter frukosten afsked af mina svenska vänner. Fru Petterson ville ge mig den enda dyrbarhet, hon ägde qvar, en stor, stor guldring. Jag kunde ej tillåta det. Huru rikligen hade hon icke redan begåfvat mig! Vi skildes, ej utan tårar. Den älskvärda unga modren, med kinder blommande som vilda rosor, följde mig genom skogen, gående bredvid vagnen tyst och vänlig. Tyst skildes vi med en hjertlig handtryckning och en blick. Den vackra, unga svenskan var den amerikanska vildmarkens skönaste blomma. Hon skall försköna och förädla den.

Hjertlighet och gästfrihet, allvar och munterhet i ett rent familjelif — dessa karaktersdrag af svenska hemlifvet, då detta är godt, skola planteras i vesterns vildmark af svenska nybyggare, såsom det skett här.

Denna dag bland svenskarne vid Pine-lake, denna ståtliga gamla fru, dessa vackra, varmhjertade män dessa sköna, blygsamma och vänliga unga qvinnor, detta kärleksfulla familjelif, denna rika gästfrihet i fattiga hyddor, äro mig en borgen derför. Svearne skola förbli Svear äfven i den nya verlden, och deras nationallif och lynne, deras dansar och lekar, deras stjernsånger och psalmer, skola gifva åt vesterlandet ett nytt element af lif och skönhet. De skola lära folket i detta land, att allvar och munterhet kunna trifvas väl ihop, och att man kan på en gång vara from och vara glad om söndagen, liksom på andra dagar. Och de skola af amerikanska folket lära den ordning och ihärdighet, det system i lifvet, som de ännu sakna. Ett nytt skandinavien skall en dag blomstra i Missisippidalen, i den stora folkförsamlingen, med män och qvinnor, med lekar, sånger och dansar, med dagar så glada och så oskuldsfulle som denna dag *bland svenskarne vid Pine Lake!*

Under denna dag hade jag till alla svenskar, jag träffade, ställt frågor öfver svenska utvandrarnes vilkor och utsigter i det nya landet, i förhållande till dem de ha i hemlandet? Deras svar voro alla nära nog öfverensstämmande och kunde innefattas i följande:

»Skulle vi arbeta i Sverige så hårdt som vi göra det här, så skulle vi berga oss der lika väl som här, och ofta bättre».

»Ingen, som icke är vand vid hårdt jordarbete bör bli åkerbrukare här».

»Ingen, som är någorlunda välbehållen i fäderneslandet, bör flytta hit, om han har stor familj, såvida

det ej sker för barnens skull; ty barnen ha bättre utsigter för sin framtid här, än der hemma. De komma in i skolorna för intet, få god undervisning, och få lätt sedan tillfälle till bergning».

»Men de gamla, som icke äro vanda vid hårdt arbete och vid umbärande af alla beqvämligheter, de kunna ej länge stå emot klimatet, sjukdomarne, och andra besvärligheter, som möta dem här».

»Unga, ogifta menniskor, kunna godt komma hit, om de vilja begynna med att taga tjenst hos andra. Såsom tjenare i amerikanska hus bli de väl födda och klädda, och få goda löner, så att de snart kunna lägga ihop en god del. För ungt, raskt folk, är det icke svårt att slå sig ut här. Men de måste vara beredda på att arbeta duktigt, och att till en början lida af klimatet och sjukdommarne som äro gängse i landet».

»Norrmännerna slå sig i allmänhet här bättre ut än svenskarne, ty de tänka mera på att arbeta och hushålla, och mindre på att roa sig, än vi. Äfven utvandra de i större flockar och kunna hjelpa hvarandra under sitt arbete med bosättningen».

Om aftonen hade jag hos fru Petterson sett en bonde från Norrland, som kom med sin son, för att bese hennes gård, hvilken han var betänkt på att köpa. Han hade nyligen kommit hit ifrån Sverige, men blott, som han sade, »för att här se sig om». Men behagade det honom här, så ville han resa för att hämta hustru, barn, och bohag, och komma hit, för att bosätta sig. Mannen var ett af de vackraste exemplar af den svenska bonden, högväxt, starklemmad, med

rena,

rena, regelmässiga drag, stora, mörka, blå ögon, håret benadt öfver pannan, och nedfallande rakt nedåt båda sidor af hufvudet, ett starkt, ärligt, godt och ädelt ansigte, sådant det gör godt att se på. Sonen var helt ung, men lofvade att likna fadern i manlig skönhet. Det gör mig ondt att sådana gestalter skola lemna Sverige. Dock — det Nya Sverige här får godt af dem!

Vid den stigande September-solen tågade herr Lange och jag, på skogens slingrande stigar, till dess vi kommo till stora landsvägen, der jag skulle invänta diligensen på vägen till Madison. Herr Lange skulle återvända till Millwaukie. Flera mycket täcka insjöar med romantiska stränder ligga i denna trakt, och dagligen uppstå flera boningar på dessa. Jag hörde nämnas Silfver-lake, Nob-Maddin-lake, samt Naschota, en oändligen vacker insjö, i hvars grannskap jag inväntade diligensen. Här var ett nybygdt, vackert landthus, och begynnande anläggningar. Den vilda, täta skogen måste här och der öppna sig och gifva fria utsigter öfver den romantiska sjön.

Diligensen kom. Den var full af herrar; men de makade åt sig; jag klämdes in emellan främlingarne och stödd med båda händer på min paraply, såsom på en käpp, ruskadas jag eller rättare *vräktes* obarmhertigt hit och dit på Wisconsins nyfödda vägar, som äro inga vägar alls, utan en fortsättning af gropar och kullar och vattenpölar, der än det ena än det andra hjulet sjönk ned, medan det andra stod högt i vädret. Ibland tvärstannade vagnen, halft omkullstjelpt i en

grop; och det varade en stund innan den drogs derur för att slängas i samma lutning på andra sidan. Jag fann detta sätt att fara fram nästan otroligt; och kunde ej fatta att man verkligen på detta vis skulle fortfara, och verkligen komma fram. Ibland åkte vi långa stycken i vatten, så djupt att jag väntade att se hela ekipaget simma eller sjunka. Och när vi kommo upp på land var det för att taga de underligaste skutt öfver stockar och stubbar. Man tröstade mig likväl med att diligensen icke brukade stjelpa omkull »very often!» Och till min förundran kom jag ostjelpt fram till Watertown; men önskade då ej fara vidare utan beslöt att bli der natten öfver.

Madison. *D. 5 Oct.*

Jag fortfar med mitt bref i hufvudstaden af Wisconsin, en liten täck stad (mest af villor och trädgårdar) med det allraskönaste läge emellan fyra sjöar med stränder kransade af löfskogar. Jag är här i ett godt och vackert hem, vid stranden af sjön, med alla lifvets comforts, omgifven af goda, bildade menniskor och vänner. I Watertown upptäckte jag att direktörerna för postvagnsbolaget i Wisconsin gifvit order att jag skulle ha fri resa genom staten; och värden på värdshuset, der allt var mycket trefligt och godt, ville ej ta betalt för mitt vistande der, utan tackade mig för mitt »call» i hans hus. Det kan man kalla artighet!

I Watertown gjorde jag bekantskap med några danskar, bosatta der, och tillbringade en treflig afton

hos en af dem, nyss gift med en ung täck norska. De hade det godt, och tycktes trifvas godt också i staden, der de hastigt förkofrade sig genom handel. Icke så väl trifdes en äldre herre (dansk), som hade en syssla i staden, men beklagade sig öfver bristen på sällskapslif och lifvande förströelser under de långa, ensamma aftnarne! Han var enkling; och enklingen, eller mannen utan hustru och hemlif i Amerika, har ett ödsligt lif, isynnerhet i de små städerna och på landet.

Jag skildes med saknad från den lilla vänliga staden, för att ruska fram till Madison. Min koffert hade genom misstag blifvit bortförd från Watertown med någon diligens, jag visste icke hvilken och hvart. Men tack vare de elektriska telegraferna, som genast sände telegrafiska bud derom på tre håll, fick jag nästa dag åter mitt förlorade gods, välbehållet. Märkvärdigt är, att öfverallt genom detta unga land, längs med dess eländiga vägar (som äro inga vägar alls) gå de elektro-magnetiska trådarne från träd till träd, från påle till påle öfver praire-landet, och sätta städer och byar i komunikation.

Vägen till Madison var svår, men mera liknande en verklig väg, än den emellan Millwaukie och Watertown. Vi voro blott få personer i diligensen; jag kunde sätta mig litet beqvämligare; ett mildt norrsken dansade strålande öfver prairie-landet, som vi foro öfver i den stjernljusa natten, och lysmaskar glimmade på gräset, längs vägen. Färden var ej obehaglig. De vida, öde, grönskande, vågande fälten, med den vida, stjernströdda rymden öfver dem hade något stort och lugnt. Och jag satt tyst och stilla. Klockan half

tolf om natten var jag framme i Madison, der jag, på värdshuset hade svårt att få rum och att finna någon, som ville taga reda på mig. Men nästa dag fick jag hus och hem och vänner, och allt förträffligt.

Jag är hos en familj, vid namn Fairchild. Familje-fadren, som är domare i staten, är nu borta, men hans fru och deras unga nygifta dotter, som bor i föräldrarnes hus, gifva mig det angenämaste hemlif. Och man kan knappt tänka sig en behagligare bild, än den, som här utgöres af de tre generationerna, moder, dotter och dotter-dotter. Den äldre frun är fin och behaglig, vacker ännu, dottern, med ett visst tycke af Jenny Lind, och uttryck af outsäglig godhet i sitt blonda anlete, är en allrakäraste ung qvinna, och hennes lilla barn är af dessa älskliga små ungar, som icke blott mor och mormor, utan äfven hvarje främling måste betrakta såsom en undantagsvarelse, af blida makter begåfvad redan i vaggan med mer än vanliga behag. När jag i morse såg den unga modren stå med sitt lilla barn på armen och så omslutas af sin moders armar, den lilla gruppen stående stilla i det sollysta rummet, alla tre hvilande lyckliga i hvarandras kärlek, så måste jag tänka: Hvarför söker jag solens tempel lysande högt öfver jorden? Är icke hvar solblomma ett tempel, skönare än Perus och Salomons? Och dessa menniskor, som älska och tillbedja i anda och sanning, äro de icke de rätta solblommorna, solens tempel på jorden? ....

Husets manliga afdelning utgöres för närvarande af den unga sonen i huset, och den unga fruns man.

D. 6 Oct.

Nyss tillbaka från kyrkan. Presten höll en sträng straff-predikan till vesterns herrar. Hade satt allt sitt hopp på fruntimmerna, och prisade deras verksamhet i vesterlandet. På denna, mindre billiga och mindre välbetänkta straff-predikan, kom nattvarden tyst, helig, helgande, gjutande sitt ädla vin i de svaga bristfulla kärlen, under ord — icke mennisko-ord, med kraft, icke mennisko-kraft. Efter gudstjensten församlades söndags-skolan, och unga, vackra fruntimmer undervisade här hvar sin klass fattiga barn. Och huru moderligt de gjorde det, huru väl, isynnerhet min unga värdinna, M:rs Dean, hvilken jag blott kunde med innerligaste nöje betrakta i utöfningen af sitt moderskall.

Vädret var solklart, ehuru kallt; och jag önskade att använda eftermiddagen till någon utfart på de vackra sjöarne, och beskådande af deras stränder. Men — »det är söndag»! svarades mig leende; och på söndagen får man icke roa sig här icke en gång i Guds sköna natur. Men sofva i kyrkan, det — får man.

D. 7 Oct.

Jag hade hört omtalas ett blomstrande norrskt »settlament» i en nejd med namn *Koskonong,* omkring tjugufyra engelska mil från Madison, och då jag yttrade min önskan att besöka det, tillbjöd sig en vänlig ung fru Collin, att föra mig dit med sina hästar och sin vagn.

Dagen derpå begåfvo vi oss af, i en liten öppen vagn, med en norsk gosse till körsven. Vädret var mildt och soligt; och vagnen rullade lätt öfver landet,

hvilket här var högland, och hade hård mark och naturligt goda vägar. Hela första delen af vägen gick genom nytt, oftast alldeles vildt, oodladt land, men öfverallt liknande en engelsk park med gräsväxta höjder och dälder (gräset svajande högt och guldgult), och gles ek-skog. Träden voro ej höga; marken under dem så fri för buskväxter, som om de blifvit omsorgsfullt borthuggna. Man tillskrifver detta Indianernas bruk att tända eld på de gräsvuxna markerna år efter år, hvarvid den unga vegetationen af buskar och träd utrotas; och det är blott få år, sedan Indianerna innehade denna trakt. Längre fram, under vägen, blef landet litet mera odladt. Man såg här och der ett groftimradt bjelkhus med mais-åkrar omkring, äfven nysådt hvete. Sedan kommo vi på en stor vågig prairie, »Liberty prairie» kallad, hvilken tycktes aldrig vilja taga slut. Våra hästar voro trötta och mörkret begynte falla på. Först helt sent och i mörkret kommo vi till Koskonong, och vår unga norska körsven, hvilken var hemma derifrån, körde oss fram till den norska prestens hus. Äfven det var blott ett litet bjelkhus.

Den norska presten, herr Preuss, var endast för få månader sedan anländ hit ifrån Norrige. I köket, der eld lyste, stod hans lilla, vackra fru och kokte gröt, då jag inträdde och hälsade henne på svenska. Hon blef först häpen och förskräckt af det sena besöket; ty hennes man var borta på en embetsresa, och hon bodde ensam här med sin lilla bror och en gammal piga. Men med äkta nordisk gästfrihet och välvilja tog hon sedan emot oss, och ville göra allt i verlden, för att undfägna och herrbergera oss. Som

huset var litet och tillgångarna syntes små, for den goda fru Collin, jemte sin unga syster, till en amerikansk farmer, som bodde något längre bort. Jag blef qvar öfver natten hos den lilla norska frun. Hon var blott nitton år gammal, sörjde sin moder, sitt hem och sina hemlands berg, och vantrifdes i det främmande landet, och i nya förhållanden, vid hvilka hon föga var van. Hon var vacker, fin och behaglig; hennes hela utseende, hennes kläder, guitarren som hängde på väggen, allt vittnade om att hon hade lefvat i en krets, mycket olika med bjelkhusets i vildmarken, ibland bönder. Huset var icke väl försedt. Det läkte genom taket. Hennes man, med hvilken hon helt nyligen gift sig i Norrige, och som hon af kärlek följt till den nya verlden, var nu för flera dagar borta; hon hade ingen vän och bekant nära, eller fjerran i den nya verldsdelen. Icke underligt om hon ännu icke kunde se någonting vackert eller godt i »dette uhyggelige Amerika». Men en så täck och god varelse, som hon, skall icke blifva länge ensam bland det varmhjertade folket här i landet.

Hennes nioåriga, lilla bror, var en skön gosse, med präktiga blå ögon och friskt mod (ehuru han för närvarande led af en af landets vanliga långsamma febersjukdomar), och han tänkte sig ännu att blifva biskop, liksom hans »Oldfader i Norrige Bisp Nordahl Brnn». Ty dessa båda syskon voro verkligen barnbarn till Norriges berömda skald och biskop Nordahl Brun, som Norrige har att tacka för sina mest nationella sånger. De hade kommit hit på den vestra utvandringens vanliga stråkväg, Erie kanal (från NewYork) och sedan

med ångbåtarne öfver insjöarne. De klagade öfver osnygghet och otrefnad på kanal-båtarne, och att folket der varit så »strenge» (hårda) mot den lilla gossen, hvilken de drifvit ur sin säng och ofta behandlat illa.

Den unga frun gaf mig ett utsökt godt thé och en god säng i sitt rum. Men ett förfärligt åskväder, som varade hela natten, med strömmar af regn, störde sömnen, isynnerhet för min lilla värdinna, som var rädd, och suckade öfver lifvet i »detta uhyggelige land».

Om morgonen lyste solen; luften var behaglig och mild; och efter frukosten med den unga frun, under hvilken jag gjorde allt mitt, för att inge henne bättre tankar om landet och bättre mod, gick jag ut på vandring. Presthuset, i dess tarflighet, låg täckt beläget på en kulle, omgifvet af unga ekar. Med någon vård kan gården bli vacker och treflig. Jag vandrade utåt vägen. Landet öppnade sig sollyst framför mig, lik en ofantlig engelsk park, med de skönaste äng-sluttningar, i bakgrunden, bekransade af rik löfskog, nu prunkande i höstens färger. Här och der såg jag små gårdar, belägna vid skogskanterna, mest bjelkhus, men äfven ett och annat »Frame-hus», samt några små gråstensstugor. Jag såg menniskor ute på åkrarna, sysselsatta med korn-skörden. Jag tilltalade dem på norrska, och de svarade gladt på tilltalet. Jag frågade många, både män och qvinnor, om de voro nöjda, om de hade det bättre här än i det gamla Norrige? De svarade nästan alla: »*Ja!* Vi ha det bättre här. Vi arbeta mindre hårdt; och vi ha lättare att lefva!» Endast en gammal bonde sade: »Det har sina svårigheter här, liksom der. I det gamla landet är hälsan bättre, än här!»

Med fru Preuss besökte jag äfven några norrska bondhus. Det kan vara att jag icke träffade på de bästa. Men visst är att bristen på snygghet och ordning i dem kontrasterade starkt med tillståndet i amerikanska, äfven fattiga hyddor. Men norrmännen lägga klokt sina hus, vanligen vid någon liten flod eller bäck, och förstå att välja god jord. De komma hit såsom gamla och vanda åkerbrukare, och veta att bruka jorden. De hjelpas åt i arbete, lefva tarfligt och söka inga nöjen. Landet syntes mig öfverallt rikt och idylliskt vackert. Berg såg man inga; endast böljande, löfskogkrönta höjder. Omkring 700 norrska nybyggare äro bosatta i denna nejd, allt på små gårdar, ofta på långt afstånd från hvarandra. De ha två kyrkor, eller möteshus i Koskonong.

Man anser antalet af norrska invandrare, nu boende i Wisconsin, gå till trettio à fyrtiotusen. Men ingen har rätt reda derpå. Med hvart år komma nya invandringar, och de bosätta sig ofta på trakter långt skilda från andra nybyggare. De kalla nybygget *»ett Settlament»* efter engelska ordet Settlement. Jag hade hört omtalas ett sådant med namn »Luthers Dal» närmare gränsen af Illinois, såsom stort och särdeles blomstrande, under ledning af en god och verksam prestman, herr Claussen. (Hade jag blott tid, så skulle jag resa dit!)

En del af detta norrska folk omtalas såsom svårt att vinna till kyrklig och borgerlig ordning, såsom sturskt och otrefligt. Men de uppbruka marken väl; de bereda väg för ett bättre slägte; och deras barn, när de komma i amerikanska skolorna och derifrån taga

tjenst i amerikanska bättre hus, berömmas såsom de bästa tjenare, trogna, arbetsamma och tillgifna men svåra att vänja vid fullkomlig renlighet och ordning. Större delen af tjenstfolket i städerna i dessa unga Missisippi-stater, kommer från de norrska nybyggena, spridda öfver landet. I allmänhet synas norrskarne slå sig bättre ut, än svenskarne här. I Madison utgifves en norrsk tidning, som kallar sig: *de Norskes Ven,* och hvaraf jag fått några exemplar.

Efter en riklig frukost, vid hvilken vår unga värdinna på min bön äfven undfägnade oss med sitt hemlands sånger, sjungna till guitarren med en ren behaglig röst, togo vi afsked af den älskvärda unga frun, hvilken i den goda fru Collin nog får en god vän, och genom henne flera vänner i Madison.

Under regnskurar reste vi hem; stannade här och der under vägen, för att språka med norrskt folk ute på åkrarne, och kommo fram till Madison vid den allragrannaste sol-nedgång öfver den vackra insjötrakten och staden. Myckenheten af solskensväder i Amerika gör det lättare och roligare att resa der än annorstädes. Man kan räkna på vackert väder. Kommer ett störtregn, så räcker det ej länge; och solen är snart framme igen.

I Madison har jag sett en god del folk, några ledsamma frågare (jag sätter dem bland getterna) med de vanliga frågorna: »huru tycker ni om Förenta Staterna? Madison? Vestern? vägarne? Känner ni Jenny Lind personligen? o. s. v. Några intressanta, ovanligt hyggliga menniskor också (jag sätter dem bland fåren), som hade nog mycket att säga sjelfva, för att ej be-

höfva lefva på frågor, och som gifvit mig samtals-stunder af stort intresse. Främst bland dessa måste jag nämna kansleren för Wisconsins universitet M:r Lathrop, en angenäm och äfven snillrik man, full af lif, och med en klar, vaken blick öfver den unga statens uppgift i Förenta Staternas statsgrupp, och dessas gemensamma uppgift i verldens historia. Och mycket nöje har jag af hans samtal och af läsningen af det tal, som han höll för kort tid sedan, på kapitolium härstädes, vid hans invigning till universitetets kansler. Detta, samt ett annat tal vid samma tillfälle af en af uppfostrings-komitténs direktörer, M:r Hyatt Smith, vittna om ett stort medvetande af sociala förhållanden i allmänhet och den nya verldens isynnerhet, af forntidens till nutidens, och nutidens till framtidens, och äro hållna i ädlaste ton.

Jag har förut hört anmärkas såsom kännetecken på tal i den nya verlden, hvarigenom de särskilja sig från Europeiska tal, att de nemligen omfatta en större rymd af föremål och utsigter, och vanligen syfta till att omfatta hela verlden (forntid, nutid och framtid) och hela menniskoslägtet. De genomfara stora rymder, ställa föremålen i stora grupper, och gifva stora utsigter öfver dessas förhållande till »fortskridandets gudomliga lag». Jag ville tillägga, såsom karakteristiskt, att de göra allt detta på *jernväg,* eller med en jernvagns fart, som binder ihop nära och fjerran belägna föremål med otrolig snabbhet, och bildar den största möjliga motsats till den tyska omständligheten, hvilken aldrig hinner fram. Jag finner denna karakter i hög grad i dessa tal, hållna på vesterns Prairie-land, i den yngsta af Unionens stater.

Chancellor Lathrop finner att all materiell utveckling på jorden, åstadkommen genom konst och vetenskap, har slutligen den verkan att kasta själen tillbaka på sig sjelf. Utöfningen af dess krafter under arbetet att bemäktiga sig den fysiska verlden, stärker och lifvar den för nya eröfringar i andens verld. Och en fullkomligare kännedom af dennas lagar bereder oss åter till ett fullkomligare välde öfver verlden utom oss.

»Filosofiens historia», säger Lathrop, »vittnar om detta ömsesidiga och förtroliga förhållande emellan materiens och andens vetenskaper. Menniskoslägtets andliga tendenser ha aldrig varit mera utmärkande än just i denna ålder, som likväl kallas mekanisk och materiell, verldens jern-ålder».

Resultaterna af fordna åldrars metafysiska arbeten, alltsedan uppmaningen *»Känn dig sjelf»* öppnade för tänkaren regioner af ändlös forskning, skola, riktade af våra dagars tillskott, belysas i solljuset af våra klarnade begrepp».

»Men låt oss icke längre dröja i förgården; låt oss inträda i det inre templet. Sträfvandet efter fysiska, matematiska eller metafysiska sanningar, får, efter allt, sitt förnämsta värde af dess förhållande till den sociala principen i menniskan. I denna hvilar individens värde, såsom kännande väsen och såsom medlem af universum».

»I alla frågor derföre, hvilka hänföra sig till menskligt framskridande, måste tyngdpunkten af frågan afse menniskans sociala framåtgående».

»Denna fråga har två synpunkter — betraktandet af menniskan först, såsom en del af Guds allmänliga

rike; och för det andra såsom medlem af politiskt eller nationligt samhälle. De konstitutioner och lagar, hvilka höra till den förra synpunkten, äro moraliska, andliga konstitutioner och lagar; de som angå henne under den sednare äro politiska konstitutioner och lagar».

»Om vi fråga förflutna åldrar hvad historisk redogörelse de ha att afgifva öfver utvecklingen af de moraliska anstalter, genom hvilka Gud inbjuder och iståndsätter menniskan att arbeta ut sitt slägtes sedliga pånyfödelse, och bereda sig för det andliga lif, som skall följa på hennes pröfningstid här, för tjenstgöringen i det högre samhället, och sällheten i detta herrliga inre tempel, till hvilket denna fysiska scen, med alla dess tusenfaldiga uppenbarade och ännu fördolda mysterier är blott förgården och förstugan:

»Då visa de oss till de filosofiska skolorna, dessa laboratorier af ethiska sanningar, till Hebreernas konstitutioner, gudomliga i sitt ursprung, och till den kristna uppenbarelsens herrliga anstalter. Och under sednare tidsföljd, under fortskridandets lag, visa de oss till fädernas kanoniska skrifter, till reformationerna i Tyskland och England, till Puritanernas protest, till Plymouths klippa, till de tusentals institutionerna och associationerna i våra dagar, utvecklande sig i följd af evangelistens arbeten och predikarens läror, alla åsyftande att utbreda i verlden den kristna tron, såsom den universella, och att göra dess anda allt mer allmänlig, förnuftig och välsignande».

»Fråga vi äfvenså tiderna hvad de hafva gjort för att utveckla den sanna teorien af politisk organisation, för att fullkomna mekanismen af det sociala sy-

stemet; för att ge praktisk vishet åt dess verkningar; så att staten kan afbörda sig sin högsta skyldighet mot medborgaren, för hvars skull den är till och hvars trohet den påkallar: så hänvisa de oss till Amfictyonernas råd, Solons och Lycurgi lagar; till de romerska lagtaflorna; till den borgerliga lagen, till Magna Charta, och till amerikanska konstitutionerna, — dessa dyrbara intelligensens minnesmärken, som med sina inskrifter stå längs med vägen af det borgerliga samhällets framgång. De framvisa, i stark kontrast, anarkiens krig mot den välgörande styrelsen af social ordning, — den blinda despotismen af äldre styrelser, med de motvägande och jemnande krafterna i våra dagars konstitutionella monarkier; forntidens vilda, formlösa demokratier — dessa den unga frihetens första experimenter, — i kontrast mot de skrifna konstitutionerna, den säkra rörelsen i de nya representativa republikerna».

»Huru klart är det ej att vår tidsålder är en tid af »resultater», hvilkas orsaker ligga långt tillbaka i tidens ström».

Jag har anfört så mycket af detta tal, emedan jag tycker att du deri har en god profbit på tänkandets tendens och rörelse här i landet, och särdeles i Vesterlandet, der tydligen samhället *känner sig* i högre grad såsom verldsborgerligt och universellt, emedan det utgöres af alla verldens folk, flödande hit genom utvandringarne och kanske äfven, emedan de ofantliga utsigterna här af Prairie-land låter själen taga en vidsträcktare flygt.

Ifrån sin stora tur på jernväg genom verlden och verldshistorien, kommer Lathrop slutligen i sitt tal till

de skyldigheter, som vårdarena af Wisconsins unga stat ha att uppfylla, för att låta den utföra sin stora kallelse såsom hem för olika folk, anglosachsare, celter, germaner, skandinaver, alla riktande dess lif med nya lifs-elementer.

»Fria skolor, allmänlig uppfostran har öfverallt i Förenta Staterna visat sig vara den stora utvecklande och upplyftande principen. Den amerikanska själen (mind) har fattat denna idé, och skall icke låta den fara, att hela statens egendom, allmänlig eller enskilt, är ansvarig för den heliga pligt att sörja för uppfostrings-medel för hvartenda barn inom staten».

»Utan antagande af detta system är den politiska jemnlikhet, af hvilken vi skryta, endast en dröm, en behaglig illusion. Kunskap är den sanna jemnlikaren. Den gör den sanna demokratien. Den jemnar *uppåt*, den jemnar icke nedåt».

Talaren, i det han förordar den uppfostran som universitet skall gifva, gör uppmärksam på att uppfostrans ståndpunkt måste höjas; att bristen af skickliga uppfostrare är en allmänt öfverklagad brist. Derföre skall en normal-skola för beredandet af skickliga lärare höra till universitetet.

Och biblioteket skall ha till syfte att innehålla »allt, som är värdt att äga af litteraturen i hvarje land och hvarje ålder, — »summan af menniskans tanke, af samhällets erfarenhet».

»Wisconsin, yngst af Unionens stater, född under de mest förmånliga omständigheter, för att kunna begagna alla äldre syskonstaters erfarenhet, rik af nya folkslag, rik af sin rika jord och sin lyckliga belägenhet emel-

lan de stora insjöarne och den stora floden — verldshandelns pulsådra, — »Wisconsin måste Minerva-likt framstå i lifvet och taga initativet, under folkens framgång i socialt lif!»

Det der är dock friskt lif, min Agathe! Och friskt måste det kännas att vara ledare i en sådan ung stat. Ledarne här ha likväl icke kommit längre än till *Skolan* och skolans uppfostran, såsom det yttersta för folkets befordran på god väg. Och längre har den amerikanska tanken öfverhufvud icke kommit.

Men den måste gå längre ännu, om den skall komma till källorna; lifvets källor, hvarur folk och stater kunna dricka förnyande ungdomslif!...

Wisconsins *stat* är blott *två år* gammal. En bra hoppgifvande vesterns »baby».... tycker du icke? För sjutton år sedan blef staten först Territorium; och för tre eller fyra år sedan kämpades här den sednaste stora kampen med Indianerna i landet, och med deras tappra höfding, *svarta Höken* (Black Hawk). Han och hans folk tillfångatogos slutligen på dessa prairies, och fördes som troféer till NewYork. Nu äro inga Indianer mer i Wisconsin. Dess befolkning af hvita män tilltager hastigt. Wisconsin har inga berg, utan öfverallt odlingsbar jord (till större delen god), genomskuren af strömmar och sjöar. Det är en stat för åkerbruk och boskapsskötsel. Men jorden i flera trakter (och isynnerhet här, omkring Madison), der den, af den federala regeringen, är anslagen till inkomst för statens universitet, är redan mycket dyr. Inköpt af spekulanter till gouvernements-priset (en och en fjerdedels dol-

lars för tunnlandet) säljes den ej åter under 10 à 12 dollars för tunnlandet.

»Och hvem skall betala er detta?» frågade jag Ch. Lathrop. »Edra landsmän!» svarade han muntert, »edra landsmän som skola komma hit och hvars söner skola fritt få lära vid vårt universitet».

Med Ch. Lathrop och hans glada, qvicka fru, besökte jag häromdagen universitets-byggnaden, som nu är snart färdig. Den ligger på en höjd »College hill» kallad, med fri, vacker utsigt; den är en stor byggnad, utan onödig prakt i det yttre, såsom Girand College i Philadelphia, men med mycket rum och rymlighet invändigt. Mängden af fönster frapperade mig. Den nedgående solen upplyste dessa. Ett solens tempel, efter allt, på vesterns Prairies! och om det fyller sin uppgift, ett ljusets tempel i Anda och Sanning; — mer än Perus!

Det är blott få år sedan Indianerna bodde omkring dessa täcka sjöar. Och årligen komma de ännu hit om hösten, besöka sina fordna grafplatser, och höja der sina klagorop.

Blue Mound. *D. 8 Oct.*

Jag skrifver nu till dig ifrån ett litet bjelkhus midt på Prairie-landet, emellan Madison och Galena. Bjelkhuset tillhör en »farm», och är tillika posthus och ett slags landtlig gästgifvaregård. M:r Dean, måg till min goda värdinna i Madison, hade artigheten att sjelf köra mig hit, i en liten, öppen vagn, på det jag måtte

göra resan på behagligare vis än med Stage, som far denna väg om natten.

»Blue Mound» är en af de högsta höjderna i Wisconsin och har sitt namn af dess grant mörkblå färg, då man ser den långt ifrån. Den omgifves deraf såsom af en skär, mörkblå slöja, och ses på flera mils afstånd, lysande mot den blekblå himmelen. Den liknar Kinne-Kulle hos oss, men har brantare höjd. Den är, som Kinne-Kulle, betäckt af ängsmark och skogar.

Kommen dit, blef jag så förtjust af den stora, herrliga utsigten härifrån öfver Prairie-landet rundtomkring, att jag beslöt dröja här, öfver ett par dagar, för att i fred och ensamhet få sällskapa med Prairien och solblommorna. I huset var ett enda litet gästrum, och detta ett vindsrum innanföre en stor vind, der ett halft dussin arbetskarlar hade sitt nattherberge. Men man försäkrade mig att dessa voro mycket tysta och beskedliga, och man gaf mig en trädsplint, hvarmed jag kunde innanföre befästa klinkan till min dörr, hvilken ej hade något lås. Rummet var renligt och ljust, ehuru mycket lågt och illa fasoneradt, och jag var glad att göra deraf min bostad. Trappan dit är halsbrytande.

I går lefde jag nästan hela dagen helt allena ute på Prairien, än vandrande öfver fälten, och blickande ut öfver de oändliga rymderna, hvarvid min själ och kropp liksom utvidgar sig och vill flyga; än sittande midt iblad solblommor och astrar vid en låg kulle med några buskar på, läsande Emerson, denna besynnerliga Ariel, ren, uppfriskande men flygtig och förflygtigande i sina filosofemer, som vinden, hvilken sveper öfver prai-

rien, och lockar af de elektriska telegraf-trådarne melodiska toner, som klinga och förklinga i samma ögonblick. Hans filosofi är ofta lik denna vind. Han sjelf är något vida mer och bättre. Det är hans personlighet, som ger den underbart tjusande tonen åt dessa ofullkomliga ackorder.

Huru stort är ej intrycket af dessa oändliga fält, med deras enslighet och tystnad! I sanning de låta själen vidga sig och växa, och andas med djupare andetag. Den stora vestern! Ja, väl! Men hvilken enslighet! Jag såg inga boningar (utom den lilla gården der jag bor), inga menniskor, inga djur; intet utom himmelen och den blomprydda jorden. Dagen var skön och varm, och solen skred klar ofver jorden, tills mot qvällen, då den småningom gömde sig i lätta skyar af solrök, som vid negången bildade bälten, genom hvilka eldklotet lyste i matt glans, så att det såg ut som ett stort pantheon med kupol af guld, stående vid horisonten öfver det omätliga fältet. Detta solens tempel här var mig en sinnebild, som jag icke glömmer.

I morgon eller öfvermorgon begifver jag mig härifrån, och om måndag hoppas jag vara på Missisippi. Nu skall jag skrifva ett par ord till unga M:rs Dean, min älskliga solblomma i Madison. Jag måste säga dig att kokerskan i hennes hus, en hederlig, duktig norrska, omöjligt ville taga emot pengar till tack för sitt besvär för mig.

Bjelkhuset d. 9 Oct.

I morse var det mulet, och jag fruktade för regn. Men jag gick dock ut »a la bonne Avanture». Att gå

så på egen hand är mitt nöje. Jag följde en liten väg, som slingrade sig genom lågt buskage öfver Prairien. Der mötte jag små barn, med små matkorgar, som vandrade till skolan. Jag följde dem och kom så till ett litet hus, äfven af bjelkar, och ytterst tarfligt. Det var skolhuset. Skolrummet var en stuga med några bänkar uti. Barnen, ett dussin till antalet, voro trasigt klädda, riktiga vildmarkens ungar. Men de syntes lärgiriga nog, och på stugans bjelkväggar hängde kartor öfver jordgloben, der de små lärjungarne snällt utpekade för mig de länder, jag nämnde; och i det fattiga skolhuset voro läroböcker, såsom »National Geography» af Goodrich, »Qvarto Geography» af Smith, hvilka ge utsigter öfver hela verlden; och i den brukliga läseboken såg jag perlor från alla länders litteratur, förnämligast Englands och Norra Amerikas. Skolmästaren var en hygglig ung man. Han hade femton dollars i lön månadtligen.

Jag gick vidare; solen sken fram, dagen blef herrlig; och jag hade åter en skön dag på Prairien.

Värd och värdinna i mitt bjelkhus äro af holländsk härkomst, och ej utan bildning. Maten är simpel, men god — (jag får här god mjölk och potates på begäran), utan kryddor och fett. Och potates är här i landet min bästa mat, jemte godt smör och bröd. Allt är snyggt i huset; men möbler och beqvämligheter ej öfver dem, som finnas i ett vanligt, svenskt bondhus. Till bords sitter jag med husets pigor och drängar (ej öfver sig snygga då de inkomma från arbetet) och tusentals flugor.

Ju längre jag kommer i vester, ju tidigare finner jag måltidstimmarne på dagen. Hvad säger du om frukost klockan 6 om morgonen, middag klockan 12 och thé klockan half sju om aftonen? Jag tycker ej illa derom. Tusen gånger bättre än de fashionabla måltidstimmarne i NewYork och Boston.

Det är afton. Det har börjat regna och blåsa; och regn och blåst hålla ej till godo att stanna utanför fönstret, som jag dessutom måste ha öppet för den qväfvande hettans skull, åstadkommen af en jernpipa, som går genom rummet från en jernugn i rummet under detta. Jag börjar känna mig mindre säll här, och är glad att i morgon fara till Galena. Hvad mina 6 grannar beträffar, så hör jag ej en knytt af dem. Så tysta och stilla äro de. Bjelkhus äro i allmänhet varma, men alstra mycket damm; såsom jag har hört af många, och kan sjelf intyga.

Galena. *D. 11 Oct.*

Här har du mig nu, några få mil ifrån den stora Missisippi, i en liten stad, pittoreskt belägen på de brutna höjderna omkring en liten flod, *Feve*-floden kallad, som i mångfaldiga bugter kröker sig i djupet emellan dem. Staden lefver af blygrufvor (som finnas öfverallt i denna höglandstrakt), uppdragande ur jorden, smältande i ugnar, utförande i handeln, den mörka, tunga metallen. En blygrå himmel hänger för tillfället öfver staden; och på gatorna ser jag tulta madamer i gråduskiga kappor och gamla hattar, mycket lika fattiga madamer i fat-

tiga kappor och hattar på Stockholms gator i höstgrått väder; herrar också, eller halfherrar i trasiga rockar — mera ogenerade af dem, än de skulle vara det hos oss. Det ser grufligt gråvanligt ut! Och det är kallt, som hos oss i November. I går var det annorlunda. I går var den herrligaste sommar-dag. Det var regnigt, då jag i dagningen, lemnade »Blue Mound», men klarnade snart och vinden jagade skyarne öfver de ofantliga fälten; och spelet af skuggor och dagrar öfver dem, — de herrliga utsigterna, — jag kan ej säga huru jag njöt af denna dagsresa! Vägen öfver det höga Prairie-landet var hård och jemn, såsom vägarna hos oss om sommaren. Diligensen, i hvilken jag satt, för det mesta ensam, rullade lätt öfver fälten. Jag tyckte mig flyga öfver dem, under det jag med hvart ögonblick närmade mig jättefloden, min vestra resas mål. Vinden var varm, som hos oss i Juli. Och dessa vesterns utsigter, desto större, ju mer man närmar sig den stora floden, — de göra ett outsägligt intryck. Jag vet mig ej af naturföremål ha erfarit något liknande.

Mot aftonen blefvo vägarne sämre, och duktigt trött kom jag sent om aftonen fram till en liten stad »Water ville» (om jag rätt minnes namnet). Det var mycket mörkt, oaktadt himlen var stjernklar. Jag var hungrig och trött, och önskade dröja qvar i hotellet öfver natten, dels för att hvila, dels för att kunna fortsätta resan vid dagsljus och se de jättestora fälten. Men hotellet var upptaget af herrar, hvilka just nu här voro församlade till en konvention för uppfostringsfrågor, och nu som bäst hade session. Det fanns icke rum för mig. Och när jag talade om min trötthet, och fruktan att resa om nat-

ten på vägar, som ofta äro inga vägar, och på hvilka diligensen stjelper sex gånger i veckan, svarade värden i hotellet med berättelser om den stora och vigtiga konventionen, som hölls i staden, och om de märkvärdiga män, som dertill voro församlade och som bodde i hans hus. Han var så vigtig och så full af den stora konventionen i uppfostringsärenden, som pågick i hans stad, och hvars medlemmar bodde i hans hus, att han hade hvarken öra eller hjerta för den stackars trötta, resande damen, som bad om ett litet rum öfver natten. Jag talade om gärdsgården, han talade om prestgården, och mellan de två var ingen jemförelse. Detta hotell var egentligen, sade han, intet hotell för damer, utan blott för herrar. Det fanns väl ännu ett annat hotell i staden, och han tillbjöd mig en ledsagare dit. Men äfven detta torde vara uppfyldt af den stora konventionens märkvärdiga medlemmar. Och i alla fall måste jag resa nattetid, då diligensen icke for till Galena på någon annan tid. Denna natt hade jag att påräkna den bästa och säkraste kusk, natten var vacker och — jag skulle komma mycket säkert och väl fram till Galena, sade värden. Som den stora konventionens märkvärdiga session torde räcka långt in på natten, och diligensen skulle ögonblickligen afresa, hade jag intet hopp att få tala med någon af de märkvärdiga herrarne, för att begära råd eller handräckning af den Amerikanska artigheten och gästfriheten, som värden på hotellet alldeles saknade. Jag måste resa.

»Min goda vän,» sade jag bedjande, till diligensens kusk, »jag är en främling från fjerran land, och jag är ensam, lofva mig att ni icke stjelper mig!» »Det kan jag icke lofva er Ma'am,» svarade han, »men jag lofvar

er att göra mitt bästa för att föra er väl fram!» Det var ett förståndigt svar, och uttaladt med en röst, som ingaf mig förtroende. Jag satte mig upp i diligensen och lemnade det första ogästfria, ovänliga ställe, jag funnit i Amerika. Tre à fyra herrar sutto i diligensen jemte mig, som var det enda fruntimret der. Det var så mörkt att jag ej kunde se deras ansigten. Men deras röster och deras frågor sade mig att de voro unga och af en obildad klass. »Are you scared, Miss Bremer?» »Are you afraid, Maam?» o. s. v. voro utrop, hvarmed de genast öfverhopade mig godmodigt och muntert, men rått. Jag besvarade deras frågor med enstafviga »no!» och fick sedan vara i fred. Men jag var icke utan oro för den nattliga färden. Jag hade hört omtalas diligencer som nyss vältat, om ett fruntimmer, som fått armen afbruten, ett annat, som fått en så hård stöt i sidan att hon ännu låg sjuk deraf i Galena, en herre, som fått en stöt i hufvudet, så att han alldeles förlorat minnet under flera timmars tid, m. fl. liknande händelser.

Åtskilliga af de unga herrarne voro okända för hvarandra, men gjorde snart bekantskap. En af dem skulle blifva skolmästare någorstädes, närmare Missisippi. Han hade en jemmerlig brytning, och hans uttal af språket var bredt och bräkande. En af de andra herrarne frågade honom om han kunde lösa ett visst mathematiskt problem »med vatten». Skolmästaren tycktes förlora alla koncepter härvid, och hans nya lärare började nu vidt och bredt beskrifva för honom experimentet, på ett sätt, som säkert skulle mycket ha roat Fabian Wrede. Skolmästaren gjorde åtskilliga frågor, som visade att han icke var hemma i dessa vattenkonster, och då han kort

derpå

derpå lemnade diligensen, utbrast hans lärare: »Ar'nt he green for a schoolmaster!!» Och alla utbrusto i skratt. De voro tydligen »gröna» allesammans, men harmlösa och godlynta. De begynte sjunga Neger-visor, och sjöngo rätt friskt och karakteristiskt »oh Susanna!» »Dandy Jim from Caroline» m. fl. Derefter somnade de. Natten var vacker och klar, vägen icke dålig; kusken synbarligen god och omsorgsfull. Endast en gång fastnade vi i något snår, och de unga männen måste ut och rödja vägen. Klockan half 1 om natten voro vi lyckligen framme i Galena, der hela ,verlden tycktes sofva djupt. Äfven i hotellet var allt tyst och mörkt.

Porter vid »American-house,» en gammal herre med starkt markerad engelsk fysionomi, buskiga ögonbryn, stark näsa och haka, humoristiskt tycke och något gentlemanlikt i utseende och väsen, kom med en lykta i handen, och tog helt snällt hand om mig och mina saker. Han visade mig in i ett trefligt, litet rum. Men då jag skulle stänga dörren dertill, fann jag att dubbel-låset icke ville gå i lås. Jag kallade på min gamla gentleman och visade honom min svårighet. Han gjorde tecken åt mig att blott sätta min lilla koffert för dörren; »det var allt, som behöfdes för min säkerhet». Men då jag ej ansåg detta nog, bråkade han med låset, till dess dubbel-låset hastigt sprang igen. Det var då väl. Men nu skulle han åter öppna det för att gå ut, och — det gick icke upp. Han vred och vred; det rörde sig ej det ringaste. Jag och den gamle herrn voro inlästa i rummet, ty ingen annan utgång fanns. Vid denna upptäckt gjorde han en så lustig grimas, att jag ej kunde

låta bli att hjertligen le, och sedan han, under några minuter uttömt sina konster och krafter fåfängt för att få upp dörren, försökte jag mina. Jag undersökte noga låset, och upptäckte snart en liten fjäder på hvilken jag tryckte, och straxt uppsprang låset, och jag släppte ur buren min gamla gentleman, som syntes nästan lika glad, som jag, att komma väl ifrån det nattliga äfventyret.

Sednare.

Jag blef i min skrifning afbruten af några besök, måste gå ut i »the ladies parlour» der ett vackert, ungt fruntimmer satt och sjöng falskt, så att det skar mig in i själen; och aldrig ville hon sluta! En ung herre, som satt bredvid henne och vände bladen, måste ha varit alldeles utan öra, eller ock kär öfver öronen.

Af ett äkta par. som jag mottog i mitt rum, och som nu kom från vildmarken bortom Missisippi, fick jag intressanta uppgifter om de såkallade »Sqvatters», ett slags folk af hvita rasen, som utgör en del af Vesterlandets första bebyggare. De slå sig ned här och der ute i vildmarken, kultivera jorden och friheten, men vilja ej veta af någon annan kultus. De betala ingen skatt, vilja ej veta af lag eller kyrka. De lefva i familjer, ha intet samhälls-lif, men äro ytterst fredliga, och begå inga slags lagbrott. Allt hvad de begära är att få vara i fred, och att ha fritt armbågerum. Med Indianerna taga de sig väl ut. Icke så väl med de civiliserade hvita. När dessa komma med sina skolor, kyrkor och handelsbodar, då draga »Sqvatters» bort, längre bort i vildmarken, för att få, som de säga, lefva i oskuld och i frihet. Hela vesterlandet, bortom Missisippi och

intill Stilla Hafvet, lärer vara fläckvis bebodt af dessa »Sqvatters», eller Jord-dyrkare, hvilkas ursprung synes vara lika okändt, som Jordätarnes i Södra Carolina och Georgia. Äfven deras lefnadssätt har likhet. Men vesterländningarnes visar mera kraft och arbetsdrift. Jordätarne underligga naturlifvet. Jord-dyrkarne äro vildmarkens representanter och stå, såsom dessa, i stel opposition mot civilisationen.

Galena. *D. 12 Oct.*

Åter uppe, och åter rask efter en två dagars svår migrän, under hvilken jag blifvit på bästa vis vårdad och uppassad af en liten, godhjertad Irländsk piga, tillhörig huset. Jag kunde knappt ha blifvit bättre vårdad i mitt eget hem. Och utan en minnesbeta kunde man ej komma från den ohyggliga färden genom Wisconsin. Men med denna är äfven den besvärligaste delen af min vestra resa öfverstånden. Och jag har kropp och alla lemmar, förnuft och alla sinnen i behåll, och allt har på det hela gått så väl, och jag känner mig så fullkomligt återställd till mitt vanliga goda helso-tillstånd, att jag blott kan vara hjertligen nöjd och tacksam.

Först om måndag lemnar jag Galena, ty först då afgår den goda ångbåten Menomonie (så nämd efter en Indianstam) härifrån uppföre Missisippi till S:t Paul. Jag skall emellertid njuta af min frihet på detta goda hotell, och af vandringar på de pittoreska höjderna häromkring.

God natt, älskade! Jag omfamnar Mamma och dig, och helsar hjertligen alla goda vänner inom och utom hus.

TJUGONDESJETTE BREFVET.

På Missisippi. *D. 15 Oct. 1850.*

Vid solnedgången på den allraljufvaste, herrligaste afton, kommo vi ur den lilla trånga, bugtande Feve-floden ut på den stora Missisippi, som flöt spegelklar och bred, med sina låga, yppigt grönskande öar, mellan långt i fjerran blånande höjder under den milda, klart blå himmeln, der nymånan och aftonstjernan gingo upp, stigande i klarhet, allt som solen sjönk djupare bakom bergen. Indianska sommaren kastade öfver nejden sin skira rökslöja. Man kunde ha trott att det var den tacksamma jordens rökoffer, som i qvällen uppsteg mot den milda himmelen. Ingen vindfläkt rörde sig; allt var tyst och stilla i det stora skådespelet. Det var obeskrifligt skönt. Då small ett skott, en rök-kolonn sköt fram från en af de små gröna öarne, och flockar af änder och vildgäss flögo upp rundtomkring, flyende för den gömde jägaren, som, jag vill hoppas, denna afton blef utan stek. Derefter var allt åter tyst och stilla, och Menomonie sköt med stilla, stadig fart uppför den herrliga floden.

Jag stod på öfversta däcket, jemte kaptenen mr Smith och representanten från Minnesota, mr Sibley, som åtföljd af hustru och barn återvände hem från Washington och nu med mig betraktade det sköna skådespelet.

Var detta väl Missisippi, den vilda natur-jätten, som jag tänkt mig så våldsam, så grumlig och grym? Här var dess vatten klart, af en frisk, ljusgrön färg, och i den herrliga ramen af de fjerran violettblå bergshöjderne, låg den lik en himmelsspegel, bärande grönskande, drufvorika öar i sin famn. Missisippi var här i sin ungdom, i sitt oskuldstillstånd ännu. Den är ännu ej långt borta ifrån sina källor; inga skaror ångbåtar grumla dess vatten (Menomonie, och ännu en annan mindre båt, äro de enda som gå uppföre floden från Galena) inga städer kasta dit sitt afskum; endast rena strömmar gjuta deri sina vatten; och urinvånarne och urskogen omgifva den ännu. Sednare, längre fram mot verldshafvet, när Missisippi kommer med i statslifvet, blir statsman, måste bära tolfhundra ångbåtar och jag vet ej hur många tusen skutor, måste gifva sig åt städer och stadsfolk, blir gift med Missouri, då är det annorlunda; då är det förbi med Missisippis skönhet och oskuld.

Men nu, nu var den skön, och hela denna afton på Missisippi var mig såsom en förtrollning.

Missisippis upptäckt af Europas folk har tvenne epoker och i hvardera en romans, så olika hvarandra som dag och natt, som den sollysta idyllen och den mörka tragedien, som Missisippi här, i dess ungdomslif, och Missisippi nedanom S:t Louis, — som Missisippi-Missouri. Den första tillhör denna nordliga nejd; den andra den södra; den förra har till hjelte den milda presten, fader Marquette, den sednare den spanske krigaren Ferdinand de Soto.

Frankrike var, i täflan med England, första eröfraren af Nord-Amerikas land. Franska jesuiter voro de

första, som trängde genom vildmarken i Canada och till vesterns stora insjöar. Religions-enthusiasm planterade den puritanska kolonien på Plymouths klippa; religions-enthusiasm planterade korset, jemte Frankrikes liljor, utmed S:t Laurence's stränder, vid Niagara och ända till S:t Marie, ibland de vilda indianerna vid Lake Superior. Den ädle, ridderlige af brinnande nit uppfyllde Champlain hade sagt: »en själs frälsning är mig mer, än eröfringen af ett kungarike».

I den tiden gingo Loyolas lärjungar ut öfver verlden, att eröfra den till fridsfurstens rike, och reste korsets tecken i Japan, i China, i Indien, i Ethiopien, bland Kaffrerna, i Californien, i Paraguay. De inbjödo barbarerna till kristendomens frid.

De prester, som i denna mission trängde fram vesterut i Amerikas vildmarker från Canada, voro af de ädlaste af deras orden.

»De hade» — skrifver om dem Bankroft — »fel tillhörande ascetisk öfvertro, men fasorna af ett lif i vildmarken visste de att möta med ett oöfvervinneligt passivt mod, och en djup inre frid. Bortvända från lifvets behagligheter, fjerran från allt tillfälle till fåfänglig ärelystnad, voro de liksom döda för verlden, och ägde sina själar i orubbligt lugn. De få, som lefde att bli gamla, ehuru nedböjda af mödorna under den långa missionen, brunno ännu af elden af apostoliskt nit. Historien om deras arbeten är förenad med uppkomsten af hvarje ryktbar stad inom franska Amerika: icke en udde kringseglades, icke en flod undersöktes, utan att en jesuit ledde vägen».

Jesuiterna Brebeuf, Daniel och den milda Lallemand följde med en flock barfota Huroner upp till deras land genom förfärliga skogar. De vunno vildarnas öra och kärlek.

Brebeuf »ett mönster af hvarje religiös dygd» lefde bland Huronerna i femton år, döpande dem till Kristus, lärande dem fredliga yrken. Kärleksfulla handlingar, hårda sjelfspäkningar, böner långt inpå nätterna — så var hans lif. Derunder växte blott hans kärlek till den herre, som han tjenade, hans törst till lidande i hans tjenst. Han längtade derefter såsom andra efter lifvets välluster. Han gjorde ett löfte att aldrig undvika tillfället till martyrdom; att icke mottaga dödshugget utan med glädje.

Sådan tro måste försätta berg. Den gjorde mer, den försatte Jesu kärlekslif i blodtörstiga vildars hjertan. Den stora krigaren Ahasistari sade:

»Innan ni kom till detta land, då jag stundom undgått stora faror, har jag sagt mig: någon mäktig ande vakar öfver mitt lif!» Och han bekände sin tro på Jesus, såsom den goda ande, som han förr omedvetet hade trott på. Och efter att ha emottagit dopet, sade han till en tropp af nydöpta indianer: »låt oss söka föra hela verlden att omfatta Jesu lära!»

Längre och längre trängde missionärerna mot vester. De hörde der talas om stora krigiska indianstammar, om de mäktiga *Sioux,* som bodde vid den stora floden *Messipi,* om stammarne *Erie* och *Chippewas* och *Pottowattomis,* m. fl. som lefde vid stora insjöar. Farorna, mödorna, vildmarken, vildarne, allt stod emot dem hotande, och — drog dem dess mer.

Fiendtliga stammar öfverföllo den stam, som ledsagade dem. De vilda Mohawks togo till fånga missionären Jogues och med honom den ädle höfdingen Ahasistari. Ahasistari hade lyckats att dölja sig, men då han såg Jogues fången, framträdde han till honom sägande: »Min broder, jag gjorde dig ett löfte att jag skulle dela ditt öde i lif och i död. Här är jag nu för att hålla mitt löfte».

Vildarnes grymhet öfvade sig på dem under flere dagar och nätter. När Jogues sprang gatulopp emellan deras leder, såg han syner af den heliga Jungfrun. »Om aftonen efter en dag af plågor, kastades ett mais-ax på dess stjelk till den gode fadern, och se! på det breda bladet satt droppar af dagg, vatten nog för att döpa två nya kristna lärjungar».

Ahasistari och två af hans folk brändes. Han mötte döden med en Indians stolthet, med en kristens lugn.

»Jogues väntade samma öde, men skonades och frigafs. Ströfvande ensam i de ståtliga skogarna af Mohawks-dalen, ristade han Jesu namn och korsets tecken i barken af dess träd, tagande besittning af dessa länder i Guds namn. Ofta upphöjde han sin röst i lofsång, tröstande sig sig i sina sorger med tankan att dock *en* i denna vidsträckta nejd tillbad den sanna Guden, himmelens och jordens Gud».

Han återkom lyckligt till de sina i Canada. Men blott för att två år derefter söka nya faror i samma tjenst. »Jag går för att icke mer återkomma», sade han då. Snart derpå togs han till fånga af Mohawks-Indianerna, som sade att hans trollerier skadade deras skörd.

»Fruktande af naturen, men modig genom sitt nit mötte han lugn dödshugget».

Brebeuf, Anthony, Daniel och den milde Lallemand ledo alla martyrdöden under plågor sådana blott vildarne kunna utfinna, ledo dem med fromt mod, sådant blott Kristi kärlek ger.

De byar och nybyggen, som de fromma fäderna grundat, uppbrändes, de nykristna dräptes med eld och svärd. Alla Jesuiternas fleråriga arbeten voro tillintetgjorda, och vildmarken syntes växa igen öfver deras spår.

Så stora motgångar tycktes böra låta dem vackla och vika. De veko ej ett steg. De gingo framåt på nytt.

Under det de vilda nationerna bekrigade hvarandra i grymma öfverrumplingar, och gjorde alla stigar genom vesterns skogar till dödsstigar, upptändes biskopen af Quebec, Francis de Laval, af nit att bära fridens lära ända till stränderna af den stora floden. Han ville gå sjelf. Men lotten föll på René Mesnard. Alla bevekelsegrunder af personligt intresse kallade denne att stanna qvar i Quebec, men »mäktiga instinkter» manade honom att våga sitt lif i företaget. Han var gammal, då han gick att beträda vägen, ännu röd af hans föregångares blod: »om tre eller fyra månader kan ni räkna mig bland de döda», skref han under vägen till en vän. Han gick, för att ej mer återkomma. Långt ut i vesterns vildmarker, medan hans följeslagare en dag sysselsatte sig med flyttningen af en båt, gick han in i en skog och syntes sedan ej mera. Hans radband och bönbok blefvo funna en tid derefter och ansågos såsom heliga amuletter af Indianerna. En annan missionär föll för Indianernas pilar under en strid emellan fientliga stammar.

Ifrån de blodiga och grymma scener, som beteckna vesterns första beträdande af Europas sändebud, är det en förfriskning att få vända sig till den idylliskt fredliga episoden af jesuiten Marquettes missionsfärd. Midt ibland de vilda, krigiska Indianstammarne är den lik en solstråle mellan åskdigra moln.

Redan hade den modige fader Alvuez trängt till de flesta Indianstammarne kring Lake Superior, och under tvååvigt vistande ibland dem lärt Chippewas-Indianerna att messa Pater Noster och Ave Maria, hade af soldyrkarne Potowattomies mottagit bjudningar till deras hyddor, hade rökt fredspipan med stammen Illinois, som berättade honom om deras stora fält, beväxta med högt gräs, der hopar af vilda rådjur och bufflar betade; han hade äfven mött de stridbara, mäktiga Sioux, som lefde af vildt ris, täckte sina hyddor med djurskinn, i stället för bark, och bodde på Prairie-land, nära den stora floden, hvilken de nämde »Messipi».

Marquette beslöt att upptäcka och befara den stora floden.

Han hade samlat omkring sig öfverlefvorna af Huronska nationen och med dem slagit sig ned vid stranden af lake Michigan, der det var rikedom på fisk. Der byggde de sig hyddor och fader Marquette lärde de vilda naturbarnen att dyrka Gud och lefva i fred af fredliga yrken.

Derifrån ville Marquette, åtföljd af fransmannen Joliet, och med en ung indian af Illinois-stammen till ledsagare, begifva sig på sin upptäcktsresa. Den franske intendenten i Canada, Talon, gynnade Marquettes företag, önskande att utransaka om Frankrikes banér

kunde på den stora floden föras till Stilla Hafvets kuster, eller planteras vid sidan af Spaniens, vid Mexikanska viken.

Marquette sökte på sin färd en annan herrskares ära: »Jag skall gladligen lägga ned mitt lif för att frälsa själar», sade han till svar åt några sändebud från Potawatomies-stammen, som varnade honom med de orden: »dessa fjerran boende folk skona inga främlingar; deras inbördes krig fylla stränderna med krigare, och den stora floden är full af odjur, som uppsluka både menniskor och båtar; och den stora hettan der är dödande». På Marquette's svar förenade sig vildmarkens barn i bön med honom.

Marquette kom till Fox-strömmen, der indianska stammarne Kickapoos, Mascoutins och Miamis bodde tillsammans på en skön höjd, omgifna af prairies och praktfulla lundar; och der fader Aloüez redan hade upprest ett kors, som vildarne behängt med granna hudar och prålande bälten såsom tackoffer till deras Gud, »den stora Manitou». De äldste sammanträdde i ett råd för att emottaga pilgrimerna. »Min följeslagare», sade Marquette, »är en utskickad af Frankrike för att upptäcka nya länder; jag är en utskickad af Gud att upplysa dem med hans Evangelium»; och i det han bjöd dem skänker, bad han om tvenne vägvisare för morgondagen. De vilda männen svarade välvilligt och skänkte honom en matta, för att tjena honom till bädd under den långa resan.

»Se då», — jag följer nu historieskrifvaren Bankroft ordagrannt, ty jag kan ej göra bättre — »se då, på den tionde Juni, år 1673, den renhjertade, ödmjuke, anspråkslöse, namnkunnige fader Marquette, med sin följeslagare

Joliet, fem fransmän, och tvenne algonquins, som vägvisare, bärande tvenne kanoer öfver den smala landt-tunga, som skiljer Fox-strömmen från floden Wisconsin. De hinna vattnet; de stå vid Wisconsin och i det de uppsända en särskilt bön till den heliga Jungfrun, lemna de strömmarne, som under sitt lopp kunde ha burit deras helsningar till Quebeks slott. »Vägvisarne vände om», säger den milde Marquette, »lemnande oss allena i det okända landet, i försynens händer».

»Frankrike och kristendomen stodo i Missisippidalen».

»Pilgrimerna sköto ut på den breda Wisconsin och seglade vesterut, ensliga, utföre strömmen, emellan vexlande prairies och skogs-sluttningar, utan att se någon mensklig varelse, eller skogarnes vanliga djur. Intet ljud bröt den högtidliga tystnaden utom vattnets plaskande kring kanoen, och buffelns råmande långt inne i skogen. Efter sju dagar »kommo de lyckligt in i den stora floden, med en glädje, som ej kan beskrifvas», och de tvenne björkbåtarne, höjande sina glada segel för obekanta vindar under ett nytt himmels-streck, flöto utför den lugna ocean-floden, öfver de klara, breda sandgrunden, — tillhåll för otaliga svärmar vattenfågel, — glidande förbi små öar, som syntes svälla upp ur strömmens sköte med rika löfmassor, och färdades så emellan Illinois och Jowas vida fält, bekransade af majestätliga skogar eller beströdda af trädgrupper, afvexlande med oändliga prairie-rymder».

»Omkring sextio mil nedanom mynningen af Wisconsin upptäcktes i sanden, på flodens vestra strand, spåren af menniskor; en liten fotstig ledde genom en skön prairie; och lemnande kanoerna samt sina följeslagare,

beslöto Marquette och Joliet att ensamma våga ett möte med vildarne. Sedan de vandrat sex mil inåt landet sågo de en by vid brädden af en ström, och tvenne andra på sluttningar, något längre bort. Strömmen kallades Mou-in-gou-e-na eller Moingona (sedermera des Moines). Marquette och Joliet voro de första hvita män, som hade beträdt Jowas jord. De anbefallte sig till Gud, och uppgåfvo ett högt rop. Indianerna höra det. Fyra gamla män framträda långsamt emot dem, bärande fredspipan, lysande af mångfärgade fjädrar. »Vi äro Illinois!» sade de, hvilket är uttydt »vi äro män!» En gammal höfding emottog dem i sin hydda, sägande i det han upphöjde sina händer: »Huru skön är ej solen, Fransman, då du kommer att besöka oss! Vår hela by väntar dig; och du skall bo i frid i våra hyddor». I deras stora råd förkunnade Marquette läran om den enda sanna Guden, deras skapare. Han talade äfven om fransmännens stora kapten i Canada, som hade bestraffat de fientliga indianska nationerna och befallt fred; samt frågade dem om Missisippi och folkstammarne på dess stränder.

»För budbärarne, som förkunnade att Iroquesarne blifvit besegrade, gjordes ett präktigt gästabud af homouny och fisk samt utvaldt villebråd från prairien».

»Efter sex dagars festligheter bland dessa vildar, for den lilla gruppen upptäckare vidare. »Jag fruktade icke döden», säger Marquette, »jag skulle ha ansett det för den högsta lycka att få dö för Guds ära».

»De reste förbi de lodräta klippor, som bära vidunderliga djurs liknelser; de hörde på afstånd bullret af Missouri's vatten, som de ännu blott kände med den

algonquinska benämningen Pekitanoni; och när de kommo till den skönaste förening i verlden af två strömmar, — den, der den snabba Missouri rusar, såsom en eröfrare in i den lugnare Missisippi, ryckande den så tillsägandes med sig, ned mot hafvet — då beslöt Marquette i sitt hjerta att en dag fara uppföre den mäktiga strömmen ända till dess källa; att gå öfver landsträckan, som åtskiljer verldshafven och förkunna evangelium för alla folk i den nya verlden».

»Fyrtio mil längre ned flöto de förbi mynningen af Ohio, då kallad Wabash. På dess bankar bodde de fredliga Shawnees, som darrade för Iroquesernas öfverfall».

»De tjocka vassrören (canes) begynte synas längs floden, så täta och starka, att buffeln ej kunde bryta igenom dem. Juli-solens hetta, och insekterna blefvo odrägliga».

»Prairies försvinna. Täta, höga skogar af hvitved betäcka stränderna intill vattnets bräddar. Här är Chickesaws-Indianernas land, och vildarne ha bössor».

»De komma till byn Milihigamea i en nejd, som icke hade blifvit besökt sedan Ferdinand de Sotos dagar. »Nu, i sanning, måste vi anropa den heliga Jungfruns hjelp», tänkte Marquette, när han såg Indianerna omgifva hans kanoe, beväpnade med bågar och pilar, stridsyxor och klubbor, under oupphörliga vilda stridsrop. Men Marquette höjer fredspipan, och vid dess syn röras de gamla krigarnes hjertan; de återhålla de ungas ifver; de kasta bågar och pilar i sina kanoer och gifva främlingarne en fredlig välkomning».

»De resande segla vidare till mynningen af Arkansas-floden. Här äro de i de milda regioner, som hafva nästan ingen vinter, endast en regntid. Här äro de i grannskspet af mexikanska viken, och göra bekantskap med Indianstammar, som ha fått europeiska vapen genom handel med spaniorerna».

»Sålunda, sedan han talat om Gud och den katholska trons mysterier till de vilda folken, och försäkrat sig om att »Flodernas Fader» icke hade sitt utlopp i oceanen, öster om Florida, ej heller i Californska viken, lemnade Marquette jemte Joliet »Akansea», och seglade åter uppföre Missisippi».

»Vid 38:de gradens latitud inträngde de i Illinois-strömmen, och upptäckte ett land, makalöst för fruktbarheten af dess sköna prairies, betäckta med bufflar och rådjur, dess intagande små strömmar och mängden af vilda svanor, papegojor och kalkoner vid dessa. Illinois-Indianerna bådo fader Marquette att komma och bo ibland dem. En af deras höfdingar, åtföljd af unga män, ledsagade fransmännen öfver Chicago till Lake Michigan; och innan slutet af September voro alla lyckligen tillbaka i nybygget vid Green bay».

»Joliet återvände till Quebec för att tillkännagifva de gjorda upptäckterna, hvilkas rykte genom Talon äggade Colberts ärelystnad».

»Den anspråkslösa Marquette blef qvar, för att predika evangelium för Miamis-Indianerna, som bodde i nordliga Illinois rundtomkring Chicago».

»Två år sednare, i det han seglade från Chicago till Makinaw, »trängde han in i en liten ström i Mi-

chigan. Der uppreste han på stranden ett altare, och läste messan efter katholska kyrkans ritual. Sedan bad han männerna, som förde båten att lemna honom ensam för en half timmes tid».

»Vid slutet af denna halfva timme, gingo de att söka honom och funno honom sofvande, men — för att ej vakna mer. Den goda missionären, upptäckaren af en verld, hade insomnat emellan altaret och brädden af floden, som nu bär hans namn. Vid dess mynning gräfde båtmännen hans graf i sanden. Alltid sedan brukade skogens rödjare att i faror påkalla hans namn. Vesterns folk skola bygga honom en minnesvård».

Så berättelsen om fader Marquette.

Ett litet menniskolif, men hur fullt, hur skönt hur färdigt och fullkomnadt!

Ser du ej en stråle af himmelskt ljus lysa genom den töckenhöljda, blodbesprängda Missisippi-dalen?! — Längre ned utföre Missisippi, skall jag berätta dig om Ferdinand de Soto.

D. 15 Oct. på Missisippi.

Kulet och kallt, men de ståliga höjderna, som allt högre resa sig på båda sidor om floden, betäckta af ekskog, lysande grannt gulbrun emot hösthimmelen, och der emellan prairies med oändliga utsigter, ge ett skådespel ständigt skönt och omvexlande. Och sedan — allt är så ungt, så nytt, allt jungfrulig mark ännu. Här och der vid foten af höjderna, på stranden af floden, har en nybyggare byggt sitt lilla bjelkhus, samt upplöjt en liten åker, der han nyss skördat mais. Luften är grå, men alldeles lugn. Vi fara mycket långsamt,

ty vattnet är lågt denna tid på året, och floden har många grund; den är smal nog ibland, men ofta äfven mycket bred och med en mängd större och mindre öar. Dessa äro fulla af vilda vinrankor, hvilka kasta sig i festoner emellan de till större delen aflöfvade träden. Men vinrankan är grön ännu. Vi fara emellan Wisconsin (till höger) och Jowa (till venster). Nyss foro vi förbi mynningen af floden Wisconsin, der fader Marquette seglade ut i Missisippi. Huru väl jag förstår hans känslor, vid upptäckten af den stora floden! Jag känner mig här, 200 år sednare, nästan så lycklig som han, ty äfven jag är ensam, och stadd på upptäcktsresa, ehuru af annan art. Wisconsins utlopp i Missisippi, emellan stränder beväxta af lummiga buskar och träd, är såsom en skön idyll. I morgon komma vi i vildare nejder och bland Indianer. Måtte blott vädret ej bli för ruskigt!

Om aftonen.

Det ser ut att klarna. Solen har gått ned och månan upp, och månan tyckes verka på molnen, så att de skingras. Vid solnedgången lade Menomonie till vid land, för att intaga ved. Det var vid Jowa strand. Jag gick i land med M:r Sibley. Der låg ett nytimradt bjelkhus nedanför höjden, en femtio steg från stranden. Vi gingo in i huset. Der möttes vi af en ung, vacker hustru med en duktig liten gosse, »a baby» på armen. Hennes man var ute i skogen. De hade varit på stället blott få månader, men voro nöjda och hoppades att kunna slå sig väl ut. Två feta kor med bjellror gingo betande på marken kring hyddan, icke

inskränkt af något stängsel. Inom huset var allt städadt, snyggt och vittnande om en viss comfort. Jag såg några böcker på en hylla. Det var bibeln, bönboken och amerikanska läseböcker, innehållande utvalda stycken af engelsk och amerikansk litteratur på vers och prosa.

Den unga hustrun talade vettigt och lugnt om deras lif och belägenhet som nybyggare i vestern. När vi lemnade huset och jag såg henne stå i dörren med sitt sköna barn på armen, utgjorde hennes gestalt i stugans ram, i den milda belysningen från vestra himmelen en vacker bild af vesterns nya lif.

Den unga, kraftiga, allvarliga modren, bärande barnet; den lilla boningen värnad af mannen, och som inom sig hyser kärlekens och tankens ädlaste skatter — se der plantskotten, hvilka småningom skola uppfylla vildmarken och låta den blomstra, såsom en lilja.

D. 16 Oct.

Herrlig, sommarvarm morgon! Det har regnat i natt. På morgonen klarnade det. De tjocka, mörka molnmassorna genombrötos, söndersletos af ljungande solstrålar. Och det blef ett spel af djerfva skuggor och himmelska dagrar bland de allt djerfvare, brantare, pittoreskare höjderna. Det var ett lif! Och jag var åter ensam med Amerika, min älskade, min stora, sköna syster, sibyllan, vid hvars knä jag sitter lyssnande, blickande upp till henne med kärleksfulla blickar. O! . . . . hvad hon sade mig allt denna dag, denna ingifvelsefulla morgon, der hon genom tårar drack himlens ljus, och kastade de mörka skuggorna, såsom slöjor

tillbaka från sitt anlete, för att låta det mera fullt bestrålas af det gudomliga ljuset! Denna morgon glömmer jag aldrig.

De kommo åter och åter de mörka molnen, bredande natt öfver de djupa klyftorna, men de måste vika, de måste ge rum åt solen, hvilken slutligen rådde ensam segerrik, och lyste öfver Missisippi och dess verld i skönaste sommardags glans. Och det inre ljuset i mig talade med det yttre. Det var herrligt.

Strändernas höjder blefvo äfven allt mer ovanliga och fantastiskt brutna, framställande de mest öfverraskande bildningar. Hälften af höjden — ungefär fyra- à femhundra fot öfver floden — täcktes af gyllne löfskog, ur denna uppreste sig tvert nakna, ruinlika klippor, rödbruna vallar, torn, halft nedbrutna murar, — såsom af fordom präktiga borgar och slott. Rhenstrandens borgruiner äro småsaker mot dessa gigantiska lemningar från urtiden, då icke menniskan fanns ännu, då urnaturens titaner Megatheriums, Mastodons och Missouriums uppstego ur floderna och vandrade ensamna på jorden.

Det var svårt att öfvertyga sig, vid flera af dessa djerfva pyramider och brutna façader, att de icke hade varit verk af menniskohand, så regelbundna, så arkitektoniska voro de kollosala bildningarne. På ett par ställen såg jag ett litet hus af menniskohand uppbygdt på klippan; det såg ut som ett fogelbo på ett högt tak. Men det gladde mig, emedan det förebådade att denna praktfulla nejd snart får inbyggare, och naturtemplet dyrkare i begripande tacksamma menniskosinnen. Nejden på andra sidan om dessa branta klippor,

är högland, ett herrligt, bördigt Prairie-land, land för många millioner menniskor: amerikaner skola bygga på dessa höjder sköna, gästfria hem, här arbeta, bedja, älska, njuta. En förädlad mensklighet skall bo på dessa höjder.

Nere i floden, vid berg-jättarnes fötter, blefvo de små gröna öarne allt fler och fler; alla hade samma karakter, alla voro täcka oaser, omslingade af vinrankor. De vilda drufvorna äro små och sura; men sägas bli söta efter frosterna. Det är märkvärdigt huru öfverallt i Amerika vinrankan är hemma! Amerika är ett sannt vinland. Jag såg här profetian om tiden och landet, der »hvar man skall sitta under sitt eget vinträd i god fred, der ulfven och lammet skola leka tillsammans», och ödemarken skall blomma som en lilja — allt i Fridsfurstens namn.

Dessa höjder, oaktadt deras skiljaktighet i former och de klippruiner de bära, ha *en* likhet; de äro nästan alla af samma höjd, icke öfverstigande åtta à niohundra fot. Goda republikaner allesammans.

I går afton, just i solnedgången, såg jag första spåret af Indianerna, i en Indiansk graf. Det var en bark-kista eller låda, lagd på ett par plankor, burna af fyra stolpar under ett höstgult träd. Det är så Indianernerna bisätta sina döda, ända till dess allt kött är förvittradt af benen, då de begrafva dessa i jorden eller i hålor, under ceremonier, dansar och sånger. En likkista i höstgult träd, i den bleka aftonsolen var således det första tecken, jag förnam af detta arma, bortdöende folk.

Snart derefter sågo vi' Indianska hyddor på bankarne. De kallas af Indianerna här Tepees (boningar) och på engelska »lodges», äro tältformiga hyttor, täckta af buffelskinn, svepta kring långa stänger, instuckna i jorden i ring, och förenade i toppen, der röken utgår genom en öppning, — de påminna om våra Lappkåtor, men äro i större stil. En låg öppning med skapnad af dörr är på hvart tält, hvilken betäckes, när man så vill, af en flik buffelhud. Genom så öppnade dörrar såg jag eld brinna inne på golfvet i flera af hyttorne; Det såg vänligt ut. Små vilda barn springa på stranden. Det är den skönaste månklara afton.

D. 17 Oct.

Solklart, men kallt. Vi ha indianskt territorium hela vägen till venster, det är *Minnesota* territorium, och vi se Indianer på bankarne i större och mindre läger. Männerna stå eller gå insvepta i röda eller hvitgula filtar; qvinnorna syssla vid eldar utom eller inom tälten, eller bära sina små barn på ryggen i den gula filten, hvilken insveper dem sjelfva. Alla äro barhufvade med svart, stripigt, nedhängande, tagellikt hår, ibland i flätor. En mängd barn, isynnerhet gossar, springa hojtande på stränderna. Vi fara mycket långsamt och fastna på grund allt emellanåt, och få leta vår väg emellan öarne. Emellertid smyga små kanoer, med Indianer snabbt och liksom skyggt här och der utmed stränderna och öarne, der folket synes söka något bland buskarne. Det är, som mig synes, för det mesta qvinnor i båtarne; men det är icke lätt att skilja en man från en qvinna, der de sitta insvepta i sina

filtar, med bart, tofvigt hår. Det är vilda bär och örter, som de samla bland buskarne. Hvad de se vilda och djurlika ut! Och hvad det är underligt att se menniskor, så olika de menniskor vi dagligen se, så olika oss sjelfva!

De Indianer, vi här se, äro af Sioux (eller Dakotah) nationen, ännu en af de mäktigaste stammarne i landet, och som bebor landet kring Missisippi källor (Minnesota), jemte Chippewas-Indianerna. Hvardera nationen lärer uppgå till omkring tjugufem tusen själar. De två folken lefva i ständig fejd med hvarandra, och nyligen, efter några blodiga öfverrumplingar, har en stor fredskongress blifvit hållen vid Fort Snelling, der amerikanska myndigheterna tvungit de hämdtörstiga folken att, ehuru motvilligt, räcka hvarandra handen till försoning.

M:r Sibbley, som lefvat flera år ibland Sioux, deltagande i deras jagter och dagliga lif, har omtalat för mig flera egendomliga drag af detta folks lif och lynne. Ett visst storsinne röjer sig deri, men på grunden af ett stort högmod; och hämdlystnaden är vild och grym på oädelt vis. M:r Sibley håller likväl af Indianerna, och lärer sjelf hos dem vara en stor gunstling. När vi fara förbi Indianska byar, utsänder han stundom ett slags vildt rop, hvilket från stranden besvaras med jubel.

Ibland se vi ett litet bjelkhus och der bredvid 2 à 3 Indianska Tepees. Det är en halfblods-indian, som bor i huset, d. v. s. en, hvars fader var en hvit man, och hvars moder en Indianska, och det är hans slägtingar på mödernet, eller hans Indianska hustrus slägtingar, som komma och bo nära honom. Han är

vanligen en handelsman och står i beröring med Europeer.

Vi ha nu äfven några Indianer om bord, en familj Winnebagoes, man, hustru och dotter (en sjutton års flicka) och tvenne unga krigare af Sioux-stammen, utpyntade med granna fjädrar, och målade med rödt och gult, och alla färger tror jag, så att det är kostligt. De vistas på det öfre däcket, der jag äfven för det mesta uppehåller mig, för den friare utsigtens skull. Winnebago-mannen är också målad, och ligger på däcket oftast på magen, stödd på armbågarne, inveckIad i sin filt. Hustrun ser gammal och utsliten ut, men är munter och pratsam. Flickan är stor, har ett godt utseende, men tunga drag, och bred böjd rygg; hon är mycket blyg, och vänder sig bort, då man ser på henne. Jag såg de tre hålla sin middag, i det de ur en påse framtogo ett stycke mörkt kött (rökt, som jag tror) och afsleto vexelvis ett stycke deraf med tänderna. Jag bjöd dem kaka och frukt, som jag hade med mig. Hustrun nästan ryckte dem ifrån mig skrattande. De höllo till godo, men gjorde ingen min af att tacka. De unga Sioux-krigarne se ut som ett slags stora, granna tuppar. De yfva sig allt emellanåt och se högfärdiga ut; deremellan krypa de ihop och sitta på huk, såsom apor kunde göra det, och prata mellan sig med flödande tunga, såsom två kaffesystrar kunde prata. Alla karlarne ha näsor lika höknäbbar, och munnens vinklar äro dragna nedåt, hvilket ger ett obehagligt hånfullt uttryck åt ansigtet. Ingenting frapperar mig hos dem så mycket som deras ögon, ty de ha ett visst hårdt, omenskligt uttryck. De synas mig lika vilddju-

rens, kalla, klara, med en stadig och hård nästän grym blick. Man tycker sig se att de speja något föremål, något rof långt bort i skogen. Blicken saknar ej fattlighet, qvickhet, men den saknar känsla. Det är en himmelsvid skilnad emellan dessa ögon och neger-folkets. De förra äro en kall dag, de sednare en varm natt.

Förleden natt, i månskenet, foro vi genom »Lake Pepin», en utvidgning af Missisippi, så stor att den bildar en vid sjö, omgifven med höga, mot vattnet nästan lodrätt sluttande höjder, hvaribland en, särdeles framstående, kallas Wenonas klippa, efter en ung Indianska, som här sjöng sin dödssång och derefter störtade sig i djupet, väljande döden hellre än förening med en man, som hon icke älskade.

Sent i går afton anmärkte jag en högväxt Indian, som stod med korslagda armar, insvept i sin filt, under ett stort träd. Han stod så orörlig att han tycktes sammanväxt med trädet, mot hvars stam han stödde ryggen. Han såg rätt ståtlig ut. På en gång spratt han häftigt till och begynte springa utmed stranden under gälla rop, och nu fick jag längre bort se ett läger af omkring tjugu Tepees i skogen, nära floden, der eldar brunno och der det syntes hvimlá af folk. Längs med stranden lågo en mängd små kanoér, och jag förmodar att mannens varningsrop gällde dessa, ty när vår ångbåt svängde förbi stället — det var i en bugt af floden lägret stod, — anställde den en riktig jordbäfning för de små båtarne, som slängdes såsom nötskal, dels mot hvarandra, dels upp mot stranden. Folk som sutto i båtarne sprungo ur dem på stranden, andra sprungo från tälten ned mot båtarne, hela lägret

kom

kom i rörelse, och man skrek och skällde, både menniskor och hundar, och upphäfde gälla rop, som hördes långt sedan Menomoni med brusande fart skjutit förbi. Lägret med dess eldar, tält och folk, var ett högst vildt, lifligt skådespel. På ett annat ställe, under dagen, sågo vi en stor, ljusröd sten, på ett fält nära floden. Man sade mig att denna sten, och alla stora stenar af denna art, äro heliga för Indianerna, hvilka på dem aflägga sina eder, kring dem hålla sina församlingar, och anse dem bebodda af en gudomlighet.

I eftermiddag lära vi anlända till S:t Paul, vår resas mål, och den nordligaste stad vid Missisippi. Jag är ledsen att komma fram så snart, jag ville att denna färd uppföre Missisippi kunde räcka åtminstone åtta dagar. Den roar och intresserar mig obeskrifligt. Dessa nya stränder, så nya på allt vis, med deras ständigt nya skådespel, detta vilda folk med sina läger, sina eldar, båtar, egna seder och skick, — det är mig en beständig vederqvickelse. Härtill kommer att jag kan njuta af allt detta i frid och frihet, genom de amerikanska ångbåtarnas förträffliga anordning för passagerare. De äro vanligtvis tredäckade. Det medlersta däcket upptages förnämligast af de passagerare, som, för att ha det beqvämt, betala högre afgift än de andra. Rundtomkring detta däck går ett bredt galleri (eller piazza) öfverskuggadt af det öfre däcket, och innanför piazzan äro passagerarnes rum, sida vid sida rundtomkring hela båten. Hvart rum har en dörr försedd med fönster utåt galleriet, så att man när som helst kan gå ut der, eller från sitt rum se skådespelet på stränderna; samt en dörr midt emot, inåt salongen.

Salongen längst i aktern är alltid fruntimmernas, och rundtomkring denna äro deras rum; den andra, större salongen — hvilken tillika är matsal — är herrarnes samlingsrum. Hvart litet rum, som kallas »State room» har vanligen två bäddar, den ena öfver den andra. Men om icke ångbåten är öfverfull af passagerare, kan man lätt få behålla hela rummet ensamt för sig. Dessa rum äro alltid hvitmålade, snygga, ljusa, trefliga; man kan vara der, äfven om dagen, med all behaglighet. Bordet är vanligen godt och rikligt, och resafgiften jemförelsevis ringa. Så t. ex. betalar jag för resan från Galena till S:t Paul blott sex dollars, hvilket synes mig alldeles för litet, jemfördt med allt det goda, jag njuter och allt det nöje, jag har. Mitt lilla trefliga »State room» har jag alldeles för mig sjelf, och de få ståndspersoner, som nu äro ombord, äro icke af den frågande sorten; en af dem, M:r Sibley, är en kunnig, vänlig, och för mig, genom sin kännedom af folk och förhållanden i dessa trakter, intressant man. Här äro väl några emigrant-familjer, hvilka fara för att bosätta sig på stränderna af floderna S:t Croix och Stillwater, som icke höra till hvad man kallar godt sällskap, ehuru de sitta med i sådant — ett par af fruntimmerna röka sjöskumspipor. Der är isynnerhet ett par halfstora flickor, som äro mig betydligt i vägen emellanåt, isynnerhet den ena af dem, en storväxt, oformad flicka, i en eldröd, tegelfärgad klädning, och eldrödt hår, hvilket står ut som en qvast i nacken, skefögd, och som, när hon kommer åt, ställer sig att gapa på mig, midt framför mig med armarne i kors, med öppen mun, och ögon, som korsa sig, såsom hon

kunde gapa på något ovanligt djur, och deremellan rusar häftigt fram till mig med någon onödig, vettlös fråga. Jag betraktar dessa naturbarn såsom hörande till den stora vesterns mythologiska vidunder, såsom döttrar af dess resar och Jothuner, och generar mig ej för att affärda dem litet kort! Ack! Man må komma till denna verldsdel aldrig så demokrat, så löper man fara att under kringresandet der bli till en viss grad aristokrat. *Till en viss grad:* mer än så blir jag det aldrig; om än jätte-döttrarne blifva så många att de alldeles skymma min utsigt. Den tegelfärgade dumdristiga flickan här skulle — det är jag alldeles viss på — genom några få vänligt uppfostrande ord antaga andra sätt och seder; och skulle jag vara längre med henne, så torde vi bli goda vänner ännu. Och der är, i en af dessa emigrant-familjer, en gammal mormor, ehuru ej mycket gammal, så omsorgsfull, så stilla verksam och vårdande för alla de sina, så synbart god och moderlig till sin natur, att man gerna skulle hålla till godo hennes frågor och okunnighet i geografien, om man sjelf vore rätt god. Men det är man icke när man blir ur humör af jätte-döttrarnas façoner och vill vara i fred.

Kaptenen på ångbåten, M:r Smith, är en utmärkt artig och treflig man, hvilken ombord är min kavalier, och på hvars båt den bästa ordning råder.

Vi se nu på bankarne inga spår mer af Europeisk odling, endast Indianska hyddor och eldar. Allt sedan Lake Pepin äro stränderna lägre och naturen mindre storartad.

TJUGONDESJUNDE BREFVET.

S:t Paul, Minnesota. *D. 25 Oct. 1850.*

Ungefär tre mil ifrån S:t Paul, sågo vi en stor Indiansk by af omkring tjugo skinnklädda hyttor med uppstigande rökpelare. Midt ibland dem låg ett timradt bjelkhus. Det var hemmet, som en kristen missionär uppbyggt åt sig midt ibland vildarne, och der han inrättat en skola åt barnen. I en halfcirkel bakom byn voro på de gröna höjderna en mängd resningar på fyra stolpar, på hvilka voro uppställda likkistor eller lådor af bark. Små hvita flaggor utmärkte de sist afsomnades luftiga hviloläger. Byn, som heter Kaposia och hörer till de fasta Indianska byarne, såg liflig ut, isynnerhet af Indianska qvinnor, barn och hundar. Vi foro raskt fram, ty Missisippi var här så klar och djup, som Götha Elf. Nu gjorde den en tvär krökning åt venster och vi sågo framför oss S:t Paul, stående på en hög »bluff» (hvad man i Dalarna kallar klack) af den östra Missisippi-stranden, i bakgrunden det blå himlahvalfvet, nedanför sig i djupet den stora floden, och framför sig, åt höger och venster, sköna dalsträckningar med grönskande, skogväxta höjder — en riktigt ståtlig och befallande belägenhet med skönaste utsigt.

Vi lade till vid den nedre delen af staden S:t Paul. Derifrån till den öfre klifver man upp på trapprader, alldeles som vi göra det på de södra bergen vid Mosebacke i Stockholm. Längs strandgatan sutto eller spatserade Indianer. De gingo insvepta i långa filtar och med stolta steg, några rätt ståtliga figurer. Midt framför båten sutto på trappsteg utanför husen några unga Indianer, grant utpyntade med fjädrar och band, och rökte ur en lång pipa, hvilken de läto gå från den ena till den andra, så att hvar och en blott rökte några få tag.

Vi hade ej legat länge vid stranden, då guvernören af Minnesota, M:r Alexander Ramsay och hans vackra unga fru, kommo ombord och inbjödo mig till gäst i deras hus. Och der är jag nu, lycklig med de vänliga menniskorna, och gör med dem excursioner i nejden. Staden är en af den stora vesterns yngsta »babies», bara aderton månader gammal, men har på den tiden växt till en befolkning af tvåtusen personer, och kommer väl inom få år att räkna två och tjugutusen, ty läget är ypperligt, så för skönhet och sundhet, som för handel. Hit strömma Indianernas skinnvaror ur hela det ofantliga landet emellan Missisippi och Missouri, Minnesotas vestra gräns; och skogarne, ännu i ursprungs-rikedom, och de fiskrika sjöarne och strömmarne erbjuda outtömliga tillgångar, och för dessas utförande i verldshandeln är här den stora Missisippi, som bär dem genom hela Central-Amerika ned till NewOrleans. Också ha redan flera handlande här vunnit betydlig förmögenhet, och de komma hit allt fler, och man bygger hus så fort man det hinner.

Men ännu är staden i barndomsskick och man hjelper sig med nödtorftiga boningar. Förmaket i guvernör Ramsays hus är tillika hans »Office», och Indianer, arbetsfolk, damer och herrar komma in om hvarandra. Emellertid bygger M:r Ramsay åt sig ett vackert, rymligt hus ett stycke utom staden, på en höjd med vackra träd, och med en stor utsigt öfver floden. Skulle jag bo vid Missisippi, så ville jag bo här. Det är en höglands-nejd, som öfverallt öppnar sköna, omvexlande utsigter. Och sedan, allt är så ungt, så friskt lif!

Det hvimlar af Indianer i staden. Männerna gå merendels grant utpyntade, och med blanka yxor, hvilkas skaft äfven tjena till pipskaft. De måla sig så utan all smak, att det är nästan otroligt. Ibland är halfva ansigtet måladt med zinoberröda streck och pladaskor, och den andra hälften med gula dito, samt alla möjliga fantasier i grönt, blått och svart, utan minsta afseende på skönhet, som jag kan upptäcka. Här kommer en Indian, som satt en stor röd fläck midt på näsan, här en annan, som målat hela sin panna i små rutor af gult och svart, här en tredje med kolsvarta ringar kring ögonen. Alla ha örn- eller tuppfjädrar i håret, merendels färgade eller med eldröda ullgarnstoffsar i ändarne. Håret är i pannan tvärt afklippt, men hänger i öfrigt tofvigt, eller ock i flätor kring axlarne på både män och qvinnor. Qvinnorna äro föga målade, och då med bättre smak än männerna, vanligen blott med en starkt röd liten fläck midt på kinden, samt hårbenan i pannan färgad med purpur. Jag tycker bättre om deras utseende än männernas. De ha

ett godt leende och ofta ett mycket vänligt uttryck; samt något i ögats blick vida mera menskligt än männerna. Men de äro tydligen blott männernas lastdjur. Der går en Indian med stolta steg och det fjäderprydda hufvudet högt. Han bär intet utom sin pipa och (när han är stadd på lång vandring) kanske en lång staf i handen. Efter honom med nedböjdt hufvud, lutad rygg, går hustrun, böjd under den packning, hon bär på ryggen, och hvilken ett bälte fästadt kring pannan hjelper henne att uppbära. Ur packningen på hennes rygg tittar ett litet trindt ansigte fram med sköna, mörka ögon; det är hennes »Papoose», såsom dibarnet här kallas. Dess lilla kropp är, i dess lindor, fästadt med ryggen vid ett litet bräde, som skall hålla ryggen rak, och det lefver och föder sig, sofver, växer, allt fästadt vid brädet. När barnet kan gå, bäres det länge ännu af modren på ryggen i yllefiltens veck. Nästan alla Indianer, hvilka jag här ser, äro af Siouxstammen.

I förrgår förde mig guvernör Ramsays till »Falls of S:t Anthony». Det är några mil ifrån S:t Paul. Dessa fall stänga Missisippi för ångbåtar och andra farkoster. Från dessa fall och till NewOrleans är omkring 2,200 engelska mil. Ett stycke ofvanom fallen blir floden åter segelbar ett par hundra mil, dock blott för smärre farkoster och ej utan fara. St. Anthony fall ha ingen betydlig höjd, och föreföllo mig blott såsom fallen af en stor qvarndam. De falla tvärt öfver lager af taffelstenar, som de stundom bryta och spola utföre i stora block. Nejden rundt om är ej storartad, eller särdeles pittoresk. Dock är floden här mycket

bred, och möjligen synes derigenom fallen och höjderna mera obetydliga. Längs stränderna är en stor rikedom af vildt buskverk emellan block och klippväggar af taffelsten, allt i ruinlika bildningar, men icke stora. Flod, fall, land, utsigter, allt har här mera bredd och vidd än storhet.

Det var fader Hennepin, den franske jesuiten, som först kom till dessa fall, förd fången af Indianer. Indianerna kallade fallen »Irrara» eller de skrattande vattnen. Han kristnade dem till S:t Anthony. Jag tycker bättre om det första namnet. Ty det är karakteristiskt för fallen, hvilka se mera glada än farliga ut och hvilkas buller icke har något dystert.

Missisippi är i dess ungdom en flod af gladt lynne. Jag har en målning af dess källa (en skänk af M:r Scoolkraft) den lilla sjön *Itaska* i nordliga delen af Minnesota. Den lilla sjön ser ut som en klar himmelsspegel, med ram af urskogen. Nordiska granar och tallar, lönn och alm och alla Amerikas sköna växter i denna zon, omgifva vattnet såsom skyddande löfsalar ett barns vagga. Högre upp i vidsträckt bakgrund ligger högland, af fransmännen kalladt »Hauteur des terres», liknande en hög platå. Den är betäckt af täta skogar, öfversådd med granitblock, genombruten af ymniga källådror. Fem af dessa kasta sig från olika håll i den lilla sjön Itaska.

När »baby» Missisippi springer fram ut Itaskas sköte är den en strid och klar, liten ström, sexton fot bred och fyra tum djup. Hoppande fram öfver stockar och stenar utvidgar den sig, nittio mil från dess källa, i lake Pemidyi, en sjö med kristallklart vatten, och fri

från öar. Här mötes den af River La Place ifrån Assawa Lake. Fyrtiofem mil längre ned gjuter den sig i Cass-sjö (slutet af guvernör Cass' expedition år 1820). Då Missisippi kommer ur denna sjö är den 172 fot bred och åtta fot djup. Så fortgår den växande, fördjupande sig, mottagande allt rikare tillskott ur källor och strömmar, än hvilande uti klara sjöar, rika på otaliga fiskslag, än ilande fram emellan stränder, betäckta med vilda rosor, fläder, hagtorn, vildt ris, vilda plommon, och alla skogens vilda bär, smultron, hallon, tranbär, genom skogar af hvit ceder, furu, björk och socker-lönn, rika på villebråd af mångahanda slag, såsom björnar, elgar, räfvar, raccoon, mård, bäfver, m. m., genom prairie-land högre och lägre, fulla af porlande källor (den så kallade Undine regionen), genom nejder, hvilkas rika jordmån lätt skulle bära ymniga skördar af korn, hvete, potates m. m. under en sträcka af tre à fyrahundra mil (engelska), hvarunder den blir segelbar långa stycken, tills den kommer till S:t Anthony. Nyss förut har den mycket vidgat sig, omfattar flera större och mindre öar, rikt beväxta med träd och vinrankor. Straxt ofvan fallen är den så grund af en stor stenbank, att man kan fara deröfver med hästar och vagn, hvilket vi äfven gjorde till min förvåning. Icke långt nedanom fallen blir floden åter segelbar, och ångbåtarne söder ifrån gå upp ända till Mendota (en by vid utloppet af floden S:t Peter i Missisippi), något högre upp än S:t Paul. Derifrån far man fritt Missisippi utföre ända till Mexicanska viken. S:t Anthonys fall är Missisippis sista ungdoms-äfventyr. Niohundra mil af flodens längd äro inom Minnesotas

territorium, och större delen deraf inom vildt, nästan okändt land.

Men jag återvänder till fallen och till min dag vid dem.

Straxt nedanför det största fallet och omgifven af dess vattenstoft, såsom af töckengestalter, ligger en liten holme af pittoreska, ruinlika stenlager, krönt af rik löfskog — den vackraste, mest betydande punkt i hela skådespelet. Den kallas »the Cataract-island» af »de skrattande vattnens» fall. Den kallas äfven »Spirit Island» af en händelse, som tilldrog sig här för några år sedan, och som jag måste berätta dig, emedan den är betecknande för de Indianska qvinnornas lif.

»För några år tillbaka kom en ung jägare af Sioux-stammen och slog upp sin Tepee vid stranden af Missisippi, ett litet stycke ofvanför S:t Anthonys fall. Han hade blott *en* hustru — (hvilket är ovanligt för dessa herrar, som stundom bestå sig ända till tjugu hustrur) hon hette »Ampato Sapa». De lefde lyckligt tillsammans under flera år och hade två barn, som lekte kring deras eld och som de voro glada att kalla »sina små».

»Mannen var lycklig jägare och flera familjer samlade sig småningom kring honom och reste sina Tepees nära hans. Som de önskade komma i närmare förhållande till den lycklige jägaren, förespeglade de honom att han borde ha flera hustrur, att han derigenom skulle föröka sitt anseende och kunde snart blifva utnämd till höfding inom stammen».

»Mannen lät sig det rådet väl behaga, och tog hemligen en ny hustru. Men för att kunna hemföra

henne i sin Tepee, utan att det skulle misshaga hans första maka, modren till hans barn, sade han till denna:»

»Du vet att jag kan aldrig älska någon annan qvinna så ömt som jag älskar dig. Men jag har sett att du har för tungt arbete ensam i vården om mig och barnen, och derföre har jag beslutat att taga en hustru till, som skall bli din hjelp. Men du skall alltid blifva den förnämsta i boningen».

»Hustrun blef djupt bedröfvad, då hon hörde dessa ord. Hon bad honom besinna deras förra kärlek, deras lycka under flera år, barnen.....! hon bad honom att icke föra denna andra qvinna i deras boning».

»Men nästa afton förde mannen den nya hustrun in i sin Tepee».

»Tidigt i dagningen nästa morgon, ljöd en dödssång på Missisippi. En ung Indianska satt i en liten kanoe med två små barn, och styrde farkosten utföre floden ned mot fallen. Det var Ampato Sapa. Hon sjöng i sorgsna toner om sitt hjertas sorg, om mannens trolöshet och om sitt beslut att dö. Hennes vänner hörde sången och sågo hennes afsigt; men för sent att förekomma den».

»Hennes röst öfverdöfvades snart af fallen. Vid branten stannade båten ett ögonblick; i det nästföljande störtade den utföre, och försvann i det skummande djupet. Modren och barnen syntes icke mer».

»Indianerna tro sig ännu i daggryningen höra den klagande sången, förtäljande om mannens trolöshet och hårdhet, och tycka sig stundom se modren med bar-

nen, slutna till sitt bröst, i de mistgestalter, hvilka ur fallen uppstiga kring »Ande-holmen».

Denna tilldragelse är blott en bland många af samma art, som årligen tima bland Indianerna. Sjelfmord är ingen sällsam sak bland deras qvinnor. En herre, som ville bestrida detta, sade mig, att under de tvenne år, som han lefvat i denna nejd, hade han *endast* hört om elfva eller tolf sådana händelser. Det är nog, tycker jag. Orsaken till sjelfmordet är hos Indianskan vanligen, antingen att hennes far vill gifta henne mot hennes vilja och böjelse, eller, då hon är gift, att mannen tager en ny hustru. Sjelfmordet, en gerning så onaturlig för naturlifvets barn, vittnar stort synes mig för det rent qvinliga hos dessa arma qvinnor, och visar att de äro värda en bättre lott. Som unga rådfrågas sällan deras tycke vid afslutande af deras äktenskap. Friaren breder ut för flickans fader sina buffel- och bäfver-hudar, för hennes mor några lysande tygstycken och smycken, och flickan är — såld. Om hon är motsträfvig, hotar fadren att skära af henne öron och näsa. Och hon, lika styfsinnad, som han, gör processen kort genom att — hänga sig, ty detta är dödssättet, som vanligen väljes. Nog tyckes det som hämdlystnad ofta vore med såsom driffjäder i sjelfmordet; och man vet att Indianska qvinnorna täfla med männerna i grymhet mot fiender och krigsfångar; men deras hårda lif, som qvinnor, är icke dess mindre beklagansvärdt, och deras styrka att dö hellre än att förnedra sig, visar att dessa naturbarn äro högsintare än många qvinnor på civilisationens höjder. Skogens skönheter äro stoltare och ädlare än stundom sa-

longens. Men sannt är att deras verld är trång och ger dem intet utom mannen, som de måste tjena, och den trånga boning, der han är husbonde.

På en större ö i Missisippi, ofvanför fallen, drucko vi thé, i ett vackert hem, der jag fann comforts och bildning, hörde musik, såg böcker och bilder, som man kunnat finna dem på Hudsons stränder; och hvad som var mig kärt, jag fann i dess invånare vänner. Bostaden var icke gammal på ön, och ön såg ut, äfven i dess höstskrud, som ett litet paradis, ehuru ännu i halfvildt tillstånd.

Att i öfrigt beskrifva för dig huru vi färdades, huru vi spatserade öfver floden på afhuggna trädstammar, hopfösta af strömmen i kaotiska massor, huru vi klefvo och klättrade upp och ned emellan, på och öfver stockar, stenar, branter och brådjup, det skall jag ej försöka, ty det är obeskrifligt. Jag ansåg denna öfvergång helt enkelt för omöjlig, till dess mina ledsagare, både herrar och fruntimmer, visade mig att den för dem var en enkel, hvardaglig väg. Uh!....

Dagen var kall och gråduskig, hvarföre färden var mig mera arbetsam, än nöjsam.

Jag har gjort flera vandringar häromkring, dels ensam, dels med den vänliga guvernör Ramsay, eller ock med en ung, vänlig prest härstädes. Jag har derunder besökt flera små farms, bebodda nästan alla af fransoser från Canada som flyttat hit. De prisa alla den rika jordmånen och dess fruktbarhet. De voro trefliga att tala med, och tycktes trifvas väl, hade många barn, men — den snygghet och trefnad, som utmärker anglo-

amerikanarnes hem, den fann jag icke i dessa boningar; snarare motsatsen.

Öfverallt svajar gräset högt och höstgult öfver höjder och fält. Här är ej händer att afmeja det. Jordmånen är en fet svartmylla, som är ypperlig för potates och säd, men mindre behaglig för fotvandrare med hvita strumpor och underkläder. Ett fint, svart stoft nedsmutsar allting. Små allrakäraste insjöar ligga emellan höjderna, såsom klara speglar, i romantisk frid och täckhet. Det är en fullkomligt idyllisk natur. Men herdar och herdinnor felas här ännu. Endast den östra stranden af Missisippi, inom Minnesota tillhör ännu de hvita, och deras antal här är ej mer än omkring 7,000 själar. Hela vestra delen af Minnesota, vester om Missisippi, är ännu indianskt territorium, bebodt förnämligast af de två stora nationerna Sioux (eller Dacotahs) och Chippewas, som lefva i ständig fejd med hvarandra, samt af några smärre Indianstammar. Det säges att regeringen skall vara betänkt på att snart inköpa äfven hela denna del af landet, och att Indianstammarne äro villiga att ingå på handeln samt draga sig tillbaka på andra sidan om Missoury-floden till Stepplandet Nebraska och Klippbergen. Dessa Indianstammar ha redan sjunkit så djupt, under beröringen med de hvita, att de värdera mera penningar och bränvin, än sina fäders jord, och äro färdiga att som Esau för en ärtsoppa sälja sin förstfödslorätt. Men det grymma folket, som skalperar barn och gamla, och förnedrar qvinnan till lastdjur, må gerna flytta ut i ödemarken och lemna rum åt ett ädlare slägte. Det är i grunden blott en högre rättvisa deri.

D. 26 Oct.

I går var jag med mitt vänliga värdfolk öfver på Indianernas territorium, nära Fort Snelling, en fästning, som amerikanarne här byggt och der de förlaggt militär, både fotfolk och kavalleri, för att hålla Indianerna i respekt. Desse äro också duktigt rädda för amerikanerne, som de kalla »de långa knifvarne». Och de hvita löpa nu mera här ingen fara. Men sig emellan fortfara Indianstammarna, på närmare eller fjermare håll, med sina grymma öfverfall, oaktadt amerikanska regeringens mellankomst. För icke länge sedan har en flock krigare af Sioux-stammen, öfverrumplat en Chippewas-by medan männerna voro på jagt, och dödat och skalperat sexton personer mest qvinnor och barn. Guvernör Ramsay lät, för exemplets skull, fasttaga och sätta i fängelse anstiftarne af detta öfvervåld. De gingo stolta och med min af martyrer för någon ädel sak.

Jag var mycket nyfiken att se innandömet af dessa tält, eller Tepees, hvars rökar och eldar, jag så ofta redan hade skådat. Och då jag snart, efter att ha kommit på Indianskt territorium, fick se fyra rätt ansenliga Tepees, skyndade jag att besöka dem. Guvernör Ramsay och en tolk, som hade sitt hus icke långt derifrån, följde med mig. Jag rigtade mina steg till det största af tälten. Tre magra hundar voro med rep fästade vid tältstörarne. (Indianerna äta sina hundar, då de sakna annan föda). Vi öppnade skinnklaffen, som föreställde dörr. Jag hade väntat mig att se smuts och armod; och blef helt öfverraskad att se en slags österländsk, ehuru grof, lyx och välbehaglighet.

Det brann eld på golfvet midt i tältet, som var stort och väl betäckt af buffelhudar. Vid elden sutto tvenne män, målade med streck och figurer i ansigtet, och slipade pipor af en mörk blodröd stenart. Rundtomkring tältets väggar sutto qvinnor och barn på kuddar, flera grannt utsydda och lagda på hvita filtar. Några af qvinnorna voro sminkade, med en grann röd fläck midt på kinden, samt äfven hårbenan målad röd. Med deras lifliga mörka ögon, deras utslagna hår, sågo de, vid skenet af eldens dansande flammor, riktigt bra och uppqvickande ut. Dertill voro de vänliga och syntes roade af mitt besök. Tvenne af dem gjorde mig rum att sitta ned emellan sig. De gamla qvinnorna skrattade och pratade, och syntes mycket ogenerade. De unga voro mera allvarsamma och blyga. Männerna sågo alls icke upp sedan de först sett på oss, utan fortsatte tyst att fila på sina pipor. Öfver elden hängde en stor kittel, fästad med ett tåg vid sparrarne i toppen af tältet. Det var middagstimma. En ung qvinna till höger om mig matade sin lilla Papoose, som syntes vara omkring tre år gammal och hade också en grann röd fläck på hvardera halfklotstrinda kinden. »Hoxidan?» sade jag, pekande på barnet, hvilket ord betyder gosse. »Winnona!» svarade hon med låg, melodisk röst; och det ordet betyder flicka. Nu var mitt Indianska språkförråd uttömdt. Jag begärde genom tecken att få smaka på supanmaten, som hon och barnet åto af. Hon gaf mig villigt sin skål och sked. Anrättningen var en slags vattsoppa med små bönor i, utan salt och utan ringaste smak, som jag kunde upptäcka. Sedan bjöd hon mig en kaka, nyss gräddad,

gulbrun och som såg ganska smaklig ut. Den var, som jag tror, af hvete, och äfven osaltad, men i öfrigt rätt god.

Tolken hade gått ut. Guvernör Ramsay hade äfven satt sig. Männerna filade på sina pipor, elden flammade muntert, kitteln kokade, qvinnorna åto eller sågo på mig, halfliggande eller sittande vårdslöst vid eldens sken. Och jag — såg på dem. Med innerlig undran betraktade jag dessa varelser, qvinnor liksom jag och med qvinnors känslor och ändå så olika med mig i lefnadsmål, i dagligt lif, i hela deras verld.

Jag tänkte på ett stelt, grått hemlif, inom den civiliserade verlden, ett hem utan kärlek, med skrankor af en dödfödd opinion, med sällskapspligter, pligter för döttrarne i huset att söka behaga männer, eller att aldrig komma ur huset, och hvarje utsigt i öfrigt till sjelfständighet, frihet, verksamhet, glädje stängd, mera stängd af osynliga murar, än här Tepeen af buffelhudar, ett nordiskt hemlif, sådant det gifves ännu i mångfaldiga nordiska hem, — och jag tyckte att det Indianska tältet och Indianskans lif var bättre, sällare som *jordiskt lif*. Så tänkte jag på NewYorks och Bostons gas-upplysta salonger, på hettan, arbetet att vara artig eller angenäm, att konversera, önskningarne att se bra ut, att behaga, *lyckas*, och — jag tyckte att Indianska tältet var en trefligare, sällare verld, än salongens. Der sutto de ogenerade af snörlif och behagsjuka, utan tvång och sträfvan dessa skogens döttrar. De kände icke gnafvet, oron, ledsnaden och tröttheten, som följer på korta stunders äggelse, icke afsmaken och smärtan, som födas af små saker, små stygn, som man blyges

att känna och känner ändå. Deras verld var enformig, men lugn och frisk jemförelsevis, inom den trånga Tepeen. Och utanför den var den fria rymden, den susande urskogen öppen för dem med alla dess friska vindar och vällukter. Ack! . . . . . .

Men så tänkte jag mig Indianska; tänkte mig i dessa qvinnors lif och vilkor, med intet annat mål och ingen annan utsigt än att lefva för och tjena en man, som de oftast icke sjelfva utvalt, som blott betraktar dem som tjenarinnor, eller som en tupp betraktar hönorna omkring sig! Jag såg hustrun och modren förödmjukas genom nya hustrurs intagande i mannens boning, och hans kärlek vänd till dem i hennes åsyn, inom samma hem, inför flammorna af samma härd, som hade lyst för hennes bröllopsafton, såg henne försmådd eller förgäten af den man, som utgjorde hela hennes verld, — . . . ack! Tepeen, skogen, den fria rymden hade ej mera frid eller andrum för qvalet i en sådan belägenhet. Frid för dess qval, dess elände fanns blott i förnedringen, eller i döden. Winnonas dödssång på klippan vid »lake Pepin», Ampato Sapas dödssång på Missisippis böljor, då hon med sina barn sökte i det skummande djupet glömskans frid, och de många deras systrar, som ännu i denna dag föredraga döden framför lifvet, de vittna om det djupt tragiska i indianska qvinnans öde.

Och åter tänkte jag mig i den odlade verldens hem, i *det kärleksvarma* hemmet i norden, så väl som i södern, i hemmet sådant det redan ofta är, sådant det allt mera blir bland de fria, kristliga folken, der qvinnan är mannens jemlike i allt, i lust och nöd, der goda föräldrar bereda äfven dottern i huset frihet till en sjelf-

ständig verksamhet och sällhet, till egandet af en verld, ett mål äfven utom den trånga boningens rymd (ej längre en Tepee, stängd af buffelhudar), tänkte på hennes rätt och möjlighet till en verksamhet i andans verld, som lät äfven det civiliserade lifvets plågor, små och stora, synas som molntappar på en klar himmel, tänkte på mitt eget svenska hem, min goda mor, min lilla syster, mitt stilla rum, min frid och frihet der, med lugn som i moders-skötet, med rymd och utsigt, obegränsade som oändligheten .... Jag prisade Gud för min del! ....

Men dessa arma qvinnor här! ... I denna Tepee bodde tre familjer. Der voro blott tre män, och väl tolf à tretton qvinnor. Huru många bittra, svartsjuka känslor måste ej glöda i flera bröst, här församlade dag och natt kring samma eld, delande samma måltider, samma lefnadsmål! ......

Jag besökte äfven de andra Tepees. Öfver allt mötte mig ungefärligen samma syner. Två eller tre männer vid elden, flera qvinnor, sittande eller liggande på filtar, eller broderade kuddar rundtomkring tältets väggar, och sysselsatta med ingenting för ögonblicket. Männerna slipade röda stenpipor, dem de sälja åt de hvita, och taga dyrt betalt. Men arbetet i den hårda stenen är icke lätt. Denna röda stenart lärer fås i stenbrott, långt uppe vid Missouri-floden. Jag måste beundra dessa männers händer, utmärkt vackra och välbildade, och synbart, äfven med afseende på naglarne, vårdade med behagsjuka. De voro fina och smidiga, mera liknande qvinnors, än männers händer.

I en Tepee såg jag en ung qvinna, som der hon satt med sitt rika, lösta hår böljande öfver axlarne syntes

mig så ovanligt skön, att jag önskade få afteckna henne. Äfven önskade jag medtaga porträtter af ett par Indianer, och jag bad guvernör Ramsay framställa min önskan härom. Genom tolken, mr Prescott, sade han då till en gammal chef med namn Mozah-hotah (grått jern) att jag önskade »taga afbilder af alla stora män i detta land, för att visa åt folket på andra sidan om det stora vattnet, hvarföre jag bad att han ville sitta för mig en stund».

Den gamle höfdingen, som såg mycket allvarlig ut, och som äfven lärer vara en mycket bra och hederlig man, lyssnade uppmärksamt och lät derpå höra ett slags bifallande grymtning. Och han följde med oss till tolkens hus, från hvars fönster och dörrar flera små ansigten med indianska drag och färger tittade fram. Mr Prescott har nemligen en indianska till hustru och med henne flera barn.

I en sal i huset satt jag snart med mitt album och framför mig den gamla höfdingen, som yttrade någon ledsnad att han icke var i stor paryr (han hade blott ett par örnfjädrar i håret) och icke målad, som sig borde. Han hade under sin hvita yllefilt en blå europeisk klädesfrack, och visade sig mån om att jag skulle taga den med i porträttet. Han tyckte synbarligen att den var något rart. Han satt icke utan oro och syntes ej väl till mods, då tolken var ur rummet. Indianerna ha i allmänhet den tron att bilden på papperet tar något af lifvet af menniskan, som aftecknas der, och många vilja derföre aldrig tillåta att man gör deras porträtter.

Efter den gamla höfdingen kom den unga indianskan in, klädd i sin bruddrägt af skarlakansrödt ylletyg, rikt broderadt, och prydd med riktiga kaska-

der af silfverringar, knippvis länk i länk hängande från öronen (omkring hvilka hela knippan var bunden) och nedåt axlarna, hals och bröst betäckta af massor med perlband af koraller och glasperlor, m. fl. prydnader. Hufvudet var obetäckt och oprydt. Hon var så grann och af en så ovanlig skönhet att hon riktigt tycktes upplysa hela rummet när hon hom in. Ryggen var bred och kullrig och hennes hållning lutad som vanligt hos indianskorna, hvilka tidigt vänjas att bära bördor på ryggen; men ansigtets skönhet var så särdeles, att jag måste tänka att om ett sådant ansigte skulle synas i en af vår fina verlds salonger, så skulle det der betraktas som en uppenbarelse af en förut okänd skönhetstyp. Det var urskogens vilda, på en gång melankoliska och granna skönhet. Den milda dysterheten i de djupa, sköna ögonen skuggade af ovanligt långa, mörka ögonhår, kan icke beskrifvas, ej heller glansen, det granna ljuset i leendet, som ibland upplyste ansigtet, likt en blixt, och lät se de vackraste, hvita tänder. Hon var ovanligt ljus till hyn, för att vara en Indianska; kindknotorna voro något utstående, hvilket gaf hennes face något för mycken bredd; men hennes profil var fullkomlig. Hon var helt ung, och förenad sedan blott två år med en ung, tapper krigare, som hade henne, sades det mig, så kär att han icke gifvit henne någon medhustru, och att han icke tillät henne att bära några tunga bördor, utan anskaffade alltid häst, då hon skulle färdas till staden. Hon kallades *Mochpedaga wen,* eller Fjädermolnsqvinnan. En ung, indiansk flicka, som kom med henne var mera målad, men mycket mindre vacker, och hade

de tunga drag och det tunga uttryck, som mera vanligt utmärker indianskorna, åtminstone af denna stam.

Jag tecknade Fjädermolns-qvinnan i hennes brudskrud. Hon var blyg och såg beständigt ned. Det var med ett nöje, blandadt med rörelse, som jag försänkte mig i detta ansigtes mysterier. En hel nattlig verld låg i dessa ögon, hvilkas ögonlocks mörka fransar spridde en djup skugga öfver kinden nedom ögat. Dessa ögon blickade nedåt i djupet, drömmande, stilla, utan önskan, men utan glädje, utan framtid. Solglimten i leendet var som solglimten under en mulen dag. Fjädermolnet hade intet ljus inom sig. Det belystes utifrån och färgades blott grant för ett ögonblick.

Efter denna milda och sköna, men melankoliska bild får jag presentera för dig den tappre, unga krigaren — och stora »spradebassen» — »*Skonka-Skaw*» eller »hvit hund», fjädermolnets make, som inträdde i full målning och stor paryr med en väldig, röd fjäderbuske, kasklikt gående från hufvudet nedåt ryggen, och med tre mörka örnfjädrar med röda ulltoffsar högt i håret, samt märket af fem gröna fingrar på kinden, såsom tecken att han var en tapper krigare och hade dödat flera fiender. Han var lång och smidig till växten, och inträdde med glad, liflig uppsyn, i det han yttrade en flod af ord, lika strid, som den jag hörde i representanternas hus i Washington, och hvaraf jag förstod — lika mycket. Hans ansigte hade samma karakter, som den jag förut anmärkt hos unga Indianer, krokig höknäsa, bred vid basen; ljusa, skarpa, men kalla ögon, fyrkantigt öppna med djurisk blick; munnen obehaglig, dragen i öfrigt regelmässiga och skarpa. Jag aftecknade äfven honom; han

var mycket målad med rödt och gult och grönt i ansigtet, var alls icke blyg och såg ganska stridbar ut. Att han dock var god make och älskade sin sköna maka, »Fjädermolnet», gjorde mig honom benägen.

Mrs Ramsay hade emellertid varit ute med henne och tagit på sig hennes drägt. Och som mrs R. är mycket vacker — af den der rena qväkerske-skönheten — så var hon i den granna drägten riktigt strålande vacker, och Fjädermolnet tycktes ha mycket nöje af att se henne i sin drägt. Men Fjädermolnets underliga, mystiska skönhet hade ändå icke den vackra, hvita, unga frun. Det var en skilnad som emellan urskogen och salongen.

I dessa Indianers tal märkte jag flera af de toner och ljud, som frapperat mig såsom egna hos amerikanska befolkningen i allmänhet, ty der funnos nästonerna och de pipiga, sjungande eller klagande ljuden, som hos fruntimmerna ofta plågat mig. Troligen ha dessa ljud inkommit bland de första kolonisterna under deras umgänge med Indianerna och sedan fortplantat sig.

Medan jag är inne bland Indianerna måste jag berätta dig om en plägsed hos dem, som synes mig särdeles; den rörer deras besynnerliga namn och huru de komma till dessa. När nemligen Indianerna (män och qvinnor) komma till manbarhets-åren, gå de ut i ensligheten och bli der fastande under flera dagar. De tro då att en ande, som särskilt skyddar dem, skall uppenbara sig. Och hvad som under dessa dagar starkt slår deras syn, eller deras fantasi, det anses som en bild, eller ett tecken, hvarigenom deras skyddsande uppenbarar sig för dem, och de antaga då tingets eller teck-

nets namn. När de fått den önskade uppenbarelsen, återgå de till de sina, men nu under en slags högre ledning, och med större rättigheter att bestämma öfver sig.

Bland indian-namn på en lista för nykterhets-löften har jag läst följande:

»Horn-spets, Rund-vind, Står-och-ser-på, Moln-som-går-på-sidan, Jern-tå, Söker-solen, Jern-blixt, Röd-butelj, Whit-spindel, Svart-hund, Två-heders-fjädrar, Grått-gräs, Buskig-svans, Dunder-anlet, Går-på-den-tända-jorden, Dödar-andarne».

Och bland qvinnonamn:

»Håller-eld, Andlig-qvinna, Andra-dottern-i-huset, Blå-fågel», o. s. v.

»Fjädermolnet» såg således uppåt himlen för att söka sin skyddsande. Måtte den låta henne vandra lätt öfver jorden, och bevara henne för Winnonas och Ampato Sapas öde! Men — dessa nattfulla, djupa ögon, syntes mig prophetiska af dödssången.

Dödssången består af omusikaliska toner, nästan utan melodi, i hvilken Indianen och Indianskan uttala orsaken till deras död, anklaga sina fiender, eller prisa sig sjelfva.

De tro att efter döden anden ännu en tid dröjer nära de jordiska omgifningar, den nyss lemnat, och är på sätt och vis jordisk ännu. Derföre sätta de mais och annan föda vid likens fötter under den tid de ligga på resningarne, utsatta för ljusets och luftens verkningar. De afdöda äro ännu icke då komna uti ande-landet. Men när köttet är förvittradt från benen, då begrafva de

dessa

dessa under sånger och dansar. Då är den bortgångne anden anländ till andarnas land.

»Vi tro», sade en ryktbar indianhöfding till en af mina vänner, »att när anden lemnar kroppen, dröjer den en tid innan den skiljes vid sina förra omgifningar; sedan vandrar den öfver stora fält, i det kalla, klara månskenet, under flera veckor. Slutligen kommer den till ett stort svalg i jorden. På andra sidan om detta äro de sälla landen, der det är ständig vår och rika jagtmarker, fulla af villebråd. Men öfver djupet är ingen väg, utan blott en afbarkad tall, glatt och slipprig. Och deröfver måste andarne gå, som vilja till de sälla landen. De andar, som ha vandrat väl i denna verlden, kunna äfven vandra stadigt på den slippriga tallen och komma lyckligt öfver till de lycksaliga landen. Men de, som icke vandrat väl på jorden, kunna icke gå på det glatta trädet, utan slinta och falla ned i afgrunden».

Icke så dålig bild, den der, för vildars begrepp om vedergällning efter döden. Indianernas begrepp om godt och ondt är, i öfrigt, mycket ofullkomligt och inskränkt, och deras föreställningar om belöning och straff efter döden äro endast återsken af deras jordiska nöjen och missöden.

De tro — såsom vi känne det — på en andarnas ande, en öfvergud, som råder öfver allt och alla och de nordvestliga Indianerna kalla denne »den stora *Manitou*». Han synes vara en makt utan egentlig moralisk halt. De tro ock på en mängd mindre *Manitous*, eller gudar, och tyckas mig, i afseende på deras gudalära, snarare vara pantheister, än monotheister. I djuren, i

stenarne, i skogen, i allt som lefver eller visar inneboende krafter se de en gud under vandring. Manitou är i björnen och bäfvern, i stenen som kan sända ut eldgnistor, framför allt i skogen, som susar och skyddar menniskan *). De söka göra sig Manitou benägen genom gåfvor och genom offer, ofta blodiga och grymma. Medlare emellan dem och Manitou äro deras, så kallade Läkedomsmän (Medicine-men) män, som genom kunskaper i naturens hemligheter och genom (föregifven) trollmakt anses kunna besvärja andarne och afvärja olyckor, bota sjukdomar, och befordra hvar mans önskningar. Dessa män stå i stort anseende bland Indianerna och äro för dem både prester och läkare.

Du ser vid nattens inbrott eldar flamma på en af prairie-höjderna längs Missisippi, och en mängd Indianer, männer och qvinnor, församlade kring dem under besynnerliga åthäfvor. Låt oss gå närmare. Kopparröda män och qvinnor, omkring 100 till antalet, dansa omkring eller rättare hoppa jemnfota, med fötterna tätt sammanslutna och nedhängande armar, vid den omelodiska musiken af ett par små trummor och några »gourds» (de runda hårda skalen af en frukt) fyllda med småsten, så att de rassla duktigt, när de skakas. Musikanterna sitta på marken. De dansande männerna äro utmålade på bästa, värsta sätt, brokigt och förfärligt; några qvin-

*) Anmärkningsvärd synes mig dessa Indianers tro att hvar djurart har en ursprunglig stor förebild eller typ, hvarifrån den härstammar. Så härstamma alla bäfrar från *den stora bäfvern*, som lefver odödlig någorstädes under vattnet, alla blåfoglar från en stor fogel blå, som flyger osynlig öfver skyarne högt i rymden. Den store bäfvern är alla bäfrars store broder, den stora blå fogeln alla blå foglars fader och beskyddare.

nor äro rikt behängda med silfverringar och små silfverklockor ifrån öronen och till fotabjellet och skaka dem under hoppandet allt hvad de förmå. Hvar och en har en liten läkemedelspåse (medecine bag) af djurskinn. Dessa äro medecine män och qvinnor. Rundt om dessa är en ring af åskådare, männer, qvinnor och barn.

Sedan ett par gamla män satt sig och samtalat en stund midt i ringen, begynner hela sällskapet marschera i ring, hvarunder en efter annan af de marscherande utträder ur processionen och går att ställa sig ett litet stycke utom den. En medecine man springer ur ringen, blåser i sin läkedomspåse och med ett dallrande rop håller han den till munnen på en utanför stående patient, som genast faller ned sanslös med skälfvande lemmar, liksom vore han träffad af en elektrisk stöt. Så fälles den ena efter den andra af församlingen. En gammal Indian står och ser derpå med ett slugt leende, såsom ville han säga: »Mig skola de ej fälla så lätt!» Men hans stund kommer. Första applicerandet af den mystiska påsen låter honom emellertid blott stappla några steg framåt; den andra låter honom utbrista i ett hysteriskt skratt; den tredje fäller honom slutligen till jorden sanslös med konvulsiviskt skälfvande lemmar. Om en stund resa sig de fallna åter och förena sig med processionen, som fortgår till dess alla dess medlemmar gått igenom den medicinska processen. Den omusikaliska musiken fortfar hela tiden. De gamla männen synas roade af upptåget, ännu mer än de unga.

Läkemedels-dansen (medicine dance), är Minnesota-Indianernas förnämsta fest, och lärer räcka i flera dagar. De ha äfven andra dansar, bland hvilka krigsdansen är

den mest bekanta. Endast männer utföra den. De måla då sina ansigten och kroppar på det förskräckligaste, och deras dans består af vilda åtbörder och hotande ställningar, som de antaga mot hvarandra. Af qvinnornas »skalp-dans» har jag en målning. Den dansas då männen återkomma från striden med sina fienders skalper. Dessa sättas då upp på höga stänger, som qvinnorna hålla, under det de och deras medsystrar dansa, eller snarare hoppa omkring jemnfota, i fason och behag mycket liknande gäss med hopbundna fötter. Trumma, sång och vildt tjut åtfölja dansen. Männerna stå med örnfjädrar i håret omkring och betrakta denna balett, för dem en större ögon- och öronfägnad än troligen någon, som Bournonvilles snille kunde skapa, Taglioni och Elsler utföra.

När europeerna först genomforskade Amerika, öster om Missisippi, tala deras berättelser ofta om ödsligheten af landet under långa sträckor; och sedan alla Indianstammar alltifrån Canada och till Florida och Louisiana blifvit kända, och deras folkmängd uppskattad, synes hela Indianska befolkningen, öster om den stora floden, icke i denna tid varit högre än vid pass 180,000 själar. De stammar eller familjer, i hvilka de delade sig, hade alla stor likhet i fysionomi och seder, ehuru somliga voro mera krigiska och grymma, andra mera fredliga. De flesta större stammarna lefde i blodig fejd med hvarandra sedan urminnes tider.

Då man undersökte Indian-stammarnes språk, fann man, bland de många stammarne, endast åtta bestämdt skiljda språk, hvaraf fem ännu talas af ansenliga stammar; tre äro utdöda. De öfriga stammarnes språk äro

dialekter af hufvudspråken. Språken äro utbildade och bestämda i sina former; äro rika på bestämningar och benämningar af enskilta ting, men sakna ord för allmänna begrepp. De beteckna en folk-ande, som ej kommit öfver erfarenhetens in på reflexionens gebit. Så t. ex. ha de namn på en mängd särskilta slag af ek, men icke på ek-slägtet, icke för *eken;* de tala om en helig man, men de ha intet ord för helighet; de kunna säga vår fader, min (din) fader, men de ha intet ord för *fadren.* Ingenting i deras språk häntyder på folk, som ägt en större kultur, än den de för närvarande innehafva. De älska att tala med symboler, alla hemtade ur naturens rike; och deras skrift och konst tala äfven genom sådana. Jag har sett buffelhudar fullritade af figurer, såsom barn skulle rita dem, för att dermed beteckna drabbningar, freds-slut och andra tilldragelser; sol och måne, träd och berg och strömmar, fiskar, foglar och allahanda djur komma in med; männer och hästar (af ohyggliga proportioner) äro dock hufvud-aktörerne. Äfven Indianska sånger har jag sett skrifna på träd och bark i sådana hieroglyfer.

Indianernas religiösa kultus har samma natur-symboliska karakter. Den utgör en lefvande hieroglyf-skrift. De känna icke en gudstjenst i anda och sanning, eller i kärleksverk. Men de ha en mängd religiösa fester (Minnesota-Indianerna mer än tio) under hvilka de offra till sol och måne, träd, strömmar, stenar, ormar, spindlar, ja till alla djur och ting, för att göra sig deras andar eller gudar bevågna. Solens fest firas om dagen, månans om natten. En särskild fest är för deras krigsvapen, som de anse heliga, eller med inneboende gudamakt. Vid alla

dessa fester ha de dansar och trummor, samt sånger och flera ceremonier. Förnämsta handlingen vid dessa fester synes dock vara gästabudet. Och Indianerna tyckas anse för en skyldighet att då äta allt, och äfven mer än de förmå. De måste stundom taga medicin för att sedan förmå äta å nyo. Vid *andarnas fest* måste den gäst, som ej äter upp allt som lägges framför honom, erlägga plikt med en buffel- eller bäfver-hud. Till dessa fester samla de massor af matvaror, isynnerhet villebråd. Deremellan svälta de.

Deras medicinska kunskaper äro, när man afräknar de vidskepliga bruken, icke att förakta och deras kännedom af läkande örter och naturkrafter är stor. En fru från Philadelphia, som flera år vistades bland Indianerna, för att lära känna deras läkemedel, inrättade då hon återkom, ett apothek af deras örter, som fick mycken ryktbarhet, och många nya läkemedel ha derifrån riktat amerikanska pharmakopén. Äfven qvinnor få bland Indianerna anseende som läkarinnor och drömtyderskor. Och Winnebago-Indianerna, som bo vid Lake Superior i det nordöstliga Minnesota ha, besynnerligt nog, nu tvenne drottningar, som de lyda, den ena för hennes vishets, den andra för hennes mod och tapperhets skull.

Eljest äro, såsom man vet, qvinnorna hos Indianerna tjenstehjon, som förrätta alla tunga syslor så utom som inom hus. De bruka upp åkern (jordlappar utan form och fason), så och skörda, samla vildt ris, bär, örter, och göra socker af socker-lönnens saft. Då mannen fällt ett djur, kastar han det ned för qvinnan, som skall bereda det för hushållets bruk.

»Hurudana äro Indianska qvinnorna häromkring till seder och karakter?» frågade jag en fru i S:t Paul, som längre tid vistats på orten. Hon svarade:

»Många äro sedeslösa, och duga ej stort. Men der äro äfven de, som äro så dygdiga och goda, som någon af oss».

Jag har äfven hört exempel anföras, som visa att Indianskan stundom tager sig inom Tepeen husbonderätt, bringar mannen under sin — mockasin, och mörbultar honom duktigt, då han förtörnat henne. Han slår då aldrig igen, utan låter sig tåligt bultas både brun och blå. Men han vet att hans tur kommer, och vet nog då att ta ut sin hämnd.

När en Indian dör, samla sig qvinnorna kring liket, klaga, tjuta, rifva af sig håret och sarga sig med hvassa stenar. En missionär i Minnesota såg en ung Indianska vid sin broders lik rista och sarga sig på det grymmaste, medan andra qvinnor omkring henne sjöngo hämndsånger öfver den dödes baneman. Hämndens Gud är de vilda folkens Gud.

Indianska männens dygder äro allmänt kända. Deras ordhållighet, gästfrihet och sinnesstyrka under sorg och plågor ha ofta blifvit prisade. De förefalla mig dock ha sin förnämsta rot i ett stort högmod. Indianens dygd är sjelfvisk. Deras beprisade värdighet synes mig mera lik tuppens värdighet, än den naturliga värdigheten hos en ädel, manlig natur. Än resa de sig, stå och gå med stolthet. Än krypa de ihop och sitta nedhukade på marken som hundar eller apor. Än tala de med stolta ord och åtbörder; än prata de och sladdra som en hop skator. I deras stolthet och tystnad är

mycken tillgjordhet. Enskilta vackra undantag ha funnits och finnas der värdigheten är sann, och ädelheten sann också. Isynnerhet finner man detta hos gamla höfdingar. Men hufvuddragen hos Indianerna äro dock afgudadyrkan, högmod, grymhet, hämndlystnad, samt qvinnans förnedring.

Styrelse och styresmän ha de inga, utom i sina höfdingar och »medicine men». De förra ha ringa makt och anseende utom igenom sin personlighet och synas vara mycket rädda att förlora populariteten hos sin stam. Sådana äro, med få afvikelser, tro, seder och skick bland alla Nord-Amerikas Indian-folk, de stammar undantagna, som antagit kristendom och civilisation.

Man har mycket ordat och gissat och tänkt och skrifvit öfver dessa folks härkomst. Och man synes ha stannat vid åsigten att de härstamma från Mongoliska racen i norra delarne af Asien, emedan de med denna ha träffande likheter i utseende och lefnadssätt ännu i dag, och Asien och Amerika äro, i norr, så nära förenade att en färd, från den ena verldsdelen till den andra, icke synes något otroligt företag för djerfva kustfarare.

Peruanerna i Södra Amerika, och de ädla, Atzecs, som der ägde ett stort, om än kortlifvadt, välde, och hvilkas ädlaste regenter talat ord, visa och poesi-rika, som kung Salomos, — dessa Indianer och de hvilkas ödelagda städer nyligen blifvit upptäckta i Central-Amerika, voro tydligen af en högre ras, än Nord-Amerikas urfolk, och deras fornlemningar, samt hvad man vet om deras plägseder hänvisa på slägtskap med Asiens ädlaste folkstammar.

De som äro ifriga för läran att alla menniskor härstamma ifrån ett enda menniskopar och försätta detta

i Asien, äro angelägna att uppsöka alla utvägar för de skiljda folkens utvandringar från moderlandet. Jag förstår icke hvarföre icke hvar verldsdel kunde vara ett moderland för *menniskan*. Samma naturkrafter och samma skaparkraft måste på flera än en punkt kunna frambringa ett menniskopar. Och då Gud är fader och naturen moder, så måste menniskorna i alla fall vara bröder. Och det Adamitiska paret kan gerna i alla fall betrakta sig som det utkorade menniskoparet, sändt att undervisa och befria de yngre, mera i naturlifvet fjettrade brödraparen. Gud nåde oss för det sätt, på hvilket det oftast uppfyllt sin mission!!

Men det är, med afseende på Nord-Amerikas Indianer, icke ensamt dess fel. Om dessa Indianer varit mera mottagliga för en högre odling, så hade icke våld och näfrätt blifvit öfvade mot dem, och blifvit mäktiga öfver dem, såsom nu varit fallet. Men ehuru de första tros-starka, nit-uppfyllde missionärerna lyckades att samla omkring sig små trogna flockar nykristna Indianer, så ser man tydligt att det var mera i deras personlighet än i läran som de predikade, som makten låg. När de voro borta, förströddes deras flock.

Hvita män, stundom af utmärkt personlighet, ha tagit sig Indianska hustrur, och försökt att af dem göra bildade qvinnor. Fåfängt. Skwah har förblifvit skwah; osnygg, med tofvigt hår, älskande kökets skymning mer än salongens ljus, den vida ylle-filtens svepning mer än snörlifvet och sidenklädningen; trogen maka, öm moder, har hon blifvit trofast i hemmet och i vården om de sina, så länge mannen lefvat, och barnen varit små.

Men när barnen blifvit stora och om mannen dödt, då har hon — försvunnit ur hemmet. När foglarne sjungit om våren och skogen och strömmarne brusat af nytt lif har hon återgått till de sinas hyddor i skogen, eller vid floden, och sökt vid deras eldar friheten och friden.

Detta vilda lif måste ha sina stora behag.

Af alla Nord-Amerikas nu lefvande Indianstammar är det endast Cherokee och Choctas-stammarne, som antagit kristendom och civilisation. När Europeer först besökte dessa stammar, funno de dem i små byar på högländerna i Tenesee, Georgien och Alabama. De voro fredliga och idkade åkerbruk. De blefvo sedan med lock och pock drifna från sina hem, och fingo land vester om Missisippi i vestra delarne af Missouri stat, och lära der ha blifvit till ett stort och blomstrande samhälle, allt mera förökande sig och närmande sig Europeiska folkens seder och sätt. De ha åkerbruk och boskapsskötsel, bygga ordentliga hus, och ha, i sednare tid, fått skriftspråk och tryckpress. Jag har bland mina amerikanska kuriosa en Cherokee-tidning, tryckt på Cherokee-språket.

De *vilda* Indianerna, hvilka ännu såsom förr förnämligast föda sig af jagt och fiske, utrotas allt mera, med hvart år, dels genom inbördes krig, dels genom smittkopporna samt bränvinet, hvilket försatt med skadligt hetsande ämnen, bibringas dem af hvita handelsmän. Amerikanska regeringen har utfärdat stränga förbud mot försäljande af spirituosa till Indianerna; men, de äro så begärliga efter rusdrycker, och låga själar finnas äfven öfverallt så begärliga på vinst, att förbudet tjenar till föga.

Starka drycker insmuglas jemt med andra handelsvaror bland Indianerna i dessa trakter. Amerikanska regeringen köper af Indianerna land; och för penningarne, som derföre utdelas till dem årligen, köpa de åter »eldsvatten», samt lifsmedel, som de få betala orimligt dyrt. Derigenom utarmas de småningom och hemfalla till hunger och nöd. Så sjunka de allt mer till moralisk och fysisk kraft; och mot den hvita racens för dem förgiftande beröring ha deras »medicine-men» ingen läkedom och ingen trollkonst.

Ädla män bland Indianerna ha talat starka och bittra ord emot de hvita, och emot sitt folks eftergifvenhet för dessa.

»Om den stora anden», sade en Sioux-höfding till kristna missionärer, »hade ämnat er religion för de röda männen, så hade han gifvit dem den. Vi förstå icke hvad J sägen oss; och det ljus, J viljen gifva oss, förmörkar den ljusa raka vägen, som våra fäder gått».

När han dog, sade han till sitt folk: »Gräfven sjelfva min graf, och låten icke den hvita mannen förfölja mig der».

Ack! Öfver hans graf går denne fram i ljusets och odlingens namn, och »skymningsfolket» viker undan, döende bort småningom i ödemarkens, i klipp-bergens skuggor. Det kan icke vara annorlunda.

Och hvad intresse jag än känner för vissa högsinta karakterer, bland detta folks män, så kan jag omöjligt önska långt lif åt folk, som räknar grymheten bland sina dygder, och gör den svaga till lastdjur.

Det folk som undantränger dem och intar deras jord, är — hvad fel det än må hafva — ett ädlare och

menskligare. Det har ett högre medvetande af godt och ondt. Det jagar efter fullkomligheten. Det vill bortkasta barbariets vapen och på den nya jorden ej grunda annan blifvande fästning, än Kristi kyrka, icke uppresa annat banér, än fridsfurstens. Det har i sednare tider isynnerhet visat, äfven i förfarandet mot Indianer, att det har allvar dermed.

Indianerna liksom Grönländarne se, medan de frukta, med stolt förakt ned på den hvita rasen, och deras sägen om huru det tillgick vid folkens skapelse visar rätt naivt deras åsigt om förhållandet emellan de olika folkraserna.

»Den första menniskan, som Manitou bakade» säga de, »blef för litet gräddad i ugnen. Den blef hvit. Den följande blef för mycket gräddad; den blef svart. Manitou tog sig den tredje gången bättre tillvara vid gräddningen. Och den tredje menniskan blef den lagom bakade, och kom ur ugnen rödbrun. Det är Indianen».

Europeiska lärda dela de tre förnämsta folkraserna på jorden i dagfolk (de hvita), nattfolk (negrerna) och skymningsfolk (Indianerna i östra och vestra verldsdelarne).

Hvad nattfolket säger om sig och de andra folken, vet jag ej. Men det synes mig visst, att de stå närmare dagfolken än skymningsfolken i förmåga till andlig utveckling, att de ha en större framtid än de sednare, och mindre egenkärlek än båda.

Fort Snelling ligger på vestra stranden af Missisippi vid S:t Peters utlopp i denna flod, och man har härifrån en herrlig utsigt af den breda S:t Petersfloden (af Indianerna kallad Minnesota), och den breda dal-

sträckning, genom hvilken den kommer fram. Längre upp går den genom högland med storartadt sceneri under en sträcka af 509 mil vester inåt landet. »Det är intet tvifvel om», skrifver en ung amerikan i sin resebeskrifning öfver Minnesota, »att här (på stränderna af S:t Peter) kommer att bli residens-trakten för landets aristokrati».

En långt förutseende blick kunde man tycka. Men saker gå fort fram här i landet.

Under vägen till »fort Snelling» besökte vi ett vattenfall, kalladt »little falls». Det var litet, men så oändligt vackert och pittoreskt, att det förtjenade sin egen tafla, sång och saga. Det hvitaste vattenskum, den svartaste klippa, det mest gratiösa, på en gång vilda och mjuka fall. Små ting bli stora genom deras fullkomlighet.

Sednare.

I dag har jag med den vänliga unga presten besökt den så kallade »fountain Cave», ett stycke utom staden. Det är en underjordisk håla med många gångar och salar, troligen likartade med dem i den ryktbara Mamouth-Cave i Kentucky; och flera sådana underjordiska palatser lära finnas i Minnesota, ehuru de ännu ej blifvlt undersökta. Denna grotta har ej heller blifvit genomforskad långt in. Jag nöjde mig att sitta under dess magnifikt hvälfda portico, dricka af dess kristallklara källa, och lyssna till sången af fallande vatten långt inne i grottan. Man kommer till den genom en tvär och djup försänkning i jorden, liknande en jättegrop. Der nere ser man sig omgifven af höga,

sluttande sandstensmurar, och i en af dessa öppnar sig en jätteport. med dunkelt innandöme. Rundtom i de sluttande murarne, voro otaliga små runda hål, der små foglar hade sina bon.

Vi gingo till grottan genom sköna ängsmarker längs med Missisippi. Gräset stod högt och gult. Luften var varm som på en sommardag. Det var »Indian-summer». Nejden såg så vänlig, så fruktbar, så inbjudande ut. Vi mötte också en herdinna, kommande med mjölkämbar. Hon var vacker, men hade konstgjorda lockar, och såg icke riktig ut; icke som en den sanna idyllens herdinna borde se ut.

Men detta Minnesota är ett herrligt land, och rätt ett land för nordiska utvandrare, rätt ett land för ett *Nytt Skandinavien.* Det är fyra gånger så stort som England; det har den rikaste jordmån, stora skogsmarker, en mängd af fiskrika floder och sjöar, och ett friskt, stärkande klimat. Vintern är kall och ren, sommaren ej het, som i de lägre belägna Missisippi-staterna. Frosten inträffar sällan förr än mot medlet af September. Lake Itaska, Missisippi vagga, ligger 1,575 fot öfver Mexikanska viken, och höglandet, som i halfcirkel omgifver Itaska i norr, den gigantiska terrassen *Hauteur des terres,* der källorna till de mäktiga floderna Missisippi, S:t Louis, S:t Laurence, röda floden, m. fl. uppspringa, ligger ett par hundra fot högre ännu. Hela Minnesota är ett högland. Minnesota gränsar i öster till Lake Superior, Amerikas medelhaf, och står genom detta i samband med de östra staterna, med S:t Laurence och Hudson och Atlantiska hafvet. Det har i norr Canada, i vester den vilda Missouri, segelbar nästan längs hela

gränsen och med stränder af klippberg, rika på metaller och dyrbara stenarter, samt prairier, der vilda buffelhjordar, elgar, anteloper beta. På andra sidan af Missouri, är det mystiska Indianska nebraska, bortom detta Klippbergen, — till större delen ännu obekanta storheter; — bortom dessa Oregon, ett ofantligt territorium, med outtömliga tillgångar på naturrikets produkter, stora dalsträckningar och stora floder, Columbus, Oregon, med utlopp i Stilla hafvet, och i hvilkas forsar laxen hoppar i skaror, såsom i Noriges och Sveriges strida elfvar.

I söder har Minnesota det bördiga Jowa, en ung stat med sköna floder, Jowa-, Ceder des Moines- och Vermillion-floderna, breda dalsträckningar och rika betesmarker. Och i hjertat af sitt land har Minnesota Missisippi, den stora lifsådran, som det ser födas, och på hvars böljor det kan föra alla nordens produkter till södern och få alla söderns produkter till norden och till sig.

Hvilket herrligt *Nytt Skandinavien* kunde ej Minnesota bli! Här skulle svenskarne återfinna sina klara, romantiska sjöar, Skånes sädesrika slätter och Norrlands dalar; här norrmännen sina strida elfvar, sina höga berg — ty jag tar Klippbergen och Oregon med i det nya riket; båda folken sina jagtmarker och sitt fiske. Danskarne skulle beta sina hjordar och bygga sina farms på rikare kuster och med mindre töcken än Danmarks. Klippbergen äro nya Seveberg med mythologiska vidunder, jättar och troll nog, att föda sagosinnet och det stridbara lynnet. Gudarne måste ännu

här kämpa med rimthussar och jättar, Balder med Loke, en ny kamp, der Balder måste segra och Midgårdsormen uti stilla hafvet bli stilla — åtminstone till Ragnarok. Vallhallas fröjder kunde ej heller felas i detta nya vinland, på Missisippis vinrankkrönta öar, och den stora, gudomliga galten *Sehrimmer* har väl ingenstädes så talrik afkomma som i den nya verlden. Men Skandinaverna skola icke stanna vid det hedniska gästabudslifvet. De skola söka ädlare fröjd.

Allvarsamt: Skandinaver, som finna sig väl i det gamla landet, borde icke lemna det. Men de som ha det för trångt der hemma och som vilja utvandra, de böra komma till Minnesota. Klimat, läge, natur här, passa våra folk bättre än i någon af de andra amerikanska staterna, och ingen af dem synes mig kunna ha en större och skönare framtid än Minnesota.

Härtill kommer att den rika jorden i Minnesota ännu ej är uppköpt af spekulanter, utan står allmänt till »government-price», en och en fjerdedels dollar (5 r:dr r:gs) för tunnlandet. Jag har hört sägas att den norrska pastorn i Luthers dal, Clausen, skall ämna sig hit upp med en del norrmän, för att grunda ett »settlament». Godt. Redan äro här flera norrmän och danskar. Jag har gjort bekantskap med en dansk handlande, bosatt här, som på några år, genom skinnhandel med Indianerna, blifvit en rik man, och bygger sig nu som bäst, ett stort, vackert landthus, ett stycke utom staden. Hans hustru är dotter af en Indianska och én hvit man, har Indianska mörka ögon, och drag ej olika fjädermolns-qvinnan, men är i öfrigt ladylik

som en den behagligaste hvita fru *). Jag lofvade den vänliga dansken (karakteristiskt dansk midt ibland amerikanarne), när jag kommer till Köpenhamn, under min hemresa, att der besöka hans gamla mor och hälsa henne från honom.

Hos guvernör Ramsay är en ung, norrsk flicka kokerska. Hon är ej mer än tjugu år; är ej öfver sig skicklig i simpel matlagning och har likväl elfva dollars (44 r:dr r:gs) månadtligen i lön. Det är ett godt land för ungt tjenstfolk.

I morgon skall jag resa härifrån, utföre Missisippi och till Galena, derifrån vidare till S:t Louis, derifrån uppföre Ohio-floden till Cincinnati; derifrån till New-Orleans, och vidare från någon af de södra hamnstäderna till Cuba, der jag ämnar stanna öfver vintern.

Jag är ej rätt väl till mods vid att så snart resa härifrån. Jag ville se mera af Indianerna och deras lif, och känner mig ungefär såsom en hungrig person skulle göra det, vid att nödgas stiga upp och lemna en nyss begynt måltid. Jag ville se mer af land och ur-infödingar, men ser ej rätt huru och på hvad sätt. Vägar och resmedel finnas ej här, som i de odlade staterna. Och jag vill ej dröja längre i det hem, som så gästfritt gifvit mig rum genom att flytta husets enda lilla gosse (en skön liten baby) jemte dennes sköterska i ett kallrum. Barnet måste komma i det varma rum-

*) Barn af Indianskor, med hvita männer, sluta sig vanligen till den hvita raçen. De äro ofta rätt goda mennisko-exemplar; men synas dock ej som en egentligen förädlad art. Man berömmer deras öga och sinnesnärvaro, och jag har hört sägas att de flesta understyrmän på Missisippi-båtarne äro af denna half-bloods (half-breeds) race.

met åter, ty nätterna bli kalla. Jag längtar åt södern, och fruktar de kalla nätterna på Missisippi; till ett annat, mig vänligen öppnat hem, några mil härifrån, är mig vägen för lång och besvärlig, — och det inre ljuset ger mig ingen upplysning, den inre rösten tiger. Jag reser således, men det anar mig att jag kommer att ångra det.

Från min vackra, glada och goda värdinna, skiljes jag med saknad. Jag har med mig ett par Indianska Moccasins för dina små fötter och ett par åt Charlottes, och en klockpung (indianskt arbete) åt mamma. Indianskornas handarbeten äro prydliga och nitida, ehuru de sakna smak och begrepp i teckning. Röda och granna färger herrska i deras broderier, liksom i deras folks högtidsdrägter. Den röda färgen synes vara kär för alla naturbarn.

Af den unge presbyterianske missionären härstädes har jag fått några upplysningar, rörande missionsverkets förhållande till Indianerna, som låta mig se deras framtid i en ljusare dager än hittills. Sedan de förnämsta stammarnes språk blifvit studerade och evangelierna öfversatta på dessa, har kristendomen gjort betydande insteg hos dessa vilda folk, och under de sednaste åren har missionsverkets framgång stigit betydligt med hvart år.

Vid en »revival» af det kyrkliga lifvet, som år 1828 ledde till en ny upplifning och ny organisation af missionsverket, funnos ännu blott trettioen missionärer bland Indianerna, med en inkomst af 2,400 dollars, till bedrifvande af undervisningsverket.

Nu, år 1850, finnas femhundra-sjuttio missionärer, (mer än hälften af dessa äro fruntimmer) bland Indianerna, med en inkomst af 79,000 dollars årligen; och till dessa missionärer sluta sig ett par hundra predikare och hjelpare af infödingarne sjelfva. Ett tusen kyrkor af alla kristna benämningar ha blifvit uppbygda, och antalet af kristna bekännare af Indianstammarne uppgår i denna stund till 40,537. En mängd skolor ha äfven uppstått och uppstå dagligen, för att gifva Indianska barn undervisning i läsa, skrifva, räkna, samt i handa-slöjder. Qvinnorna visa sig lärgiriga i dessa sednare. Gossarne ha lättare än flickorna att lära sig läsa och skrifva. Dock lär det vara mycket svårt att vänja dem vid ordning och punktlighet. Först efter den religiösa omvändelsen är det möjligt att bibringa Indianerna sedlig och materiell kultur. Dessförinnan vilja de intet lära. Skolornas antal stiga redan till fyra à femhundra och lärjungarnes antal, gossar och flickor, till mer än trettiotusen. Seminarier för gossar och Seminarier för flickor, ha äfven blifvit inrättade. Tryckprässar ha blifvit införda, som trycka skrifter på trettio olika språk. Missionären i Kaposia M:r Wiljamson, anser Indianernas okunnighet vara största hindret för deras odling. Qvinnorna äro tillgängligast för religions-ljuset. Männerna, isynnerhet af de krigiska folken, såsom t. ex. Sioux-stammen, äro hårdare att vinna, och vilja ej lyssna till en lära, som står i skarp motsats till hvad som utgör deras hedniska dygd och sällhet. Och ännu ha missionärerna föga uträttat hos Sioux, och ännu alls icke trängt till de vilda stammarne emellan Minnesota och klippbergen.

Men de skola icke dröja länge att tränga dit.

Ur den årliga »report» af »Presbyterian American board of Mission» år 1850, hvarur jag hemtat flera af dessa uppgifter, afskrifver jag ännu dessa ord:

»Huru länge skall det dröja innan vi inrätta en synod på stränderna af stilla hafvet?»

»Redan äro våra missionärer spridda öfver alla Förenta Staterna, öster om Missisippi, med undantag af en liten del i nordost. De hafva stigit öfver denna flod och begynt med ifver uppfylla det ofantliga landet vester derom, från Mexikanska viken och till de brittiska kolonierna i norr. Nej, mera ännu. De ha vandrat öfver hela fastlandet, och i den vestra nya verlden ha de begynt grundlägga Guds rike. Hurudan är slutligen vår framgång? Spirorna af våra kyrkor längs med atlantiska kusten, upplysas af morgonsolens ljus. Skridande fram- öfver landet, lyser den på dem hela dagen igenom. Och när den sjunker till hvila, dröjer dess sista himmelska stråle ännu på dessa, der de resa sig på Stilla hafvets strand».

»Ja vi ha gjort något, med Guds bistånd; men ha ännu oändligt mycket mer att göra, för att uppfylla måttet af våra pligter».

Detta är ju en liten godbit af vesterns verk och vältalighet.

Således af de röda männen en liten flock redan på jorden inkommen i Kristi rike. Och om än af dessa fyrtiotusen, som offentligt bekänt sig till kristna kyrkan, endast tio tusen, ja äfven blott tusen äro uppriktiga kristna, så är det nog för en oändlig framtid. I de »lycksaliga landen», dit de röda Guds barnen en

gång skola hamna bortom det mörka djupet, skola de verka befriande för sina bröder »skymningens folk», som förblifvit i skuggornas rike.

Frälsarens rike och frälsningens verk äro icke inskränkta till detta lilla rum, denna korta tid. Deras tid och rum äro eviga, som — Guds hjerta.

Jag vet att missionärerna här predika en annan lära. Och det är mig obegripligt huru de dermed kunna vinna framgång, obegripligt hur de dervid kunna sjelfva finna ro. Men något ljus, starkare, mäktigare än deras inskränkta lärdomar, måste komma med Kristi ord till hedningens hjerta, och draga det öfver till hans kors och krona, från jordens jagtmarker och vilda dansar till hans himmel. Jag kan ej begripa det annorlunda.

Det är afton och starka eldsken upplysa (såsom alla aftnar sedan jag kommit hit) den vestra himmelen. Det är af Indianernas prairie-eldar, dem de tända, för att få vildbrådet att samlas på vissa punkter (ty det är nu deras jagt-tid). På detta vis fälla de en mängd vildbråd, men utdöda jagten med detsamma, och hemfalla derigenom allt mer åt nöden eller åt vildmarken längre bort i vester.

Men det lyser i vester, och alla helgonen, S:t Peter, S:t Paul, S:t Charles (ett settlement längre upp) S:t Anthony (som också begynt bygga stad), hvilka slagit bopålar i det nordliga Missisippi och nu belysas af Indianernernas eldar, skola gifva vildmarkerna morgonsolens och det nya lifvets ljus igen.

Det lyser i vester, från de brinnande prairies, från den vilda jagten. Jag älskar det skenet, ty det har

en poetisk glans; det lyser öfver mån-dansen, och Indianska rådsförsamlingen, och andarnes fest. Men ..... det är dock mera sken, än ljus.

När hem, sådana som Andrew Downings och Marcus Springs, och min goda M:rs Howlands nästan svenska hem, stå på höjderna af Missisippi och S:t Peter; när kyrkspiror lysa och skalpdansen ej mera dansas der; när röster, sådana som Channings och Emersons, Beechers och Bellows, höja sig i rådsförsamlingen, och Lucretia Mott äfven der kan tala för friheten, friden och qvinnans rätt; när den kristna Indianstaten Nebraska står fredlig vid sidan af Minnesota, då — det vill säga om en hundra år — då ville jag återkomma till Minnesota och fira en ny andarnes fest; och jag skall återkomma dit i — andanom.

TJUGONDEÅTTONDE BREFVET.

På Missisippi. *D. 25 Oct. 1850.*

Utföre bär det nu af på den stora floden *»flodernas fader»* emellan Indianska läger, eldar, båtar. Indianer stående eller springande och hojtande, eller snarare skällande på stränderna, grafställningar på höjderna, emellan vinrankprydda öar och Indianska kanoer, paddlande utmed dem! alla de främmande, underliga scenerna ville jag fasthålla. Men vi rusa förbi dem, söderut. Vi lemna den poetiska vildmarken, Missisippi barndoms-region, och fara mot civilisationens. Vädret är mildt, sol och skuggor leka bland bergen — ett poetiskt, romantiskt lif! . . . .

D. 25 Oct.

Solklart men kallt. Indianerna ha försvunnit. Vi ha farit förbi »Prairie du Chien», den röda, Indianska Afguda-stenen, den Indianska grafven under höstgult träd. Höjderna lysa guldbruna och granna. Urtidens ruiner och pyramider stå mörka och magnifika upp ur de lysande skogarne. Vid hvar vändning af floden, nya, öfverraskande utsigter. Jag betraktar dem, läser Emersons Essays och lefver festligt. Vi nalkas de begynnande städerna på Jowa strand, Gottenburg (en ättling såsom jag förmodar af vårt Götheborg) och Dubuque.

D. 27 Oct.

Åter i Galena, bland blygrufvorna, för ett par dagar. Det är söndag och jag kommer från kyrkan, der jag hört en ung prest af presbyterianska kyrkan, M:r Magoun. En äkta den stora vesterns lärjunge! Inga trångt kyrkliga åsigter. Nej, ett kyrkligt medvetande, så vidt som vesterns prairies, så stort som himlahvalfvet öfver dem, och andrum för alla rymdens friska vindar.

Kultur-lifvets förhållande till religionen var den unga prestens thema.

Vigten af en sann Filosofi i religionsläran, för dennas bättre förstående och utveckling:

Vigten af det materiella lifvets utveckling, för befordrande af det andliga lifvets förklaring:

Guds ledande hand i dessas uppkomst inom samhället — hänvisades på med lif och värma.

Job hade sagt: »Han säger till blixten far! Och den farer!

Elektriska telegrafen är blixten af Guds finger, ledd till menniskornas tjenst.

Filosofien är Guds ljus i förnuftet, upplysande mörkret i förnuftet och i skriften.

»Det är nu tiden då en metafysisk distinction kan frälsa en själ».

Slutligen: föreningen af hufvudets och hjertats högsta lif, verkande i och förklarande alla sferer af lifvet i den tusenåriga kyrkan. Dessa voro hufvudmomenterna i den unga prestens predikan.

En varm, innehållsrik bön inom bönen »tillkomme ditt rike», fullbordade föredraget, — ett af de mest

fri-

frisinnade, omfattande, ett af de friskaste och mest uppfriskande, som jag hört från predikstolen i — något land.

Polemiken mot katolicismen var det enda o-vesterliga draget deri. Ty det tillhör den stora vestern att icke utesluta någon form af det gudomliga lifvet. Och hvad äro väl alla kristna kyrkliga samfund annat, än olika bänkrum i samma kyrka, afskiljda familjer i samma slägtgrupp?

Den gamla Pilgrimskyrkan synes mig vara den som på den nya verldens jord nu utvecklar mest inneboende lif, växer, utvidgar sig att omfatta hela det jordiska lifvet och döpa det till Guds rike.

D. 29 Oct.

Jag har inrättat mig trefligt på »American-hotel», och vill ej, för de få dagar jag har att dröja här, mottaga det vänliga anbud, jag fått af ett enskilt, vackert hem. Jag har här min lilla snälla, Irländska piga Margret, och får allting så, såsom jag önskar det, deribland potäter, morgon, middag och qväll, lika goda som våra Årsta-potäter. Jag njuter af min frihet och af ensliga vandringar på de pittoreska höjderna heromkring, under dessa sköna dagar.

I går förde mig den frisinnade, unga presten, M:r Magoun, jemte en väninna, i vagn, till en höjd (»Pilot knob», tror jag att den heter) vid Missisippi, hvarifrån vi skulle betrakta solnedgången. Ankomna dit, klättrade vi uppföre mellan buskar och snår och stenar, besvärligt nog, men fingo, uppkomna på

kullens topp, en af dessa ocean-vyer öfver land, som blott den stora vestern företer. Och genom det oändliga, vågande fältet gick Missisippi, som en silfveråder, långt, långt ut i det omätliga fjerran; och öfver land och flod hvilade Indianska sommarens slöja och Indianska sommarens outsägliga milda frid. Solen hade nyss gått ned, men ett rosensken hvilade, lik en glad välsignelse, öfver den stora, fruktbara nejden. Det var obeskrifligt stort och ljuft.

Jag tänkte på hur det, för ett år sedan, vid denna tid var mig till mods i NewYork, huru det sedan mörknade för mig i Boston, och huru jag tänkte: »skall jag kunna gå igenom det?» Och nu stod jag klar och frisk på höjderna vid Missisippi, med den stora vestern öppen framför mig, med en rik framtid och hela verlden ljus! Jag tackade Gud!

På återvägen till Galena gick vår vagn sönder. Den unga presten hoppade af, tog fram tåg och knif och begynte arbeta, i det han glädtigt sade:

»Ni måste veta, Miss B., att vagnmakeri hörer, här i vestern, till vår theologi».

Emigranterna till vesterlandet måste, till en viss grad, lefva igenom de första Pilgrimfädernas lif i mödor och försakelser. Och de behöfva, för att lyckas, dessas mod och ihärdighet.

Men man går igenom graderna fortare nu än förr. De vackra, trefliga, amerikanska hemmen, med verandas och träd och trädgårdar, som begynna uppstå på höjderna kring Feve-floden bevisa det. Det goda hemmet, kyrkan, den kristliga kärlekens verk, inkräkta

dagligen mera på hedendomens mark och lif, jag menar ej nu Indianernas, utan det hvita folkets.

I dag skall jag gå ombord på den goda ångbåten Minnesota, för att resa Missisippi utföre till S:t Louis. Kanske stannar jag på vägen vid staden Rock Island, för att besöka det svenska (Erik Jansonska) settlamentet vid Biskops Hill, några mil ifrån staden.

Bland angenäma minnen af mitt vistande i Galena, medtager jag det af en bankier, M:r H., som visat mig så mycken välvilja, en så broderlig eller faderlig godhet och omvårdnad, att jag alltid skall tänka på honom och hans stad med tacksamhet.

Tidningarne i vestern göra sig lustiga öfver New-York-folkets hänryckta emottagande af Jenny Lind. I en tidnings-artikel läste jag nyss: »vår korrespondent har varit lycklig nog att höra Jenny Lind — *nysa*. Den första nysningen var en mezzo tinto soprano etc. etc. (här följa en mängd besatta musikaliska färgnamn) den andra var en (följer nu dito dito); den tredje fick han ej höra, ty han afsvimnade».

Jag kan lofva de goda vesterländningarne att de skulle bli lika besatta af förtjusning som deras bröder österländningarne, om Jenny Lind kom hit. Nu tala de, som räfven om rönnbären, dock med bättre humör.

En af S:t Paulsboarne kom, medan jag var i S:t Paul, tillbaka dit från NewYork, och hade ett angeläget ärende till guvernör Ramsay. Men hans första ord till denne var: »Guvernör! Jag har hört Jenny Lind».

Jenny Lind, den nya slaf-billn och protesterna mot den, i de nordöstra och vestra staterna, äro jemte »Spi-

ritual knockings» eller rappings, stående artiklar i alla tidningsblad.

Medan man i de nordliga staterna håller församlingar, och agiterar emot denna nya slaf-bill, som tillåter uppsnappandet af flyktade slafvar i de fria staterna, höja åtskilliga af de södra staterna, isynnerhet Palmetto-staten och Missisippi, vreda rop öfver kränkandet af söderns rättigheter, och hota med afskiljande från Unionen. Och staterna komplimentera hvarandra, i sina tidningar, på just icke det artigaste sätt. En Kentucky-tidning skrifver om södra Carolina:

»Hvarföre marcherar hon icke ur Unionen, ju förr dess hellre? Unionen skulle vara glad att bli qvitt ett sådant bagage, som hon».

D. 2 Nov. på Missisippi.

Vi ligga utanför Rock Island. Några hyggliga och vänliga herrar från staden ha nyss varit ombord med tillbud att föra mig till det svenska settlementet. Jag kan ej annat än vara innerligt tacksam för deras godhet och välvilja. Men nätterna bli kalla; jag mår ej rätt väl, och — hvad skulle jag göra der? Vi, mina landsmän der och jag, skulle ej förstå hvarandra, fast vi tala samma språk. Men glad var jag, att af tvenne herrar, handlande i Rock Island, få inhämta åtskilligt om svenskarnes tillstånd i kolonien för närvarande.

Sedan deras biskop (så kallade de Erik Janson) är död, tyckas de befinna sig bättre. Men han har genom oklok hushållning dragit dem i en stor skuld (10 eller 11,000 dollars) och några af dem ha nu begifvit sig till Californien, för att söka guld och derigenom vinna

medel att afbetala skulden. Som svenskarne vid Biskops-hill, ständigt visat sig vara redligt, gudfruktigt och arbetsamt folk, så ha de förtroende af invånarne i staden Rock Island, och få på kredit de varor, som de ej genast kunna betala. De ha byggt åt sig flera vackra hus af tegelsten och sköta sitt landtbruk väl. De ha begynt odla lin och spinna det; och draga inkomst af linnegarn, som de sälja. De vidblifva troget sina religionsbruk, sina böner och sin tro, äfven på Erik Janson, som synes ha haft en makt öfver deras sinnen, nästan af dämonisk art. När de voro sjuka och ej blefvo friska af Erik Jansons medel eller böner, sade han dem att det var brist på tro, och att de voro förkastade syndare. Många dogo, rof för klimatets sjukdomar och af bristande vård.

Den hederliga och hyggliga herre, som isynnerhet kände till den svenska kolonien, ville icke säga något bestämdt emot Erik Janson, men misstrodde honom. Erik Jansons hustru deremot berömde han, såsom utmärkt bra och aktningsvärd, Äfven hon dog i en af febrarne, som grasserade i kolonien. Och fyra dagar efter hennes död uppstod Erik Janson under en gudstjenst i kyrkan och tillkännagaf att »Anden tillsagt honom att taga en ny hustru!» En qvinna af de närvarande uppstod då sägande att »Anden förklarat henne att hon skulle blifva denna hustru». Det var fyra dygn efter den första goda hustruns död. Sådant är talande för anden, som ledde Erik Janson.

Hans baneman, svensken Rooth, skulle dömmas af juryn i morgon. Man trodde att han skulle bli frikänd, då anledningen till hans gerning var af den beskaffen-

het att den väl kunde bringa en man från sina sinnen. Rooth hade gift sig, mot Erik Jansons vilja, med en flicka i svenska kolonien. Förföljda af hans ovilja ämnade de lemna stället, och Rooth hade hemligen nattetid låtit sin hustru och sitt barn (en liten gosse) begifva sig bort åkande. Erik Janson lät uppsnappa dem och föra dem på en båt utföre Missisippi, man visste ej hvart, det sades till S:t Louis. Kapten Schneidau hade sett Rooth om morgonen den dag, han fick underrättelse derom. Han var dödsblek och nästan ursinnig. I denna sinnesstämning uppsökte han Erik Janson, hvilken han mötte i begrepp att begifva sig till kyrkan, midt ibland sina trogna. Han sade till honom:

»Du har låtit föra bort min hustru och mitt barn, jag vet icke hvart. De äro kanske döda och jag får icke se dem mer. Jag bryr mig icke om att lefva längre; men du skall dö först!» Och han drog fram en pistol och skjöt honom för bröstet. Erik Janson dog nästan ögonblickligt. Rooth försökte ej att fly, utan lät sig villigt fängslas af det vredgade folket.

Den lilla kolonien, uppgående till 7 à 800 personer, styres nu af ett par män, som den utvalt och lärer fortfara i samma tro på sin syndfrihet, som under den förste ledarens lif. Abstrakt tagen är deras tro icke villfarande. Den nya menniskan i oss syndar icke. Men de förbise att den gamla aldrig fullt utrotas ur menniskans bröst, här på jorden, och att vi derföre alltid förblifva syndiga menniskor, till dess — vår förvandling kommer. Erik-Jansisternas förnämsta villfarelse ligger i deras blinda tro på den syndaren Erik Janson, och på syndarne, som de sjelfva äro.

Vädret är våtkallt och kulet. Sceneriet på stränderna är af höglands-natur ännu, men aftager dock i höjder och skönhet. Höjderna liksom bryta upp, och ligga spridda emellan slätter, som slutta ned mot floden. Hvita städer och kyrkor lysa här och der på stränderna. Vi äro här vid kusten af Illinois, och Rock Island ligger vid Illinois-flodens utlopp i Missisippi. Midtöfver på andra sidan är Jowa stat, och der lyser hvit och vacker den lilla staden Dawenport, hvilken fått sitt namn efter dess grundläggare, och sin ryktbarhet genom det ohyggliga mordet på denne, (en gammal man), under en söndags-förmiddag, af fyra unga män, som ville röfva hans penningar. Det var ej längesedan. Blodiga gerningar ha skett och ske ännu på Missisippis stränder.

D. 3 Nov.

Vi rulla utföre Missisippi, men långsamt. Vårt ångfartyg drar tvenne stora, tunga barker eller flatbåtar, lastade med bly från Galena, en fästad vid hvardera sidan om fartyget. Man säger att detta är ett säkerhetsmedel, i fall något skulle hända fartyget, och passagerarne råka i fara. De kunna då frälsa sig på barkerna. Men det gör att farten förtrögas, och om nätterna hör jag så underliga buller, dån och gnisslingar i fartyget, som om det skulle stånka, vråla och sucka under tungt arbete, och vara färdigt att uppgifvas. Det kommer ock troligen af det tunga arbetet med flatbåtarne. Men det låter illa, och låter så farligt, att jag om natten alltid ligger klädd för att vara färdig att visa mig inför allmänheten i tillfälle af

en explosion. Sådana äfventyr äro hvardagliga på Missisippi, och man hörer äfven ofta om olyckshändelser af denna art, än på sjöarne, än på floderna i landet. Flera af passagerarne ombord ha »life-preservers», bälten eller gördlar af kautschuck, för att kunna flyta på vattnet. Jag har intet; har ej heller här någon närmare bekant eller vän, som kunde räcka mig handen i farans stund; men, — jag vet ej hur det kommer sig — det faller mig ej in att vara rädd. Jag håller mig endast ständigt färdig till en »start».

Kaptenen på fartyget är tydligen en försigtig general, och allt går der lugnt och väl till. Bordet är rikt och godt. Det enda jag saknar der är mjölk till kaffe och thé (grädda är ej att tänka på, och är sällsynt att få någorstädes här i landet). Det får man lära sig umbära på flodfartygen i söder och vester. Kaffe kan jag svälja någorlunda utan mjölk uti, men thé är mig svårt att få ned. Jag beklagade mig deröfver smått, vid bordet, i går afton. »Well!» sade en öfverste Baxter (en treflig herre) midtöfver mig, »i Mexikanska kriget smakade vi ofta icke mjölk på flera veckors tid!».... »Åh», sade jag, »men ni hade äran att trösta er med. Hvad kan man ej umbära då man har den? Men här på en ångbåt, utan ära och utan mjölk, det är för mycket». Man skrattade, och i dag på morgonen hade vi allmänt mjölk till frukosten. De flesta af uppassarne äro negrer, Stewardess är en mulattska — icke treflig eller godlynt. Passagerare i öfre ändan af fartyget äro ej många, och dessa icke behagliga. Herrarnes afdelning är starkt befolkad. Två

tredjedelar deraf se temligen ruskiga ut; »buissness»-folk från hufvud till fötter.

Jag lefver mycket i mitt lilla, vänliga rum, eller promenerar på piazzan der utanför och har roligt af skådespelet på floden och stränderna. Missisippi-vattnet har ännu dess ljusa, gröngula färg, men börjar grumla sig. Tredäckade ångfartyg, större och mindre, med två skorstenar, flåsande tungt af »high pressure» då de gå uppföre floden, rulla förbi oss, stora brädflottor, på hvilka folket både bygger och kokar, ro utföre med jättestora åror; täckta barker, fartyg och båtar af alla slag och storheter synas på floden. Den blir allt lifligare och allt bredare, men fortfar att flyta med majestätiskt lugn.

Vi ha Jowa stat på höger hand, Illinois till venster. Utsigterna äro stora och fria, breda dalsträckningar öppna sig. Höjderna aftaga. Landet sluttar långsträckt mot floden, i mjuka vågande ängsmarker; i bakgrunden skog. Det ser vackert och fruktbart ut, men ej mycket odladt. Vi äro nu i Missisippi-dalens korn-region, rik på alla sädesslag, men isynnerhet på det rika, guldgula maiset.

Längs Missisippi ligger, på båda sidor om floden, allt ifrån Minnesota, ett perlband af stater, intill mexikanska viken. De äro, öster om floden, *Wisconsin, Illinois, Kentucky, Tennesee, Missisippi* och *Louissiana,* och vester om floden *Jowa*, *Missouri, Arkansas* och *Louissiana,* ty Louissiana, liksom Minnesota, omfattar Missisippis båda stränder, Minnesota vid dess ursprung i höjderna, Louissiana vid dess utlopp i hafvet. Emellan dessa två stater, Minnesota i norr, Louisiana i söder genom-

löper Missisippi åtskilliga regioner af olika klimat och natur-produkter. Minnesota är dess norden, med nordisk barrskog och nordisk vinter, med björnar och elgar, med nordens vilda rosor och bär, med urskogen och Indianerna. Wisconsin, Illinois, Kentucky och Tennesee i öster, Jowa och Missouri och en del af Arkansas i vester, ligga inom den tempererade zonen, Odlingen och civilisationen bli rådande. Dessa stater, tillika med deras grannstater i öster *Michigan, Indiana* och *Ohio,* utgöra Amerikas stora kornbod och medlersta delen af Missisippi-dalen. Bortom denna i öster vidtager Alleghany-bergen och östra eller atlantiska staterna. Bortom Missisippi-staterna i vester, vidtager den Indianska vildmarken Nebraska och klippbergen. Med Tennesee i öster och Arkansas i vester kommer bomullsregionen. Med Louisiana kommer socker-regionen, södern och sommarlifvet.

Illinois och *Jowa* äro ännu fria stater; söder om dem komma slafstaterna. I Illinois och Jowa äro ännu svenska och norrska settlaments. De ha ej gått längre söderut. De medlersta Missisippi-staterna fyllas allt mer af Tyskar och Irländare, längre ned är det äfven fransoser och spaniorer. Alla beherrskas de likväl af anglo-normanska stammens lagar och seder. Med judarne är det äfvenså. De finnas i Amerika, isynnerhet i vesterlandet, i mängd; men ha lika medborgarrätt med landets infödingar, och skilja sig mindre i utseende från europeiska folken här, än de göra det i Europa. Ja, jag har näppeligen någon gång kommit här att tänka; »det är en jude!» så litet skiljer sig judens utseende från de mörklagda amerikanarnes.

Vi se nu Nauvoo, Mormonernas f. d. hufvudsäte, och en ståtlig ruin af deras fordom präktiga tempel synes på en höjd. En af mina vänner, som för några år sedan reste på Missisippi, steg i land vid Nauvoo få dagar sedan Mormonernas profet, Joe Smith, blifvit dödad af folket från Illinois. Han såg då stadens folk och folket deromkring, en befolkning af omkring 20,000 personer, draga ut ur sina bostäder under psalmers sjungande, såg dem draga vesterut i vildmarken, för att bortom denna söka det förlofvade land, som deras profet hade lofvat dem. Efter en vandring af tretusen engelska mil genom ödemarken, under mångahanda faror, mödor och eländen, kommo de till den stora saltsjön och dess fruktbara stränder. Der ha de inom få år förkofrat och förökat sig, så att de äro på god väg att blifva en mäktig stat. Tron kan än i dag försätta berg, nej mer, försätta stora städer. Nauvoo är nu inköpt af den franska socialisten Cabet, hvilken der som bäst grundar ett samfund »Egalitairer».

Ja, i den stora vestern, vid den stora flodens stränder, äro scener och folk af mångahanda slag. Der äro Indianer, der äro Sqvatters; der äro skandinaver med milda seder och glada sånger; der äro Mormoner, hvilka i Kristi och hans profets namn förkunna ett tusenårigt rikes ankomst på jorden och upprätta i vildmarken en blomstrande stat, utlofvande ett nytt paradis. Der äro desperata äfventyrare utan tro, utom på mammom, utan lag, utom näfrätten; män, som spela, mörda och röfva samvetslöst; och deras antal och deras bedrifter tilltaga längs Missisippi, ju längre i söder man kommer. Der äro Resar, som äro hvarken onda eller goda, men som

göra stora ting, blott genom deras kropps- och viljekrafter, och lust till företag. Der är frihets-dyrkare och kommunister; der äro slaf-egare och neger-slafvar. Der äro samhällen, som bygga, såsom biet och bäfvern, utaf instinkt och natur-nödvändighet. Der äro ock klara, ledande, starka och fromma män, som veta hvad de vilja, och taga odlingens arbete i sin starka hand. Der äro stora städer, som utveckla civilisationens högsta lyx och högsta synder, som bygga altaren åt mammon, och vilja taga hela verlden i dess tjenst. Der äro ock små samhällen, som intaga landet med fredsprincipens makt och i fredsfurstens namn. Maria Child berättar om ett sådant i Indiana, eller Illinois. Det är en kort berättelse och så vacker att jag måste berätta dig den i hennes egna lifs varma ord: *).

»De högsta skänker, som min själ emottagit under dess pilgrimsfärd på jorden, ha ofta blifvit gifna af menniskor, som voro fattiga, både på penningar och kunskaper. Ibland dessa gifvare minnes jag, isynnerhet en olärd, hårdt arbetande handtverkare. Han berättade mig, att han var en af trettio eller fyrtio »Ny-Engländare», som för tolf år sedan hade utvandrat för att bosätta sig i vesterns vildmarker. De voro för det mesta grannar; och hade blifvit dragna att förena sig af deras enhet i tankar öfver flerahanda ämnen. Sedan några år hade de kommit i vana att mötas, då och då, i hvarandras hem, och att samtala öfver sina pligter till Gud och nästan i all hjertats enfald. Evangelium var deras bibliotek, det inre ljuset deras presta-

*) Lettres from NewYork, letter 22, 1 vol.

döme. Det funnos då inga anti-slafveri-sällskaper; men så undervisade, och villiga att lära, som de voro, behöfde de inga sådana medlare för att inse att det var syndigt att förslafva. Freds-sällskapernas bemödanden hade icke hunnit denna lilla afskiljda hop, utom i brutna ekon, och »non resistence» sällskaper funnos ej ännu. Men med frids-furstens bok, och hjertan öppna för hans inflytande, hvad behöfde de mer?»

»Rik i andlig odling uppbröt den lilla flocken, för att begifva sig till det fjerran vesterlandet. Deras inre hem voro blommande trädgårdar. De grundade sina yttre uti vildmarken. De voro arbetsamma och måttliga, och alla ting förkofrade sig under deras händer. Men snart kommo ulfvar till deras gårdar, under skepnaden af grundsatslösa äfventyrare, som satte sin tro till våld och list, och handlade, som de trodde. Den lilla kolonien af praktiska kristna, talade mot deras våldsgerningar med milda föreställningar, och återgäldade dem med ständig välvilja. De gingo längre. De sade öppet: »Ni må göra oss hvad ondt ni vilja; vi skola ej göra er annat än godt igen». Lagkarlar kommo i deras grannskap och tillbjödo sig att utreda deras tvister. De svarade: »Vi behöfva er icke. Som grannar ären J oss hjertligen välkomna; men för oss har ert yrke upphört att vara till». — »Hvad viljen J göra, om de skurkarne bränna upp edra lador och stjäla er skörd?» »Vi skola återgälda ondt med godt. Vi tro att detta är den högsta sanningen och derföre den bästa utvägen».

»När skurkarne hörde detta, syntes det dem ett särdeles godt skämt; och de sade och gjorde många

retsamma ting, som syntes dem qvicka. Stängsel borttogos nattetid, och kor släpptes in i kornåkrarne. De kristna lagade skadan så godt de kunde, satte in korna i ladugården och förde dem mot aftonen hem, sägande saktmodigt: »granne, edra kor ha varit i min åker. Jag har födt dem väl under dagen; men ville ej behålla dem öfver natten, emedan dina barn kunde sakna mjölken».

»Om detta var skämt, så funno de, som påfunnit det, icke hjerta att skratta deråt. Småningom kom en synbar förändring öfver dessa ledsamma grannar. De upphörde att skära af hästars svansar och att bryta benen af höns. »Kasta icke denna sten, Bill!» sade en pojke åt en annan. »När jag slog ihjäl deras kyckling förra veckan, sände de den till mor, emedan de tänkte att hönssoppa skulle göra godt åt stackars Mary. Jag tycker att du skulle skämmas att kasta stenar på deras kycklingar». Så blef ondt besegrat genom godt, till dess icke en fanns i grannskapet, som med vilja skulle ha förorättat dem».

»År gingo om, och de förkofrade sig i verldsliga egodelar, framför alla sina grannar, och likväl älskade af alla. Från dem fingo rättsbetjenten och lagkarlen intet underhåll. Länsmannen stammade och gjorde ursäkter då han kom och tog deras, med hårdt arbete förvärfvade, gods i betalning för krigstaxan. De svarade mildt: »Detta är ett dåligt yrke, min vän. Se derpå i samvetets ljus, och se om det icke är så». Men medan de ogerna betalade sådana utlagor, voro de gifmilda ända till öfverflöd för nyttiga och välgörande ändamål».

»Vid slutet af tio år, blefvo de allmänna länderier, på hvilka de uppbyggt sina farms, annonserade att säljas på auktion. Enligt sedvänja anses de, som ha bebyggt och odlat marken, hafva rätt att bjuda derpå i första hand och att få den för regeringens pris, d. v. s. en och en fjerdedels dollar för tunnlandet. Men spekulationsfebern på jord blef vid denna tid högt stegrad. Äfventyrare från alla delar af landet flockade sig till auktionen, och kapitalister i Baltimore, Philadelphia, NewYork och Boston, sände agenter för att köpa upp de vestra länderierna. Ingen trodde att bruk eller billighet skulle iakttagas».

»Första dagens försäljning utvisade att spekulationen steg ända till gränsen af vansinne. Land inköptes begärligt till sjutton, tjugufem och trettio dollars för tunnlandet. Den Kristna kolonien hade föga hopp att få behålla sina gårdar. Som de första »settlers», så hade de valt den bästa jorden, och ihärdig industri hade uppdrifvet den till högsta odling. Dess torgpris var mycket högre än de tunnland, som redan voro sålda till höga pris. Vid dessa utsigter hade de redan beredt sig att på nytt vandra ut i vildmarken, och begyna sitt lif om igen. Men om morgonen, då deras lott utbjöds till salu, märkte de med tacksam öfverraskning, att deras grannar vandrade omkring öfverallt i hopen, bedjande och föreställande: »bjud icke på *dessa* landstycken. Dessa menniskor ha arbetat hårdt på dem, under tio år. Under denna tid ha de icke skadat menniska, eller kreatur. De ha alltid varit färdiga att vedergälla ondt med godt. De äro en välsignelse för hela grannskapet. Det skulle vara synd och skam

att bjuda på *deras* områden. Låt dem gå till regeringens pris».

»Försäljningen kom. Markens odlare bjödo en och en fjerdedels dollars; och ämnade bjuda högre om det blef nödvändigt. Men uti denna hop af sjelfviska, vilda spekulanter, fanns *icke en*, som bjöd *öfver dem!* Utan en enda motsägande röst blefvo de goda landen öfverlemnade till dem».

»Jag lyssnade med förtjusning till vildmarkens odlare, under det han utvecklade sin filosofi af allmännelig kärlek».

»Hvad ville ni göra», sade jag, »om en lat, tjufaktig landstrykare kom ibland er, beslöt att stanna och ville likväl icke arbeta». — »Vi skulle gifva honom föda, när han var hungrig, husrum när han frös, och alltid behandla honom som en broder». — »Skulle icke ett sådant handlingssätt draga flera sådana karakterer till er? Huru skulle ni undvika att bli öfverlupna af dem?» — »Sådana karakterer skulle antingen förändra sig, eller icke stanna hos oss. Vi skulle aldrig säga ett ondt ord, eller neka att lemna dem hvad de behöfde, men vi skulle betrakta dem med djupt vemod, såsom vi skulle se på en brottslig, men älskad broder. Detta är hårdare att bära för en menniskosjäl, än piskslag och fängelse. De skulle icke uthärda det. Det skulle antingen uppmjuka dem, eller drifva dem bort. I nio fall af tio tror jag att det skulle uppmjuka dem».

Maria Child tillägger:

»Den visaste politiska ekonomi ligger innesluten i Kristi läror».

Och mig rinna dessa ord i sinnet:

»Salige äro de fridsamme, ty de skola besitta jorden!»

Och ser jag på hvad, som är det besegrande, det öfverväldigande elementet, allt ifrån Missisippi stater och till Californien i denna tid, så är det klart att det är de fridsammas makt och välde.

På Missisippi, nära »the rapids». D. 3 Nov.

Vi ligga stilla sedan flera timmar. Här äro farliga, hvassa klippgrund i floden, och som vattnet är lågt, är farten farlig. Man väntar att vinden skall bli fullkomligt stilla och att man då skall kunna urskilja de ställen, der strömmen krusas af grunden. Det är äfven nu så lungt, att jag kan knappt begripa att det kan bli lugnare. Missisippi glänser som en spegel i solskenet, blott här och der fårad af strömmen. Det är nu fullkomlig sommarvärma, och jag är otålig öfver att ligga stilla i värmen och det starka solljuset. Att Missisippi här ej upprensas, att man kan tålas vid att hafva sådana grund och uppehåll i den stora floden, på hviken så många tusen farkoster gå, det är tecken till att Förenta Staternas styrelse har sina — grund och brister. Man är ej ense om den federala regeringen eller den enskilta Staten skall utföra arbetet, och så blir arbetet ogjordt, till stort mehn för flodfarten.

Jag har fått mig behagliga bekanta ombord i tvenne herrar från Connecticut (kraftiga, bastanta Yankies) och den enas unga dotter, en allrakäraste tjuguårig flicka, en frisk blomma till kropp och själ, just ett praktexemplar af Nya Englands döttrar. Vi ha också

nu ett par jätte-qvinnor ombord, hörande till den der gamla mythologiska Utgårds-befolkningen, och jag har varit särdeles road af en konflikt, emellan det vilda och det odlade slägtet, i personerna af en af dessa fruar och min sköna Ny-Englands blomma. Den förra i en stålgrå klädning, grått, bistert ansigte, styf och medelåldrig, satt och rökte sin sjöskumspipa i fruntimmers-salongen, då vi kommo dit in ur matsalen eftermiddagen. Hon satt midt i rummet, och blåste ut röken med makt, och såg ut som om hon kunde trotsa hela verlden. Fruntimmerna sågo på henne, sågo på hvarandra, tego och ledo en stund; men röken blef odräglig, och man hviskade att något måste göras för att få slut på den otillåtna rökningen. »Stewandess» kallades af unga Miss S. »Ni måste säga detta fruntimmer att det icke är tillåtet att röka härinne».

»Jag har sagt henne det, Missis, men hon bryr sig icke derom. Det tjenar till intet att tala med henne».

Man bidade ännu en stund, för att se om den rökande frun icke skulle akta på de tysta, men tydliga vinkarne. Men nej, hon satt qvar och fyllde rummet med rök.

Vackra, unga Miss S. tog nu mod till sig, gick fram till den rökande, och sade på ett lika artigt, som värdigt sätt:

»Jag vet icke om ni har anmärkt att ert rum har en dörr, som öppnas åt piazzan; och — det vore mycket angenämare för er, och för alla härinne, om ni ville röka er pipa der».

»Nej. Jag tycker bäst om att röka den här i rummet».

»Men det är förbjudet att röka här».

»Det är förbjudet för herrar, men icke för fruntimmer».

»Det är *förbjudet att röka här,* och lika väl för er, som för någon annan. Och jag måste bedja er i alla fruntimmernas namn att afstå derifrån».

Detta var sagdt med så mycket allvar, och så mycket behag tillika, att jätte-qvinnan syntes träffad deraf.

»Nå väl, vänta litet!», sade hon murrigt, och sedan hon häftigt blåst ut några tag tobaksrök, för att gifva oss en minnesbeta, steg hon upp och gick in i sitt rum. Bildningens makt hade vunnit seger öfver råhetens, Gudarnes öfver jättarnes.

Nu skola vi fara vidare, men icke till vattens utan till lands. Vårt tungt lastade fartyg kan ej komma öfver grunden. Det måste aflasta här. Passagerarne måste i vagnar resa en femton à sexton mil på Jowas stränder till en liten stad, der de kunna taga en ny båt och der grund ej längre stänga floden. Mina nya vänner från Connecticut taga mig under sitt beskydd.

S:t Louis (Missouri). *D. 8 Nov.*

Sitter nu i S:t Louis, på vestra stranden af Missisippi! Och i beråd om jag skall fara eller icke fara till en »bridal party» dit jag är bjuden att se en mycket vacker brud och gräddan af societeten i den stora Missisippi-staden, den andra i ordningen efter NewOrleans.

Brudgumen, som jag såg (jemte brudens mor) i dag på förmiddagen, är en svåra rik Floridare och plantage-egare, och ganska mycket gentleman, — hygglig karl, — brudens mor en ung-gammal skönhet, artig men artificiell, femtio år och något deröfver, med bar hals, bara armar, sminkad kind, parfymer, solfjäder och mycket façoner med den, fransyskt artig. De inbjödo mig för aftonen. En hygglig och artig bekant af M:r Downing, till hvilken jag har bref från honom, senator Allén, vill föra mig dit jemte sin fru. Men.... men.... jag har snufva, och känner mig gammal för sådana fester, vid hvilka jag dessutom blir halft ihjälfrågad. Så att ju närmare det lider till toilett-tiden, dess klarare blir det mig, att jag blir stilla i mitt rum. Vackra fruntimmer och vackra toiletter ser jag gerna, men — jag får nog beskrifning derpå, och har sett nog af »beau monde» i de östra städerna, för att kunna föreställa mig den i de vestra.

Jag är nu på ett hotell, men flyttar väl i morgon eller öfvermorgon till senator Alléns hem, ett stycke utom staden.

Jag kom hit i går med mina vänner från Connecticut. Färden öfver Jowa prairier i en halftäckt »vaggon» var högst behaglig. Vädret var varmt, som på en sommardag, och solen lyste öfver fruktbara, böljande marker, långt, långt bort i fjerran. Tre fjerdedelar af Jowa mark, säges vara böljande prairie-land. Landet såg icke odladt ut, men vackert och vänligt; en ofantlig betesmark. Naturen kring Missisippi är en ljusnatur. På eftermiddagen kommo vi till lilla staden Keokuk, belägen på en hög bank vid floden. Vi åto

en god middag i ett godt värdshus. Supanmaten var thé, hvilket är vanligt vid värdshusmiddagarne i vestern. Först sent om aftonen skulle fartyget komma, med hvilket vi kunde fortsätta resan. Emellertid begaf jag mig ensam ut på en upptäckts-vandring. Jag lemnade bakom mig den unga Missisippi-staden, hvilken hade ett godt läge och såg ut att vara i god växt, och följde en gångstig på banken, längs med Missisippi. Solen var i nedgången, och skyar med milda ljus-röda och purpur-färger, betäckte vestra himmelen. Luften var mild och stilla, hela scenen vidsträckt, ljus och lugn, idyllisk i stor stil.

På banken, längs med floden, lågo, på korta afstånd från hvarandra, små hus, nätt byggda af bräder, med de smakfulla proportioner, något passande och behändigt, som utmärker amerikanarens arbete. De voro alla lika hvarandra och tycktes vara arbetares bostäder. De flesta af dörrarne stodo öppna, troligen för att mottaga den milda aftonluften. Jag begagnade mig af tillfället, för att titta in, och kom äfven snart i samtal med ett par af husens matmödrar. Det var, såsom jag tänkte, handtverkare som hade arbete i staden, och egde här sina landtliga hem. Det var ingen lyx i dessa små hem, men allt var så snyggt och städadt, så prydligt och helgdagslugnt, allt ifrån husmodren och till hvar möbel i huset, att det gjorde godt att se. Det var också söndags-afton, och sabbathens frid hvilade inom hemmen, liksom öfver nejden.

När jag kom tillbaka till mitt herrberge i staden var det skumt. Det hade emellertid kommit ut i den lilla staden, att något skandinaviskt djur var att se

på värdshuset, och det anmodades nu att komma ned och visa sig.

Jag gick ned i stora salen och fann der en mängd folk, mest manfolk, som blefvo allt fler och fler tills det blef en riktig skockning, och jag hade att skaka hand med många, rätt underliga figurer. Men sådana ser man ofta här i vestern. Männerna arbeta hårdt och äro vårdslösa i sin toilett. De gifva sig ej tid att sköta den, men deras ohyfsade utansida är ingen sann skylt af hvad som bor inom. Det såg jag äfven denna afton. Med en liten flock finare folk (jag säger med flit ej *bättre,* ty dessa benämningar bättre och sämre folk, äro alltid oegentliga, och passa här mindre än någorstädes) jag menar belefvade och välklädda herrar och damer — Keokucks aristokrati — gjorde jag något närmare bekantskap till mitt uppriktiga nöje. Sjelf af min natur icke förbehållsam, tycker jag om amerikanarnes öppna, oförbehållsamma, och dertill vänliga sätt. Man blir lätt bekant och ser snart om man passar hvarandra eller icke.

Klockan emellan tio och elfva gingo vi ombord. Morgonen derpå voro vi i Missouri vatten, som rusar in i Missisippi omkring aderton mil norr om S:t Louis, med en sådan häftighet och en sådan vattenvolym, att den helt och hållet förändrar Missisippi karakter. Förbi är nu dess lugn och ljusa färg. Nu strömmar den fram orolig och grumlig, och stockar, träd, och allt slags skräp, som kan flyta, hvirflar fram på dess vågor, allt ditfördt af Missouri, som under sin störtande fart af mer än tretusen mil genom vesterns vildmarker, rycker med sig allt, som den finner på sin

väg. Missouri är en slags Xantippa, men Missisippi är ingen Sokrates, ty han låter sig betydligt störas af den ondsinta makans inflytande.

Utanför S:t Louis rodde gossar i små båtar och sökte uppfiska plankor och qvistar af träd, som summo på strömmen.

Första anblicken af S:t Louis var rätt besynnerlig. Staden såg ut att vara blockerad (från flodens sida) af en mängd ofantliga Missisippi-djur, liknande en slags kolossala hvita sjö-björnar. De voro ock sådana. De voro hvitmålade, stora tredäckade ångfartyg, hvilka kantade stranden, liggande tätt sida vid sida till ett antal af visst öfver etthundra; vimplar med namn från alla jordens delar, fladdrade i vinden öfver deras tvenne skorstenar, som syntes mig lika ofantliga näsborrar. Ty hvar ängbåt på Missisippi har tvenne sådana apparater, som flåsa väldigt under »high pressure»-arbetet. När vi kommo till S:t Louis, var det full sommarvärma, och flera träd på gatorna hade ännu gröna löf. Jag återser söderns träd »Pride of India» (med blomklasar lika syrener under blomningstiden, och sedan klasar af röda, giftiga bär) och de vackra arkacierna, samt ailantus och sycamore!

D. 7 Nov.

Jag kom ej förr till S:t Louis än jag fick lägga mig ned i en migraine. Min allrakäraste flicka från Nya England vårdade mig, som en ung syster kunnat göra det. Då hon måste lemna mig jemte sin far, för att resa vidare, fick jag, äfven här, en Irländsk piga, som såg om mig förträffligt under den korta sjukdo-

men. Jag blef snart bra, och gick då att aflägga ett morgonbesök hos brudparet, som bor här i hotellet. Det var på förmiddagen. Men rummet, i hvilket bruden befann sig, var förmörkadt, och blott svagt upplyst af eldsken. Bruden var lång och fint bildad, men för mager; i öfrigt vacker och med en blomstrande färg. Hon var helt ung och föreföll mig som en rar drifhusplanta, föga i stånd att fördraga den fria luftens vindar. De långa, smala fingrarne, lekte med dyrbara små ting, fästade vid en guldkedja, som från halsen räckte ned till midjan. Klädseln var dyrbar och smakfull. Hon såg mera ut som en lyxartikel, än som en ung, blifvande husmoder. Den svaga belysningen, eldsvärman, parfymerna, allt omkring den unga bruden syntes mig tala om veklighet. Brudgumen var dock tydligen ingen vekling, utan en man och gentleman. Han var synbarligen mycket förälskad i sin unga brud, som han nu skulle föra först till Cincinnati och sedan till Florida och dess eviga sommar. Man trakterade med brudkaka och sött vin.

När jag kom ur det parfymerade rummet, med dess drifhuslika värme och halfdager, mötte mig en sommarblå himmel, sommar-mild luft, sol ooh fogelsång i de susande träden. *Det* var förtjusande. Ack! sade jag mig, detta är annat lif! Det är dock ej godt, nej det är icke godt, icke naturfriskt det lif, som många fruntimmer här i landet föra, detta lif i skymning, vaggande vid eldbrasan året om i beqväma vaggstolar, detta lif af verklig värma och overksamhet, hvarigenom de stänga sig från den friska luften, det friska

stärkande

stärkande lifvet. Och fruntimmernas fysiska svaghet här i landet måste till stor del tillskrifvas deras vekliga uppfostran. Det är ett slags Harems-lif, ehuru med den skilnad att de, olika med österlandets qvinnor, här i vesterlandet betraktas såsom herrskarinnor, och männerna som deras undersåter. Det har dock tendensen att binda deras utveckling och vända dem bort från deras ädlaste och högsta mål. Vesterlandets Harems, ej mindre än österlandets, neddraga qvinnans lif och medvetande.

Ifrån besöket hos bruden, for jag att bese åtskilliga katholska asyler och fromma stiftelser, vårdade af nunnor. Det var en annan sida af qvinlighetens utveckling jag fick skåda här. I tvenne stora asyler för fattiga fader- och moderlösa barn, och i en återupprättande anstalt för fallna qvinnor (»den goda Herdens Asyl») samt i hospitaler för sjuka, såg jag de qvinnor, som kalla sig »systrar», lefva ett sannt och stort lif såsom mödrar för värnlösa små, och såsom systrar och vårdarinnor för fallna och lidande likar. Detta var en förfriskande, en stärkande syn!

Jag måste säga det: katholikerna synas mig här i vestern gå framom protestanterna i Kristi lefvande efterföljelse, i goda verk.

Den nya verldens katholska kyrka har ett nytt lif. Den har bortkastat den gamla kåpan af ofördragsamhet och fanatism; den framträder rik på barmhertighet.

Klostren framstå på den nya jorden med förnyad anda. De framstå fria från meningslöst lif, verksamma i kärleksverk.

Dessa kloster här ha stora, ljusa salar, inga mörka celler, ingenting mörkt eller hemlighetsfullt.

Allt är beräknadt på att ge ljuset och lifvet fritt spelrum. Och huru vackra voro de ej dessa klostersystrar, i deras ädla, värdiga drägt, i deras stilla, friska väsen och verksamhet. De syntes mig vackrare, friskare, lyckligare än de flesta verldsliga qvinnor jag här sett. Jag måste också säga att deras nunnedrägt, isynnerhet hufvudbonaden, var utmärkt smakfull och klädande, i all dess enkelhet. Och jag njöt deraf. Jag vet ej hvarföre skönheten och fromheten icke kunna trifvas ihop. De förskräckliga hattar eller skärmmössor, brukade af de barmhertiga systrarne i Savannah, skulle, som sjuk skrämma mig från deras hospital. Men af att betrakta dessa systrar här, skulle en sjuk bestämdt befinna sig väl.

Under en af de profetiska framtids-syner med hvilka vår Geijer afslutade sin jordiska bana, yttrade han en gång under ett besök hos mig:

»Kloster måtte uppkomma på nytt! Ej i den gamla formen; men som fria föreningar af qvinnor eller män till utförande af kärlekens verk!»

Jag ser dem komma här. Och de måste komma äfven inom den evangeliska kyrkan. Diakoniss-anstalterna i Europa äro deras begynnelser.

Det öfvervägande antalet af qvinnor i alla länder på jorden tyder på en Guds afsigt med dem, som man borde mera akta på. Menniskoslägtet behöfver andliga mödrar och systrar. Qvinnorna få i den heliga systerföreningen en kraft till utförande af detta värf, som de isolerade blott undantagsvis kunna äga. Som Kristi

brudar och tjenarinnor få de ett högre lif, ett friare medvetande, en större makt.

Om dylika religiösa föreningar *af männer* äro lika påkallade och naturliga, som de af qvinnor, det lemnar jag derhän; men det förefaller mig ej så. Männerna synas mig kallade till en verksamhet af annan art, om än för ett beslägtadt ändamål.

I går- och i förrgår-afton gjorde jag mina ensliga upptäcktsfärder inom och utom staden.

S:t Louis ligger på vågformiga terrasser temligen högt öfver Missisippi. Den liknar sig till att bli en ofantlig stad, och har begynnt att bygga sig förstäder på ställen, långt afskilda från hvarandra; men redan spinna sig vägar (äfven jernvägar) och gator från det ena stället till det andra. Dessa byggnader till förstäder ligga vanligen högt, med herrliga utsigter öfver floden och landet. Tjocka pelare af kolsvart rök hvirflade upp i den stilla luften från flera håll, betecknande fabrikslifvets växt. Det såg grannt ut mot den gyllne aftonhimmelen; men de svarta kolonnerna låta ett regn af sot och aska falla öfver staden, som icke är grannt. I staden bygger man stora varu-magasiner vid varu-magasiner, ofantliga salubodar och handelshus. Stadens läge nära Missouri utlopp i Missisippi, och dess trafik på denna flod med hela den stora vestern, och på Missisippi med norra, södra och östra staterna af Unionen, ger S:t Louis medel till en nästan gränslös tillväxt. Sannolikheten att härifrån blir en jernväg ända till Stilla hafvet, hvilket företag som bäst pådrifves af en

mängd verksamma vesterns män, ger staden ännu högre betydenhet. Också växer emigrationen hit, isynnerhet af tyskar, med hvart år. Huru hastigt synes deraf, att S:t Louis år 1845 räknade en folkmängd af 35,000 själar, och 1849 en nära dubbelt så stor. Missouri stat har nu omkring två millioner innebyggare, och är dock, såsom stat, ej mer än trettio år gammal.

När jag i skymningen vandrade genom gatorna i staden, såg jag åtskilliga gestalter både af menniskor och kreatur, som icke gjorde mig glad. Sådana hade jag äfven sett och sörjt öfver i NewYork, just sådana män, med utseende halft af vildhet, halft af elände, just sådana arma, utkörda hästar! .... Jag anmärkte en mängd läkare-skyltar. Hvart tredje eller femte hus bar en sådan. Men — hvad kunna deras läkemedel uträtta här? .... Ack! .... Vi behöfva ännu länge bedja till fullkomlighetens Herre: »tillkomme ditt rike!» Melankolisk och med tunga tankar kom jag åter till mitt hotell.

Bland personer, som der besökt mig, voro några af den s. k. »Nya kyrkan», nemligen svedenborgare, som af min trosbekännelse i »morgonväkter», kommit på den tro att jag tillhörde den »Nya kyrkan». Jag kunde dock ej bekänna mig till denna. Ty jag finner i den gamla, i dess sednare utveckling genom germaniens och skandinaviens stora tänkare, ett rikare och gudomligare lif. Svedenborgs korespondans-lära är till sin grund alla djupsinniga folks tro och lära, allt ifrån egypterna och till skandinaverna, men Svedenborgs tillämpning deraf, synes mig ej stor och andlig nog.

Öfverallt i Norra Amerika finner man svedenborgare. Hvad som mest synes anslå dem, är läran om Kristi gudomlighet, och läran om himmelens eller andeverldens likhet med jordens verld, och närhet till denna. På kyrkogårdarne finner man ofta hvita marmorstenar med denna vackra inskrift:

»Han (eller hon) ingick i den andliga verlden (the spiritual world) den och den dagen».

Detta är vackert och rätt. Ty — säger jag med Tholuck — hvarför säga att vår vän är *död. Död,* det ordet är så tungt, så dödt, så mörkt och meningslöst. Säg att vår vän gått bort, att han lemnat oss på en liten tid. Detta är sannare och bättre.

Chrystal Springs. *D. 10 Nov.*

Sedan jag sist skref, har jag flyttat till senator Alléns vackra hem och vänliga familj. En ung, täck flicka, syster till herrn i huset, har lemnat mig sitt rum med en skön utsigt öfver Missisippi och Missouridalen. Men det vackra vädret har nu slagit om i köld och hösttöcken, så att jag ingenting kan se af herrligheten. Det är så tjockt i luften. Men sådana dagar äro sällsynta i det solrika Amerika, och solen banar sig nog snart väg igen. M:r Allén har räknat antalet af solskensdagar om året, under tre års tid, och funnit dem utgöra omkring 315 af årets dagar; de öfriga voro åskväders-, och minsta antalet regnväders-dagar.

M:r Allén är en ung man af kunskaper och intresse, bekant med allt, som rörer sig i staten, der han

nu är senator, och sjelf en verksam deltagare i dess utveckling. Så har han under förlidna sommaren hållit icke mindre än femhundra (jag hoppas att jag ej ger honom ett par hundra mer än han sade) »Stump-speeches» *), resande omkring i Missouri, yrkande på anläggning af en jernväg från S:t Louis, genom Missouri, till Stilla hafvets strand, och uppmanade till aktieteckning. Det har också lyckats honom till betydlig grad. Endast S:t Louis har redan tecknat sig för två millioner dollars till företagets utförande. Väl måste man på denna väg genomborra eller spränga undan klippbergens fasta murar; men hvad betyder det för amerikanare?

S:t Louis stad är grundlagd af rika handelsmän. Skinnhandlare och katholska prester voro de första, som genomvandrade vesterns vildmarker och vågade lifvet för att eröfra, de förra rikedomar, de sednare själar. Handel och religion äro ännu i denna stund odlingens pionierer i vesterlandet.

En af de vigtigaste grenar för spekulation och handel, i och omkring S:t Louis, är i närvarande tid jord-försäljningen. Tidiga utvandrare hit, som köpt jord till en och en fjerdedels dollars tunnlandet, sälja den nu fotvis, till flera tusen dollars för hvar fotbredd jord. Det är mig nästan otroligt, hvad jag hört om

*) Så kallas de tillfällighets-tal, hvilka hållas till agiterande eller bedrifvande af vissa ärenden af män, som derföre göra resor och församla folket här och der, på fältet eller i skogen, då de uppstiga på trädstubbar eller andra tillfällighets-kathedrar, och derifrån tilltala folket, ju kraftigare, desto bättre. Korta men starkt pepprade och uddade tal göra här största lycka. Stump-speeches och Stump Orators, höra till den stora vesterns karakteristiska uppträden.

de uppdrifna priser, till hvilka jord här säljes. Det vissa är att personer nu vinna stor förmögenhet blott genom att sälja sina jordlotter. En tysk, förr i små omständigheter, har nyss försåldt sin jordlott och reser nu till sitt fädernesland med en förmögenhet af 100,000 dollars. M:r Allén, som är en af den stora vesterns »selfmade men», och begynte sin bana som tretton års gosse, med utgifvande af ett »Penny magazin», är nu jordegare och säljer äfven jordlotter för stora summor. Han liksom M:r Downing (med hvilken han har, äfven till utseendet, ett visst tycke) förenar på en gång den praktiska mannen och skaldesinnet, det sednare isynnerhet genom sitt sinne för naturföremål.

Här är en stor mängd tyskar i S:t Louis. De hålla musik och dans vid makt i samqvämen. Här äro ock fransoser och spaniorer. På hotellen har man fransk matlagning och franska namn på rätter och viner. Irländarne utgöra här, såsom öfverallt i Förenta Staterna, den grofarbetande befolkningen, och större delen af tjenstklassen, utom neger-slafvarne.

Oaktadt den tilltagande handelsrörelsen i staden är det dock ytterst svårt, ja nästan omöjligt att få plats för en emigrant på handels-kontor här. Vill han deremot arbeta groft med sina händer, som qvarndräng, eller fabriksarbetare, så kan han få plats, samt god dagspenning. Och lefver han sparsamt, så kan han snart förvärfva nog att företaga något bättre upp i affärs-väg. Ännu bättre äro hans utsigter, om han kan sköta något handtverk. Då kan han med fart bli sin lyckas smed.

D. 11 Nov.

Sommar och solsken åter, och herrlig utsigt öfver Missisippi och den vida nejden! Himlen är ljusblå, jorden är ljusgrön; allt badar i ljus. Jag har färdats ute till fots med min unga väninna på höjderna häromkring, och i vagn med M:r Allén och sett mig duktigt om i nejden. Vidden, bredden i landskap och utsigter är hvad som alltid mest slår mig i den stora vestern. Det gör på mig ett eget gladt och utvidgande uttryck. Jag måste ofrivilligt le, jag utbreder mina armar och vill flyga öfver jorden. Jag känner det helt dumt och underligt att icke kunna det. M:r Allén förde mig att se trakten utomkring S:t Louis, der de förmögna stadsboarne bygga sina villor. Der äro redan på höjder (men inga höga höjder, endast terrasser eller platåer) och i dälder hela gator och grupper af täcka landthus många af dessa rätt präktiga, omgifna af träd och blommor, vinrankor och andra rank-växter. Hur lifvet växer här, hur fort och hur frodigt! Men växer ej ogräset jemte hvetet? Jag har väl ännu hoppet, men jag har förlorat tron på den stora vesterns tusenåriga rike.

Missouri stat synes vara en af de mest rika på natur-skönheter och naturliga tillgångar inom Unionen, liksom den är en af dess, till omfång, största stater. Man talar om dess nordliga del, såsom vesterns naturliga trädgård. Den har äfven i dess vestra delar höga berg, samt grufvor, rika på metaller, deremellan stora prairies och skogar, söderut mot Arkansas, komma träsk och moras. Vester om staten ligger Indian-territoriet, hvars folk antagit kristendom och civilisation. Cherokee-

stammen är den rådande stammen der, men flera andra stammar ha slutit sig i mindre samhällen till denna, familjer af Choctas-, Chickasaws-, Fox- och Sacs-Indianerna. Om detta Indian-territorium står i samma förhållande till Förenta Staternas styrelse, som andra territorier under deras gradpasseringstid, och beredes att inträda en dag som sjelfständig Indian-stat i Unionen af förenade stater, vet jag ej med visshet, men tror att så förhåller sig.

Missouri är slaf-stat, men synes i denna tid behålla slafveri-institutionen mera af bravad, än af tro på dess nödvändighet. Den har inga produkter, som ej kunde odlas af hvita arbetare, då dess klimat ej hör till den heta södern. Också säljer Missouri sina slafvar allt flitigare söderut.

»Är du kristen?» frågade jag en vacker, ung mulattska, som här uppassat mig.

»Nej, Missis, jag är ej!»

»Är du icke döpt? Har du ej fått undervisning om Kristus?»

»Jo Missis. Jag har en gudmor, en negrinna, som är mycket kyrklig, och som har undervisat mig».

»Tror du ej på hvad hon sagt dig om Kristus?

»Jo, Missis, men jag *känner det ej* här, Missis!» Hon lade handen på sitt bröst.

»Hvar blef du uppfödd?»

»Långt borta uppåt Missouri-strömmen, Missis, lång väg härifrån».

»Voro dina ägare goda mot dig?»

»Ja, Missis, de sade mig aldrig ett ondt ord».

»Är du gift?»

»Ja, Missis, men min man är långt borta hos sina ägare».

»Har du barn?»

»Jag har haft sex, Missis, men har icke ett enda qvar. Tre ha dödt, och de tre andra har man sålt bort för mig. När de togo ifrån mig den sista, lilla flickan: o! jag trodde aldrig jag skulle stå öfver det. Det nästan bröt mitt hjerta!»....

Det var *Kristna* (s. k.) som gjorde detta. Icke underligt om slafvinnan har svårt att *känna* kristendomen, om hon ej kan känna sig Kristen. Hvilket lif! Beröfvad make, barn, allt eget, utan utsigt på en sjelfständig tillvarelse, på något *eget* på jorden, dömd att träla, träla, träla, utan hopp om lön och hvilodag, hur underligt om hon ej blir dorsk och likgiltig, ja fiendtlig och bitter mot dem, i hvilkas våld hon är, som kalla sig hennes beskyddare och som fråntaga henne allt, som hon har kärt. Äfven den sista lilla flickan, det yngsta, käraste, enda barnet!.....

Denna hedniska institution, slafveriet, förer till handlingar, så orimliga, så omenskliga, att det stundom, i detta land, i detta Kristliga och frisinnade Amerika, är mig svårt att tro derpå, att *fatta* att sådant är verklighet och ingen dröm.

Dagens intresse i S:t Louis är senator Bentons återkomst dit från Washington, och hans stora tal på stadshuset till försvar för sitt uppförande på kongressen, i den stora lifs-frågan emellan norra och södra staterna. Sådana tal och redogörelser, eller försvarstal äro bruk-liga i alla stater, då deras senatorer återkomma från

kongressen till staten hvilken de der representerat. Jag läste Colonel Bentons tal i går afton. Den modige representanten för slaf-staten, som lika öppet förfäktade dess rättigheter såsom sådan, som han fördömde slafveriet, är äfven här sig lik, modig, öppen, oförsynt, en del man, och en del rofdjur, huggande med näbb och klor, och njutande af att hugga. Af hans tal har jag behållit de sista orden, verkligen manliga och goda:

»Jag värderar en *god* popularitet, det är bifallet af goda menniskor. All annan skall jag alltid försmå. Och jag skall välkomna tadlet, som träffar mig från de illasinnade och låga» *).

Missouri och äfven Arkansas ha mycket af hednalif och vild, oodlad mark ännu. Civilisationen är ännu i dessa stater i sin begynnelse. Och slafveriet håller dess framsteg tillbaka med stark kedja. Slagsmål och blodiga dueller förefalla ofta bland den hvita befolkningen. »Bowie»-knifven och pistolen höra till en mans garderob, isynnerhet på resor inom staten. Han måste dessutom städse vara beredd att möta de samvetslösa lycksökare, som från Europa och östra staterna (dessas förkastade söner) kasta sig in i de vestra, för att der söka spelrum för vilda lustar.

I morgon, eller öfvermorgon, styr jag kosan till Cincinnati. Derifrån skrifver jag åter.

---

*) Öfver slafveri-institutionen är Bentons tal nu, som i kongressen: »Denna institution är ett *ondt*, en *förbannelse*. Jag har alltid tänkt så, allt från den stund, då jag läste Blackstone kapitel: .... »Men vi ha nu en gång fått denna institution, och derföre skola vi behålla den. Och jag vill se den, som skall taga den ifrån oss. Den som vill röra vid våra rättigheter och våra slafvar, den — skall få med mig att göra!»

TJUGONDENIONDE BREFVET.

Cincinnati (Ohio). *D. 30 Nov. 1850.*

Blott en kyss i andanom och några få rader i dag, ty jag har så mycket att sköta, att jag är liksom litet yr i hufvudet, men det är som af sött vin.

Jag är sedan förliden tisdag i det allravackraste, vänligaste hem, der de allrahyggligaste menniskor och makar, mr och mrs Stetson, medelåldriga (så der omkring femtiotalet), förmögna, barnlösa, sätta sin glädje uti att samla omkring sig och lyckliggöra anförvandter och vänner. I ett af de flera gästrummen i deras vackra, rymliga hus, lefver jag omhuldad, liksom en af familjen. En blek, mild och allvarlig ung prest (och sörjande enkeman) och tvenne ogifta fruntimmer, slägtingar till mitt värdfolk, utgöra, utom detta, hemfolket. Min värd, till gestalt en rese, och hans lilla behagliga fru ha en god del humor, och det felas icke uppqvickande salt på hvardagslifvets anrättning.

Nu ett ord om resan hit från S:t Louis. Den gick på sex dagar i »the Asia» väl och lugnt, oaktadt det oroliga sällskapet af fyra och tjugu små barnungar från tio år och till några månaders ålder. Man måste vara nöjd när bara en tredjedel af dem skrek. Der voro ock några passagerare af den der andra eller tredje sorten,

fruntimmer, som röka sin pipa och snyta sig i fingrarne och så komma och fråga »hur man tycker om Amerika?» Usch! Det finnes inga större kontraster än emellan de bildade och obildade fruntimren i detta land.

En mor med sin dotter behagade mig likväl för deras utseende och tydliga inbördes kärleks skuld. Men just som jag höll på att närma mig modren, kommer hon med frågan »om Förenta Staterna svara mot mina förväntningar?»

Jag lefde för det mesta stilla i mitt rum, sällskapande med mina böcker och med skådespelet på stränderna. Kom så aftonen och ljusen; då hade jag roligt af barnungarnes sängläggning i salongen, ty det fanns ej plats för dem alla i hyttorne. Det var bland passagerarne en ung mor, icke trettio år ännu, med åtta barn, det yngsta ännu vid bröstet. Hon hade rest med sin man och sina barn, för att bosätta sig längre ut i vester, i någon af Missisippi-staterna, men mannen insjuknade i koleran under vägen och dog inom ett dygn. Den unga modren återvände nu med alla sina små faderlösa till sitt föräldrahem. Hon var mycket täck ännu och af fin kroppsbildning. Ehuru en och annan tår smög sig utför hennes kind, då hon om aftonen satt och ammade sitt lilla barn, såg hon ej öfvergifven eller mycket bekymrad ut. Sju af barnen, fyra gossar och tre flickor lades hvar afton i syskonsäng på en lång madrass, straxt utanför min dörr, utan vidare bäddning än denna madrass och ett täcke öfver dem. Jag hade mitt nöje af en liten tre års gosse, en riktig Amor till hufvud och kroppsbildning, hvars lilla skjorta knappt räckte öfver halfva magen. Han kunde ej finna sig i

syskonbädden, längtade troligen till den varma modersfamnen och kröp derföre ständigt ur den förra och framträdde helt sakteliga och helt tryggt i sin adamitiska oskuld i kretsen af fruntimmerna, som längre bort i rummet sutto vid lampskenet och språkade eller sydde. Här nappades han upp af modern i den halfva skjortan (ungefär som vår deja nappar tag i vingen af kycklingen, som hon vill stoppa in i buren, eller ock i grytan) och bars så genom rummet tillbaka till bädden, der han stoppades in à la kyckling, efter ett par goda smällar till förplägning, och betäcktes sedan med täcket. Förgäfves. Han visade sig straxt derpå öfver täcket igen, och i trots af bröders och systrars händer, som läto ett slagregn falla öfver honom, steg han högre och högre i vädret, stödd af fötter och händer och snart stod min lilla krushufvade Amor på två fötter igen och spatserade af in i fruntimmersringen, lika vacker, lika trygg, lika ogenerad af klädesplagg eller af blyghet, mottagen der af ett högljudt löje, för att af modren å nyo uppnappas och instoppas under täcket med en extra förplägning af handplagg, men för lindriga att göra särdeles intryck. Också förnyades detta uppträde, visst sex à sju gånger under en eller två timmars tid hvar qväll. Litet gråt och knurr följde väl med, men den lilla Amorinens ihärdighet och lugna humör voro lika utmärkta, som hans skönhet. Men förlåt! Den der tablån är icke just i din genre. Men du skulle ha sett den här!

Nu om skådespelet utom hus, under vägen. Ett stycke nedanom S:t Louis - på Missisippi sågo vi det ståtliga tredäckade ångfartyget S:t Louis sitta på grund midt i floden. Vi brusade obekymrade förbi. Det var

en skön och solig dag. Landskapet på stränderna hade en tid ingenting märkvärdigt. Men nu, på Missouris strand, tätt utmed floden, framstodo lodräta klippor, hvilkas väggar företedde de mest märkvärdiga bildningar i basrelief, stundom hautrelief, af altaren, urnor, pelare och pyramider, portiker och bildhuggeriverk, som det var svårt föreställa sig vara mejslade af naturens och icke af konstens hand. Dessa märkvärdiga klippväggar återkommo på ett par ställen, men enstaka, strödda på Missouris strand.

Så kommo vi — allt farande söder ut, utför Missisippi — till mynningen af *Ohio.* Landskapet är här mycket bredt och lågländt. Den klarblå Ohio, »den sköna floden», flyter så stilla och förtroligt in i den grumliga Missisippi-Missouri, som en väns klara själ i en annans oroliga sinne. Stränderna af båda floderna voro beväxta med grönt buskverk. Hela nejden lyste mild och ljus. Ett litet öfvergifvet och ödsligt nybygge låg, med förfallande hus, på udden emellan de båda floderna. Det heter *Cairo.* Det var ämnadt till en stor handelsstad. Men stället befanns så osundt att det, efter några misslyckade försök att här lefva och bygga, blifvit öfvergifvet.

»The Asia» vände majestätiskt sin kosa österut från Missisippi, uppföre Ohio-floden emellan staterna *Kentucky* och *Ohio.* Ohio-floden är betydligt smalare, än Missisippi, stränderna mera höga och skogväxta. Floden är klar och vacker. Vi sågo på stränderna först trädfällningar och bjelkhyddor, så kommo farms och slutligen vackra landthus på höjder, som alltmera stiga och se odlade ut. Träden bli resliga på båda stränderna,

I deras aflöfvade kronor ser man klasar och klumpar, ej olika fogelbon, af en lummig, grön växt. Det är misteln, som här växer i ymnighet. Träden vika, utsigten öppnar sig, höjderna draga sig tillbaka, och här, på stranden af den sköna Ohio, reser sig, med glimmande kyrkspiror, omgifven af vinberg och prydliga villor, i bakgrunden en halfkrets af kullar, en stor stad, — det är »Vesterns Drottning», *Cincinnati!*

För sextio år sedan var den staden icke till. Dess första grundläggare lefde ännu här för ett par år sedan. Nu har den **120,000** invånare. Det kan man kalla *växt*.

Innan jag lemnar the Asia måste jag gifva en afskedsblick åt *Mehala,* den goda, gamla negrinnan, som var uppasserska på fartyget. Hon var af de godsinta och trefliga menniskor, som man ej kan annat än hålla af, och hade en god del af den takt och klokhet, som tillhör neger-rasen. Hon hade haft fjorton barn, men förlorat dem alla genom döden eller slafhandeln. Endast tre af dem visste hon hvar de funnos, men det var långt borta ifrån henne. Hon talade sorgset derom, men utan bitterhet. Hon tillhörde nu ett tyskt herrskap, som hade, på hennes egen begäran hyrt ut henne i tjenst på ångfartyget. Ty sade hon: »de förstå sig ej på att behandla tjenstfolk». Hela hennes diktan och traktan gick ut på att sammanspara nog, för att köpa sig fri. Då kunde hon, det visste hon, få komma till sin gifta dotter i Kentucky och der försörja sig med tvätt. Hon hade redan sammansparat en liten summa. Vid afskedet omfamnade mig den goda gumman så hjertligt, att det gjorde mig godt i hjertat. Motstycke till denna qvinna

var en annan negrinna, tvätterska om bord, lika ondsint, som den förra var godsint.

»The Asia» låg vid Cincinnati sedan en liten stund, då en mild, blek herre kom ombord och afhämtade mig i vagn till det nya hem, dit jag var inbjuden.

Det var den bleka prestmannen och vännen, gäst i huset, som jag redan nämt om. När dess dörr öppnade sig för mig, kom mig till möte en ungt-medelåldrig fru, med en så talande prägel af godhet och välvilja i sitt behagliga ansigte, att jag ovilkorligt kände mig dragen till henne, och glad att få vara i hennes hus. Och dragningen och nöjet har alltsedan tilltagit.

Cincinnati har jag ömsom hört kallas »the queen of the vest», »the city of roses» och — »the city of hogs». Den förtjenar alla tre namnen. Den är en vacker, äfven ståtlig stad, med det skönaste läge emellan vinberg, gröna kullar prydda med vackra villor och den sköna floden Ohio med dess rika lif och klara vatten. Den har, i rosornas tid, som det säges, en riktig öfverdådig prakt af rosor, och jag ser rosor ännu lysa vänligt emellan evigt gröna »Arbor vitæ»-träd på terrasserne utanför de vackra husen. Men öfvervägande är i denna stund stadens karakter, som »the city of hogs». Detta är nemligen årstiden, då stora drifter af dessa aktningsvärda fyrfota medborgare komma från vesterns farms, och småstäder till Cincinnati, för att der slagtas i en stor anstalt, enkom inrättad derför, och sedan derifrån insaltade afsändas till östra och södra staterna. Flera gånger har jag mött på gatorna hela regementen svin, för hvilka jag tagit en hastig reträtt, dels emedan de verkligen uppfylla hela gatan, dels emedan deras stank

uppfyller luften och förpestar den. Jag kallar dem aktningsvärda, emedan jag på allt vis aktar mig för dem, både att möta dem och att äta dem. Jag har en helsosam afsky för hela deras slägte i detta land, och kunde jag meddela den åt många, så vore många friskare och lyckligare, än de äro det. Kunde Moses komma igen, bli President i Förenta Staterna och der förbjuda allt fläsk och drifva påbudet igenom och drifva alla svinen ur landet, så vore Unionen frälsad från det värsta onda efter inbördes krig, från — *dyspepsia!*

Men bland så mycket skönt och så mycket godt bör jag ej så länge uppehålla mig vid svinen.

Jag har gjort sköna vandringar här och der i nejden och flera intressanta bekantskaper äfven utomhus. Främst bland dessa måste jag nämna frenologen D:r Buchanan, en snillrik (litet excentrisk) man, full af lif och full af menniskokärlek, som mycket intresserar mig genom sin personlighet och genom de stora utsigter, som hans Neurologi och analys af menniskohjernan öppnar öfver »menniskans oändliga möjligheter» (the immense possibilities of man) i hvilka han dessutom ger ett stort spelrum åt menniskans fria vilja. Ty B. är i hög grad spiritualist och ser i de andliga krafterna de starkaste agenterna för all formation, ser i det immateriella lifvet materiens bestämmare. Så är viljan i menniskan för honom det innersta bestämmande, den verkar utvecklande på den mjuka hjernan — till godt eller ondt — och den mjuka hjernan verkar på, höjer eller nöter på hjernskalet.

Vidare är jag i hög grad upplifvad af här gängse åsigter öfver slafveriet, dess möjliga utrotande, och ne-

ger-rasens framtid jemte Afrikas, genom kolonisationen af kristna negrer från Amerika på Afrikas kust, och det fria arbetets produktivitet, i ett helt-tropiskt klimat, öfver slafarbetet i ett till hälften tropiskt sådant.

I »African repository», en tidskrift som utgifves här af mr D. Christy, agent för »Colonisation-society» i Ohio, läser jag intressanta uppsatser, rörande Liberia och Sierra Leone, och dessa koloniers tillväxt på Afrikas kust. Ohio stat har nyligen gjort en god sak, i det den uppköpt en stor sträcka land på Afrikanska kusten, kallad »Gallinas», flera hundra mil lång, der slafhandeln hittills haft flera af sina förnämsta kanaler. Några förmögna män i Cincinnati ha dertill lemnat flera tusen dollars. Genom detta inköp och det nya landets koloniserande af fria negrer från Ohio (det kommer att kallas »Ohio i Afrika») är en väsentlig bom satt för slafhandels drifvande på Afrikanska kusten.

I närvarande stund är här en stats-konvention af 108 medborgare för att omskapa eller rättare utveckla statens konstitution, som nu är ungefär femtio år gammal. Jag var närvarande der i förrgår, och skakade hand med en god del af de visa fäderna; de flesta äro vackra, medelålders män, med öppna anleten och fria, duktiga pannor. En stor del af medlemmarne äro lagkarlar, men äfven flera farmers, handlande, och idkare af åtskilliga yrken. Endast tvenne af ledamöterna äro ogifta män. Rigtningen af konventionens arbete går ut på att lägga vidsträcktare makt hos folket, så t. ex. vid tillsättande af domare och andra embetsmän.

Andra intressanta föremål komma härtill, som innerligen uppfriska mig. Det rörer sig verkligen i Ohio

ett visst centralt lif i tänkande och verksamhet, som jag ej funnit så i andra stater i Amerika. Och hur det är, tycker jag mig här lefva i den nya verldens medelpunkt.

Med ett ord, mitt lilla hjerta, *jag lefver*, jag omfattar med min ande nutid och framtid, i olika utvecklingar, på olika ställen af jorden, när och fjerran; och känner mycket utveckla sig inom mig sjelf, som förr legat bundet eller lefvat blott med halft lif. Jag tackar Gud!

Dec.

Jag har nu vistats nära tre veckor i detta goda hem, hos de vänliga och goda Stetsons, och sett en stor del af folket och staden, och äfven af den sköna trakten häromkring. Trakten är en af de vackraste och vänligaste, man kan tänka sig; de vackra villorna ligga på bördiga kullar med de herrligaste utsigter öfver flod och land. Folket är äfven här af alla sorter, goda och onda, behagliga och obehagliga, några innerligt älskliga, som man ville bedja stanna länge, stanna alltid hos oss; och åtskilliga, som man önskar dit pepparn växer. Dock har jag sett mest af de de goda och behagliga; njutit mycket godt af dem också.

På en stor »bridal party» härom dagen såg jag tre unga brudar, alla ganska vackra, och en utmärkt så och som såg så innerligt älskvärd ut, att jag måste säga åt henne ett »Gud välsigne er!» af allt mitt hjerta. En mängd vackra toiletter och vackra ansigten såg jag äfven här. Amerikanskorna kläda sig väl och smakfullt. Och här, liksom öfverallt, finner jag dem i allmänhet vackra, och finner knappast ett ansigte, som man kunde

kalla fult. Jag tycker dock att jag skulle vederqvickas af ett sådant, om jag deruti fann den skönhet, som jag i allmänhet (icke alltid) saknar hos dessa vackra menniskorosor och som jag ville likna vid den daggfulla knoppens i dess morgonstund. Det felas skugga, lugn, morgondagg, mysterium — det onämnbara, innerliga, djupa, som drager sinnet med stilla makt i känslan af fördolda, ädla skatter. Det felas väsendets stilla behag, som i och för sig är en skönhet. Har jag orätt? Är det salongens och ljuskronans skimmer, som förvillar mig?

En anmärkning anser jag grundad. Flärd och fåfänga ha här i landet icke ringare makt med vårt kön, än i Europas stora städer, och vida mer än i vårt goda Sverige. Några bevis härpå ha kommit mig nästan att häpna. Unga fruars lyx och behagsjuka ha ej sällan bringat deras männer till förtviflan och till — dryckenskap. Jag hörde en gång en ung, vacker fru säga:

»Min tanke är att fruntimren göra, sedan de bli gifta, mycket för litet för herrarne. Jag gör mig, på en bal, alltid till en pligt att glömma bort mina barn».

En skandalös process föregår nu här som bäst emellan ett ungt par, som gifte sig för få år sedan. Det var ett af de grannaste bröllop; utstyrsel, möbler, allt var så dyrbart och präktigt, som möjligt. Det var allt siden och sammet och juveler. Men snart derefter uppkom missämja emellan makarne, som det säges genom den unga fruns envishet att sminka sig emot mannens vilja. Hennes fåfänga och oförståndiga moder synes ha hållit med dottern emot mannen, och — nu äro makarne skiljda och en korrespondens offentliggöres, som länder ingen af parterna till heder.

Männerna åter — ty rättvisan fordrar att äfven deras skuggsidor upptagas — äro här blott alltför begifna på hazardspel och dryckenskap. Det är bland dem ännu mycken råhet och vildhet, hvad man kallar »recklessness», i lefvernet.

»För hvad gifter man sig i den stora vestern, för kärleks eller för penningars skull?» frågade jag en äldre, klok och qvick herre af mina vänner här:

»För penningar!» svarade han kort.

Hans fru ville pruta på det stränga utslaget. Men han ville ej ge med sig, och hon måste medge att penningar allt hade ett stort inflytande på giftermålens afslutande. Att de, det oaktadt, ändå ofta bli lyckliga kommer af vår Herres nåd och af den starka moraliska grund, som detta slägte har af natur och uppfostran, uppburen af det allmänna sedliga omdömets inflytande.

Att de äfven ofta bli olyckliga, och att mängden af skiljsmässor emellan makar är stor i en del af Amerikas stater, der lagen icke lägger synnerliga svårigheter i vägen, det är under sådana förhållanden blott naturligt. Mängden af skiljsmässor, som jag hört omtalas, torde äfven komma af att Amerikanarne, mindre än andra folk, gifva sig till tåls med det ofullkomliga, och hellre afhugga gordiska knutar, än arbeta långa år på att lösa dem. »Lifvet är kort!» säga de.

Likväl — jag har ingenstädes sett mera *fullkomligt* lyckliga äktenskap än i Amerika. *Men* de voro ej slutna för penningars skull.

»Hvad ha ni bättre i Vestern, än i de östra staterna, som gör att ni föredrager att lefva här?» frågade jag min goda värdinna.

Hon svarade: »Mera frihet, och fördomsfrihet, mera anseende till menniskan, än till dess kläder och yttre verld, mera fri andedrägt i hvad vi tänka och företaga, större ledighet i sammanlefnaden».

Och likväl — jag tycker mig ha märkt att snarstickenhet, ömtålighet, tvärheter och groll, alla sällskapslifvets vanliga småtroll, icke husera mindre här än i andra större städer i nya verlden. Den goda säden och ogräset växa öfverallt på jordens åkerfält, i vesterland som i österland.

Klimatet i Cincinnati är icke godt, luften är skarp, och de hastiga vädervexlingarne torde verka till den retlighet, som jag tycker mig märka i lynnen.

Utom hus har jag haft nöje af några föreläsningar, främst bland dem af D:r Buchanans lifliga och verkligen snillrika extemporerade föredrag i det Medicinska Collegium öfver hjernans verksamheter och den fria viljans fria förhållande till dessa. Så en öfver Baco af Verulam, af den unga Unitariska presten, mr Livermore, en intressant framställning genom dess oväld och psykologiska djupblick. Så en af en plantage-ägare och f. d. slafägare i Kentucky, mr Cassius M. Clay, som emanciperat slafvarne på sin plantage och offentligt uppträdt emot slafveriet, hvilket tillskyndat honom en god del fiendtlighet inom slafstaten. Denna gick derhän att han, under en publik föreläsning i slafveri-frågan för ett år sedan i en stad (jag tror Louisville) i Kentucky, öfverfölls af en vildsint man och dennes anhang med hugg och slag. C. Clay, oberedd på detta öfverfall, hade icke vapen på sig. Redan illa sårad af flera knifstyng hade han troligen dukat under, om icke hans trettonårige gosse

modigt trängt sig genom hopen till fadern och lemnat denne en Bowie-knif till försvar. C. Clay kunde nu försvara sig och gjorde det med det eftertryck, att han gaf sin motpart banesår. Sjelf låg han sjuk af de blessyrer, han fått, i nära ett års tid, och det var för första gången efter hans tillfrisknande, som han uppträdde offentligen, som talare, men nu ej i Kentucky, utan i Ohio.

Den stora salen, der han skulle tala var öfverfull af folk. Jag hade redan förut vid »bridal party» blifvit bekant med mannen och han hade äfven besökt mig, och jag hade tyckt om hans manliga, bestämda väsen och den varma blicken i de mörkblå ögonen, likasom äfven hans åsigt öfver det nödvändigtvis råa och låga tillståndet i stater, der slafveriet är en »domestic institution», dess förvildande verkan på seder och lynne, och i följd deraf pistolens och Bowie-knifvens regemente. Hans tro var, att negerslafvarne kunde och borde förvandlas till fria arbetare. Jag frågade honom huru hans egna slafvar förhöllo sig som fria män. Han svarade: »förträffligt!» Men de voro icke många och hade blifvit småningom förberedda till friheten.

I sitt tal om aftonen ifrade han modigt och starkt mot »en institution, som lossade alla familjeband och förnedrade qvinnan»; och han utförde en häftig polemik emot den nya billn mot flyktade slafvar, samt emot D. Webster, som understödt den. Han påminte sig, sade han, en målning, som han sett som barn, i hvilken skärselden föreställdes. Man såg åtskilliga stackars syndare, som sökte att komma ur de förtärande lågorna,

men

men der stod en öfverdjefvul med horn och klor och en stor högaffel i handen, som var tillreds att hugga fatt i hvar stackars själ, på väg att slippa ur elden, tog henne på gaffeln och slungade henne dit igen. Denna öfverdjefvul igenkände Clay i Daniel Webster».

Detta var glanspunkten i talet, som ända igenom var polemiskt, och öfvergick ifrån slafbilln och Webster till bibeln och — kristendomen. Den duktiga slagskämpen gjorde här ej lycka, och bevisade sig vara en klen theolog, i det han förblandade kristendomen med den inskränkta kyrka som predikar läran afvita, och mätte bibelordet endast efter dess missbruk eller oförståndiga bruk. Men detta bruk är så vanligt hos slafveriets försvarare, äfven hos prester, att jag ej undrar på om mången uppretas deraf och förledes att misskänna sanningens källa, då man derutur vill härleda lögnen.

Den talrika församlingen hade dock god näsa, osade brändt, och förhöll sig tyst. Talaren, som mottogs med starka handklappningar afskedades med få och svaga.

Ohio är, som du vet, fri-stat. Midtöfver den sköna floden, som bär samma namn, ligger slaf-staten Kentucky, och slafvars flyktande öfver floden, för att komma till den fria stranden, har förr hört till hvardagliga händelser. Nu skulle flykten icke tjena de arma slafvarne till något. De skulle förföljas och uppsnappas likaväl i de fria, som i slafstaterna.

Jag har hört berättelser om slafvars flykt, som ha det mest gripande intresse; och jag kan icke begripa

att icke dessa tilldragelser blifvit föremål för roman och novell i landets litteratur. Jag vet intet ämne, som kunde ge tillfälle till mera hjertgripande och mera pittoreska skildringar och scener. De slafvar t. ex. som fly »nordstjernans väg», såsom den kallas, som känna ingen annan väg till friheten, än den väg norrut, som nordstjernan anvisar dem, som vandra om natten, då den lyser, och dölja sig om dagen i de djupa skogarne, der stundom milda »vänner» (qväkare) bära ut mat till dem, utan hvilken de troligen skulle omkomma; denna färd med dess faror och förhoppningar, dess natur-scener och dess nattliga ledande stjerna, — hvilka ämnen äro ej här för en talangfull penna? Kommer härtill varma, älskande, lidande menniskohjertans samtal, qval eller jubel — i sanning här äro ämnen af högre romantik, än i Chateaubriands Attala. Jag kan ej förstå, isynnerhet, att icke ädelsinnade amerikanska qvinnor, amerikanska mödrar, som ha hjerta och snille, taga upp ämnet till behandling med en kraft, som — skulle gå genom märg och ben, låta statsmännens klokhets-biller blifva aska, och göra en revolution i sjelfva den gamla, vidtberömda amerikanska konstitutionen. Det är qvinnans, det är modrens rätt, som slafveriet bittrast kränker. Om qvinnans, om modrens hjerta ville höja sig varmt och starkt af modrens blod, — jag är öfvertygad att den andliga grunden i Förenta Staterna då skulle resa sig och slutligen — störta slafveriet.

Ofta här har det kommit på mig lust och längtan att skrifva historien om ett flyktande negerpar, sådan jag tycker att den borde skrifvas, och jag har tänkt på att samla materialier dertill. Och lefde jag vid denna

X Uncle Tom's Cabin 1861/2

flod och nära dessa scener, då vet jag hvad jag här skulle lefva för. Men nu saknar jag lokal-kännedom, saknar kunskap om speciella förhållanden, som är oundgänglig om måluingen skall blifva sann och gripande. Detta värf tillhör andra än mig. Jag vill hoppas och vänta på — den *Amerikanska modren.*

Ohio kallas »the Buck-eye State», af den bruna frukten af ett kastanie-träd, kalladt »the Buck-eye», mycket allmänt i staten. Staten lärer ha en bördig jordmån, god för säd och boskapsskötsel, och en idylliskt vacker natur, ehuru ej storartad. De sköna resliga träden här och i Kentucky berömmas. Jag är ledsen att årstiden ej tillåter mig se mera af deras skönhet och af det rika landet, som kan föda åtta à tio millioner öfver dess närvarande folkmängd.

Inom hus är allt godt, fridfullt, behagligt. En ny gäst af husets vänner upplifvar den lilla sällskapskretsen sedan några dagar. Det är en M:r D. från Ny-England. Han är dock ingen Yankee till lynnet, utan synes mig, som om han, fin, färsk och parfymerad, hoppat ur M:me de Sewignés salong och sällskapskrets in i vår. Han intresserar sig förnämligast för sällskapslif, litteratur, vänner, bekanta, angenäma ting och stunder, är amatör af vackra fruntimmer, »bon mots» och »bonne chère»; kännare af de minsta finesser hos Shakespeare, och i stånd att se stora ting i en liten biljett på fyra rader af en dams hand, i öfrigt hederlig karl, tillgifven vän, god sällskapsman och angenäm samtalare i hvarjehanda ämnen.

Han har här hemma gifvit ny fart åt betraktandet af den stora vestern ur dess mythologiska synpunkt,

som ett nytt Jothunhem med Thor och Loke, rhimtussar och jättar. Och de jemförelser, han gör, emellan det skandinaviska Jothunhem, dess hjeltar och äfventyr (som han läser ur en öfversättning af Sturlesons Edda af H. Longfellow) och den nya verldens nuvarande jättehem och jättar, gifva ämne till många muntrande berättelser och betraktelser. Så blir den yttersta vestern det nya Utgård, fullt af vidunder och troll; Mamothgrottan är Skyrners handske; den gudomliga galten Sehrimmer lefver här i tusenfaldig måtto, och Thors och Starkotters bedrifter upprepas på nytt af Resarne på jättefloden och i Missisippi-staterna. Så komma flera anekdoter om dessa, som krydda måltiderna; och vår värd M:r Stetson (som M:r D. och jag kalla »the good Jothun» och som låter sig den titeln väl behaga), ger månget mustigt, torr-roligt bidrag till denna vesterns mythologi. Se här ett par profbitar:

En man — en vesterns man — står vid Missisippi strand, ser ett ångfartyg springa i luften, och han utropar: »Vid Gud, amerikanarne äro ett stort folk!» (Ett vanligt utrop vid allehanda tillfällen i den stora vestern).

En annan man, en viking på Missisippi, strandar med sin skuta på en »snagg» i floden, blir sjelf hängande vid denna, och utbrister i det han ser sitt fartyg förolyckas:

»Hail Columbia, happy land!
If I'm not lost, I'll be damn'd».

En man, passagerare på ett af Missisippi-ångfartygen, kom nyligen i gräl med en annan. De gingo upp på öfversta däcket och vexlade några skott; gingo

så ned igen, som om de blott kastat boll med hvarandra. En af dessa herrar syntes något blek och gick in i sin hytt, men kom ut derur, morgon, middag och qväll, och deltog i måltiderna, under ett par dagars tid, och befanns, tredje dagen död i sin säng med fem kulor i kroppen.

Man måste medgifva att detta är att taga saker kallt.

En viss öfverdrift, af humoristisk art, hänvisas på, såsom vesterländningarnes karakteristik, så i lynne som uttryck. Kentucky får isynnerhet skyldra för sådant, och ger ämne för mången lustig berättelse. Så berättas en Kentucky-man ha skrutit med Kentucky jordmåns godhet i följande ord:

»När vi göda väl och så korn (mais), så få vi omtrent etthundrade-femtionde kornet igen. När vi så utan att göda, få vi hundra. Och när vi hvarken göda eller så, få vi omtrent femtio».

Jothun-historierna höra till vårt dagliga bröd, och nya tillkomma dagligen.

Med M:r Silsbee, den bleka presten, talade jag icke om dessa, men deremot theologi och svedenborgologi. Vi disputerade litet, men jag fann så mycket att lära af den kristallrena sanningen och skönheten i hans själ, att jag fann mera behag att lyssna till dess stilla uttryck, än att drifva mina argumenter. Han är af de stilla i landena, hvilkas lif är deras bästa lära. Han sörjer djupt sin afsomnade maka.

»Menniskorna förstå ej nog att värdera det äkta ståndets välsignelse», sade han till mig en gång. »Vi

lefva under giftermålet icke upp till högheten af den sällhet och det lif, som vi likväl ha der i vår hand».

Miss Harriet, M:rs Stetsons äldre syster, en treflig, bastant, allvarsam gumma, närmare de sextio, synes icke till vid middagsbordet och blott sällan i salongen. Deremot fann jag ofta att hon hade något att syssla i mitt rum och i mina byrålådor, och att hon gjorde det förstulet, hvilket föreföll mig litet besynnerligt, ända till dess jag satte i rapport dermed en annan besynnerlighet, och genom den sednare kunde förklara den förra. Jag upptäckte nemligen i mina lådor att en krage eller ett par manchetter, som jag hade lagt af, emedan de begynt skifta för mycket i grått, på ett oförklarligt vis der återgingo till den hvita färgen och lågo der helt nytvättade och strukna, såsom af sig sjelfva. Så upptäckte jag äfven att gamla kragar blefvo lagade och mer än allt det der, visade sig en ny krage med äkta spetsar och nya manchetter, som aldrig hade varit der förut, men som voro just af den façon, som jag brukade; — och alltjemt såg Miss Harriett, då jag mötte henne, lika allvarsam och för sig sjelf ut, just som om hon ville säga att hon aldrig befattade sig med andras angelägenheter och väntade att andra icke heller skulle befatta sig med hennes. Det dröjde verkligen någon tid, innan jag på fullt allvar började misstänka att Miss Harriet befattade sig med att sköta min fina tvätt, att laga mina småplagg och att sy nya, vackra sådana åt mig. Och när jag slutligen antastade henne härför, ville hon väl se litet tvär ut, men det goda, skälmska leendet röjde henne, och den hederliga, goda, systerliga själen har sedan icke alls

förmått hålla mig på afstånd med sin litet sträfva röst och sitt allvarsamma väsen. Men att denna röst aldrig talade annat än sanningen och att inom det skenbart kalla väsendet bodde ett godt, redligt hjerta och ett klart och godt förstånd, ett humoristiskt, trefligt sinne och samtal, — det fann jag så småningom, och det hade äfven M:r Harrison sagt mig.

Hvem är M:r Harrison? Han är en af husets herr-vänner, och en man, som — jag skulle vilja ha till vän. Mera om honom kanske framdeles, ty vi torde bli res-kamrater till NewOrleans.

Miss V * * *, den andra och yngre af husets qvinliga vänner och invånarinnor, är så tyst och stilla att man i förstone blott på den höga, tänkande pannan och af hvilan i hela den ädla gestalten kan ana att det bor mer än vanliga gåfvor derinom. Men rätt som det är, kommer en stilla anmärkning eller en ordlek, vårdslöst och sakta uttalad, som gör att man vänder hufvudet på en gång, road och förvånad till den anspråkslösa Miss V * * *, ty sådana ord får man ej ofta höra någorstädes.

Så häromdagen vid middagsbordet, då man talade om Jenny Lind och den »furore», hon gjorde i Förenta Staterna, sade någon sig hafva sett en annons, utbjudande *Jenny-Linds-sill.* Miss V. anmärkte då att det var en »sellfish (sell-fish) idé». Och då vi började le och någon sade: »O Miss V. gör ni sådana ordlekar?» inföll vår goda Jothun à la Kentuckian:

»Ja visst, ja visst, hon gör icke annat. Det är hon som förser alla våra tidningar med »puns». Hon gör äfven åtskilligt annat, bidragande till husets upp-

lifning, hvaribland delikata socker-kakor (Spunge cake) min bästa kaka här i landet och hvaraf jag här har ett öfverflöd, som påminner om den stora vesterns jättekarakter.

Der ser du litet af vårt hvardagslif, men perlan deri, för mig, i sammanlefnad och samtal, är min allrakäraste lilla, kloka och goda värdinna.

Inomhus har jag äfven nöjet att som oftast höra en ung flicka, Miss K. Green, af husets närmare bekanta, spela Beethoven, och det med en trohet, en innerlighet i uppfattning, som gör gällande hvarje den stora mästarens ton och tanke, och skänker mig den största njutning. Hon har i sitt utseende mycket af den inre skönhet och strålning, som jag sätter högt öfver den blott yttre och mera vanliga hos unga ansigten här. På min begäran instuderar hon som bäst Bethovens andra adagio i fjerde symfonien, den som så förtjuste mig i Boston.

Af personer, som skänkt mig glädje här, måste jag äfven nämna en ung skaldinna, M:rs L., vacker och begåfvad och älskvärd. Att höra henne läsa vers är en verklig musikalisk njutning.

Flera svenskar äro bosatta här, och bland dem åtskilliga, som, efter att ha misslyckats i den gamla verlden, ha lyckats i den nya, och nu befinna sig comfortabelt nog. En af dem har gjort sin lycka på att förevisa »helvetet», ett ungdomsverk af den amerikanska bildhuggaren Powers, som är född i Cincinnati, arbetade här på en urmakare-verkstad och begynte der med åtskilliga plastiska konststycken. Bland dessa var en mekanisk, rörlig föreställning af helvetet. Svensken in-

köpte denna; satte den i ett slags museum, inbjöd folk att se hur det gick till i helvetet, lät dem känna duktiga, elektriska stötar, åtföljda af blixt och åska, och är nu — en rik man, med hustru, barn och landthus, allt förvärfvadt genom framställning af helvetet.

Här äro några amerikanska hem i Cincinnati, dit jag ville föra dig; så till det hem, der en ung moder och enka lefver för att uppfostra fem sköna, små gossar, till goda kristna och medborgare; och till hem, der barnlösa makar göra lifvet rikt för hvarandra genom tillgifvenhetens och intelligensens lif, låta ledsnaden fly huset, och låta sjukdomen bli ett medel till djupare samband mellan hjerta och hjerta, mellan himmel och jord. Der är isynnerhet *ett hem,* der jag vet att du skulle känna, som jag. Ty skönt är det att se menniskor lefva väl, men skönare och sällsyntare att se dem dö så. Och i detta hem är en döende. Det är en helt ung flicka, skön som en rosenknopp, och med så friska rosor på sina runda kinder att ingen främling vill tro att döden sitter vid hennes hjerta. Men hon vet det, och hennes moder vet det också. Hon har en dödlig hjertsjukdom och det för stora hjertat i det späda bröstet kan ej klappa många veckor mer. Mor och dotter veta det båda, och bereda sig under plågans dagar och nätter, som de genomvaka tillsammans på den förestående skiljsmässan, men med himmelskt ljus och lugn. De tala derom, som om något skönt för den unga, och hon bereder sig till englars sällskap genom att under plågornas kors bli mera tålig, mera kärleksfull för alla, mera englalik ännu. Det är intet mörker i detta sjukrum; vänner komma dit med gåfvor

och kärlek, för att ännu glädjas med den unga flickan, medan hon dröjer vid grafvens brädd; för att få af henne ett ord, eller en blick ur den himmel med hvilken hon redan står i samband.

Denna klarhet öfver döden, denna dödsberedelse är en allmännare företeelse bland Englands och Nord-Amerikas folk, än i något annat land, som jag känner. Menniskan der anser som en sin menskliga rättighet att, då så kan ske, lära känna sitt tillstånd och sin dödsfara; att nalkas stunden för sin förvandling med öppen blick och vaksamt sinne, och att med fullt medvetande af öfvergångens vigt bereda sig till denna.

D. 15 Dec.

En dag af högt lif genom mångahanda lifvande intryck och tankar! Tankar om menniskohjernan, och menniskans centrala ståndpunkt i förhållande till hela universum; anande blickar från denna sol och synpunkt öfver en oändlig utveckling i alla lifvets riken, äro högst uppe i min själ. Skall jag någosin kunna fullt bemäktiga mig, fullt äga den tankeverld, som blixtrar in hos mig?

Jag kan ej skrifva till dig mera i dag, ty jag måste skrifva flera bref, och framför allt ett till Böklin, som jag skall innesluta i ditt. Läs det, om du så vill. Det skall komplettera åtskilligt i mina bref till dig. Oaktadt allt intresse, som fäster mig här, och behaget af mitt hem, längtar jag att afresa, för att komma söderut. Jag fruktar vintern och dess skarpa luft i Cincinnati, och de amerikanska hemmens värmnings-apparater, som äro förskräckliga. De äro helt

säkert orsak till mycket af den sjuklighet, som allt mer synes taga öfverhand ibland de klasser folk, som lefva beqvämligast och mest inom hus. Jag längtar också komma söderut före jul, för att om möjligt få tillfälle att se de dansar och fester, som jag hört sägas äro brukliga för negrerna på plantager vid jultid. Jag har mycket hört talas om negerslafvarnas lycka i Amerika, deras sång och dans; jag ville väl en gång se denna lycka, dessa fester. I södra Carolina och Georgia hade predikandet på plantagerna utträngt dansen och den glada sången. I Louisiana lär det ej predikas för slafvarne. Kanske att de der få dansa och sjunga.

Den 17 dennes går en stor och god ångbåt härifrån till NewOrleans, och på den skall jag afresa, och min kavalier på färden blir M:r Harrison.

Ett ord måste jag ännu säga dig om ett par behagliga sällskaps-aftnar här i huset. Jag har det emot de små förtroligare sällskaps-kretsarne i Amerikas hem, att man der för litet sysselsätter sig med läsning högt, eller med något, som församlar den lilla kretsen i ett gemensamt intresse. Men de större sällskaps-kretsarne ha mycket af det, som gör sällskapslifvet fullkomligt; deribland räknar jag förnämligast de båda könens sällskapande med hvarandra. Man ser aldrig der att herrarne packa sig in i ett rum och fruntimmerna i ett annat, eller skocka sig, de förra i ett hörn af salongen och de sednare i det andra, just som om de vore bra rädda för hvarandra. Herrarne, som här komma i sällskaper (och de gå gerna i salongs-sällskapet om aftonen), göra sig till en pligt, och, som det

synes mig, äfven till ett nöje, att underhålla fruntimmerna, och denna synbara välvilja väcker hos dem, om ej större håg, helt säkert större möjlighet att vara angenäma och underhållande, en större förmåga att meddela hvad som för män med god smak och ädelt sinne dock är något vida bättre än cigarr-rök och punsch. Vanligen egnar sig en herre åt ett fruntimmer för längre stunder, ofta för hela aftonen. I kåsöser och små soffor af alla fasoner sitter man två och två och konverserar; eller ger kavaljern damen armen till en promenad genom rummen. Stundom egna sig två fruntimmer för längre tid åt hvarandra; regeln är dock att de två personer, som sällskapa tillsamman, äro man och qvinna. Icke heller är det alltid den vackraste eller mest eleganta damen, som vinner mesta uppmärksamhet. Och jag har sett M:r Harrison, en ännu ung och rätt angenäm man, egna sig hela timmar åt Miss Harriet under liflig konversation. Sant är att han högt värderar henne, och bevisar häruti god smak. Kortspel vet jag mig ej ha sett i någon sällskapskrets, större eller mindre, i hela landet.

Jag skall alltid med känslor af systerlig ömhet minnas några unga flickor, som jag här sednast gjort bekantskap med, och deribland den unga, vackra, som tidigt träffats af en bitter motgång, men i stället att af denna låta sitt hjerta förbittras, har låtit det öppnas till sympathi med alla, som lida. Guds frid öfver den unga flickan! Hon kunde blifva mig mycket kär. Några systrar också, som i lust och nöd lefva som systrar — ej ofta sammanlefva. Den själfulla Kitty

Green och hennes musik ville jag hafva alltid nära mig, men — — nu måste jag resa, och går att bereda mig dertill.

»Belle Key», ångfartyget, på hvilket jag skall afresa, så kalladt af dess ägare, efter dennes sköna dotter, en »belle» i Louisville, lärer vara ett slags jättefartyg, som med hvarjehanda den stora vesterns produkter reser som jul-kuse till NewOrleans. Det är kallt nu i Cincinnati. Vesterns drottning låter regna sot och aska öfver staden, så att man blir svart deraf. Jag längtar att med den stora julbocken åter vara på Missisippi.

P. S.

Det sqvallras i den stora vestern, att der skall vara särdeles godt om friare; en ung flicka har der minst tre à fyra att välja emellan. Visst är att antalet af män, i förhållande till fruntimmer, synes här växa betydligt. I östra staterna synes mig fruntimmerna mycket talrikare. Männerna draga derifrån vesterut, för att söka göromål och penningar. Öfvervigten af manlig befolkning tilltager ju längre man kommer vesterut. Man berättade i Cincinnati att på en bal i San Francisko (Californien) det funnits femtio kavalierer för en dam. Det sades också att i ett gulddistrikt, der många männer funnos och ingen dam, man i ett slags museum uppsatt en fruntimmers-balklädning, som fick beskådas emot en viss afgift för hvar person.

Men jag misstänker att detta hör till den stora vesterns mythologiska sägner.

Dertill torde ock få räknas den om »Edens lustgård» nära Cincinnati, som jag är bjuden att besöka. Det lärer vara ett stort vinplantage. Men utsigternas skönhet från Ohio-flodens höjder, kunna rättfärdiga namnet. Vin-odlingen, och beredning af sherry och champagne äro i stort stigande kring Cincinnati.

TRETTIONDE BREFVET.

Till Kyrkoherden P. J. Böklin.

Cincinnati (Ohio). *D. 27 Nov. 1850.*

Mer än ett år har jag tillbringat i den nya verlden, utan att ännu ha uppfyllt mitt löfte att skrifva till dig, min vän och lärare, utan att säga dig hvad jag tänker om den, hvad jag hoppas af den. Och likväl vet jag att du önskar veta det! . . . .

Min goda vän, jag har ej förr kunnat skrifva till dig. Jag ville icke ge dig omogna försök att tänka och skildra. Och länge har jag ej kunnat gifva annat. Intrycken och de dagliga tilldragelserna af mitt lif, i detta land, voro i förstone öfverväldigande, så för själens, som för kroppens lif; och till en viss grad dignade jag verkligen under dem. Den häftiga strömmen af nya, om än till större delen tjusande intryck, det oupphörliga arbetet med nya föremål, nya menniskor, samt det nya hetsiga klimatets och de främmande födoämnenas inflytande, bragte mig i ett febertillstånd, som angrep mina nerver till den grad, att jag för månader blef oduglig att läsa eller tänka något, som fordrade ringaste ansträngning.

Guds nåd, goda menniskors vård, naturens och konstens helande krafter, läto mig småningom komma

upp ur detta tillstånd. Jag kunde åter lefva och lära. Men under det dagliga arbetet att bemäktiga mig föremålen, som trängde sig på mig under mina vandringar, och försöket att ordna dem, kände jag allt klarare, att, för att tänka med någon redighet öfver den nya verldsbildning, som Nord-Amerikas stater förete, måste jag se mera af dess olika gestalter och utvecklingar; måste jag ha gjort bekantskap med lifvet, så väl i de nord-östra, som i de södra och vestra staterna af Unionen, måste ha sett Amerikas lif, der det satt sig och blifvit någorlunda färdigt med sig sjelft, och der det ännu sträfvar att bryta jorden, bygga nya hem, eröfra nytt lif och nya länder.

»När jag sett den stora vestern, Missisippi-dalen, Cincinnati, »vesterns drottning», vill jag skrifva till Böklin! Der skall jag bättre förstå, bättre tala om den nya verlden, och om den menskligletens framtid, som den bär i sitt sköte». Så sade jag till mig sjelf.

Nu är jag i Cincinnati. Jag har sett och jag ser framför mig den stora vestern i Nord-Amerikas central-region. Jag har genomfarit Missisippi-dalen — det blifvande hemmet för mer än 175 millioner menniskor — på den stora floden, hvars stränder redan svärma af europeiska folkskaror, ända ifrån Minnesota (ännu indianska stammars vilda hembygd) från S:t Anthonys fall, som stänga flodfarten i norr, till dess medlersta region vid Missouri och Ohio, och står nu i begrepp att följa dess lopp ända till dess utlopp i Mexikanska viken, sockerrörets och sommarens hem.

Och medan jag här, vid den sköna floden Ohio hvilar, som den trötta dufvan på olive-qvist i ett

af dessa sköna, fridsälla hem, som öfverallt på min väg genom Amerika ha öppnat sig för mig, och gifvit mig lugnet af ett modershem, frid, kärlek, glädje, och nya krafter — vill jag tala med dig, du min andes, min tankes bästa vän, funnen sent, men för evigheten. Ack! äfven nu kan jag blott säga dig några ord, gifva dig blott fragmenter af hvad jag lefvat och lärt, af hvad jag lefver och lärer i denna nya verld. Men du skall förstå hvad jag blott ofullkomligt kan antyda, du skall föra vidare genom labyrinthen den tråd, som jag lägger i din hand.

Du vet det: jag kom ej till Amerika, för att söka nya föremål, utan fastmer ett nytt hopp.

Medan halfva Europa, efter en kamp till ljus och frihet, som till en del misstog sig om sitt mål, och ej visste klart hvad den ville, syntes (om än skenbart) sjunka tillbaka under en despotism, som visste bättre hvad den ville och fick för en tid styrkans rätt, sträckte sig min själ i djup tro och kärlek mot det fjerran land, der folket upprest *menniskans* frihetsfana, förklarat hennes rätt och förmåga att styra sig sjelf, och på denna rätt grundat ett rike af stater, — begynnelsen af jordens största statsbildning.

Hvad jag sökte der var *den nya menniskan* och dess verld, den nya menskligheten, och en syn af dess framtid på den nya jorden.

Jag vill säga dig hvad jag hittills sett och funnit.

Förliden höst och vinter lefde jag i de nordöstra staterna af Unionen, NewYork, Massachusetts, Conecticut — Moder-staterna, hvarifrån folksvärmar utgått och utgå att befolka den amerikanska kontinenten, och gifva

den sina lagar och seder. Hvad man i dessa Moderstater måste beundra är de stora anstalterna för ungdomens uppfostran, och för de olyckligas hjelp, skolor och asyler. Dessa äro foster af ett stort hjerta och stå på stor fot. Det är en glädje att i de allmänna skolornas (alla friskolor) stora, luftiga salar, höra och se barnen. Man ser att de äro fullt vakna och liffulla, man hör att de förstå hvad de läsa och lära. Den stora reformen i skolväsendet och impulsen till en allmän folkuppfostran i Amerika, framkallad till stor del genom en enskilt mans enthusiasm, ihärdighet och kämpa-kraft — (han heter Horrace Mann) är väl, utan fråga, ett af denna verldsbildnings skönaste och mest betydande fenomener, isynnerhet som det omfattar qvinnokönet, äfvensåväl som mankönet, och ställer qvinnan i bredd med mannen, som det unga slägtets lärarinna *).

Jag har följt detta fenomen ifrån öster och till vester, ifrån den ståtliga akademien, der femhundra lärjungar (gossar eller flickor) studera och graduera, för att utgå i allmänna lifvet som lärare och lärarinnor, och till bjelkhyddan i vesterns vildmarker, der för de trasiga ungarne upplåtas skolböcker med utsigt öfver hela verlden, och med amerikanska litteraturens ädlaste perlor; jag har talat med Horrace Mann — mannen af omätligt hopp — och jag har deraf fattat stort hopp för menniskoslägtets *intelligenta fullkomning* och framtid i

*) Unga flickor lära i högskolan latin, grekiska, matematik, algebra, fysik etc., och påstås ha största lätthet att tillegna sig dessa ämnen, hos oss ansedda så svårlärda, om icke alldeles ofattliga för qvinliga hjernor.

denna verldsdel. Ty hvad som *är* i de nordöstra staterna, pilgrimernas äldsta hem, det *blir* förr eller sednare i de södra och de vestra. Ett stort folkmedvetande gör sig allt mera gällande i folkuppfostrans stora fråga och går segrande fram, såsom en andlig naturmakt, en ström af andligt lif, brytande sig väg genom alla hinder.

Vill du höra huru det talar genom dess kraftigaste representant i den nya verlden? Så skrifver Horrace Mann i sin inbjudning att bevista den nationala sammankomsten af uppfostringens vänner i Augusti 1850.

»Det har aldrig funnits en större nödvändighet att meddela makt åt menskliga intelligensen, och att fylla den med kunskap, än i närvarande tid, och uti intet land är denna nödvändighet så befallande, som i vårt. Lifvets vanliga göromål fordra hundrafallt mera kunskaper nu, än de gjorde det för ett århundrade sedan. Nya arter och former af göromål (buissness) komma äfven dagligen fram i allmänt bruk, som måste brukas med förstånd och skicklighet, eller skola de ruinera deras brukare» .....

»De djupaste vetenskaper arbeta sig väg in i lifvets hvardagliga göromål, förande makt och skönhet och mångdubbling af produkter, hvarthelst de gå; och hvem som ej kan bemäktiga sig de välgerningar, som de skänka, skall blifva lemnad till elände och förakt».

»Men icke endast i alla affärs-lifvets afdelningar är det öfverallt mera lif, energi och omfång; folkets massor ikläda sig eller bli ständigt iklädda med nya, politiska och sociala rättigheter. Den fria mannen, som kan gå hvart han behagar och utvälja hvilken

sysselsättning, han vill, behöfver vida mera omdöme och intelligens än undersåten i en despotisk stat, som är född i någon arbetets nisch, och måste stanna der, hvarest han är född. Medborgaren, som sköter icke blott sina personliga affärer, men äfven sin kommuns, som styrer sjelf i alla sina politiska förhållanden genom representanter, som han sjelf väljer, hvars röst kan bestämma icke blott öfver hvilka, som skola bli styresmännen, men hvilka mått och steg af inländsk eller utländsk politik skola antagas, på hvars vilja fred eller krig, national heder eller vanheder kan bero — en sådan medborgare borde i förmåga, i kunskaper och i vishet, vara såsom en Gud, i jemförelse med en rysk lif-egen, eller en hinduisk Paria. I denna tid säger jag, är det oändligt mycket mera för menniskans själ att göra och förstå, än det någonsin var förut, och derföre måste själen bli stärkt och upplyst i förhållande dertill».

»Det fanns aldrig någon tid, då menniskans moraliska natur behöfde odling och rening, mer än den behöfver det i närvarande stund. Hvad vi kalla civilisation och fortgång, ha förökat frestelserna tusenfaldigt — i detta land tiotusenfaldigt. Täflingsbanan för rikedom, lyx, äregirighet, högmod, är öppen för alla. Med våra mångdubblade privilegier hafva kommit, icke blott mångdubblade skyldigheter, hvilka vi kunna förneka, utan mångdubblade faror, i hvilka vi kunna falla. Der hvarest förtryck och despotism regera, äro alla menniskans ädlare förmågor fördvergade, släckta, beröfvade deras välde. Men förtryck och despotism stäcker äfven makten af menniskornas onda passioner (?) lika väl,

som den af deras ädla impulser. I detta land har allt, som är lågt och förderfvadt i menniskans hjerta, så full frihet, så stort område, så het drifkraft till handling, som aldrig varit kända tillförne. Elakhet liksom dygd; djefvulskap liksom menniskokärlek medföra deras ångmaschiner, deras makt-pressar, deras elektriska telegrafer. De yttre tillbakahållande krafter af blind vördnad för auktoritet, blind fruktan för religions-lärare och för grymma straff-lagar, hvilka fordom återhöllo menniskornas vilda passioner och förlamade all energi, äro nu aflyftade. Om inre och moraliska återhåll icke blifva satta i stället för de yttre och arbiträra, som äro borttagne, skall folket, i stället för att bli herrar och besegrare öfver sina passioner, bli deras slafvar och deras offer. Äfven den klaraste uppenbarelse från himmelen och de helgande inflytelserna ifrån Gud, med mindre de gifvas så dagligen och stundligen, att de tillintetgöra all den fria viljans rörelse-kraft, kunna icke utesluta en dygdig öfning, såsom oafvislig fordran och förberedelse till ett lyckligt och hedersamt lif. Den menniska eger en inskränkt åsigt af inflytandet och verksamheten af all kristlig sedolära, som icke söker att leda den in i alla ungdomens vanor och känslor; och som ej, i samma mån, som den unga själen öppnar sig till iakttagande af skönhetens och sanningens under, icke har tillreds ett outtömligt förråd af sedliga under, skönheter och sanningar att ingjuta deri».

Så presidenten för den nationella konventionen af uppfostringens vänner, uppfostrings-mannen i Nord-Ame-

rika par excellence. Han är en Massachusetts man, och för närvarande pilgrim-statens representant vid kongressen i Washington.

Du ser hans ståndpunkt. Intelligensens och det moraliska medvetandets upplysning, gifven i skolans uppfostran åt alla medborgare — är gruudvalen, på hvilken den nya verlden har att bygga sitt rike, och frambringa den nya menniskan. Så långt har folkmedvetandet kommit i den nya verlden, icke *längre,* åtminstone icke med fullt medvetande.

Detta medvetande har uppgått klarast och starkast i Ny-Englands stater, pilgrimernas äldsta hem.

Rastlöst modigt arbete i utvecklingen af statslifvet, och upplyftande af de fattigare samhällsklasserna, sträfvandet att frambringa ett fullt harmoniskt, menskligt samhälle, karakteriserar dessa statens lif. Begreppet af kristlig stat, kristligt samhälle ligger tydligt till grund derför. Kristi lära, allas ära, allas rätt och allas väl, alla för alla, äro de fältrop, man här hör. Skaldernas harpor uppkalla menniskans och samhällets sedliga idealer.

Från dessa stater reste jag i Mars månad, medan snö och frost än betäckte deras marker, till Nord-Amerikas södra stater, och tillbragte omkring tre månader i Palmetto-staterna, södra Carolina och Georgia. Der var solen varm. Och fast jag fann slafveriet der, och såg dess mörka skugga öfver den solvarma jorden, såg dess boja återhålla dessa staters moraliska och politiska utveckling, njöt jag mitt lif, såsom jag icke hade gjort det i de intellektuella, uppåt-sträfvande, rastlöst arbetande, norra staterna. Jag hvilade mer, och — jag mådde bättre. Luftens och klimatets mjuka

skönhet vid denna årstid, yppigheten af vegetationen; de sköna, nya blommorna, dofterna, frukterna, prakten af urskogarne längs med de röda floderna, eldflugornas glans i de mörka, varma nätterna, vandringen under lif-ekarnes, med långa, svajande mossor behängda, göthiska arkader — skådespel nya och tjusande för ett europeiskt öga; — ett visst romantiskt pittoreskt lif genom beröringen af den hvita och den svarta folkracen på den sköna, välluktsfulla jorden; negrernas egendomliga lif och lynne, deras sånger och religiösa fester, ... vill du förlåta om detta allt tjusade mig och lät mig glömma, eller mindre se slafveriets mörker, än de ljusbilder, som söderns skönhet i naturföremål och hos enskilta menniskor uppkallade? Inga skalder sjöngo här samhällets sedliga idealer, men »den hundratungade» fogeln (Turdus Polyglottus), Norra Amerikas näktergal, sjöng i de doftrika skogarne, och jorden med dess menniskor och blommor tycktes bada i ljus. Dock; — att jag ej var blind för nattsidan och lögnen i söderns lif, derom vittna mina bref hem.

Det skönaste sedliga fenomen, jag i dessa stater iakttog, var kristendomens inbrytande ljus hos Afrikas barn, och de bemödanden, som sanna Kristna, isynnerhet i Georgien, göra för slafvarnes religions-undervisning, frigifvande och kolonisation i Liberia på afrikanska kusten. Hvart år går från Savannah ett fartyg till Liberia, lastadt med frigjorda slafvar, samt medel till deras bosättning i det äldsta moderlandet.

Men detta fenomen är ej mer än en liten ljuspunkt i den dunkla taflan af slafveriet i dessa stater. Det är ett verk af enskilta personer. Staternas lagar sakna

ljus och rättsinne med afseende på slafvarne, och äro ovärdiga ett fritt land och folk.

I Maj månad flydde jag från den glödande södern, och reste norrut, först till Pennsylvanien, sedan till Delaware. Under starkaste sommarhettan befann jag mig i de heta städerna Philadelphia och Washington. I Philadelphia intresserade mig qväkarne, och det »inre ljusets» lif i goda och välgörande stiftelser. Jag läste »Declaration of Independence», amerikanska folkets stora fribref, i salen der det undertecknades, och reste så till Washington, för att öfvervara kongressens kamp i den stora stridsfrågan emellan de fria staterna och slaf-staterna, emellan norr och söder, om Californias och Nya Mexicos inträdande, såsom fria stater i Unionen. Der gick hett till, och Unionen hotades alla dagar. Du känner redan, genom tidningarne, kompromissen, som afgjorde frågan och bilade striden för — en tid. Ty striden och farorna stå qvar, hemligen eller uppenbart, så länge slafveri och slafvar finnas inom amerikanska Unionen; och ju mera det menskliga och det högre politiska medvetandet växer i landet, desto skarpare kommer striden att koncentrera sig kring denna punkt, desto hetare blir kampen.

Jag såg stora statsmän och hörde stora tal i Washington, och tror att intet land på jorden i denna tid uppvisar en rådsförsamling med större talanger och mera utmärkta män, än Förenta Staternas senat. Politisk obillighet, politisk bitterhet fann jag här såsom öfverallt på politikens bataljfält.

Hvad som mest frapperade mig i Förenta Staternas kongress var — representations-sättet. Du känner

det af böcker och tidningsblad: hvar stat, liten eller stor i Unionen, sänder två senatorer till kongressen. De utgöra senaten eller öfverhuset. Representanterna, som utgöra andra kammaren, eller underhuset, bestämmas till sitt antal efter folkmängden i hvar särskilt stat. Ju större folkmängd i staten, desto flera representanter på kongressen. Hvar särskilt stat i Unionen styrer sig på samma vis genom två kamrar, senat och representant-hus, hvars medlemmar väljas inom staten af statens medborgare, och hvar stat har sitt kapitolium.

Genom denna representation kommer fram mycket af pittoreskt, af lefvande egendomligt lif. Granit-staten och Palmetto-staten, »Old Virginy» och unga Wisconsin, Minnesota och Louissiana, så skilda och så egendomliga genom läge, natur, klimat, produkter, befolkning, framträda på kongressen som personligheter, och deltaga uti de allmänna, hela menniskoslägtet intresserande frågornas behandling, genom hvad de ha egendomligt för sig och gemensamt med alla.

Jag kunde ej hjelpa att härunder tänka på Sveriges representation och dess mycket omtalade ombildning. Det föreföll mig att ingen kunde vara mera passande och mera egnad att väcka nationelt lif och medvetande än en, danad i likhet med Förenta Staternas representation. Jag såg Norrland och Skåne, Dalarna och Blekinge, Östergöthland och Westergöthland, och alla våra provinser, egendomliga genom folklif, natur och produkter, framträda på Svea lands riksdag och frambära genom sina senatorer upplysningar öfver landets tillstånd, behof, och hittills fördolda eller obegag-

nade välstånds-källor; jag såg Sveriges nord-, söder- och central-region, dess öster- och vester-länder upplysas af ljusblickar, som förr ej inträngt der, och folkmedvetandet och folklifvet stegras genom representanter, värdiga genom kunskaper och personlighet att föreställa den enskilta provinsen i dess egendomlighet, och i dess lif såsom del af ett stort helt, af ett land, ett folk med ett arf, så stort som Sveriges forntid, en framtid, som i mensklig höghet kunde täfla med de största folks på jorden!

Sveriges äldsta författning, den då lagmännen i hvarje landskap uppträdde på allshärjar-ting och der, såsom de visaste och bästa af folket, framburo sina menigheters talan inför Svea lands konung, denna vårt lands äldsta representation var till sin idé, ej olik den nuvarande Nord-Amerikanska.

En sådan representation af land och folk förefaller mig i hög grad naturenlig och nationell. Och hvilket fält öppnar den ej för talanger och tal!....

President Taylor dog under mitt vistande i Washington, och jag var närvarande vid hans lagliga efterföljares, vice president Filimores, insättande i hans ställe i Förenta Staternas högsta embete. Ingenting kan vara enklare, mera utan ståt och prål, mera olika våra kungliga kröningar. Men — jag har ingenting emot dessa. De gifva vackra och pittoreska skådespel. Och utan litet spektakel kunna vi menniskor dock ej väl lefva, icke én gång här i landet; det ser man på den begärlighet hvarmed de strömma till, hvarhelst något nytt är att se. Hvilka sköna skådespel ha vi ej sett i Sverige vid konung Carl Johans och konung Oscars krö-

ning! Jag minnes isynnerhet vid den sednare, de unga prinsarne, Oscars tre söner, i deras furstliga drägter, då de kommo att aflägga ed inför sin kungliga fader, — skönare gestalter kunde man ej se, och knappast en vackrare syn.

Efter att ha badat i det brusande hafvet vid östra kusten, begaf jag mig vesterut. Jag hade sett norr och söder i Unionen. Nu skulle jag se den stora vestern. Jag längtade storligen derefter. Mycket och ofta hade jag i de östra staterna, både i norr och söder, hört talas om *den stora vesterns underbara tillväxt och framsteg* (growtts, progress). Hvaruti bestodo dessa? Mig lyste att se.

På min väg vesterut sällskapade jag med naturjättarne Trenton och Niagara, for så öfver de stora insjöarne Ontario, Erie, Michigan, att besöka svenska och norrska settlements vid Missisippi, såg svensk gästfrihet och svenska rosor blomstra friskt på den nya jordmånen, och såg ett nytt Skandinavien uppkomma i vesterns vildmarker. Sedan begaf jag mig uppföre Missisippi till landet som innesluter den stora flodens källor, såg herrligt högland, ruinlika klippor, uppstigande ur ek-krönta höjder, ruiner från urtiden, då naturens förstfödda titaner vandrade på jorden allena, och menniskan ej fanns ännu. Och ännu är hon en sällsynt gäst i dessa ofantliga vildmarker; och der är stilla och öde ännu. Väl reser sig här och der en liten bjelkhydda vid foten af höjderna, vid stranden af Missisippi, och der bredvid ser man en liten åker Indianskt korn uppväxa. Det är odlingens första spår i dessa trakter. Men de äro såsom spåret af den ena foten på Robin-

sons obebodda ö. Der bredvid äro urskogarne och vildmarken der vilddjuren och Indianerna bo, i evig fejd med hvarandra.

Der bredvid äro de ofantliga Prairierne Missisippi-dalens blomrika öknar, der gräset svajar i höga vågor långt, långt ut mot horisonten, orördt af menniskohänder, ty här finnas ej menniskohänder att afmeja det, nej, icke en tusendedel. Och hvad som på mig gjort ett större intryck än Niagara, än något som jag sett i denna verldsdel, eller i Europa, äro de omätliga Prairie-utsigterna, som tillhöra Missisippi-dalen och tilltaga i vidd, ju mer man nalkas den stora floden. Att se dessa oceaner med vågor af solblommor och högt svajande gräs, under Amerikas klara, sollysta himmel, eller med flygande skyar genom den ljusa rymden, är en herrlig syn. Själen vidgar sig och liksom öppnar sig för den milda, fria vind, som susar fram öfver fältet och låter de elektro-magnetiska trådarne, spända deröfver, klinga melodiskt vid dess förbifart. Det var en fest hvar dag af min färd vesterut, då jag flög på ångans vingar öfver fälten fram emot den gyllene solen och tyckte mig flyga in i dess ljusverld! ....

Missisippi-dalen, allt ifrån Minnesota i norr och Louissiana i söder, emellan alleghany-bergskedjan i öster och klippbergen i vester, är allt igenom en ofantlig »rolling Prairie», d. v. s. ett böljande ängsland med kullriga åsar och höjder af fruktbaraste jordmån, rikt vattnadt af strömmar och sjöar. Högländta i norr och bärande nordiska granar och björkar, sjunka dess marker, ju mer de komma mot söder, till dess de i Louissiana

blifva sumpiga moras der alligatorn vadar i dy, men der äfven sockerröret och Palmetton uppstiga i den varma luften och orangelundarne dofta. Den omfattar en mängd olika arter af jordmån, klimat, produkter;... Men jag vill låta en invånare af den stora dalen, väl bekant med den, tala om —

»Den stora central-dalen af Nord-Amerikas fastland. En dal sträckande sig genom 21 grader latitud, och 15 grader longitud, en dal, just begynnande att le under dess utträdande ur natur-tillståndet, och redan inbjudande i sitt stora sköte de folkmassor, som utgjuta sig från verldens öfverfulla samhällen, och erbjudande att återgälda förkofringens hand med förråder för ännu oräknade millioner af menniskoslägtet. Naturen har i märkvärdig grad begåfvat jorden med växt- och mineral-rikedom; gifvit den en yta, passande för hvarje smak och hvarje behof, och genomskurit den med strömmar, som kunna begagnas till mångfaldiga arter af industri, och till en storartad handelsrörelse, omfattande alla produkter af den tempererade zonen inom dess nordliga, och sydliga gränser».

»Denna stora mark, denna bördiga och fruktbara dal emellan Missisippi källor i norr och mexikanska viken i söder, klippbergen i vester och alleghany-bergen i öster, ehuru för kort tid sedan en vildmark, omfattar redan elfva hela stater, delar af tvenne andra, samt två territorier, är full af arbetsverksamhet och kallad att underhålla hälften af Förenta Staternas folkmängd. Omfattande inom sina gränser 1,200,000 qvadratmil, eller 768,000,000 tunnland (Acres), kan dess vigt och välde lika litet beräknas, som amerikanska Unionens egna.

Dess inflytande måste bli lika vidsträckt, som den beboeliga jordglobens, hvars trädgård och sädesbod den skall blifva, den måste sträcka sitt välde bort om de Förenta Staterna, och blifva sätet för dess herradöme, källan för dess lifskraft, diademet af dess stolthet, basen för dess storhets pyramid. Verldens skapare har ingenstädes på jorden utbredt mera rikligen medlen till mensklig välmakt, eller mera tydligt beskärt sköna och passande vilkor för mensklighetens behof. Hemsök den ej med förbannelsen af dålig styrelse; hindra ej förkofrans hand inom den; håll ej tillbaka folkvandringens flod, strömmande in i dess sköte; låt dess breda tunnland emottaga den öfverbefolkning, som trycker Europas mark, och den Allgode gifvaren af hvarje god gåfva skall från sin himmel småle öfver en lycklig familj af mer än 275 millioner menskliga väsen».

Skulle du frestas att småle öfver detta prof af den stora vesterns stora utsigter öfver den väldiga Missisippidalen och dess storartade framtid, så skall du dock ej misskänna deri ett stort sinne, ett stort hjerta, och i öfrigt att dessa här icke ha just att göra med — småsaker.

Senatorn i Missouri, M:r Allén, ur hvars skrift om Missisippi-dalens handel och sjöfart år 1850, jag afskrifvit detta, fortfar sedan att gifva statistiska uppgifter öfver de olika Missisippi-staternas och städernas handel och tillväxt, en helt och hållet praktisk och statistisk framställning, men som lemnar ett visst stort poetiskt intryck, så väl genom rikedomen af de produkter, som omnämnas, som ock genom den sagolika tillväxten af odling, befolkning, städer, sjöfart, rikedom inom denna region. Missouri-senatorn vid kongressen,

Colonel Benton, liksom M:r Allén, företrädesvis en praktisk man, blir poet då han blickar derpå och utbrister:

»Flodseglatsen i den stora vestern är den mest underfulla i verlden, och besitter, sedan ångkraftens införande till fartygens drifvande, alla egenskaper som tillhöra ocean-seglatsen. Hastighet, afstånd, godt köp, storhet af laster, allt är der. Ångbåten är flodens skepp och finner på Missisippi och på dess skattbärare, den fullständigaste theater för dess bruk och makt. Underfulla ström! Förenad med mäktiga sjöar vid ursprung och mynning, — sträckande sina armar emot Atlantiska och Stilla hafvet — liggande i en dalsträckning, som är en fördjupning ifrån Mexikanska viken och till Hudsons vik — sugande sina första vatten, icke från skrofliga berg, men ifrån en platå af sjöar i centern af fastlandet, och i samband med S:t Lawrences källor och de strömmar, som taga sitt lopp norrut till Hudsons vik, vattnande den största vidd af den rikaste mark — församlande produkterna af hvarje klimat, äfven det fryskalla, för att bära till det stora torget i soliga söder, och der möta produkterna från hela verlden: så är Missisippi! Och hvem kan beräkna summan af dess fördelar och storheten af dess framtida handels-förbindelser?»

Men nog af denna Missisippi-vältalighet.

Låt mig nu tala med dig om den stora vesterns tillväxt och framsteg, sådana jag fann dem. Denna växt är ännu förnämligast en materiell. Men den andliga går med denna i spåren. Hvarhelst Amerikanaren slår upp sina bopålar bygger han, näst sitt eget hus och han-

delsboden, skola och kyrka; hotellet och asylen komma derefter. Vestern upprepar österns institutioner, bildningar och städer. Men hastig och säker är dess gång. Du ser först i vildmarken några bjelkhus, så nätta brädhus och små stenhus, derefter smakfulla villor och cottages, och inom få år står, liksom genom trollmakt, staden der med kapitolium eller med stadshus, vackra kyrkor, präktiga hoteller, akademier och instituter af alla slag, och man håller föreläsningar, trycker stora tidningar, väljer styresmän, håller församlingar och fattar beslut öfver folkuppfostran, eller om komunikationer med hela verlden; så göras jernvägar, gräfvas kanaler, byggas skepp; strömmar befaras, skogarne undersökas, bergen brytas; och midt under allt detta bygga männerna smakfulla hem åt sina hustrur, plantera träd deromkring, och qvinnan ordnar såsom herrskarinna i hemmets helgade verld. Så intages landet, så ordnas samhället och så är staten färdig — att framstå såsom sjelfständig statsmakt i den stora familje-gruppen af stater. Och ehuru två tredjedeler af Missisippidalens folkmängd består af skandinaver och tyskar, irländare och fransmän, så är dock den laggifvande och bildande anden, den anglo-normanska.

I vissa afseenden blir vesterns karakter skiljaktig från de östra staternas. Den har mera bredd och kosmopolitism.. Dess folk är ett folk af många folk, och man påstår att denna karakter röjer sig i liberalare statsförfattningar, samt i fördomsfriare åsigter och bruk i umgängeslifvet. Sekterna bli mindre uteslutande. Presterna profetera en tusenårig kyrkas ankomst, i hvilken alla sekter skola församlas, samt häntyda på den

verldsliga kulturens, på vetenskapens och skönlitteraturens nödvändighet för det religiösa lifvets fulla utveckling.

Den vestra staden är framför allt den kosmopolitiska staden. Tyskarne ha sina qvarter der, stundom halfva staden, sina tidningar och klubbar, irländarne sina, fransoserna sina; Missisippi är den stora kosmopoliten, som förenar alla folk, förbinder deras verksamhet och deras bostäder, samt låter alla zoners lif, invånare och produkter cirkulera från den ena ändan till den andra af den stora central-dalen.

Men här stannar min beundran och mitt tal om storhet och växt. Ty vesterns stad ger mig intet större och bättre än österns stad. S:t Louis sätter NewYork om igen på vestra sidan af Missisippi, och San Francisco, vid Stilla hafvet, är blott tredje och icke förbättrade upplagan af den första staden.

Den *vestra staten,* skönt uppblickande i Wisconsin, sjunker i Missouri och Arkansas. Vestern är icke bättre än östern, på Nord-Amerikas kontinent. Skall den någonsin blifva det?

Den skall gifva något annat i utveckling, i karakter; skall det blifva något högre och mer? något närmare fullkomligheten? — det tusenåriga rike, der lejonet skall hvila bredvid lammet, hvar man sitta lycklig i skuggan af sitt eget vin- och fikonträd; der alla folk skola mötas i frid och »himlen småle öfver en lycklig familj af 275 millioner menniskor», skall det komma här?! . . . . .

Ack! det har kostat på mig att öfvergifva den sköna dröm, som lyste mig då jag reste vesterut och

såg den gyllne solen gå framför mig ned i det förlofvade vesterlandet, och tyckte mig fara rakt in i dess rike. Jag tror ej på den drömmen mer. Det är förbi. Amerikas vesterland skall icke gifva något väsendtligen bättre än dess österland. Intetdera skall gifva jorden det nya paradiset. Det vinnes troligen aldrig i denna verld, på denna jord. Allt hvad vi kunna hoppas på är ett närmande dertill. Och detta närmande beror....

Upplysning kommer icke att felas Nord-Amerikas folk, det är klart. Icke blott den allmänna spridningen af folk-uppfostran, den stora spridningen till alla klasser folk af läsning för godt pris, af tidningar, i hvilka alla ämnen diskuteras, och som bringa alla lifvets frågor och svar, alla menniskoslägtets tankar till hvar menniska; lifvet sjelft i detta land, som af stats-institutionerna göres till en stor medborgerlig uppfostrings-anstalt, allt detta befordrar ljuset och vetandet, och i striden emellan ljus och mörker, emellan Gud och mammon, som här pågår, likasom i den stora verldskampen, kommer kampen här att bli en djupare, innerligare än någonsin förr på jorden, kommer allt mer att sammandraga sig på viljans och samvetets innersta mark, ty ingen skall här framdeles kunna ursäkta sig och säga: *Jag visste icke!*....

Allt klarare blir det mig, att hvad vi hafva att vänta af denna verldsbildning är icke ett *Utopien*, utan — *en domedag;* d. ä. en bestämdare skillnad emellan ljusets och mörkrets barn, emellan godt och ondt, ett hastigare närmande till den sista krisen.

Den nya menniskan i den nya verlden står på nytt vid skiljovägen emellan verldsmakterna, men på en

högre plattform, med större kunskaper, klarare medvetande, kallad på nytt att välja emellan dem.

Lifvets hjul rulla med hastigare fart, alla andens och materiens krafter tagas i en mäktig viljas tjenst. Vägarne till helvetet, liksom till himmelen ha jernvägshast och ångkraft. Jordelifvets affärer skynda till afgörande, och jag tycker mig höra de profetiska orden på sista sidan af lifvets bok:

»Tiden är när:»

»Den som onder är vare ännu onder; den som oren är vare ännu oren. Men den, som from är, varde ännu frommare, och den, som helig är, varde ännn heligare».

»Och si, jag kommer snart, och min lön med mig, till att vedergälla hvarjom och enom såsom hans gerning är».

Hvad skall gifva öfvervigten åt det godas vigtskål, och fördubbla de frommas, de heligas mängd?

I den nyårs-hälsning, som himmelens härskaror hemburo jordens, på den stora dag, från hvilken jorden räknar nya århundraden, sjöngo de:

»Menniskorna en god vilja!»

Hvad skall ge makt åt den goda viljan hos menniskan?

Amerikas statsmän ha svarat:

»Statens konstitution; de fria politiska institutionerna».

Men Förenta Staternas konstitution har upptagit slafveriet såsom en »domestik-institution», och försvarar den på grund af konstitutionens och de fria staternas rätt.

Amerikas lärda och lärare ha svarat:

»Skolan, och folkets uppfostran genom den».

Men folkuppfostran i skolan talar blott till förståndet, kan ej tala till annat.

Både konstitution och skola äro lika fullkomliga i — sin otillräcklighet.

Den goda viljan kunna de ej gifva nytt lif. Guds rikes tillkommelse i det innersta af menniskans lif kunna de ej tillvägabringa.

Makten härtill ligger i en inrättning, tidigare på jorden och i menniskans lif, än konstitutionen och skolan.

Ser du der vid flodens strand, på gröna kullar (eller på det fria fältet) en blygsam boning. Den är ej stor eller praktfull. Men dess arkitektur är prydlig, talar om smak och beqvämlighet; en veranda eller piazza med vackra gallerverk, der vinrankan och den doftande klematis, rosor och kaprifolium klänga sig uppföre, omger huset, och utomkring stå sköna träd af snart sagdt alla zoner; du ser lönn, alm och lind, ek och kastanie, valnöt och robinia, ailantus och sykamore, ceder och magnolia, cypress och myrten, och i de mera nordliga staterna, äfven tallar och granar, samt en mängd sköna, doftande blomväxter; — de omgifva huset nog för att ge skuggrika hviloplatser; icke nog att stänga utsigten, som alltid hålles öppen och låter boningens invånare skåda ut i en vid och skön natur.

Du ser *Hemmet* i Norra Amerika, hemmet så, som det i sina hufvuddrag står i alla dess stater, så väl på Massachusetts och Minnesota höjder, som i södra Carolinas doftfulla skogsmarker, på den vida vesterns

prairie-land. Och det hemmet förtjenar ofta namnet, som hemmet bar i vår gamla nord, namnet af *ett heligt rum.* Elden på den husliga härden brinner uti intet land klarare, eller vårdas af renare händer, än uti Förenta Staternas hem. Det är mig en glädje att kunna säga det med kännedom och öfvertygelse. Ej heller har jag i något land sett hemmet så allmänligen i sitt yttre vackert, och vårdadt såsom menniskans ögonsten. Ingenstädes heller synes mig menniskan ha bättre förstått att följa Skaparens vink deruti, att då han skapade Adam, satte han honom icke uti en stad, utan i en trädgård. Äfven den amerikanska staden synes illa till mods, då den börjar klunga sig i några tätt sammanbyggda hus; och man kunde säga att husen der liksom skynda sig att komma ifrån hvarandra, och fast de stå i rader bildande gator och torg, sätta de snart rum sig emellan, och omgifva sig med en grön plats med träd och blommor. Och ju större denna gröna, skuggrika, blomprydda plats är, desto gladare synes det amerikanska hemmet. Det ligger gerna ensamt för sig, men i talrikt sällskap, och unnar andra lika godt som sig. Ordning, comfort, prydlighet och en verklig lyx af träd och blommor, utmärker hemmet i den nya verlden. Och detta hem är *barnets,* den nya menniskans första verld.

Det är till hemmet, det är till hemmets hjerta och vårdarinnan af den heliga elden på dess härd, som jag ser för den nya menniskans framträde på den nya verldens skådeplats, för segerns vinnande uti striden emellan de två verldsmakterna. Att få många och goda stridsmän för den goda saken, det är frågan. Att

vinna hjertat och göra viljan god och stark, det är hufvudsaken.

Jag har satt mitt hopp på de svaga, och på den, som i dem är mäktig. Det är mig visst att på dem beror det. Och om de svika, eller ej komma upp till sin kallelses storhet, så är allt förloradt. Ty aldrig var deras högsta inflytande så påkalladt, som här i de fria viljornas land. Se hvad Horrace Mann säger om alla drifters makt till obegränsad utveckling inom Förenta Staterna.

Kan hemmet, kan den amerikanska modren nu gifva det lif, den kraft som fordras?

Jag måste besvara frågan med *nej, de kunna det ej,* i deras *närvarande* kulturgrad. Och ehvad pris man kan med rätta gifva åt många enskilta undantag, så är det dock visst, att hemmet i den nya, liksom i den gamla verlden, i allmänhet icke är vuxet sin uppgift, och att qvinnan ännu står, såsom förr, nästan isolerad inom hemmet och sällskapslifvet, icke hemma i det medborgerliga lifvet, utan högre medvetande om hemmets förhållande till detta, om moralens och religionens (eller den högre politikens) förhållande till samhällets frågor och politiska lif, utan medvetande om sin egen kallelse, sitt ansvar såsom *kristlig medborgarinna.* Huru skulle hon då kunna dana *medborgaren,* huru skulle hon i barnets hjerta kunna tända en helig eld för fosterlandets väl, huru lysa det att använda i sociala förhållanden, i politiska frågor samma samvetets renhet, samma heliga allvar, som inom hemmets verld?

Qväkare-samhällets qvinnor äro de enda, som mera allmänt ha vaknat till ett medborgerligt medvetande. Men de utgöra blott en liten hop.

Huru den större mängden kunde stiga och derigenom upplyfta hela det kommande slägtet, huru hemmet kunde blifva samhällets största och bästa skola, — lifvets högskola, det har jag mina tankar om, men vill tala mera derom en annan gång.

Det är mig en glädje att höra och se att en aning derom börjar göra sig väg i det allmänna omdömet i detta land, hos både männer och qvinnor; det är min förhoppning att denna högre utveckling skall försiggå på Amerikas jord. Och jag vill nu sluta detta ämne med de ord, som jag nyligen läst af en amerikansk skriftställare:

»Mödrarnes mörker kastar sin skugga öfver deras barn; och moln och mörker skola hvila öfver deras efterkommande till dess dagen gryr ifrån höjden!»

Och nu, låt mig tala litet om Amerikas folk. Den resande, som i Förenta Staterna funnit en stor enformighet och likadanhet hos folket der, har endast sett till det yttre. Der är verkligen en stor, en alltför stor enformighet i klädedrägt, talesätt, väsen (ty litet kostym, fint uttryckande individualiteten, hör till en fullt utpräglad karakter). Man får från ena ändan af Unionen till den andra, höra samma frågor om Jenny Lind, samma talesätt i begynnelsen af konversationen, samma »sista tanke af Weber», på pianot. Men efter detta märker en uppmärksam betraktare snart att karakteren och individualiteten tar ut sin fulla rätt, och jag har ingenstädes, så som här, känt afståndet emellan

menniska och menniska, och sett en så stor olikhet emellan man och man, utan allt åtgörande af konst, stånd, uniform, eller yttre omständigheter. Här är transcendentalisten, som trampar jorden, såsom vore han en Gud, kallar på menniskorna att blifva gudar, och genom skönheten af sitt väsen och sin natur kommer oss att tro högre om menniskonaturen, — och här *jordätaren,* som lefver i skogen, utan skola och kyrka, stundom utan hus, och af en sjuklig passion drages att äta jord, tills han, dämoniskt dragen af dess tyngdkraft, finner i den sin graf; här är spiritualisten, som lefver af bröd, vatten och frukt, hvilka ljuset fostrat, för att hålla sig ren från besmittelse af allt groft, och som vill icke finna kristendomen ren nog för sin förtunnade moraliska ether; här den ädla socialisten, som lefver blott för att gifva, välgöra, välsigna, och der bredvid mammons-dyrkaren, som trampar allt under fötterna, och erkänner intet heligt, intet som han ej vill och söker offra åt sin afgud — sjelfvet. Alla kontraster af naturer, karakterer, lynnen och sträfvanden, som kunna tänkas inom menniskonaturen, finnas här och skola här uttala sig med allt bestämdare, andligt lif.

Emellertid är det omisskänneligt, att hvad som egendomligt karakteriserar Förenta Staternas folk och statslif är dessas medvetande om ett högre menskligt och medborgerligt lif, samt arbetet att uppnå det. Öfverallt, hvart jag kommit, har jag funnit den allmänna opinionen vaken härför, om än den delvis slumrade för tillämpningen i enskilta fall, eller institutioner. Och öfverallt fann jag att de personer, som inom samhället och sällskapslifvet utmärktes af benämningen: *»våra*

bästa män», eller *»våra bästa fruntimmer»* voro utmärkta genom intelligens och verksam menniskokärlek. Det har frapperat mig huru man öfverallt inom samhällen vidt åtskiljda, var sig lik i omdöme och benämning af de individer, som i hvar krets så utmärkte sig.

Nord-Amerika skall kanske ej uppvisa menniskogestalter så pittoreska genom karakter, omgifningar och omständigheter, som Europa. Men det skall troligen bli rikare på harmoniska gestalter, på dem som i en skön och mild mensklighet förena menniskan och medborgaren.

Jag tror icke att i något land göres så mycket af enskilta personer för det allmänna som här, isynnerhet inom de slaffria staterna. Sinnet för det allmänna bästa, för folkets och landets förkofran, för menskligheten upplyftande torde väl ingenstädes vara så lefvande och verksamt, som der. Förenta Staternas folk har ett varmt hjerta. Och hvad som ger detta folk dess eviga rätt till framgång, är dess Kristi efterföljelse. Jag säger *Förenta Staternas folk,* och jag blir dervid. Tag slafveriet bort från dess södra stater (och bort kommer det en gång, ty redan undantränges det af kristendomen och af emigrationen från norr), och du skall finna samma hjerta, samma anda der.

Nord-Amerikas folks rättighet att betraktas såsom *ett folk,* och ett särskilt folk bland folken på jorden, ligger redan i karakteren af dess första emigrant-kolonier, de som äro de egentliga *skaparne* af den nya verldens samhälle, och som ingjöto deri sin anda. De voro dels troshjeltar, såsom puritanerna, hugenotterna och hernhutarne, dels varmhjertade själar, såsom Fox, Penn,

Ogelthorpe, som i den gamla verlden funno stugan för trång och öfvergingo till den nya, för att der grunda sina brödra-samhällen, och skapa en skönare mensklighet. Amerikas första folk utgick från Europas starkaste och bästa folk.

Jag ville nu kunna berätta dig om de Amerikas bästa män och qvinnor, som jag lärt känna under min pilgrimsfärd i landet, om dessa män, så enkla, så milda, men i all deras anspråkslöshet ändå så starka, så manliga i sin verksamhet som medborgare, makar, fäder, vänner; om dessa qvinnor så goda, så moderliga, så milda i sätt, så fasta i grundsatser, hvilande i sanningen som blomman i solljuset, om hemmen, de lyckliga, de sköna, der jag varit en lycklig gäst under dagar, veckor, månader! Ty mitt lif i Amerika har varit, och är, en färd af förtroliga besök inom hemmen, som i alla Amerikas stater ha öppnat sig för mig och der jag lefvat, icke såsom en främling, utan såsom en syster med sina systrar och bröder, talande öppet med dem om alla ting, så som man kunde tala i himmelen. Hvad jag der funnit af sant kristligt lif, af sanningskärlek, godhet, värma och öppet sinne för det menskligt stora och goda, är mer än jag kan uttala. Och bekantskapen med några sköna, egendomliga karakterer kommer för alltid att rikta min själ. Ingenstädes heller har jag funnit en rikare gästfrihet, en mera öfverflödande hjertlighet.

Och skulle jag söka ett uttryck för att dermed beteckna den egendomliga karakteren af den nya verldens menniska, så skulle jag ej finna ett sannare än: *skön mensklighet.*

När jag tänker mig ett millenium i Missisippi-dalen, en hvilopunkt i jordens historia, der satan är bunden, och kärlek, skönhet och glädje, lifvets fullhet blifver allas del, då ser jag här män och qvinnor, sådana som mina vänner, hem sådana som deras hem, och från dem ocean-utsigter öfver blomhöljda Prairies, gyllne maisfält, mäktiga floder, bärande alla jordens skatter till alla menniskor, och deröfver de friskt milda vindarne, den klara solen — det är hesperidernas herrliga hem!

Att Missisippi-dalen kommer genom de många olika folk, hvarmed den befolkas, olikheterna i dess natur och klimat, att framdeles förete ett folklif af alldeles ny art, med oändliga skiftningar af lif och lynne, en helt ny bild af menskliga samhället på jorden, är icke svårt att förutse. Men hur skall toppen se ut af den ofantliga pyramid, hvars basis nu lägges?.... Ett synes mig gifvet: Missisippi-dalens medborgare måste bli verdsborgaren, den universala menniskan par excellence.

Jag vill försöka teckna några drag af den gemensamma skådeplatsen för det stora, nya drama, som i Norra Amerika uppföres; — ett drama, som har årtusen till akter — samt af de dramatiska personer och grupper, som der uppträda. Ty de, som i Förenta Staternas lif ha sett blott enformighet eller oreda, de ha — ej sett derpå, eller ha sett derpå med slöa blickar. Ingenting frapperar mig så mycket i denna verlds- och statsbildning, som dess bredt dramatiska karakter.

Se först dess theater! du ser tvenne ofantliga dalsträckor emellan tre stora bergskedjor, gående från

snökalla norden till glödande södern, Alleghany, Klippbergen och Sierra Nevada, eller Snöbergs-kedjan, — hvilka sednare fortsätta sig i Central-Amerika och i Syd-Amerikas Condillierer och Andes; — öster och vester om dessa sluttar landet mot tvenne verldshaf.

Hvad som öfverallt utmärker jorden emellan bergskedjorne och vid hafven, är dess fruktbarhet, och dess genomskärning af segelbara floder och sjöar. Intet land är så väl vattnadt som Norra Amerika, och erbjnder så rika tillfällen för lifvets cirkulation. Och intet land erbjuder så tillträde till alla zoners skönheter, klimat och produkter.

På denna stora skådeplats ser jag uppträda åtskilliga grupper af stater med olika lynnen och lefnadsvilkor, förenade genom sambanden af seder, språk och statsförfattning, jemte lifvets yttre och inre cirkulation. Först komma Ny-Englands stater med Puritanernas afkomlingar, lagstiftande, uppfostrande, rastlösa fridslifvets vikingar och hjeltar.

Dessa staters natur-sceneri påminner om vår skandinaviska nord. Massachusetts har Sveriges romantiska sjöar och brutna landskap; NewHampshire Norriges fjelldalar och hvita berg.

NewYork och Pennsylvanien, Kejsare-staten och qväkare-staten med mildare klimat, täfla med hvarandra i folkmängd, rikedom och natur-skönheter. Floder och dalar bli bredare. Handelslifvet växer som en jätte.

Virginia och Carolinorna, samt Georgia och Florida i sydost, bilda en annan statsgrupp med kavaliernas söner, med plantager och slafvar, stater med ett

starkt, konservativt lif och mycken pittoresk skönhet, men ännu utan högre sociala sträfvanden.

Dessa norra och södra stater ligga emellan Alleghany-bergen (dem de äfven upptaga) och österhafvet.

På andra sidan om bergen har du Missisippi-dalen och Missisippi-staterna, i norr de unga, fria, med fria institutioner och stigande befolkning af tyskar och skandinaver, stigande ljus- och frihets-lif; i söder om dessa, slaf-stater, med ett par stora städer och i dessa en prunkande civilisation, men i öfrigt mycken vildmark och mycken råhet ännu, hvilka all deras bomull och socker icke förmår öfverskyla.

Vester om Missisippi fortgår skilnaden emellan norra och södra staterna. Odlingens arbete har här nyss begynt. Du finner Indianernas eldar och hyttor ännu kring Missisippis källor i norr; och längs med de röda floderna i Arkansas och Louisiana i söder, moraser och hedendom.

Vester om dessa Missisippi-stater är Texas, med Rio Grande (eller Rio Bravo) till gräns i vester, och mexikanska viken i söder, ett ofantligt territorium, vid hvars bördiga flodstränder emigrationens flod nu begynner samla sig. Dess öfre del höjer sig småningom upp till bergbildning och förenar sig i nordvest med Förenta Staternas sednaste eröfring Nya Mexico, som har sköna dalsluttningar i öster, men sträcker sig vesterut in i klippbergen och stelnar i deras armar.

Emellan dessa stater och Missisippi-staterna, ligger de vilda Indianernas stora jagtmark, det mystiska Nebraska, till större delen, enligt hvad jag hört sägas, ett enformigt steppland. Det sträcker sig i norr ända mot

Canada. Den vilda Missouri hvirflar derigenom i tusen vigglika bugter. Der äro stora prairier och stora floder också, bufflar och krigiska indianhorder. Blott en del af denna ofantliga öken, emellan Missouri och Texas, upptages af ett fredligt, uppblomstrande Indiansamhälle, som en gång torde inträda i den stora Unionen såsom sjelfständig kristlig Indian-stat. (Det blefve för Nord-Amerikas folk en skönare eröfring än den, som förvärfvade Nya Mexico och Texas!)

Komma nu Klippbergen, en sträcka af oregelbundna, djerfva bergformationer, märkvärdiga mera genom sina fantastiska bildningar och massor, än genom höjd. Vester om dessa utsträcka sig de så kallade Pacific-staterna, Oregon (ännu blott ett ofantligt territorium) och Californien, i hvars öfre landamären eller *Alta-California*, Mormon-staten Deseret (eller Utah) uppblomstrar på den stora saltsjöns bördiga stränder, kristlig i tro och bekännelse, hierarkisk i sin styrelse-form.

Dessa stater, längs med kusten af Stilla hafvet, som genombrytas af den höga Sierra-Nevada-bergs-kedjan, äga alla klimat och alla produkter, som kunna framalstras emellan snö-regionen och tropiskt varma dalar.

Oregon är rikt på lax och skogar; Californien, såsom verlden vet, på guld. Och nu äro vi vid Stilla hafvets kust och der få vi hvila — så länge. Och väl var det. Jag höll på att bli trött af den stora promenaden. Nord-amerikanarne skola ej hvila förrän de intagit i Unionen hela den sydliga delen af deras verldsdel. Redan äro de vid Panama med sina jernvägar, kanaler, handelsbodar, hem, kyrkor och skolor. Och de säga lugnt om landet emellan Panama och

Rio grande (d. ä. hela Central-Mexico): »När detta blir vårt, så» etc.

Jag skall ej berätta dig om dessa staters konstitution, deras institutioner och förhållande till en samfäldt styrelse. Du känner längesedan, bättre än jag kan beskrifva, denna märkvärdiga statsförfattning, som ger ett så gränslöst fält och så stark drifkraft åt fri täflan och utveckling, icke blott för individer, utan för samhällen och stater. Dess bildning synes mig mer än någon annan bevisa, att folkens öden äro utstakade af försynens hand, innan de sjelfva ingripa i dem. De måste utföra hans plan, och frågan för dem är blott att göra det väl, eller illa.

Det är tydligt att stiftarne af den amerikanska republiken, Washington och hans män, icke hade någon filosofisk öfverblick af det verk, de dermed utförde, ingen aning om den framtid, som de lade grundvalen till. De följde nödvändighetens vink. De gjorde hvad de måste göra. Men de visste icke hvad de gjorde. Och länge växte staterna, såsom liljorna på marken i Guds solsken, utan att veta hvarföre och hvartill.

Först sedan en tid börjar en del af dem vakna till medvetande om den stora mission, de äro kallade att utföra — menniskans sociala och politiska frigörelse.

Den starka rörligheten och rotationen i det allmänna lifvet, den ständiga omsättningen af embetsmän i alla styrelsens departementer, dessas afsättlighet inom en liten tid af högst fyra år, har låtit hela Europa runka på hufvudet, och jag förmodar att Asien skulle, om det kunnat, höjt på sina axlar, på ett vis som skulle låtit den kinesiska muren ramla. Och det är

icke utan att många visa män, äfven här i landet, betänkligt skaka sina hufvuden åt en och annan ytterlig tillämpning af rotations-principen. Så t. ex. hörde jag i de unga Missisippi-staterna allvarligt klagas öfver den lätthet till rösträtt, som gifves emigranterna, om än de utgöras af Europas råaste befolkning. Efter ett års bosättning i staten, få de rätt att rösta vid valen till embetsmän, hvilka årligen väljas om. Deraf väldet af låga och lejda agitatorer, och deraf svårigheten för de bästa männen att komma till styrelsen, ty de bästa männen försmå de bemödanden, som de sämre icke försmå för att bli populära kandidater, eller för att bibehålla sig i den syssla, som de en gång fått.

Det är mig dock svårt att betrakta detta annorlunda, än såsom en genomgångspunkt i den stora folkuppfostran, som här pågår. Och Wisconsin isynnerhet, synes ha omfattat med kraft rätta sättet att möta faran, nemligen att genom stora och goda uppfostringsanstalter för ynglingar och flickor, bereda staten en ljus framtid genom de bästas välde.

Jag reste i de nordvestra Missisippi-staterna just under tiden, då de årliga valen till embetsmän pågingo. Dessa val-akter och de scener, som de föranleda, förefalla mig såsom en slags politiska spel, eller kapplöpningar; och andan, som drifver de spelande och fäktande på detta fält, är ofta föga bättre än den, som drifver spelet på de ordinarie spelhusen. De spelande och täflande partierna whigs och demokrater, sky stundom — mycket litet för att puffa sina kandidater, eller nedrifva det

motsatta

motsatta partiets. Man skrifver i tidningar, smädar och ljuger, ropar på förräderi och fäderneslandets fara, sätter upp flaggor och hänger stora skynken öfver gatorna med varnings- eller manings-ord: »Akta er för Whiggarne!» — »Demokraterna äro mordbrännare!» — »Rösta för Whiggarne, fäderneslandets sanna vänner!» — »Rösta för demokraterna, folkrättens försvarare!» och så vidare. Ju närmare valdagen kommer, dess starkare blir agitationen, dess häftigare ropen, de personliga smädelserna och hotelserna. Man skulle tro brandfacklan färdig att kastas in i hvar stad, Unionen på vippen att gå i stycken och alla medborgarena färdige att fara i lufven på hvarandra. Under allt detta måste jag dock tänka på de två män, som jag såg vid Hudsons strand värfva för hvar sin ångbåt och skälla ned den andras, och ge hvarandra vreda ord och hotande blickar, medan munnarna ofta tycktes draga sig till ett leende, då de hade sagt något rätt storartadt ovett. Jag minnes huru jag vid denna scen frågade M:r Downing; »hvad betyder detta?» Och huru han svarade leende: »det betyder alls ingenting. Här är opposition emellan två ångbåtslinier, och dessa karlar spela dessa roler hvar dag».

Det är ej utan att mycket af den stora politiska agitationen vid valen har samma betydelse. Valdagen kommer. Valmännen och deras soldater ha bajonetter i sina blickar och ord. Valurnan ställes i ringen. Allt blir tyst. Sedlarne kastas dit i stilla ordning. Paus. Val-urnan tömmes; valsedlarne uppläsas och räknas; valen utropas; embetsmännen äro valda för ett år eller

två (guvernör i några stater väljes för fyra år, liksom Förenta Staternas president; i andra blott för två, i andra åter blott för ett år), och allt är sagdt; ingen säger något deremot, utan hvar och en går hem till sig, beredd att hörsamma de nya myndigheterna, och tröstar sig som Jacob Ärlig med: »bättre lycka en annan gång!» Raketer uppstiga i den lugna aftonen de segrande kandidaterna till ära. Och hela staden går till sängs och djup sömn.

Det förefaller mig som om denna val-agitation, i hvilken folket öfvar tanka, talförmåga, eller åtminstone förmåga att vigilera och hålla tal, är lik en säkerhets-ventil på ett ångfartyg, hvarigenom en del öfverflödig ånga släppes ut att fördunsta i luften. Det är emellertid ej fråga om att ej ångkraften kunde inom stats-maschinen, användas på bättre vis; och det är mig svårt att ej tro, det Förenta Staternas folk skall framdeles söka litet mera stadighet i sitt styrelse-sätt, genom att gifva styresmännen längre tid att sköta hvar sin syssla, ge mera rådrum åt den verkliga talangen och mindre fritt spelrum åt demagogien.

Men äfven som det nu är, vill det synas att ingen större talang eller karakter löper fara i Förenta Staterna att blifva ur tillfälle att verka efter dess fulla kraft. Bästa beviset härpå äro väl de utmärkta statsmän, domare och prester, som år efter år fortfarit att pryda landets senat, dom- och lärostolar, och hvaraf folket pryder och prisar sig, som monarkiska riken af sina konungar och hjeltar. Det är förnämligast medelmåttorna eller de half-färdiga förmågorna, som indragas i den starka rotationen och gå upp och ned till dess

de vunnit styrka eller färdighet att stå fast på någon punkt.

Det är en annan rörelse-princip som i Förenta Staterna synes mig som en mera skapande eller åtminstone organiserande makt; det är associations-rörelsen. Associationen, grundad redan i staternas federala författning — en association af stater under en gemensam grundlag eller konstitution — fortlefver som ett grunddrag i folkets lif. Detta folk associerar sig så lätt som det andas. När helst något intresse, någon fråga dyker upp i samhället, påkallande allmänt deltagande, utropas genast ett möte, eller en »konvention» till betraktande deraf. Genast, från alla ändar af staden, eller af staten, eller från alla stater i Unionen flyga på ångans vingar alla, som känna intresse för frågan eller saken, till den bestämda mötesplatsen på den bestämda dagen och timman. Hastigt fyllas hoteller och boardingshus i staden. Man kommer tillsammans i den stora mötessalen, man skakar händer, man gör bekantskaper, man håller tal, man röstar, man fattar beslut .... Och straxt lägges under pressen tal och beslut. Och ut genom hela Unionen flyger på vingarne af tusende dagblad hvad mötet eller konventionen beslutat. Dessa beslut kunna i öfrigt stundom blott vara uttalanden af olika opinions-yttringar; — (t. ex. man håller »Indignation meetings» då man vill uttala starkt ogillande öfver publika männer eller handlingar) — alltid är det beundransvärdt med hvilken färdighet, hvilken »savoir faire» detta folk går tillväga i sin sjelfstyrelse och huru bestämdt och fort det går ifrån råd-

slåendet till . »resolved» *). I de folkrika fria staterna, höra möten af folk inom vissa yrken, samt landtbruksmöten till ordningen för dagen. Så hör man nu talas om »Industriella kongresser» i NewYork stat, der yrkesbröder inom vissa beslägtade yrken mötas hvar månad; och »Agriculteral fairs» hållas redan i de unga staterna Michigan och Illinois, der statens åkerbrukare uppvisa landets rika produkter.

I Cincinnati, liksom i NewYork, och i de stora handelsstäderna dem emellan, Pittsburg, Harrisburg m. fl. ha Mecanic och Mercantil-associationerna sina möteshus, biblioteker, församlingrsum och gillen på stor fot. Associationerna stå på denna linea i förhållande till hvarandra. En arbetare t. ex., som saknar arbete i de östra städerna, förpassas genom associationen till dess medlemmar i de vestra, och genom dessa, om så fordras, längre ut i vester, der det är arbete fullt opp för alla arbetsamma händer.

Lifvet i detta land behöfver ej stanna eller förruttna. Farorna ligga i en annan rigtning. Men den fria associationen är tydligen en ordnande och betryggande lifsprincip, kallad att ge lag och medelpunkt åt de kringsväfvande atomerna, åt de lössläppta elementerna.

---

*) Ett lysande bevis på denna »Savoir faire» i sjelfstyrelse, ger i denna tid Californias stats-organisation. Under ett par år ha de vildaste äfventyrare från alla verldens folk och länder störtat dit i guldfeberns raseri. Men de bästa af folket slöto sig tillsammans, organiserade försvar, lagskipning och borgerlig ordning; och Californien, i hast uppväxt till en befolkning af 200,000 personer, står nu som en fullt ordnad stat i kretsen af Unionens fria Stater. Äfven Kinesare, som i tusental skyndat till Californien, ordna sig och lefva i fredliga samhällen under anglo-amerikanarens mäktiga hand.

Bland särskilta dramatiska församlingar och scener, i hvilka mennisko-naturen och folklifvet uttala sig på den nya verldens jord, vill jag nämna de små samhällena af socialister, som åsyfta att pånyttföda samhället — (men som alla ha mindre goda affärer, utom shäkersamfundet, som har inga barn) — de dansande shäkers, de stumma qväkare-mötena, de mångtalande anti-slavery-mötena, de religiösa festerna (Camp-meetings) om natten i skogarna, och döpelse-scenerna vid floderna, sköna och betydelsefulla isynnerhet då de gälla Afrikas barn. Konventioner för qvinnans rättigheter, der qvinnor så väl som män uppträda och tala för qvinnans medborgarerätt, har jag ännu ej besökt, men skall begagna första tillfälle att så göra. De ha uppkommit först i Ohio, men fortsättas som bäst i Ny-Englands stater — beledda och förlöjligade af många, besökta och uppburna af många också. Äfven de utgöra ett märkligt uppträde i det stora dramat, som här utföres. Ty allt som lefver bundet i Europa, det kommer ut i Amerika, det antager form, bygger en kyrka, sluter en förening, ger sig namn, talar ut och får gehör, pröfvotid, ransakning och — *dom,* d. v. s. tid och tillfälle att stiga eller falla, allt efter dess halt och kraft. Till det dramatiska och pittoreska af Amerikas lif hör äfven scenerna af Indianernas och Negrernas lif på dess jord, de förras vilda dansar på vesterns prairies, de sednares milda sånger i söderns doftfulla skogar.

Amerikanska styrelsen har icke litet att förebrå sig, med afseende på Indianernas behandling. I sednare tider har likväl denna behandling blifvit mera rättvis och mild. Man *köper* deras jord, man tränger

dem undan med goda fasoner och penningar; man utfärdar förbud mot starka dryckers införande bland dem, och — gynnar missionsverket i dess arbete att gifva dem kristendom och civilisation. Detta uträttar likväl ej mycket. De röda männen, som anse sig för den stora andens mest lyckade skapelser, draga sig tillbaka i öknen och — dö. Blott en liten hop har öfvergått till de hvitas tro, seder och styrelsesätt.

Större är kristendomens framgång hos neger-racen. Läran om Frälsaren kommer till neger-slafvarna såsom deras själars innersta behof och uppfyllelse. De predika sjelfva derom med den renaste fröjd. Deras varma känslolif får häraf sin skönaste förklaring. Dessa menniskors förmåga *att bedja* är något eget och ovanligt. Deras bön lågar under det den uppstiger mot himmelen. Den heta solens barn skola ännu genom sina böner lära oss bönens makt.

Under striden, som i de fria staterna föres för slafveriets upphäfvande, ha slafvarnas vänner delat sig i tvenne läger. Det ena vill omedelbar emancipation och sedan allmän uppfostran. Den andra vill gradvis befrielse och de frias koloniserande på Afrikas kust. Staten Ohio har antagit denna sednare väg och nyligen gjort ett betydligt inköp af land på afrikanska kusten för att der kolonisera ett afrikanskt Ohio, af fria negrer.

Det göres ej så litet i de fria staterna för negrernas undervisning och upplyftande. Jag kan dock ej öfvertyga mig om att Amerikanarne gå härvid tillväga på rätta viset. De söka påtrycka denna så olika menniskorace sina former och institutioner. När jag ser

de ystra negerbarnen i deras skolor, liksom de hvitas barn fästas vid pallen och pulpeten, synes det mig synd om dem. Jag är öfvertygad att dessa barn borde lära sina läxor på stående eller dansande fot under lekar och sånger, och att de borde öfva sin gudstjenst under sång och dans. Och jag svarar för att deras sång och dans skulle ha mera lif, skönhet och mening än shäker-samhällets. Men — hvem skall lära dem så? Blott en neger kan lära negrer, och blott en man af folket kan bli folkets befriare i högsta mening.

Men detta fångna Israel väntar ännu på sin Moses.

Hvad som mycket försvårar detta folks frälsning, ur fångenskapen är dess brist på national-anda. Redan i Afrika söndradt i stammar, som sinsemellan bekriga och förslafva hvarandra, har det svårt att fatta vidsträcktare intressen, än familjens och det lokala samfundets. Jag har talat vid flera fria män af detta folk, i goda vilkor här, äfven med några unga mulatter, som studerat och tagit graden vid Oberlin-Institut i denna stat, och jag fann dem särdeles ljumma för deras fångna bröders intressen och isynnerhet för kolonisationen i Liberia. Fredrik Douglass, är ännu den ende starka kämpa-anden ibland dem för folkets sak.

Men om något kan hos dem väcka en mer omfattande känsla för hela folket, så är det säkert det gemensamma slafveriet på Amerikas jord, och kanske mer än något annat, i denna stund billn, som tillåter i de fria staterna uppsnappandet af flyktade slafvar. Jag väcktes på denna tanke häromdagen, under besöket i en fri negerkyrka, der jag ej kunde klaga öfver bri-

stande intresse hos neger-predikanten och församlingen för folkets sak.

Jag hade på förmiddagen besökt en neger-baptist kyrka, tillhörande den episkopala bekännelsen. Der var litet folk och detta af neger-aristokratien i staden. Hållningen i gudstjensten var stilla och liksom litet förnäm — ledsam. Men sången var ren och vacker. Predikan om »kärleken utan skrymtan, huru svår att vinna, huru omöjlig utan Guds inverkan och meddelelse af hans kraft», var förträfflig. Predikanten var en ljus mulatt med den hvita racens drag och väsen, en man af mycket godt förstånd och umgängessätt, hvars bekantskap jag redan gjort i mitt Cincinnati-hem.

På eftermiddagen gick jag i den afrikanska methodist-kyrkan i Cincinnati, belägen i qvarteret *Afrika*. I denna trakt bor större delen af det fria, färgade folket i staden. Och qvarteret bär spår deraf. Gator och hus ha väl anglo-amerikansk regelbundenhet; men söndriga fönster, och trasor hängande fram ur dem, ett visst vårdslöst, skräpigt utseende af både hus och gator vittna om regementet af Afrikas barn. I afrikanska kyrkan fann jag afrikansk värma och afrikanskt lif. Kyrkan var öfverfull. Församlingen sjöng sina egna hymner. Sången uppsteg och rörde sig som en melodisk storm, och församlingens hufvuden, fötter, armbågar, allt rörde sig i takt dertill, under synbar förtjusning och fröjd i sången, som i och för sig var ypperlig af renhet och melodiskt lif.

Hymner och psalmer, som Negrerne sjelfva dikta, ha en egen naiv karakter, barnslig, bildrik och liffull. Här ett prof derpå ur en af deras mycket sjungna kyrkosånger:

»Hvad är det för ett skepp, som här lägger till vid land?
O glory, Hallelujah!
Det gamla skeppet Zion, Hallelujah!
Det gamla skeppet Zion, Hallelujah!

Är dess mast stark och fast, är dess timmer allt godt?
O glory, Hallelujah!
Det är bygdt af Bibel-timmer, Hallelujah!
(Uppr.)

Hvad slags besättning har det väl ombord?
O glory, Hallelujah!
Trohjertade soldater, Hallelujah! (Uppr.)

Hvad är för en kapten, som det hafver ombord?
O glory, Hallelujah!
Kung Jesus är kaptenen, Hallelujah! (Uppr.)

Tror ni att det skall mäkta att föra oss i land?
O glory, Hallelujah!
Jag tror att det skall mäkta, Hallelujah!
(Uppr.)

Mång tusen har det fört och kan föra än till strand?
O glory, Hallelujah!» o. s. v.

Efter sångerna, som icke leddes af något orgelverk, men som uppstego som brinnande melodiska suckar ur församlingens bröst, framsteg i kathedern predikanten. Han var en mycket svart neger, ung ännu, med mycket tillbakalutande panna, och nedra delen af ansigtet temligen starkt framträdande, på det hela ett mindre godt utseende. Men han begynte tala; försam-

lingen hängde vid hans läppar, och jag måste beundra hans flödande vältalighet. Han uppmanade församlingen att besinna dagens nöd för dess bröder, att bedja för de flyktande slafvarne, som nu i stora skaror måste lemna sina förvärfvade hem och söka skydd utomlands mot lagligt våld och laglig orättvisa; han uppmanade äfven till bön för det folk, som i sin blindhet kunde utfärda sådana lagar, och förtrycka de oskyldige. Denna uppmaning mottogs med starka jemmersuckar (groans) och klagande utrop.

Derefter anmälte predikanten »syster Bryants död» och berättade hennes kristligt vackra ändalykt, samt tillämpade på henne uppenbarelsebokens ord om »de som komma utur stor bedröfvelse» *). Meningen af lidandet på jorden, den herrliga gruppen af lidandets barn i deras förlossning och lofsång, på så egendomligt och stort sätt framställd på Skriftens blad, framhölls af neger-predikanten i fullt solljus, och så som jag ännu ej hört den framställas af den hvita racens prester. Derefter nästan förlorade han sig i böner för den sörjande enklingen och för barnen, och deras »små blomstrande själar». Kom så den egentliga predikan. Predikanten framställde till församlingen frågan: »Är Gud med oss? — Jag talar om vår nation mina bröder; jag afser vår nationalitet. Låt oss undersöka saken».

Ganska sinnrikt uppdrog han nu en parallel emellan Israeliternas fångenskap i Egypten och Negrernas i Amerika, och de prof, genom hvilka försynen bevisade sin särskilta omsorg om det utkorade folket. Efter att ha framställt Israeliternas öden under Pharao och Mo-

*) Cap. 7, v. 9 o. f.

ses, öfvergick han till betraktandet af negerfolkets öden. »Hur skola vi veta om Gud är med oss? Låt oss betrakta det så:»

Med djerfva drag framställdes taflan af ett förslafvadt folk, »som förtryckes på allt vis, men icke destomindre tillväxer och förkofrar sig, köper sig fritt ur slafveriet (rop af yes! yes! »Oh Glory!» i kyrkan) köper land; (rop af fröjd,) allt större och större land; (stigande rop,) bygger hus, stora hus, allt större och större hus, (jubelrop och stampningar,) bygger kyrkor (allt starkare rop) allt fler och större kyrkor! (allt starkare och starkare rop, rörelse, stampningar, handklappningar,) folket växande jemt i antal, förmåga, välstånd och förstånd, så att det rådande folket i landet börjar förskräckas och säga: »de bli för starka för oss. Låt oss skicka dem öfver till Liberia!» (stark jäsning och rörelse). »Det vill då synas, mina bröder, att Gud är med oss. Låt oss ej försaka honom. Ty han vill föra oss ur fångenskapen och göra oss till ett stort folk!» Ytterlig förtjusning och fröjd med rop af: »Amen! Yes, Yes! O glory!» o. s. v. Hela församlingen var under flera minuter som en stormande sjö. Predikantens tal hade varit en brusande ström af naturlig vältalighet. Jag tviflar dock på att *hans* patriotism sträckte sig mycket bortom utgjutelsens stund och hans talare-stol. En ny Moses var han ej. Gamla Moses hade svårt för att tala, han. Han var en handlingens man.

Denna predikan var emellertid den första af Negrer i hvilken jag hört ett bestämt medvetande om nationalitet göra sig väg. Billn emot flyktade slafvar må se sig om, hvad den skall föra till.

Med afseende på neger-predikantens sista utfall mot Liberia, är det att märka att negerfolket i Ohio är i allmänhet emot kolonisationen i Afrika; och se på de hvitas bemödande för denna med misstänksamma blickar. Olyckligtvis lärer klimatet i Liberia vara så osundt genom de ständiga regnen, att misstankarne kunna synas grundade. Detta är en verklig olycka för den der uppväxande kolonien, som eljest är gynnad genom den utomordentliga fruktsamheten af landet deromkring och dess rikedom af dyrbara tropiska växter. Liberia-kolonien tillväxer emellertid, ehuru ej fort, i folkmängd och handel, styres af sjelfvalda styresmän, har kyrkor, skolhus, statshus, tryckpressar, varu-magasiner och bodar. Den har två begynnande städer. Comodore Perry i sin redogörelse öfver tillståndet i den amerikansk-afrikanska kolonien, beskrifver settlementet vid Monrovia såsom synnerligen hoppgifvande för handelsrörelse, och det vid Cap Palmas för åkerbruket. Man omtalar i öfrigt negrerna i kolonien såsom begifna på små-handel (small trade), mera än på åkerbruk. Och detta synes vara Negrernas böjelse öfverallt, i alla kustkolonier. »Några af kolonisterna ha blifvit förmögna genom denna minuthandel, under det andra blott vinna ett anständigt underhåll».

»Men», tillägger Commodoren, »det är glädjande att se de comforts, som större delen af dessa menniskor ha omgifvit sig med; många af dem hafva beqvämligheter, som voro okända för de första settlers i Norra Amerika. Brist tyckes böra vara okänd bland dem. Om några lida, så måste det vara i följd af deras egen lättja».

»Vid Cap Palmus hade jag tillfälle att se kolonisternas små farms eller ny-röjdningar. Dessa utvisade betydligt arbete och begynte småningom antaga utseendet af väl odlade fält. Vägarne genom hela detta settlement voro märkvärdigt goda när man betraktar koloniens ungdom och små medel».

»Vid alla de särskilta »settlements» voro lagarne troget hållna; folkets seder äro goda; och samhället synes starkt lifvadt af religiösa känslor».

»Guvernör Roberts af Liberia (en ljus mulatt) och Russwurm af Cap Palmas, äro förståndiga och aktningsvärda män; och vi hafva i dessa män ovedersägliga prof på det färgade folkets förmåga till sjelfstyrelse».

»Vestra Afrikas klimat bör ej för den färgade kolonisten anses ohälsosamt. Alla måste undergå den aklimatiserande febern, men sedan beqväma bostäder blifvit uppbyggda, och de sjuka kunna väl vårdas, har antalet af dödsfall betydligt aftagit, En gång väl igenom sjukdomen, finner kolonisten ett klimat och en luft passande för hans konstitution. Icke så med den hvita menniskan. För henne är ett vistande af få år på denna kust nästan säker död».

»De Förenta Staternas experiment att stifta på denna kust en koloni för det fria färgade folket, har lyckats öfver mångas förväntan, och jag vågar förutsäga, att afkomlingarne af de nuvarande kolonisterna äro ämnade att bli ett förståndigt och trefsamt folk».

En hvit amerikansk läkare, som tillbringat sex år i Liberia, uppgifver den unga neger-statens handelsimport, såsom uppgående till 120,000 dollars för året

och exporten till nära samma summa. »Vårt lands handel med Afrika», — så skrifves i Amerika detta år (1850), »blir dagligen af högre betydelse».

Liberia-kolonien säges sträcka sitt herradöme för närvarande öfver tiotusen personer.

Den engelska kolonien vid Sierra Leone, äldre och mäktigare, öfver fyrtio tusen.

Det ser då ut som Liberia och Sierra Leone, skola blifva de plantskolor, ur hvilka Afrikas nya kultur och skönare framtid skall framgå. Men — jag kan ej tro annat, än att dessa plantor från främmande land derförinnan måste undergå en metamorfos — bli mera afrikanska.

Hade jag tid och hade jag penningar nog, skulle jag resa öfver till Liberia på ett års tid. Men hvart ville jag ej resa, hvad ville jag ej se af det som är betydande i natur eller i folklif på den vida jorden? Hela jorden ville jag göra till min. Hvarför är lifvet så kort?!....

Cincinnati. *D. 29 Nov.*

I går firades här *Tacksägelse-festen* (Thankgivings) en af den nya verldens få nationella fester, och en fest som borde firas af alla folk, såsom en af de mest värdiga en ädel och klarögd menskllighet. Festen firas på en hvardag, som göres till helgdag. Jag var på förmiddagen i Baptist-kyrkan. Presten, en man af talang, hade till ämne för sitt tal, näst tacksägelsen för allmänna och enskilta välgerningar, som uppräknades, frågan om slafveriet i Förenta Staterna. »Man hade

förebrått honom fruktan att uttala sig i ämnet. Han ville afskudda sig den misstankan, och visa att han ej fruktade. Han fördömde slafveriet och beklagade dess införande i Amerika. Men han fördömde likaså abolitionisternas förfarande. »De hade försvårat ställningen. De hade gjort emancipationen *inom* Amerika omöjlig». Predikanten ansåg slafveriet i Amerika aldrig ha mindre utsigter att häfvas än just nu. »Aldrig hade söderns stater gripit om slaf-kedjan med stadigare hand». Hot och trots hade alstrat hot och trots. Talarens hopp låg i kristendomens upplyftande af den afrikanska racen, jemte kolonisationen af kristna befriade negrer på Afrikas kust, såsom de enda tillförlitliga medlen till slafveriets gradvisa afskaffande. Efter några intressanta uppgifter om Afrikas produkter och det fria afrikanska arbetets produktivitet i förhållande till slaf-arbetet, samt det uppväxande Liberias tillgångar, öppnade han en poetiskt skön utsigt öfver den ethiopiska folkracens möjliga framtid i dess moderland, det mystiska, varma Afrika.

Jag hade följt med talaren med djupaste intresse. Hans slutliga framställning kallade upp inom mig en syn.

Jag såg »det varma mystiska Afrika», med månans berg och Nilen och Pyramiderna, och tropiska skogar, svärmande af djurlifvets och växtrikets fullhet, uppstå till nytt lif; jag såg Asien med dess urgamla vishet, och gamla, halft petrificerade stater; Europa med dess mångfald af liffulla, till egendomlighet utpräglade riken och folk, jag såg Amerika yngst, men snart mäktigast af jordens uppväxta döttrar med sina

nya menniskor, födda af morgondaggen af ett nytt lif; jag såg Australien med dess kolonier af förloradé, men förlåtna söner åter upptagna i fadershuset, — jag såg verlds-delarne alla uppresa sig på nytt i Fridsfurstens namn, alla förena sig såsom aldrig förr på jorden i lofsången vid den Gudomliges födelse: »Ära vare Gud i höjden, frid på jorden!

En ström af toner brusade genom kyrkan bärande lofsångens ord. Jag kände igen den mäktiga, herrliga chören, jag hade hört den förr, hvar, visste jag ej. Men det tycktes mig att den var själen af all lofsång på jorden.

Det var den svenska Messan: »Tackom och lofvom Herran», etc., som sjöngs af kyrkans chör. Jag hade för denna glädje att tacka en landsman, direktör för den utmärkta sångchören i denna kyrka. När församlingen uppstod och sjöng Halleluja i mitt hemlands sång, sjöng den för mitt folk och alla folk på jorden, det var herrligt!..... Men sjunga kunde jag ej då.

En skönare tacksägelsefest har jag aldrig firat. Och aldrig skall jag glömma denna stund.

Några ord ännu måste jag tillägga om staten och staden, der jag nu är en lycklig gäst. Det rika, sköna Ohio sitter som hjertat i den stora statsgruppen emellan Österhafvet och Missisippi. Och ehuru denna stat är af de yngre inom Unionen, känner jag röra sig här ett mera centralt lif, än i de stater, jag hittills besökt. Det synes mig som om man här ville med fördomsfritt sinne göra rättvisa åt alla krafter och rigtningar

inom menniskonaturen, och låta hvar få sin del af hjertats lif och blod. Till fenomener af denna art räknar jag det medicinska Collegium härstädes under ordförande af en snillrik, ung man, doktor J. Buchanan, i hvilket alleopathi, homöopathi, hydropathi och den s. k. botaniska medicinen upptagas och studeras såsom naturliga methoder i naturens hälsolära, alla tjenliga under vissa sjukdomar och omständigheter, alla nödvändiga i en omfattande hälso- och sjukdoms-lära.

Buchanan gör menniskan till måttet för universum, och till dettas centrum. I menniskohjernan ser han menniskans central-organism, och ser derifrån utstråla en oändligt herrlig framtid, när alla de oändliga möjligheter, ännu hvilande derinom, skola utveckla sig till lif och harmoni på jorden och i verldsaltet. Under dagligt hårdt arbete och många bekymmer hvilar han lycklig i denna syn såsom i sin andes sabbatsfest.

Till fenomener af denna art räknar jag Oberlin College, der färgade, så väl som hvita ynglingar och flickor få studera och taga graden i alla de ämnen, som läras vid Amerikas Akademier.

Dertill räknar jag äfven böcker och meningar af många utmärkta män, åsyftande en mera hel och *hela* menniskan omfattande uppfostran, för qvinnor så väl som för männer än den hittills brukliga.

Cincinnati »vesterns drottning» som sitter på »den sköna flodens (Ohio) strand, i bakgrunden omgifven af höjder, som en drottning af sina hof-damer, är en kosmopolitisk stad, och omfattar i sitt sköte allahanda folk, religionssekter och kyrkor. Tyskarne utgöra en betydlig del af stadens folkmängd (denna uppgår nu till

120,000 själar) och Tyskarne äro ännu här, likasom i det gamla Tyskland, *»gemüthliga»,* dricka öl, öfva musik, och ha sina funderingar »über die Weltgeschichte». Jag har nyss fått en liten bok med denna titel, af en här bosatt doktor Pulte. Vesterns drottning låter alla sina medborgare fundera, tala och skrifva bäst de vilja. Hon är den mest frisinnade drottning i verlden.

I skolväsendet står Ohio ännu efter de nordöstra staterna. Men man arbetar som bäst på dess utveckling. Då jag besökte en af distrikt-skolorna för gossar i Cincinnati, sade man mig, då man förde mig i en af lärosalarne: »Detta är vårt bäst styrda rum. Här behöfver aldrig användas kroppslig bestraffning». Jag såg ett blekt, ännu ungt fruntimmer af mildt utseende stå här i kathedern, styrande med mild makt en trettio à fyrtio små ystra republikaner. De primära skolorna, så för gossar som flickor, skötas af lärarinnor. Man anser dem skickligare än manliga lärare till den första ungdomens handledande. De få i årlig lön ifrån 300 och till 500 dollars, allt som de visa förmåga till sitt embete. Med stort nöje afhörde jag här en lektion, i hvilken de mindre barnen lärdes att behandla djuren med rättvisa och godhet. De fingo upprepa ur minnet historier, der elakhet mot djur bestraffas på träffande sätt. Jag vet icke om man har sådana lektioner i våra skolor. Men nog vet jag att de kunde behöfvas.

Bland- vetenskapliga anstalter i Cincinnati, utmärker sig dess observatorium, tillvägabragt genom en enskilt mans, professor O. M. Mitshells snille och nit. Historien om uppkomsten af detta sköna observatorium

(det är af högsta klassen) förtjenar att bli bekant för att lära rätt värdera hvad en enskilt mans kraft och enthusiasm förmår i den nya verlden, och på hvad sätt han kan intressera folkmängden för en vetenskap, som han förmår att göra populär. Det är snillets, men det är också tålamodets och den ihärdiga viljans seger. Det är mannens, men äfven folkmassans berömmelse. Men berättelsen härom skulle draga mig för långt.

Äfven konsterna ha begynt uppträda i Cincinnati. Men det är dock ännu blott begynnelse. Sjelfva staden är endast sextio år gammal. Här är en konstförening, hvars exposition jag ett par gånger besökt. Der äro några goda taflor. Ingen har fästat sig så starkt i mitt minne, som en liten humoristisk målning, föreställande tre stora — svin, mycket naturliga. De sitta på bakfötterna nedanför en klippa med inskrift: »Lard-oil», och se med betänksamma blickar på en här af deras medbröder, som anfaller en död hvalfisk på hafsstranden. Utanför ses det stora hafvet. Detta lilla, väl målade och humoristiskt tänkta stycke hänger emellan två taflor, hvilka ha till ämne: »the loves of the Angels». Etheriska gestalter sväfva fram öfver klara sjöar, och möta hvarandra vid gröna, blomrika stränder. Kontrasten emellan dessa poetiska bilder och den förras prosa kan knappt vara större. Skada att utförandet af dessa ej komma upp mot denna. Vår Södermark skulle gifva målningspriset åt den sednare. Det skulle äfven jag, men ville ej hafva taflan i mitt rum; hellre då engla-poemerna med deras ljusa aningar.

De sköna konsterna ha hittills rönt föga uppmuntran i Förenta Staterna, vare sig att talangerna icke äro utmärkta eller, hvad jag misstänker vara fallet, att folket i allmänhet saknar konstsinne. Jag har mycket hört talas om en amerikansk målare, vid namn Alston, såsom en af de största konstnärer, och hört hans verk storligen prisas och beundras. Likväl läser jag i ett bref af den ädle, gamle Channing dessa ord: »Så länge jag ser män, sådana som Alston, i saknad af det nödvändiga, känner jag mig icke ha rätt att tillegna mig lifvets öfverflöd».

Och af mina vänner, Springs, hörde jag att en ung landskapsmålare i NewYork, af omisskännelig talang och älskvärd karakter, nyligen en dag rådgjorde med sin unga hustru, huru de skulle kunna hushålla på bästa viset för sig och sina två små barn. De kommo slutligen öfverens om att bästa hushållningssättet för dem voro att — *dö!* — Och detta i den unga, rika verlden! Denna unga konstnärs taflor äro dock af den art att man gerna skulle se en af dem i hvart amerikanskt hem.

Bildhuggare-konsten synes i Förenta Staterna ha ett större hopp om framgång, och de ha i Hiram Powers frambringat en konstnär af högsta rang, icke som uppfinnande snille, men som kännande och utförande. Hans Proserpina, hans lyssnande fiskargosse, hans grekiska slafvinna ha blifvit beundrade i gamla Italien. Det själfulla, fina uttrycket, är likaså beundransvärdt i hans skapelser, som formernas fulländade skönhet. Hans skapelser tyckas lefva. Hiram Powers är född i Cincinnati, och arbetade der som fattig gosse på en

urmakare-verkstad. Här redan visade sig hans egendomliga snille. Några af stadens förmögna män togo sig an den lofvande gossen och gåfvo honom medel att studera och att resa. Främst bland dessa män var M:r Longworth, och åt honom skänkte Powers såsom tacksamhetsgärd sin första originella skapelse i marmor. Jag säger skapelse, ty intet i detta verk talar om arbete. Det är en bild så helgjuten, så lefvande och skön att — det ej kan beskrifvas. Den är en qvinnobyst i naturlig storlek. Man har kallat den *Genevra,* jag vet ej hvarför. Den borde heta *Galathea,* ty Pygmalion-Powers har i henne ingjutit ett lif, som behöfde blott en Guda-vink för att andas. Eller rättare den borde heta *Amerikanskan,* ty dragens egna skönhet, hufvudets och halsens form och rörelse äro af Amerikas qvinnor. Der finnes icke den grekiska stelheten; der är en regelmässighet, full af lif och behag; och uttrycket, — ja, så bör hon se ut, den nya verldens qvinna, hon som uppburen af en allmän anda, full af välvilja, kan utan kamp och protest utveckla sin naturs fullhet och innerlighet, så bör hon le, blicka, röra sig, hvilande i denna, som i en inre verld af sanning, godhet och skönhet; så fast bör hon vara och likväl så ljuf, så gudomligt viss, så himmelskt harmonisk och god, så bör hon verka! Och då, då — skall den nya verldens nya dag gå upp!

M:r Longworth hade skämtsamt, innan han förde mig in i sitt konst-kabinett, der bilden står, förberedt mig på »råheten af en ung konstnärs första arbete», och uppmanat mig till öfverseende. Jag såg på bilden, jag betraktade den tills mitt hjerta svällde

af värma och ögonen af tårar. Jag gret framför detta nya skönhets-ideal, icke blott derför att jag sjelf var så fjerran derifrån, nej, af beundran, af glädje, af hopp, i känslan att jag här såg den nya verldens qvinna, den Galathea som nu sofver i marmorn, men som skall få lif en dag af gudomlighetens flägt. Och har jag ej redan sett hennes drag, hennes lif hos några af landets unga qvinnor? Jag ser dem, och nämner älskade namn!....

Hädanefter skall jag söka dessa drag, detta uttryck i hvar ung qvinnas ansigte; hon skall bli mig kär eller likgiltig, allt som hon närmar sig bilden af den nya verldens Galathea.

Afbilder af denna bild borde ägas i hvarje amerikanskt hem, och hvar ung flicka uppväxa under dess åskådning, som Hawthornes yngling växte upp, skådande på »det stora sten-anletet» till dess han blef ett med dess skönhet.

Har jag sagt dig att jag här lefver i Norra Amerikas vinregion? Vinrankan som ymnigt växer vildt öfverallt i Norra Amerika, har på höjderna af den sköna Ohio-floden blifvit odlad med stor omsorg, förnämligast af M:r Longworth, och man tillverkar här amerikanskt sherry och champagne. Cathawba- och Isabella-vindrufvorna, äro landets förnämsta odlade drufarter. Men ännu mogna ej drufvorna här harmoniskt såsom vid Rhein och Seine. Klimatets ojemnhet torde vara orsak dertill.

Farväl! Jag måste afbryta. När jag härnäst talar med dig, vet jag ej. Men ha vi icke begynt ett samtal och slutit en vänskap, som kan hålla tid och rum och synliga tecken för godt köp? Vårt samtalsrum är evigheten. Dock äfven ett synligt tecken är dyrbart. Och ville du gifva mig ett här i fjerran land, — huru välkommet vore det ej!

Dina ord äro alltid med mig såsom ett tyst samtal. »Jag tror på en sol, en organiserande makt, af hvilken hvar ljus tanke, hvart innehållsrikt lif är ett utflöde!» — Så var ett af dina första ord till mig.

Denna sol har blifvit min sol. I dess ljus går jag fram, sökande och besinnande. Och hvad jag sett i dess ljus, det skall du en gång se. Ty hvad som är mitt är ditt.

Jag omfamnar din hustru och kysser de små omkring henne, och väntar att bli af dem omfamnad och kysst igen, i Sverige!

P. S.

Mitt bref förskräcker mig. Det har vuxit till en sådan bredd och längd, att mina vänner i Cincinnati skulle anse det för en af den stora vesterns oformliga jätte-produkter, en slags rhimtusse från Missisippi Utgård. Mig synes det som ett slags troll med många fötter, och en mängd ögon, blängande åt alla håll. Och nu skall det löpa af till Sverige. Får gå! .... Hvad tinget har af hjerta och hufvud, anförtror jag dig att ta reda på.

Om få dagar reser jag till NewOrleans och derifrån till Cuba för vintermånaderna. Jag vill se jordens anlete under vändkretsens sol, och under spanska folkstammens välde. Jag vill se det Södra Korset och Argos stora stjerna på himmelen. Sedan vänder jag mig åter mot Polstjernan och vår tysta Nord, mitt kära, stilla hem.

TRET-

TRETTIONDEFÖRSTA BREFVET.

Noachs Ark (På Missisippi). *D. 18 Dec. 1850.*

I förrgår, d. 16 dennes, lemnade jag Cincinnati. Mitt goda, förträffliga värdfolk följde mig om bord på ångbåten och öfverhopade mig, in i sista stunden, med bevis af sin välvilja, alla lätta och behagliga att bära, ty de voro gifna med varmt hjerta, och de skola följa med mig till Sverige och der påminna mig det sköna Ohio och mitt Cincinnati-hem. Den goda Jothun, mr Stetson, skänkte mig en samling snäckor ur Ohio-floden, af hvilka några äro oändligen vackra, och skifta på hvit grund i regnbågens alla färger.

Det var en vacker solvarm dag, den, då jag afreste; och Cincinnati, dess vinplanterade höjder, dess vackra villor, och floden Ohio lyste af sol. I min själ var det solvarmt också; de bevis af vänlighet jag rönt af flera vänner i staden, under dessa sista dagar, smekte mig som ljumma sommarvindar. Men jag var djupt trött efter en migrän och dagens ansträngningar. Jag längtade att hvila och tiga.

Jätte-ångfartyget, Belle-Key, rörde sig långsamt, doft dundrande utföre den klarblåa floden; de höga stränderna, med vexlande scener, gledo förbi, vänliga

och vackra. Floden blef bredare, höjderna sänkte sig, villorna försvunno, farm-husen och bjelkhusen framträdde, stränderna blefvo skogrikare och ödsligare. Vi nalkas Missisippi.

Hvad är å färde? Hvarför springer folket akter ut? En jagt på vattnet!.. En kronhjort simmar öfver floden ifrån Kentucky mot Ohio strand. Han är ej långt ifrån den fria stranden. Men två båtar äro efter honom från slafstatens strand. Hans stolta horn stå högt öfver vattnet. Han simmar raskt; kanske att han kan rädda sig. Nu är han nära stranden. Ack! Men nu lägger en båt ut från den fria stranden mot honom. Ve den arma flyktingen! Han vänder om. De två båtarne från Kentucky möta honom. Nu är han kringränd. Jag ser åror lyftas från alla tre båtarne för att ge honom dödshugg. Det vackra hufvudet synes ännu öfver vattnet. Nu fällas årorna!... Jag vänder bort hufvudet. Ångfartyget vänder kring en udde. Borta är synen af den vilda jagten. Den värnlöse flyktingen är i sina förföljares våld. Jag är trött och nedslagen. Luften är ljuflig, vattnet klart och blått. Himlen klar också. Finner ej hjorten bortom dödsfloden någon fridlyst mark, der han kan hvila efter den vilda jagten?!......

Ångfartyget Belle-Key är af flodjättarnes familj. Jag kallar den Noachs ark, ty den har öfver ett tusen stycken kreatur af allahanda slag om bord, på däcken under och öfver oss. Ofantliga oxar (riktiga mammothoxar, så feta att de knappast kunna gå), kor, kalfvar hästar, mulåsnor, får, svin, hela skockar, låta höra sina läten från nedra däcket, och skicka oss emellanåt mindre angenäma dofter; och på däcket öfver oss kackla kal-

koner, gäss, ankor, höns; tuppar gala och slåss, och små grisar springa muntert omkring emellan burarne med fjäderfä.

På mellersta däcket der vi, Adams söner och döttrar, befinna oss, är emedlertid särdeles behagligt. Fruntimmers-salongen är stor och vacker, och de resande få och trefliga. Jag är ensam om mitt »state room». Jag mår som en prinsessa — i sagan. Min kavaljer på resan, mr Lerner Harrisson, är af den energiska och varmhjertade klassen amerikanska män, och dertill en ganska hygglig karl, med den blandning af broderlig, öppen hjertlighet och ridderlig artighet, i förhållande till ett fruntimmer uti hans vård, som gör den nya verldens man till det angenämaste sällskap, som ett fruntimmer och dertill en främling, kan önska sig. Inga skrikande »babies» störa lugnet om bord, och grymtningen af svinen och andra läten af djuren i vår Noachs-ark låta vi oss ej bekomma. Alla djuren äro bestämda till Julmarknaden i New-Orleans.

D. 19 Dec.

Missisippi-Missouri flyter grumlig och bred af stigande vatten, full af drifved, trädstammar och stockar, som ibland gifva oss duktiga knuffar. Stränderna äro låga och sumpiga, betäckta af naken löfskog, af ett trädslag, som man kallar »Cotton wood» (en slags poppel). Det är grufligt enformigt. Vädret är gråkallt, och allt ser grått ut omkring oss. Vi ha nu Missouri till höger, Kentucky till venster om oss. Jag är ledsen att ej ha fått tid att se mera af Kentucky och Kentucky-folket. De ha egendomligt utseende och lynne. De äro stor-

växta, mycket lediga i leder och skick, frimodiga, frispråkiga, lustiga, godmodiga, hjertliga turar, folk som jag skulle tycka om. Och sedan »Skyrnirs handske», Mammoth-grottan, och den lilla gröna floden, som förer dit, — det hade jag bordt se. Men L. Harrison talar om grottan, så att jag nästan tycker mig ha sett den.

Jag måste säga dig om ett nöje, som han beredde mig om afton på Ohio-floden. Han frågade om jag ville höra Negrerna af besättningen sjunga; förde mig derpå ned till nedersta däcket, och här såg jag en sällsam scen. Den ofantliga ugnen, der elden underhålles till drifvande af ångmachinen, ligger helt ofvan däck med åtta à nio stora gluggar i rad, vända åt fören; dessa likna gapande eldsvalg, och vid hvart svalg stod en Neger, naken till midjan, och slungade vedträn in deri. Träden langades, till dessa matare, af andra Negrer, som stodo uppställda på en fri, rymlig plats emellan dem, och en Neger, som stod högt på en hög ställning af vedtrafvar, hvarifrån han spenderade, med raska armar, födan för vidundret på däcket. L. Harrison uppmanade Negrerna att sjunga. Negern öfverst på vedtrafven begynte genast en improviserad sång i stanzer, emellan hvilka Negrerna nere på däcket instämde i kraftig chör. Det var ett fantastiskt och grannt skådespel att se dessa energiska, svarta athleter belysta af de vildt sprakande lågorna ur eldgapen, medan de under deras likaså fantastiska ,sång, med ypperlig takt och rythm, slungade vedträd efter vedträd i de glupande svalgen. Allt gick till med så mycket lif och så mycket method, och skådeplatsen för denna scen var så rymlig och väl ordnad, att scenen hade gjort god verkan på hvilken

theater, som helst. Improvisationen gick slutligen förnämligast ut på att insinuera att de sjungande skulle bli dubbelt så glada, och sjunga dubbelt så väl, om de kunde få litet bränvin då de kommo till Louisville, och att de kunde köpa bränvin om de kunde få litet penningar, o. s. v.

Mr Harrison lät dem ej missräkna sig i sina förhoppningar.

Ännu äro vi i Missisippis sädesregion; men snart komma vi i bomullsregionen. Vi ha nu Arkansas på höger hand och Tennesee till venster, slafstater med rika tillgångar, men råa ännu i andlig och materiel kultur.

D. 20 Dec.

Nu äro vi i bomullsregionen. Stränderna äro ännu på båda sidor låga och sumpiga, betäckta af bomullspoppelskogar (Cotton wood) nu aflöfvade. Här och der genombrytas de af en bomulls-plantage, med hvitmålade slafbyar och plantage-ägarnes bostäder; och man ser svarta gestalter röra sig på den grå jorden, plockande hvad af bomull ännu sitter qvar på de svartnade buskarne. Jag var i land i dag med mr Harrisson vid en bomulls-plantage, och bröt några qvistar med flockar nedhängande bomull från buskarne kring en slafhydda. Bomullsklasarne komma oändligt vackert fram ur fröhusets öppnade kapslar. Hvart frö är inbäddadt i bomullsbolstrar. Bomulln är fröets omklädnad. Du skall få se det, när jag kommer hem.

Vi ha nu Arkansas till höger och Missisippis stat till venster. Längs med floden synas »the Cannebrakes»,

tjocka, vasslika rör, som likt täta murar stå mellan floden och landet.

Så långt kom fader Marquette på sin sol-lysta Missisippi-färd nord-ifrån. Så långt kom, söder-ifrån, Missisippis förste europeiske upptäckare, spanioren Ferdinand de Soto.

Missisippis upptäckt har tvenne poemer. Det ena så skönt och sol-ljust, som dess idylliska öar, dess klara vatten i norr; det andra så melankoliskt, så tragiskt dystert, som flodens färg och sceneri i den sydliga del, som jag nu genomfor. Hjelten i det förra är den milde, anspråkslösa fader Marquette, om hvilken jag berättat dig. Hjelten i det sednare är den stolta krigaren Ferdinand de Soto.

Han hade jemte Pizzarro eröfrat Peru; han hade utmärkt sig vid stormningen af Cusco och blef af Ferdinand i Spanien utmärkt och belönad både med heder och med skatter. Han blef utnämd till guvernör på Cuba. Hans stolta, ärelystna sinne begärde mer. Dårad af falska profeter och främst af sitt eget hjerta, begärde han att på egen bekostnad utrusta en expedition, som skulle, ifrån Florida, intränga i Norra Amerika, och der eröfra åt Spanien rikare skatter och skönare länder än Mexicos och Perus. Och till den grad förmådde hans egen tro att tjusa Spaniorernas sinnen att stora skaror af Spaniens rika ynglingar kommo för att ställa sig under hans befäl. De sålde sina vingårdar, hus och dyrbarheter, för att köpa dyrbara rustningar, vapen och hästar. Af de många, som erbjödo sig till den nya upptäsktsfärden, utvalde de Soto en skara af sexhundra unga män, vågsamma, förmögna, stolta som han.

Ingenting var präktigare än skådespelet af dessa stolta kavaljerers landstigande på den nya verldens strand, der de läto sina fanor och standarer flyga i vinden, i Floridas milda vind, full af ungdomslif, af berusande lifselexir. Så galopperade de i glänsande rustningar »med silke ofvanpå silke» på stranden emellan hafvet och det okända landet, som de tänkte sig fullt af guld och stora städer.

Ferdinand de Soto, som ville stänga för sig och de sina möjligheten af ett återtåg, vålladt af vankelmod eller fruktan, skickade sina skepp tillbaka till Cuba, och trängde med sina krigare in i den nya verldens vildmarker. De hade med sig alla slags vapen och verktyg, samt kedjor och blodhundar för de infödda.

Detta var i Maj månad år 1539.

Öfverallt der de trängde fram i vildmarken uppfördes den katholska mässan med noggrannhet och prakt; och öfverallt äfven begingo de öfvervåld och grymheter mot landets inbyggare. I lägret öfverlemnade de sig med raseri åt spel.

Det första årets vandring vesterut förde dem in i Georgien, då ännu, liksom hela den obestämda sydöstra kontinenten, kalladt Florida. Vandringen var besvärlig, ofta farlig genom Indianernas fiendtlighet. De funno mais i öfverflöd, men intet guld och inga städer, endast oansenliga Indianbyar. Och Indianerna visste ej att uppgifva något land, der guld var att finna. Några af utvandrarne begärde att deras anförare skulle vända tillbaka. Men han svarade:

»Jag skall icke vända tillbaka, förrän jag sett landets armod med mina egna ögon!»

Och han lät bränna eller stympa de Indianer, som han ansåg hafva med flit fört honom på villospår.

Andra fångna infödingar, skrämde häraf, läto förstå, att guld fanns längre i nordvest.

Och de Soto och hans män vandrade vidare, ödeläggande och plundrande öfverallt.

Andra årets vandring förde dem in i Georgiens högländer, der de träffade de fredliga, milda Cherokee-Indianerna. En del af de Sotos folk ville slå sig ned i dessa sköna nejder, bruka jorden, och njuta af det goda jorden ville gifva dem.

Men de Soto hade lofvat Spanien guld och stora städer. Den stolte Spanioren ville ej stanna, förrän han funnit dem. Han var en »styfsint man af få ord» och stark vilja. Hans följeslagare böjde sig för den.

De vandrade vidare, kommo in i Alabama och der till en stor by, kallad Movilla (sedan Mobile). Här reste sig Indianerna emot dem. I ett förfärligt blodbad nattetid förlorade Spaniorerna en del folk och mycket af kläder och förråder, som jemte Indian-staden blef eldens rof.

Spanska skepp anlände nu från Cuba till Pensacola-viken, nära Movilla. Men de Soto hade ännu ej funnit silfver eller guld; Movillas lågor hade förtärt hans samlingar, och för stolt att erkänna sitt felslagna hopp, beslöt han att icke gifva nyheter om sig, innan han vunnit hvad han sökte. Han vände sig ifrån hafskusten och trängde in nordvest i Missisippi stat. Hans lilla här hade nu sammansmält till femhundra man.

I nordliga delen af Missisippi öfverraskades den af vintern med köld och snö. Men mais stod ännu på

fälten; Spaniorerne kunde förskaffa sig för vintern föda och qvarter i Chickasaw-Indianernas öfvergifna hyddor. Ännu hade de ej funnit guld. Ej heller hade Indianerna guldsmycken. De voro fattiga, men älskade friheten. När om våren de Soto begärde af dem en eskort af tvåhundra man, för att bära hans mäns bagage, tände Indianerna eld på hans läger och deras krigiska rop ljödo genom natten och lågorna.

Spaniorerna beröfvades här de kläder och förråder, som Movillas lågor hade sparat. De voro mer nakna än infödingarne; de ledo af hunger och köld.

Men med nöden växte de Sotos stolthet och envishet. Skulle han, som lofvat eröfra verldens skatter, återvända med halfnakna män, utblottade på allt?!...

Han lät taga kedjorna från fångarnas händer och smidde nya vapen, klädde sitt folk med skinnhudar och mattor af murgrön; och trängde längre vesterut sökande guldlandet.

I sju dagar vandrade de genom vildmarker af skogar och moras. Så kommo de till Indianska byar vid Missisippis strand.

Ferdinand de Soto var den förste Europé, som såg den mäktiga floden.

Tre århundradens lopp har ej förändrat dess karakter. Den beskrifves såsom bred och grumlig med en stark ström, och en mängd timmer och träd, flytande med strömmen.

I Maj 1541 begåfvo sig Spaniorerna öfver floden på stora barker, som de sjelfva timrat. De Soto trängde in i Arkansas. Här helsades Spaniorerna af infödingarne

såsom solens barn, och man förde till dem blinda »på det de måtte få sin syn af ljusets söner».

»Bed blott till Gud, som bor i himmelen, svarade de Soto, och han skall beskära hvad J behöfven!»

Följande sin dunkla dragning trängde Ferdinand de Soto djupare nordvest inåt landet, ända till den hvita flodens högländer, tvåhundra mil vesterut ifrån Missisippi. Men bergen här hade hvarken guld eller ädla stenar.

De Soto blef med sitt folk öfver vintern i en Indianstad vid hvita floden, Washita, hos en fredlig Indianstam, som idkade åkerbruk och hade fasta städer. De unga kavaljererna öfvade på de fredliga inbyggarne hvarje grymhet, som deras nycker ingaf dem. De Soto hade, säges det, ingen fröjd i grymhet. Men Indianernas rätt och lif räknades för intet.

Om våren, följande år, beslöt de Soto att följa Washita utföre till dess mynning, för att få höra nytt ifrån hafssidan. Han förvillade sig ibland morasen längs med röda floden och dess skattbärare. I en provins, som kallades Guachoga, frågade han höfdingen hur långt det var derifrån till hafvet? Höfdingen kunde ej säga det. »Voro der bostäder i landet ända till flodens mynning?» Det svarades att landet var alltigenom en obebodd sumpmark. De Soto ville icke tro en så ängslande berättelse och sände män till häst att undersöka landet söderut, längs Missisippi. De kunde på åtta dagar ej komma längre än trettio mil, så ständigt blef färden uppehållen af moras af de täta skogarne och de ogenomträngliga vassrören.

Guvernören hörde rapporten med dyster tystnad. Hästar och män dogo rundt omkring honom, och In-

dianerna begynte bli allt farligare. Han försökte att skrämma en stam Indianer, nära Natchez, sägande att han var af öfvernaturlig härkomst, och fordrade infödingarnes lydnad.

Höfdingen svarade: »Ni säger att ni är solens son. Uttorka denna flod och jag skall tro er!»

Ferdinand de Soto kunde ej längre skrämma, eller straffa. Hans högmodiga egensinne och stolthet hade förbytts i mörk melankoli, och hans helsa begynte sjunka under kampen med motgång och lidelse. En elakartad feber förtärde honom, under hvilken han hvarken vårdades eller besöktes, såsom han hade det behöft. Hans lilla här var nu sammansmält till trehundra man.

När han kände sin död nalkas, kallade han omkring sig återstoden af sina trogna följeslagare, som lydde honom ända till slutet, och utnämnde sin efterträdare.

»Dagen derefter dog han. Hans soldater uttalade hans äreminne i det de sörjde hans förlust. Presterna sjöngo öfver honom det första requiem, som hördes öfver Missisippis vatten. För att dölja hans död, sveptes hans lik i en mantel. Och i nattens djup buro de honom ut på Missisippi, och sänkte honom tyst ned i strömmens midt».

Det var nu åter Maj, och våren bröt herrlig in öfver Missisippi, men de Soto bröt ej mera upp att möta den.

»Missisippis upptäckare (tillägger hans biograf) sof under dess vatten. I fyra år hade han vandrat, och genomvandrat en stor del af kontinenten, sökande guld, och hade ej funnit någonting så märkvärdigt, som stället för sin graf».

Fader Marquette inslumrande vid altarets fot utan sjukdom och sorg, efter ett lif af fredliga eröfringar och oafbruten lycka; och Ferdinand de Soto långsamt döende ibland moraser och motgångar, det stolta hjertat frätt af bekymrens och förödmjukelsens dämoner, — hvilka taflor! Har väl dikten någon mer ljus än den förra, någon mer dyster än den sednare?

D. 21 Dec.

Missisippi flyter grå, grumlig och bred, allt bredare, allt grumligare, tycker jag, under en höstgrå, våtkall himmel. Dess vatten svälla och stiga högre med hvar dag denna tid. Alltjemt äro stränderna låga och morasiga, kantade med Cotton woods och »Cannebrakes». På Missisippi flyta stora timmerstockar och hvarjehanda ting, som tala om vrak och förödelse. Den stora floden synes mig en syndaflod, och den bär äfven ett stort syndaregister. Men vår ståtliga Noachs ark — ändå mera kosmopolit än dess äldsta föregångare — flyter på den stora kosmopoliten Missisippis vågor med ett lugnt samvete, och är ett så trefligt ställe, att fast jag tänker ibland på syndaflod och Missisippis syndaregister och på de Sotos öde i dessa nejder, och ser hans andes stämpel på det dystra landskapet, på den mörkgrå jorden och himmelen, så kan jag ej låta bli att känna mig lätt och lycklig till mods. Det leker mig i hågen att jag här som en verldsborgarinna bäres af den stora verldsmedborgaren, och så leker det mig i hågen att jag nu skall lära känna hans geografiska historia ända till dess slut, att jag sedan skall se det sköna Cuba och tropikernas lif, och så tänker jag — — många tankar!...

Allt ombord är stilla och går med ordning och lugn. Om förmiddagen är jag för mig sjelf, läser litet Amerikansk historia, och Buchanans »Journal of man», och låter mina tankar fara med strömmen ut åt oceanen. Om eftermiddagen och aftonen sällskapar jag med några hyggliga reskamrater om bord. Vid måltidstimmarne står alltid mr Harrison i salongen färdig att föra mig ut till bordet, och om morgonen räckande mig med broderlig hjertlighet sin hand till morgonhelsning. Han sätter sig bredvid mig vid bordet, nämner mig rätterna, säger mig hvad jag bör äta, och har alltid rätt, är treflig och hygglig på allt vis, påminner mig ofta i sitt väsen om vår kapten G***m, och har äfven den likhet med honom, att han, med ett ganska godt och äfven qvickt sundt förnuft ändå brukar förtala sitt eget hufvud, såsom mindre väl möbleradt. Hur det är med mängden af hans kunskaper vet jag ej, men det vet jag att starka praktiska naturer, såsom hans, när de dermed förena varmt hjerta och ädelt sinnelag, äro för mig särdeles på en gång lugnande och förfriskande. En man, som för sin förvärfvade rikedom köper och möblerar hus åt sin fader och syster, ville jag ha till broder; men icke just för husets skull.

Djuren, våra undersåtare och våra öfversittare, roa mig också (utom svinen, som jag allesamman skulle vilja dränka i Missisippi, ty de skicka vedervärdiga ångor upp till vår piazza allt emellanåt). Deras mångahanda läten äro ej otrefliga att höra, så der på afstånd, och de se så trefliga och välmående ut, att jag vanligen en gång om dagen gör en ronde, för att helsa på dem. Oxarne äro så feta att de knappt förmå resa sig då de

lagt sig; och de måste om morgnarne uppmuntras dertill medelst naggande karesser af piskan.

Jag måste säga dig om ett par nya bekantskaper, som jag gjort ombord. Den ena är med tvenne unga systrar från Vermont, verkliga rosenknoppar till deras yttre, och med själar af renaste kristall, äkta Nya-Englands döttrar, äfven deruti, att de kunde lefva i maklighet i sitt hem, men föredraga att som lärarinnor förvärfva sitt bröd och en sjelfständig existens. Du skulle bli förtjust i dem, såsom jag är det. Den äldsta systern är 25 år gammal och reser för att öfvertaga ledningen af ett fruntimmers-seminarium i Missisippi stat. Den yngsta är blott sjutton år gammal, och skall gå in som lärjunge vid den uppfostrings-anstalt, der systern blir öfverlärarinna. Båda äro de allrakäraste. Båda ha hvar sin älsklingsbroder, som de ej kunna nog tala om och prisa, och hvars porträtter de visat mig. Deras föräldrar äro döda. Här på fartyget äro de på egen hand. Ibland stå de tillsammans på piazzan och sjunga duetter med ljufliga röster.

Den äldsta är en den vackraste typ af den unga lärarinnan i den nya verlden, denna unga qvinna, som, ehuru fin och spenslig till gestalt, och begåfvad med alla qvinliga behag, står fastare på sin grund än jordens alper och pyramider; som förstår Euclides och algebra, så väl som någon magister, och bättre än någon sådan förstår att styra en skola af ostyriga pojkar. »Oh, I love to rule little boys!» sade miss G. med ett leende, som i dess älsklighet hade en god del skälmsk, medveten makt. Och med denna makt af godhet och skön qvinlighet går hon lugnt att åtaga sig lärarinnans

kall, men icke blott som lärarinna, utan med känslan af att vara en af menskligheténs unga mödrar.

Och jag vet ingen skönare bild. Sådana unga qvinnor äro våra dagars sanna romanhjeltinnor.

När jag efterforskade hvar den älskliga, unga flickan hade hemtat både sin styrka och sitt milda behag, sin höga känsla af lifvets adel och menniskans mål, då framstod i ljuf, men allvarsam skönhet bilden af hennes hädangångna moder.

»Jag minnes (berättade hon en afton, då vi i skymningen sutto i en »Causöse»), jag minnes huru hon om morgonen brukade gå ut med mig, då jag var en liten flicka och vandra öfver de gröna kullarne, när daggen ännu glänste i gräset, huru hon visade mig den lilla klöfverblomman på marken, som min fot trampade, och lät mig se hur fullkomlig den var, och lät mig smaka hur rik den var på honungssaft!....»

Klara perlor glänste i berätterskans vackra ögon. Den lilla klöfverblomman hade rest sitt hufvud. Den hade blifvit menniska.

Jag såg för mig Powers Amerikanska, men ej blott i marmorn, utan i lefvande lifvet.

Min andra angenäma bekante ombord är en herre, en man emellan fyratio och femtio år, med ett af dessa rena, vackra ansigten, som man ej kan annat än genast fatta förtroende till, och som påminner om vår konung Gustaf Adolf den andres, genom sin öppenhet och sitt manliga allvar, ehuru det har mindre krigiskt uttryck. Min nye vän har något flegmatiskt och kontemplativt. Hans samtal gör mig särdeles nöje. Blif ej rädd om jag säger dig att han lefvat länge i de södra staterna, som

plantageägare och slafägare. Du kan genast se på hans sköna, djupa blå ögon, att han varit den bästa husbonde i verlden. Blir du rädd att jag är kär i honom, och ser mig i andanom räcka honom min hand till bosättning på en bomullsplantage vid Missisippi midt ibland Negerslafvar?!...

Ja, vore jag yngre och vore mitt lefnadsmål mindre bestämdt än nu är fallet, så erkänner jag att der är en och annan af dessa Amerikanska herrar med deras energi, hjertlighet och ridderlighet, — som skulle vara farlig för mitt hjerta. Men som det nu är, så mottager jag hvar känsla af hjertligt tycke, som man eller qvinna inger mig, med lugn tacksamhet, såsom en krydda på lifvets goda spis, såsom solstrålen och vårvinden, som försköna dagen. Jag söker dem ej; men när de komma njuter jag af dem, såsom af blommor, gifna af den allgode Fadrens hand.

Hvad nu särskilt denna hyggliga herre beträffar, så är han redan gift och reser nu med sin familj till Cuba öfver vintren, för sin hustrus helsas skull och sedan till Europa. Hans fru är sjuklig, men har samma karakter af allvar och mildhet som han. Båda makarne tyckas vara hvarandra innerligen tillgifna. Hvarför skola sådana menniskor vara slafägare? eller rättare: hvarföre kunna icke alla slafägare vara sådana menniskor?!....

Plantageägarens fru sade mig att hennes man aldrig hade rätt sinnesfrid på plantagen, emedan tanken på hans slafvar, och önskan att göra dem rätt och vårda dem väl, oroade honom dag och natt. Han fruktade alltid att icke ha gjort nog för dem.

Vi äro nu nära Wicksburg, en stad af elakt rykte vid Missisippi; men en stad, som äfven bevisar Nord-

Amerikanarnes förmåga till sjelfstyrelse. För ett par år sedan hade ett band desperata spelare och äfventyrare slagit sig ned der. De höllo spelklubb och förförde unge män dit, anställde slagsmål, sköto med pistoler på gatorna och in i husen och begingo hvarjehanda vilda handlingar. De visa männen i staden församlade sig och antydde spelarne att de skulle inom åtta dagar lemna staden, eljest skulle de, vid de åtta dagarnas slut, tagas och — hängas. Spelarne föraktade tillsägelsen, och spelade och slogos och sköto, som förut. När de åtta dagarnes frist var förlupen, samlade sig ordningsmännerna och togo dem fatt och — hängde de värsta af sällskapet, och satte de öfriga i en båt och skickade dem ut på Missisippi. Sådant kallas »Lynch lag», och är rättskänslans sjelftagna lagskipning, der ingen ordinarie maktägande korporation ännu finnes, berättigad att handhafva rätt, enligt vanliga rättsformer. Sedan denna exsecution (som jag menar skedde förlidet år), är Wicksburg en skicklig stad.

Snart komma vi ur bomulls-regionen och i socker-regionen. Men när komma vi in i sommarens region? Det är alltjemt kulet och kallt.

D. 22 Dec.

Nu äro vi der! Nu äro vi der! Och sommarens vindar och solsken omgifva oss! Men — jag måste berätta dig i ordning hvad som här gjort en vändningspunkt i mitt inre lif.

Det är sjette resdagen af vår färd utföre Missisippi. När jag kom ut på piazzan i morse, tyckte jag mig vara i en förtrollad verld. Den ljufvaste som-

marluft smekte mig, den mildaste blå himmel log öfver Missisippi, och öfver öppna, odlade fält på dess stränder; hvita, sommarlätta skyar, jagades af den ljumma vinden, och på de grönskande markerna lyste täcka bostäder i lundar af orangeträd, rosenlager, cypresser och cedrar. Ett obeskrifligt mildt och ljufligt skönhets-lif andades i allting och öfver allting. Allt var förvandladt. Vi hade nedanom Memphis kommit in i socker-regionen, eller nejden der socker-röret odlas, tillika med bomulln och maiset. Vi hade farit förbi Natschez, der en mäktig Indian-stam fordom dyrkade solen och underhöll »en evig eld», ett ställe med blodiga minnen. Vi hade lemnat staden med de blodiga minnena bakom oss, lemnat bakom oss Missisippi och Arkansas stater. Vi voro nu inne i Louisiana, hvars stränder omslöto floden på båda sidor. Vi flögo in i söderns famn. Och den mottog oss med varmt hjerta. Så kände jag det; och mitt eget hjerta öppnade sig för alla lifvets och naturens milda makter. Jag satt tyst ute på piazzan i aktern, hela förmiddagen, i ett slags stilla njutnings-rus, drickande den ljufliga luften och det sydländska landskapet, frossande i den tjusande åsynen af himmel och jord, och af den obeskrifligt mjuka, milda atmosfer, som uppfyllde rymden emellan dem.

Det blef middagstid. Allt ljufvare blef luften, allt lifligare skådespelet på stränderna. Karavaner af svarta män och qvinnor, sågos rida ifrån plantage-gårdarne och ut på åker-fälten. Efter de ridande kom en eller två »Buggies» (eller små kabriolets), förmodligen med uppsyningsmannen och husbonden. Jag såg på

skådespelet i den menniskoälskande sinnesstämning i hvilken man, för att behålla sig sjelf vid godt lynne, tror det bästa om alla menniskor, och söker se alla ting och tillstånd på solsidan.

Ett par timmar sednare satt jag ännu på piazzan, i aktern, och drack samma milda, tjusande luft, såg samma skådespel af sydländsk skönhet, men såg nu derpå med ett hjerta fullt af — bitterhet. Ja, ty för mina blickar hade upprullat sig en nattlig tafla, en tafla, som städse likt ett afgrundens spöke skall träda emellan mig och minnet af det ljusa omhölje, som en stund tjusade och fördunklade min syn.

Jag satt och såg på det sköna skådespelet, såsom man ser på en theater-scen. Jag njöt med barnsligt sinne af dekorationerna. Då kom min nya vän, plantage-egaren, och satte sig i en ländstol nära min, på piazzan. Vi talade några ord om luftens ljufhet, som han njöt liksom jag, så sutto vi tysta och betraktade uppträdet på stränderna. Vi sågo karavanerna af slafvar och deras uppsyningsmän tåga öfver fälten. I den menniskoälskande sinnesstämning, som jag nyss omtalat, sade jag åt min granne:

»Detta är ingen glad syn, och likväl är det troligen mera lycka och väbefinnande i detta lif (slafvarnes), än man vanligen föreställer sig!»

Planteraren vände sitt vackra hufvud till mig med en blick, som jag aldrig skall förgäta, det var öfverraskning, nästan förebråelse deri, och en djup melankoli.

»O!» sade han med låg röst, »ni vet icke hvad som föregår på dessa stränder, ni skulle då ej tänka

så. Här är mycket våld och mycket lidande! Denna tid isynnerhet — och allt ifrån tiden, då bomulln blir färdig till plockning, ske stora grymheter på plantagerna häromkring. Här äro plantager på hvilka piskan aldrig hvilar under dessa månader. Ni kan icke föreställa er ett sådant piskande!»....

Jag skall icke återgifva här de scener, som planteraren afhöljde för mig, och hvad han i dessa nejder sett af våld, grymhet och lidande under mer än fjorton års tid; styggelser, hvilka slutligen drifvit honom derhän att göra sig af med sin plantage, och för alltid lemna slaf-staterna. Jag vill blott anföra några af den redlige mannens ord *).

»Jag har känt männer, och qvinnor äfven, som varit verkliga djeflar mot sina slafvar; som satt sin lust i att plåga dem».

»Man kan piska en neger nästan till döds, utan att likväl låta blod flyta. Den rem af kohud, som man brukar inomhus, kan gifva grymma plågor, utan att märken synas deraf».

»Qvinnorna äro ej sällan de grymmaste plågare af hus-slafvarne. Och hellre ännu ville jag vara fält-hand (field-hand) (d. ä. slaf som arbetar utomhus), än husslaf under en retlig qvinna. Slafveri-institutionen synes förvända qvinnans natur».

»Slafveri-institutionen förderfvar de hvita. Jag har känt unga män och qvinnor, älskvärda i allt, och

*) Men jag skulle ej nu *offentliggöra* dem, om jag ej visste att *han* nu är skyddad för allt obehag, som hans uppriktighet möjligen kunde ådraga honom, om jag ej ansåg mig genom mitt meddelande utföra hans *yttersta vilja* och — en högre vilja ännu.

intagande till väsen och hjertelag, endast mot slafvarne orättvisa och hårda».

»Det finnes undantag, naturligtvis; det finnes goda och ömma husbönder och mödrar; men de äro få. Regeln är att institutionen förblindar och förhärdar slafegarnes sinnen allt ifrån barna-åren».

»Tillståndet är bättre sedan några år; betydligt bättre, och blir det allt mer. Ljuset begynner intränga i dessa bygder; man är ej mer så rädd att tala. För några år sedan skulle en man, som offentliggjort en sjettedel af hvad jag nu sagt er, blifvit utan vidare process, ihjälskjuten. Slaf-egaren känner nu att allmänhetens ögon äro rigtade på honom. Det gör honom mera varsam. Slafvarne äro, sedan tio à tolf år, bättre klädda och födda i dessa trakter än förut. Men nog mycken orätt och nog mycken grymhet sker ändå, och måste alltid ske, så länge denna institution varar. Och det är min öfvertygelse att den snart blir stridsfrågan och lifsfrågan »the question» inom amerikanska Unionen».

»Äfven nu gör en man sig intet samvete af att skjuta ned en neger, som han misstänker att vara stadd på flykt, och lagen tiger vid alla sådana våldsgerningar. Jag har sett flera slafvar illa sårade af skott, lossade på dem under sådana förhållanden; men blott en dödad».

»Hetta och ursinne i behandlingen af slafvar äro vanliga förteelser».

»Lagen är intet beskydd för slafven. Den ger nominelt, men intet verkligt skydd. Slafven beror af husbonden. Lagkarlarne blunda så länge de förmå det. Och negrerna få ej vittna inför domstol».

»Man talar om Public-opinion. Men allmänna opinionen här är ännu för det mesta fabricerad af demagoger. Och bomulls-intresset är dess enda samvete. Mången ser det onda, och grämer sig deröfver; men tiger af fruktan att inveckla sig i ledsamheter».

»Slafvarnes fester äro mestadelen dikter. Vid några plantager låter man dem dansa om julen, om nemligen bomulln är plockad och sockret är malet. Men då skörden är sen, som i år, uppskjutes festen i oändlighet. Och merendels blir den alls icke utaf. Är skörden god och arbetet undangjordt, få slafvarne någon gång en dans».

»Hittills har ingen religiös undervisning för slafvarne varit tillåten på plantagerna i Louisiana, och är det icke ännn i denna stund. Men Gud vet hur det kommer sig, att de arma menniskorna ändå ha fått tag i några sägner om förlossaren, och ni kan knappt föreställa er den begärlighet med hvilken de lyssna till hvart ord derom. Jag vet nu ett par plantager, på hvilka man bibringar slafvarne ordentlig kristendomskunskap. Och det är väl troligt att detta kommer att gripa omkring sig och frambringa en förändring i förhållandet mellan slafvar och husbönder».

»Den tid är kanske ej långt borta, då allmänna opinionen blir ett verkligt skydd för slafven, mer än lagen någonsin kan blifva det».

»Man blir nödsakad till mera rättvisa och mildhet, äfven för sin egen säkerhets skuld. Jag har känt tider här, då ingen plantage-egare haft en rolig natt; då han aldrig lagt sig utan att ha skarpladdade pistoler bredvid sig».

»Ville man försöka att behandla slafvarne med förstånd och billighet, så skulle man förvånas öfver framgången af denna method. Negrerna äro i hög grad känsliga för godhet och rättsinne. De äro böjda att subordinera för verklig öfverlägsenhet. Ville den hvita mannen begagna sig af ett sådant medel, så skulle han kunna styra negern, eller åtminstone låta honom arbeta för sig utan ett pisksslag».

»Jag har aldrig brukat piskan på min plantage, för att drifva till arbete. Jag har ej behöft det. Rättvisa, ordning, billighet emot negrerna, ha varit nog för att förmå dem att arbeta bra. Jag har endast låtit bruka piskan (och man kan ej på en plantage undvara piskan för negerfolket i deras närvarande ouppodlade tillstånd), såsom straff för tjufnad eller slagsmål. Till drifvande af arbete behöfs den ej».

»Jag är öfvertygad att slafvarne kunde göras till fria tjenare och arbeta lika bra. Alla faror, som förespeglas af en emancipation, äro, i min tanke, drömmar. Om emancipationen skedde gradvis och med förstånd, skulle den gå för sig utan faror och svårighet. Några personers och bland dessa, M:r Macdonoughs och Hendersons experimenter med sina slafvar ha bevisat det».

»Uppfostran och en dermed sammanhängande utsigt till befrielse skulle vara rätta medlet».

»Men mycket måste förändra sig här, förrän en sådan tanke blir allmän...... Jag har känt kyrkliga män, som varit de grymmaste slaf-egare».

»Och skulle jag yppa hvad jag sett och vet om hvad som skett och ännu sker i dessa stater, skulle

det vara nog att låta håren resa sig på hvarje rättänkandes hufvud!»

»Flyktade slafvars berättelser, hvaraf jag läst några, äro ej alltid att tro; jag ser ofta att de dikta; men — det behöfs ingen dikt för att göra slafvens tillstånd förfärligt. Verkligheten är värre, än hvarje dikt. Och vore jag slaf, så skulle jag, o! jag skulle visserligen hoppa i floden och göra ett slut på mitt lif!»

Dessa ord, berättelserna som åtföljde dem om de ohyggligheter, som förefallit och som ännu dagligen tima på dessa sträuder, blandade sig såsom en förgiftad vind i sommarfläktarne, som smekte mig. Jag såg en gammal slaf, jägtad till döds för det att han vågat besöka sin hustru; såg honom sargad, slagen, fängslad, störta sig i »svarta flodens» vatten, öfver hvilka han återfördes i sin hårda herres våld. Och lagen teg.

Jag såg en ung qvinna, för ett hastigt ord, slagen öfver hjessan, så att hon nedföll död. Och lagen teg.

Jag hörde *lagen,* genom jurymän, dömma emellan en hvit och en svart man, och dömma den sednare till den spö-slitning, som den förra hade förtjent. Och de redlige af jurymännen fåfängt motsätta sig! ....

Jag såg här — vid Missisippi strand, för blott få månader sedan — en ung negerflicka slita sig lös från sin husbondes misshandling (»och han var en *kyrklig man!*») och störta sig i floden.

Jag såg skaror af fångna män och qvinnor, dömde att arbeta bittida och sent, beröfvade hvar stråle af det ljus, som kunde gifva fångenskapen hopp, förhindrade att höra hans röst, som ropar: »kommer till mig

alle

alle J, som arbeten och äro betungade», stängda derifrån af menniskor, som kalla sig *kristna!* — men förlåt, min Agatha! Hvarföre skola dina ögon plågas af dessa mörka taflor? Jag ville kunna slippa att se dem. Men deras intryck skall aldrig lemna mig. Förbi var min njutning af söderns luft och skönhet. Jag kände mig hata det slägte, som kunde utöfva sådana grymheter och sådan orätt, jag hatade dem, som kunde öfverskyla dessa för handels-intressets skuld. Jag harmades på mig sjelf, som hade, för att skona mig sjelf, velat blunda en stund för hvad jag borde veta måste följa med slafveri-institutionen. Ja, jag borde ha vetat det, men — jag tänkte icke att det *nu mera* kunde vara *så!*

Georgia och Carolina ha dock låtit kristendomens ljus komma till slafvarne. I Georgia och Carolina hade jag hört Afrikas barn utbrista i oändliga jubelsånger öfver deras Förlossare!....

Men här, i Missisippi-dalens sköna söderland, här var värre än hedendom!....

Missisippi, du stora syndaflod, nu känner jag din historia till slutet!

Men midt i dess mörkaste krets har jag dock sett söderns samvete uppblicka klart i ett rent öga, vändt emot himmelen i ett varmt och redligt hjerta; och detta är min tröst och min förhoppning. Solljuset öfver Missisippi är ej idel lögn.

»Mörker var på djupet, men Guds ande sväfvade öfver vattnet».....

D. 23 Dec. på Missisippi.

Vi ha farit förbi »Baton Rouge» så heter Louisianas politiska hufvudstad, belägen på en höjd (bluff), på högra stranden af Missisippi. Ett vackert kapitolium herrskar öfver den lilla staden, och ett ståtligt statsfängelse, nyss färdigbygdt, står med sin fot i syndaflodens vågor.

Missisippi är mycket bred. Der äro sandbankar och gröna öar i floden. Dess vatten är klarare. Solen skiner. Landskapet på stränderna är ljust och mildt. Plantager, orangelundar, hvita slafbyar på gröna fält. Vida utsigter under sommarmild himmel. Floden är full af farkoster, ångfartyg, båtar och barker. Vi nalkas den glada staden, NewOrleans.

I dag ville jag tala något med vår »Stewardess», en täck, godsinnad mulatt-flicka. Jag fann henne i sin lilla hytt, ifrigt studerande ett stort ABC. Jag hade ett par gånger förut sett henne sysselsatt på samma sätt.

»Steward», sade hon, »hade lofvat lära henne läsa, men i smyg. Han kunde läsa, han». Hon längtade så mycket att kunna läsa. En dag fann jag henne ensam i vår salong, stående framför den öppnade bibeln, som alltid ligger på bordet der. Jag frågade henne hvad hon gjorde.

»O denna bok!» svarade hon, »jag vänder och jag vänder dess blad, och ville kunna förstå hvad der står. Jag försöker och försöker; — jag skulle vara så lycklig! Men jag kan icke läsa!» . . . .

Vi nalkas NewOrleans, »den glada staden». Om ett par timmar äro vi der. Alla djuren i vår Noachs Ark låta höra sina läten.

NewOrleans (Louisiana). La Fayette Square. *D. 25 Dec.*

Långt i söder, men utan sol, åtminstone för ögonblicket. Men den lyste klart öfver vår ankomst till »the Crescent City», som i halfmåne-form utbreder sig på en bred, låg landtunga emellan Missisippi och Lake Pontchartrain, i hvilken stora insjö Mexikanska vikens vatten intränga.

Icke mindre än tre ångbåtar hade sprungit i luften kort före vår ankomst; en af dem var helt ny och stadd på en lustfärd, och flera af NewOrleans förmögna män voro der ombord. Många ha blifvit illa skadade; ett par dödligt.

Men vår Noachs ark har burit oss helbregda till stranden, och alla djuren med oss.

Hamnen der vi inlupo var vacker och inbjudande i sin vida nymåne-form. Men redden var temligen ruskig. Kajen var af träd, och illa byggd.

Vid min trogna »Caballeros», L. Harrisons arm, gick jag i land, och upp emot en präktig byggnad, lik det romerska Pantheon, och lysande hvit med massiva kolonner, ej af marmor, utan af gips. Det var »hotell S:t Charles», och här skulle vi vistas för det första.

Men, när jag fann att jag, för ett litet, kallt rum, med en ofantlig säng uti, tre trappor upp, och rättighet att vistas i stora salonger, der jag icke ville vara, om jag kunde slippa det, och rättighet att äta en mängd mat, som jag — icke kunde äta utan att må illa, och på tider, som icke passade mig, när jag fann att jag för alla dessa herrligheter skulle betala 12 r:dr

(3 dollars) om dagen, utan att derigenom kunna få en treflig stund, så blef jag angelägen att söka mig ett annat hem.

Och ett annat hem fick jag snart genom min vänliga landsmans, Hr Charles Schmidts (broder till Justitierådet) goda försorg. I dag på morgonen förde L. Harrison mig dit i vagn, under regn och rusk.

Det är i ett enskilt »Boarding» hus, hos en hederlig enkefru, som jag nu bor. Jag har ett stort, vackert rum, med matta och eldstad, och två stora fönster utåt ett, med unga träd, (gröna ännu) planteradt torg, med grön plan i midten. Det är La Fayette Square. Det är en vacker, och mycket stilla plats. Jag känner mig helt lycklig öfver min nya bostad, för hvilken jag, samt för vivre, endast betalar 10 dollars i veckan, hvilket är godt pris i NewOrleans.

I S:t Charles hotell gjorde jag bekantskap med ett par personer, som nog framdeles bli mig mera än blott bekanta; det är M:r och M:rs Geddes. De äro från Cincinnati, men lefva liksom M:r Harrison öfver vintern i NewOrleans, der herrarne göra affärer. Harrison hade förberedt mig på att jag skulle tycka om M:rs Geddes.

När jag, morgonen efter min ankomst, gick ned till frukosten i den stora matsalen, var ännu ingen der, och jag föresatte mig att bland de ankommande gissa ut min nya väns väninna.

Jag såg damerna inkomma, den ena efter den andra, alla med klädningar höga i halsen, små kragar, bart hår, alla lika klädda, såsom de varit stöpta i en form; alla voro de fina, magra, eller rättare torra; och

sågo, tyckte jag, torra ut till det inre också. Men deruti kan jag bedraga mig. Visst är att jag törstade efter litet lif, litet egendomlighet, litet individualitet till det yttre, eller till det inre. Qväkerskorna äro äfven alla lika i drägt. Men hvilken klart utpräglad egendomlighet, läser man ej i deras ansigten! Här åter var det enahanda karakterslöst. Enkelheten var enformig och ledsam. M:rs Geddes hade jag icke upptäckt.

Jag sade det åt M:r Harrison, då han satt bredvid mig vid frukostbordet.

»Vänd er om», sade han, »hon sitter vid bordet bakom er!» (nb. vi åto vid långa, smala bord). Jag vände mig om och mötte ett mildt, ovalt, något blekt ansigte, och ett par djupa, sköna ögon, en klar panna, öfver hvilken det mörkbruna håret låg slätadt nedåt tinningarne, i bandå. Det var M:rs Geddes. Hon var klädd likt de andra fruntimren, men i dyrbart, svart sidensars, håret var uppsatt på liknande sätt med de andras, och ändå var det en stor skilnad. Hon syntes mig litet stel, men icke torr, utan mild och ädel.

Jag gjorde närmare bekantskap med henne julaftonen och juldagens afton, som jag tillbringade i sällskap, i de stora salongerna, med en del af S:t Charles hotellets befolkning, och hon behagade mig hjertligen. Hon har de fina, regelmässiga drag, som tillhöra den amerikanska qvinliga skönheten, och har derjemte den stilla hållning, det blygsamma, värdiga behag, som ej så ofta träffas hos den nya verldens skönheter. M:r Geddes, en god del äldre än sin vackra fru, har ett lifligt, karaktersstarkt utseende, och är en stark Svedenborgare, hvarföre jag förutser att vi skola komma ihop

i strid om profeten. Men det blir nog i godo, ty han är tydligt en god Svedenborgare.

Det dansades i den stora salongen. En ung, vacker, tydligen lungsigtig flicka, valsade med en passion, som skulle hon vilja göra af med sig, och hennes kavaljer och kurtisör hjelpte henne troget på väg. Jag var ej glad. Jag tänkte på julen i Sverige och hemma. Här förstår man sig ej på att fira julen. Men i Sverige förstå vi denna fest.

Jag var i kyrkan juldagen, i en grann kyrka, hvars dunkelt färgade glasfönster togo bort allt ljus; hörde en torr, själlös predikan; var alls icke uppbyggd; tyckte NewOrleans vara en torr och tråkig stad. Tänkte på julottan i vår landskyrka, slädfarten dit i morgonskymningen genom granskogen på den friska snön, på de små stugorna i skogen med flammande julljus, på tåget af små bondslädar, bjellrande lustigt utåt vägen; på den vackra, enkla kyrkan mot skogens dunkla bakgrund, strålande ljus ur alla sina fönster, på den glada synen af ljus och folk derinom; det trefliga landtfolket i sina varma drägter — jag såg riksdagsman i Thyresta inträda i sin vargskinspäls genom kyrkodörren; jag såg barnen med lysande blickar, jag hörde den starka liffulla sången:

»Var helsad sköna morgonstund!»

Jag sjöng den med af fullt hjerta. Ja, det var jul-lif och jul-fröjd! . . . . .

I NewOrleans är julen — ingen jul. Jag tyckte mig vara i hedna land.

Om aftonen juldagen hade jag roligt af en frispråkig, originel, äldre fru (en temligen sällsynt gestalt

bland nya verldens qvinnor). M:rs D. är verldslig, men qvick och egendomlig med makt; krusar ej med verlden, utan har mod att vara såsom henne lyster, äfven i drägt. Och hennes röda sammetsblus, som utan gördel omflöt henne som en vid mantel, den må nu »passa» eller »icke passa sig» i sällskap, passade förträffligt hennes högväxta, starka figur, som i den såg riktigt kunglig ut, och var mig en vederqvickande syn. Tack, M:rs Duncan!

Om det klarnar upp i eftermiddag, eller i morgon, vill M:r Harrison föra mig till slaf-marknaden, som är ett af »den glada stadens» stora spektakel. Jag börjar nu ana *hvarföre* jag *måste* fara Missisippi utföre, hvarföre jag *måste* komma till NewOrleans.

D. 27 Dec.

Tredje dagens regn och rusk i NewOrleans, i dag äfven värre än de föregående dagarne, ty det är snöglopp och kallt. Men jag mår bra, mitt lilla hjerta, jag rår om mig sjelf i mitt trefliga, glada rum, och har i dag åter en af dessa inre vårdagar, som stundom, midt i vintern, öfverraska mig med öfversvallande vårlif, då allting i min själ rörer sig, växer och blommar i ett andeligt solsken; då alla tankar slå ut i blomma, förbinda sig, liksom förena sig med hvarandra på ett sätt, som öfverraskar och förtjusar mig sjelf; då hufvud och bröst kännas för trånga för de känslor och aningar, som röra sig der, och liksom vilja spränga sig väg derur; men jag kan ej beskrifva huru detta käns!

Jag omfamnar dig och mamma, i mitt hjertas fullhet, och slutar nu detta bref och afsänder det; ty jag tror att det är längesedan jag skickade bref hem.

P. S. D. 28 Dec.

Ändtligen en klar, vacker dag, efter tre dygns oupphörligt rusk. Och nu måste man blifva verksam, bese asyler, skolor, fängelser, och äfven fara ut till plantager. I går eftermiddag midt under regnet, öfverraskades jag af besök från obekanta vänner i New-Orleans, varma hjertliga, så att det gjorde mig helt lycklig. De kommo med violetter, och bjudning att med dem resa till en plantage uppföre Missisippi, der de vilja visa mig »hvad slafveriet verkligen är;» så tala de som blott sett eller blott vilja se hur det är hos en eller två mycket goda och rättsinniga husbönder. Men jag vet nu nog för att icke låta lura mig, äfven af goda menniskor, att tro hvad en ung, vacker (dum eller falsk) herre i går afton försäkrade mig, att slafvarne i Amerika äro »so happy, as happy can be». Mina nya vänner voro tydligen goda och varmhjertade menniskor, och glömde huru ofta andra äro annorlunda.

När jag skrifver härnäst, skall jag säga dig mer om det fria folket, slaf-folket och slafveriet i den glada staden, NewOrleans.

Slut på Andra Delen.

INNEHÅLL

AF ANDRA DELEN.

ADERTONDE BREFVET.

NITTONDE BREFVET.

TJUGONDE BREFVET.

TJUGONDEFÖRSTA BREFVET.

Bref till Konferens-Rådet Örsted i Köpenhamn.

TJUGONDEANDRA BREFVET.

TJUGONDETREDJE BREFVET.

TJUGONDEFJERDE BREFVET.

TJU-

TJUGONDESJUNDE BREFVET.

TJUGONDEÅTTONDE BREFVET.

TJUGONDENIONDE BREFVET.

TRETTIONDE BREFVET.

Till Kyrkoherden P. J. Böklin.

TRETTIONDEFÖRSTA BREFVET.

U. C. BERKELEY LIBRARIES
C057122879

